

**INFORMATĪVAIS ZIŅOJUMS PAR DARBA TIRGUS
VIDĒJA UN ILGTERMIŅA PROGNOZĒM**

2015

IEVADS

Izpildot Valdības rīcības plāna Deklarācijas par Laimdotas Straujumas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai 20.1.pasākumu, kā arī Ministru kabineta 2009.gada 14.jūlija protokollēmumu Nr.48 24.§, Ekonomikas ministrija ir sagatavojusi *Informatīvo ziņojumu par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm* (turpmāk – Ziņojums).

Ziņojumā ir raksturota esošā situācija darba tirgū, kā arī iekļautas Ekonomikas ministrijas aktualizētās vidēja termiņa darba tirgus prognozes laika periodam līdz 2020.gadam un ilgtermiņa darba tirgus prognozes līdz 2030.gadam. Darba tirgus prognozes balstās uz Ekonomikas ministrijas izstrādātajiem tautsaimniecības attīstības un demogrāfijas scenārijiem.

Ekonomikas ministrijas darba tirgus prognozes ir viens no instrumentiem, kas ļauj priekšlaicīgi paredzēt darba tirgus neatbilstību veidošanos nākotnē. Tās parāda iespējamās darba tirgus attīstības tendences un iespējamos riskus, saglabājoties esošai izglītības sistēmai un izglītības piedāvājuma struktūrai.

Prognozes ir tikai viens no posmiem darbaspēka piedāvājuma pielāgošanas procesā. Tā ir kvantitatīva bāze tālākām diskusijām starp nodarbinātības, izglītības un struktūrpolitikas veidotājiem, sociālajiem partneriem, zinātniekiem un citām iesaistītām pusēm, lai savlaicīgi sagatavotos un pielāgotos sagaidāmajām strukturālajām izmaiņām tautsaimniecībā. Ņemot vērā to, ziņojumā ir sniegts darba tirgus apsteidzošo pārkārtojuma sistēmas apraksts, kas paredz strukturētu ietvaru diskusijām par nākotnes darba tirgus izaicinājumiem un nepieciešamajām pārmaiņām.

Darba tirgus prognozes ir izskatītas Darba tirgus prognozēšanas konsultatīvajā padomē, kuras sastāvā ir gan valsts pārvaldes institūciju, gan nevalstisko organizāciju pārstāvji.

Informācija izklāstīta 5 nodaļās un pielikumā. Ziņojums sastāv no tautsaimniecības un darba tirgus tendenču raksturojuma, tautsaimniecības attīstības scenāriju apraksta, darba tirgus vidēja termiņa un ilgtermiņa prognozēm, ES prognozētajām prasmju pieprasījuma un piedāvājuma izmaiņām līdz 2025.gadam, darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas apraksta, kopsavilkuma ar priekšlikumiem un pielikuma ar detalizētu informāciju.

Visa statistiskā informācija, izņemot īpaši norādītos gadījumus, ir ņemta no Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes datu bāzes. Ziņojumā ir izmantoti arī Eiropas Savienības statistikas biroja (*Eurostat*), Izglītības un zinātnes ministrijas, Nodarbinātības valsts aģentūras un Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centra (*Cedefop*) dati.

SAĪSINĀJUMI

CEDEFOP	Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centrs
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DOM	dinamiskais optimizācijas modelis
DSA	Darbaspēka izlasveida apsekojums
EK	Eiropas Komisija
EM	Ekonomikas ministrija
ES	Eiropas Savienība
ESF	Eiropas Sociālais fonds
IKP	iekšzemes kopprodukts
IKT	informācijas un komunikācijas tehnoloģijas
ISCED	Starptautiskā standartizētā izglītības klasifikācija
ISCO	Standartizētais profesiju klasifikators
IT	informācijas tehnoloģijas
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
LM	Labklājības ministrija
MK	Ministru kabinets
NACE	Saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija
NEP	Nozaru ekspertu padomes
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
STEM	Zinātnes, tehnoloģiju, inženierzinātņu un matemātikas virzieni <i>Science, technology, engineering and mathematics</i>
ULC	produkcijas vienības darbaspēka izmaksas
VID	Valsts ieņēmumu dienests

Saturs

Ievads	2
Saīsinājumi	3
1. Tautsaimniecības un darba tirgus attīstība	5
1.1. Makroekonomiskā situācija	5
1.2. Nodarbinātības un bezdarba vispārīgs raksturojums	9
1.3. Darbaspēka izmaksas un produktivitāte	14
1.4. Situācija ES darba tirgū	18
2. Darbaspēka pieprasījums un piedāvājums	23
2.1. Darbaspēka pieprasījuma izmaiņas un struktūra	23
2.2. Demogrāfiskā situācija un darbaspēka piedāvājums	27
2.2.1 Demogrāfijas tendences	27
2.2.2 Iedzīvotāju līdzdalība darba tirgū un darbaspēka piedāvājums.....	29
2.3. Darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma atbilstība	33
2.4. Izglītības piedāvājuma izmaiņas	35
3. Darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozes	41
3.1. Ekonomikas ministrijas darba tirgus prognožu izstrādes metodoloģija	41
3.2. Vidēja un ilgtermiņa izaugsmes un demogrāfijas scenāriji	44
3.2.1. Tautsaimniecības attīstības mērķa scenārijs.....	44
3.2.2. Demogrāfijas prognozes.....	47
3.3. Darbaspēka pieprasījums un piedāvājums	51
3.3.1. Darbaspēka pieprasījuma prognozes	51
3.3.2 Darbaspēka piedāvājuma prognozes	56
3.3.3. Darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma atbilstība	59
3.4. Prasmju pieprasījuma un piedāvājuma izmaiņas ES	72
3.4.1. Prasmju pieprasījuma prognozes Eiropā	72
3.4.2. Prasmju piedāvājuma un pieprasījuma neatbilstības.....	75
4. Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēma	79
4.1. Ekonomikas ministrijas darba tirgus prognožu izmantošana.....	79
4.2. Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas ieviešana	80
5. Kopsavilkums un priekšlikumi	86
Pielikums. Detalizētas darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozes	

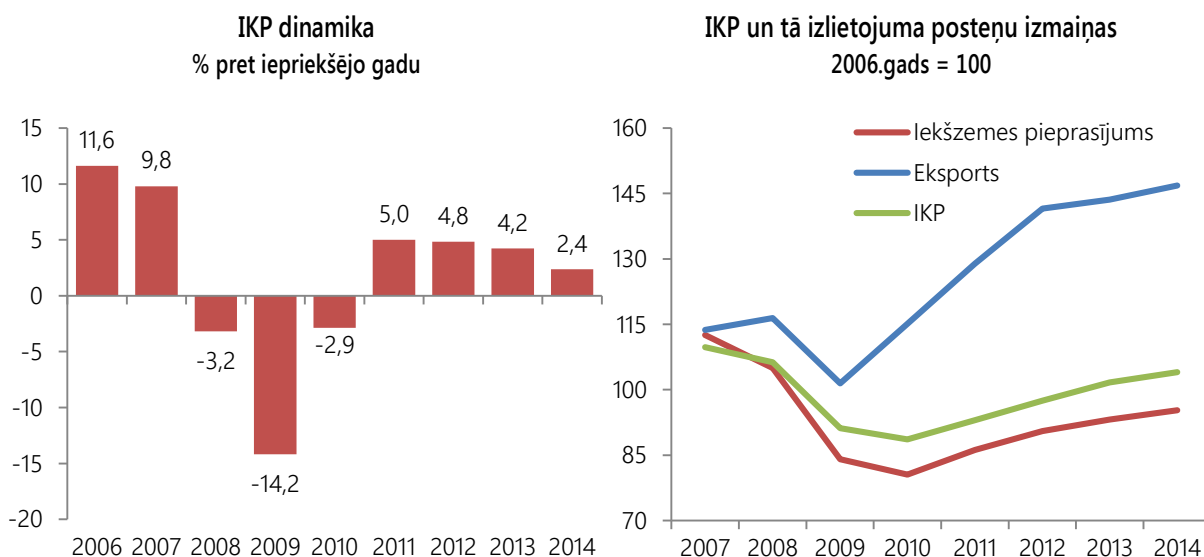
1. TAUTSAIMNIECĪBAS UN DARBA TIRGUS ATTĪSTĪBA

1.1. MAKROEKONOMISKĀ SITUĀCIJA

Latvijas ekonomikas izaugsme no 2011. līdz 2013.gadam sasniedza vidēji 4,7% ik gadu, kas bija viena no straujākajām ES. 2014.gadā ekonomikas pieauguma tempi palēninājās, ko noteica tendences ārējā vidē – lēnāka nekā iepriekš gaidīta izaugsme ES, kā arī ekonomiskās situācijas pavājināšanās Krievijā. 2014.gadā Latvijas IKP pieauga par 2,4% un izaugsme joprojām bija straujāka nekā vidēji ES.

Galvenais ekonomiskās izaugsmes nodrošinātājs 2014.gadā bija iekšzemes pieprasījums. Privātais patēriņš pieauga par 2,3%. Tomēr, tāpat kā kopējā ekonomikas izaugsme, arī privātā patēriņa pieauguma tempi 2014.gadā bija mērenāki nekā 2013.gadā. 2014.gadā privātā patēriņa pieaugumu sekmēja vidējas darba samaksas pieaugums, tajā pašā laikā nodarbinātības kāpums bija lēns.

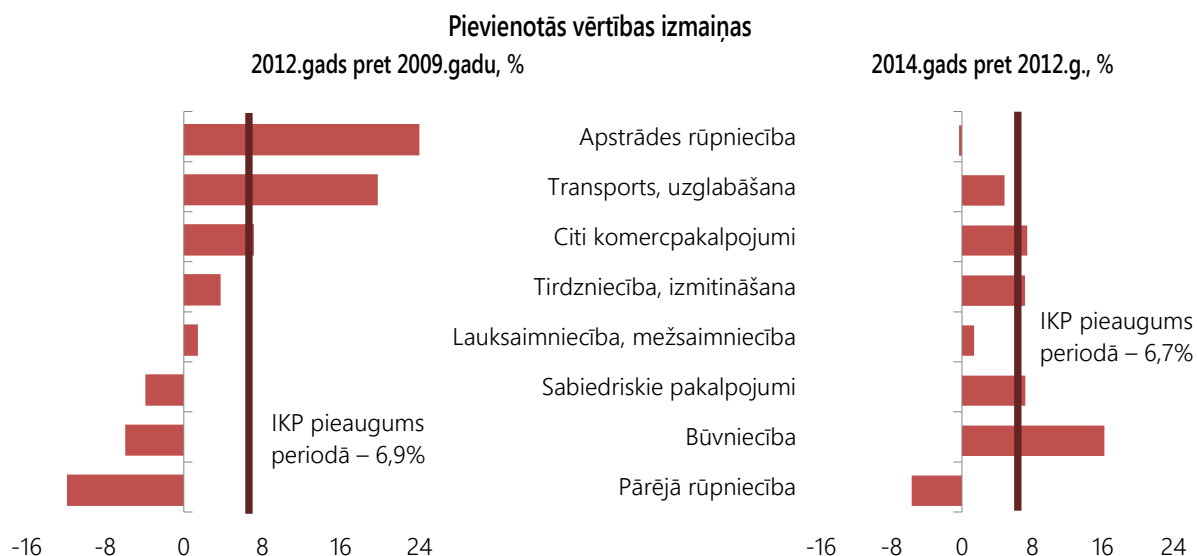
1.1. attēls

Situācija ārējā vidē ietekmē Latvijas uzņēmēju eksporta iespējas un pēdējos gados eksporta dinamika ir krietni mērenāka nekā pirmajos pēckrīzes gados. Kopumā 2014.gadā preču un pakalpojumu eksporta apjomi bija par 2,2% lielāki nekā 2013.gadā. Eksporta pieaugumu aizvadītajā gadā nodrošināja preču eksporta apjoma kāpums. Apjomīgākie pieaugumi vērojami koksnes un tās izstrādājumu, mašīnbūves produkcijas, kā arī ķīmiskās rūpniecības preču eksporta grupās. Savukārt pakalpojumu eksporta apjomi 2014.gadā saruka.

Arī investīciju dinamika ir mērena, ko ietekmē uzņēmēju nogaidošais noskaņojums saistībā ar pieaugošo nenoteiktību ārējā vidē. 2014.gadā investīciju apjomi pieauga par 1,3 procentiem.

Pēdējos gados vērojamais lēnais eksporta pieaugums un salīdzinoši strauji augošais iekšējais pieprasījums ir ietekmējis tautsaimniecības nozaru attīstības tendences.

Krīzes laikā, samazinoties darbaspēka izmaksām, uzlabojās Latvijas ražotāju konkurētspēja. Tas bija pamats eksporta pieaugumam un līdz ar to arī tirgojamo nozaru attīstībai. Galvenajā eksporta nozarē – apstrādes rūpniecībā no 2010.-2012. gadam pieauguma tempi bija krietni straujāki nekā kopējā tautsaimniecības izaugsme, un nozare kļuva par galveno tautsaimniecības izaugsmes virzītāju. Arī pārējās tirgojamās nozarēs, piemēram, lauksaimniecībā, mežsaimniecībā, kā arī transporta un uzglabāšanas nozarē izaugsme pēc krīzes atjaunojās straujāk nekā pārējās tautsaimniecības nozarēs.

1.1.tabula

IKP dinamika
izmaiņas pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu, procentos

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Lauksaimniecība, mežsaimniecība	12,7	-3,9	-1,8	7,5	-0,1	1,5
Apstrādes rūpniecība	-22,4	14,0	4,0	4,6	0,0	-0,3
Pārējā rūpniecība	6,8	-1,7	-5,2	-5,5	-3,3	-2,5
Būvniecība	-38,0	-35,4	27,1	14,5	7,5	8,1
Tirdzniecība, izmitināšana	-16,5	-1,9	4,1	1,7	4,8	2,3
Transports un uzglabāšana	-23,3	-5,5	18,5	6,9	1,6	3,2
Citi komercpakalpojumi	-6,8	-4,1	6,2	5,2	6,0	1,3
Sabiedriskie pakalpojumi	-9,9	-6,9	3,1	0,1	3,8	3,3
IKP	-14,2	-2,9	5,0	4,8	4,2	2,4

2013. un 2014.gadā, straujāk augot iekšzemes pieprasījumam, nozaru griezumā lielākais devums IKP pieaugumā bija uz iekšējo tirgu vērstām nozarēm – būvniecības, tirdzniecības, kā arī komercpakalpojumu nozarēm. 2014.gadā, augot budžeta izdevumiem, palielinājās sabiedrisko pakalpojumu apjomi. Salīdzinot ar 2010.-2012.gadu, pēdējos gados mērenāka izaugsme ir apstrādes rūpniecībā un transporta nozarē.

Līdzīgi kā 2013.gadā arī 2014.gadā apstrādes rūpniecības izaugsmi turpināja bremsēt vājais pieprasījums eksporta tirgos. 2014.gadā saražotās produkcijas apjomi samazinājās par 0,3%. Savukārt apakšnozarēs turpinās iepriekš vērotās tendences – atsevišķās nozarēs turpinās stabila izaugsme, savukārt citās nozarēs dažādu faktoru ietekmē ražošanas apjomi sarūk.

Lielākajā nozarē – kokapstrādē ražošanas stabili aug. Nozares izlaide 2014.gadā pieauga par 6,9%. Nozares izaugsmi nosaka pieprasījuma pieaugums gan vietējā, gan eksporta tirgos. Tomēr straujākais ražošanas apjomu pieaugums 2014.gadā bija datoru, elektrisko un optisko iekārtu ražošanā.

Savukārt pārtikas rūpniecībā 2014.gadā saražotās produkcijas apjomi kopumā saglabājas iepriekšējā gada līmenī. Nozares attīstību būtiski ietekmē ES un Krievijas ekonomiskās attiecības. Ražošanas apjomi samazinās arī vieglajā rūpniecībā, ķīmiskajā rūpniecībā, papīra ražošanā un poligrāfijā, mašīnu un iekārtu, kā arī transportlīdzekļu ražošanā.

Pārējās rūpniecības nozarēs (elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde) ražošanas apjomi 2014.gadā saruka par 2,5%. Lielā mērā tas bija saistīts ar laika apstākļiem, kā rezultātā tika saražoti mazāki elektroenerģijas un siltumenerģijas apjomi. Savukārt lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē kopumā 2014.gads iesākās pozitīvi – 1.pusgadā ražošanas apjomi nozarē bija par 6,2% lielāki nekā pirms gada. 2014.gada otrajā pusē lauksaimniecības nozari būtiski ietekmēja Krievijas noteiktais pārtikas preču importa ierobežojums. Kopumā 2014.gadā nozares izaugsme bija 1,5 procenti.

Būvniecības nozares attīstība lielā mērā ir saistīta ar publiskajiem pasūtījumiem un ES fondu projektiem. Pēc strauja būvniecības apjomu pieauguma 2014.gada pirmajā pusē, gada beigās nozares izaugsmes tempi palēninājās. Kopumā 2014.gadā būvniecības nozares izaugsme sasniedza 8,1%. Lielāko devumu nozares izaugsmē nodrošināja ēku būvniecības apjomi (pieaugums par 33,6%), vienlīdz strauji pieaugot gan dzīvojamo, gan nedzīvojamo ēku būvniecības apjomiem, savukārt inženierbūvju celtniecības apjomi saruka par 10 procentiem.

Transporta un uzglabāšanas nozares izaugsmes tempi 2014.gadā sasniedza 2,3%. Nozari aizvadītajā gadā pozitīvi ietekmēja sekmīgā ostu darbība (kravu apgrozījuma kāpums par 5,2%). 2014.gadā pa dzelzceļu pārvadāto kravu apjomi pieauga par 2,2%, savukārt ar autotransportu pārvadāto kravu apjomi palielinājās par 2,7 procentiem.

Tirdzniecības nozarē (ieskaitot izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumus) 2014.gadā pakalpojumu apjomi pieauga par 2,3%. Privātā patēriņa kāpums veicina mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugumu. Kopumā 2014.gadā mazumtirdzniecības apjomi bija par 3,5% lielāki nekā pirms gada. Vairumtirdzniecības nozares attīstības tendences lielā mērā ietekmē ārējās tirdzniecības aktivitātes. Palēninoties eksporta un importa pieauguma tempiem, vairumtirdzniecības uzņēmumu apgrozījuma dinamika bija mērena. 2014.gadā vairumtirdzniecības apgrozījums faktiskajās cenās bija par 2,1% mazāks nekā 2013.gadā.

Komercpakalpojumu nozarē izaugsme 2014.gadā bija mērenāka nekā pirms gada. Kopumā 2014.gadā komercpakalpojumu nozaru apjomi pieauga par 1,3%. Kāpumu galvenokārt sekmēja izaugsme mākslas, izklaides un atpūtas jomā, kā arī finanšu un apdrošināšanas darbībās. Informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozares izaugsme 2012.-2013.gadā kopā bija 16%, bet 2014.gadā tā bija lēnāka un pieauga tikai par 1,3%, salīdzinot ar 2013.gadu.

Palielinoties valdības izdevumiem, pieaug sabiedrisko pakalpojumu nozarēs sniegto pakalpojumu apjomi – 2014.gadā nozares apjomi, salīdzinot ar 2013.gadu, pieauga par 3,3%, t.sk. valsts pārvaldes pakalpojumu apjoms pieauga par 4,5%, veselības un sociālās aprūpes pakalpojumu apjoms – par 3,7% un izglītības pakalpojumu apjoms – par 1,4 procentiem.

Rezultātā ir mainījusies tautsaimniecības struktūra. Ja 2012.gadā salīdzinājumā ar 2009.gadu tautsaimniecībā bija strauji pieaudzis apstrādes rūpniecības īpatsvars, tad 2014.gadā salīdzinājumā ar 2012.gadu palielinājās uz iekšējo tirgu vērsto nozaru (būvniecības, tirdzniecības un pakalpojumu nozares) īpatsvars. 2014.gadā šo nozaru īpatsvars pārsniedza 70%. Jāatzīmē, ka kopš 2000.gada pakāpeniski palielinājies komercpakalpojumu īpatsvars tautsaimniecībā, 15 gadu laikā pieaugot par gandrīz 10 procentpunktiem.

1.2.tabula

Tautsaimniecības struktūra
pēc pievienotās vērtības, procentos

	2000	2005	2009	2011	2012	2013	2014
Lauksaimniecība, mežsaimniecība	5,2	4,3	3,7	3,9	3,7	3,6	3,4
Apstrādes rūpniecība	15,7	13,2	10,9	13,1	12,9	12,6	12,2
Pārējā rūpniecība	4,3	3,2	5,2	5,0	4,7	4,4	4,2
Būvniecība	6,4	6,4	7,4	5,4	6,1	6,4	6,7
Tirdzniecība, izmitināšana	15,2	17,8	16,4	16,3	15,7	15,8	15,7
Transports un uzglabāšana	11,8	12,3	10,3	10,2	10,3	9,7	9,6
Citi komercpakalpojumi	24,0	27,5	29,0	30,4	31,3	32,7	33,2
Sabiedriskie pakalpojumi	17,4	15,2	17,2	15,6	15,2	13,4	15,1
Kopā	100	100	100	100	100	100	100

Lai nodrošinātu sabalansētu vidēja termiņa izaugsmi arī turpmākajos gados ekonomikas galvenajam dzinēj spēkam ir jābūt eksporta iespēju pieaugumam, tāpēc lielākais Latvijas izaugsmes risks saistīts ar globālās ekonomikas attīstību. Īpaši svarīga ir ES kopējās ekonomikas telpas attīstības dinamika, kā arī Ukrainas krīzes izraisītās ģeopolitiskās situācijas uzlabošanās. Latvijas ekonomiskās priekšrocības vidējā termiņā galvenokārt balstīsies uz panākto makroekonomisko stabilitāti, kā rezultātā ir uzlabojušies Latvijas kredītreitingi, kā arī uz plānoto struktūrfondu atbalsta programmu efektivitāti un uzlabojumiem uzņēmējdarbības vidē. Jāņem vērā, ka līdz šim Latvijas konkurētspējas uzlabošanās pamatā noteica darbaspēka izmaksu samazināšana, bet turpmāk izšķiroša loma būs spējai palielināt produktivitāti, lai kompensētu darba spēka izmaksu kāpumu.

1.2. NODARBINĀTĪBAS UN BEZDARBA VISPĀRĪGS RAKSTUROJUMS

Pakāpeniska ekonomisko aktivitāšu palielināšanās pozitīvi ietekmē situāciju darba tirgū – pieaug nodarbinātība un samazinās krīzes izraisītais augstais bezdarbs. Tajā pašā laikā atsevišķas iedzīvotāju grupas, īpaši personas ar zemu izglītības līmeni un kvalifikāciju, gados vecāki cilvēki, kā arī jaunieši, situācijas uzlabošanos izjūt vājāk.

2014.gadā situācija darba tirgū turpināja uzlaboties, bet lēnākos tempos nekā iepriekšējos gados. Turpināja sarukt bezdarbs, demogrāfijas tendences ietekmēja ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitu, bet izaugsmes tempu palēnināšanās – nodarbinātību.

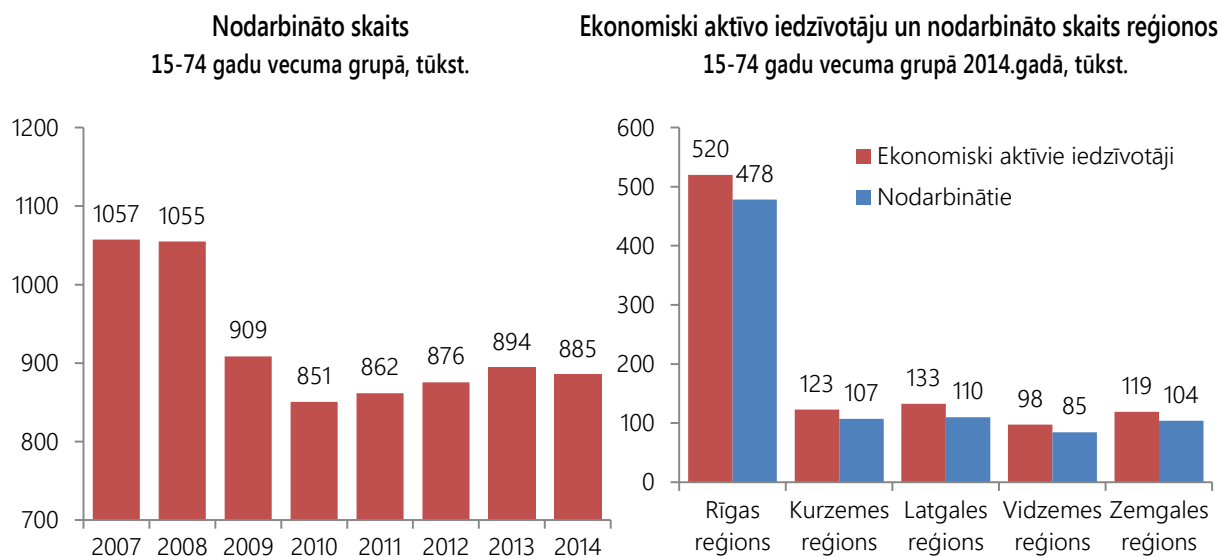
1.3.tabula

Nodarbinātības un bezdarba galvenie rādītāji
15-74 gadu vecuma grupā

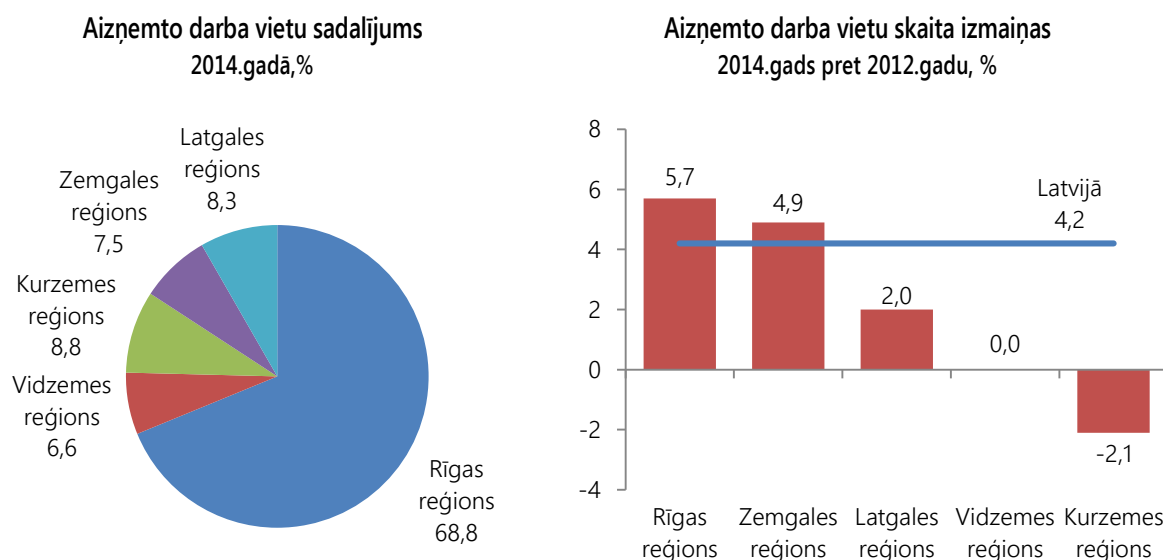
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014*
Iedzīvotāju skaits privātajās māsaimniecībās, tūkstošos	1702,5	1674,3	1635,3	1595,3	1560,0	1536,1	1495,8
Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits, tūkstošos	1143,4	1101,4	1056,5	1028,2	1030,7	1014,2	992,3
Nodarbināto skaits, tūkstošos	1054,9	908,5	850,7	861,6	875,6	893,9	884,6
Nodarbinātības līmenis nodarbināto iedzīvotāju skaits pret kopējo iedzīvotāju skaitu, procentos	62,0	54,3	52,0	54,0	56,1	58,2	59,1
Ekonomiskās aktivitātes līmenis ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits pret kopējo iedzīvotāju skaitu, procentos	67,2	65,8	64,6	64,5	66,1	66,0	66,3
Darba meklētāju skaits, tūkstošos	88,5	192,9	205,8	166,6	155,1	120,4	107,6
Bezdarba līmenis darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitā, procentos	7,7	17,5	19,5	16,2	15,0	11,9	10,8

* sākot ar 2014.gadu, ir veiktas izmaiņas darbaspēka apsekojuma metodoloģijā – ceturkšņa datu vispārināšanai tiek izmantots ceturkšņa vidējais privātajās māsaimniecībās dzīvojošo iedzīvotāju skaits (iepriekš – iedzīvotāju skaits gada sākumā)

Saskaņā ar darbaspēka apsekojuma datiem vidēji 2014.gadā **nodarbināto** skaits sasniedza 885 tūkst., kas bija par 1% jeb aptuveni 9,2 tūkst. mazāk nekā 2013.gadā. Savukārt 2014.gadā turpināja augt nodarbinātības līmenis, kas gada griezumā palielinājās par 0,9 procentpunktiem un sasniedza 59,1%. Jāatzīmē, ka, sākot ar 2014.gadu, ir veiktas izmaiņas darbaspēka apsekojuma metodoloģijā – ceturkšņa datu vispārināšanai tiek izmantots ceturkšņa vidējais privātajās māsaimniecībās dzīvojošo iedzīvotāju skaits (iepriekš – iedzīvotāju skaits gada sākumā). Tā kā iepriekšējo gadu laika rindas vēl nav pārrēķinātas, tad nodarbināto skaita samazinājums precīzi neatspoguļo norises darba tirgū 2014.gadā. To apliecina arī statistika par aizņemto darbavietu skaita izmaiņām – 2014.gadā aizņemto darbavietu skaits pieauga par 1,1 procentu.

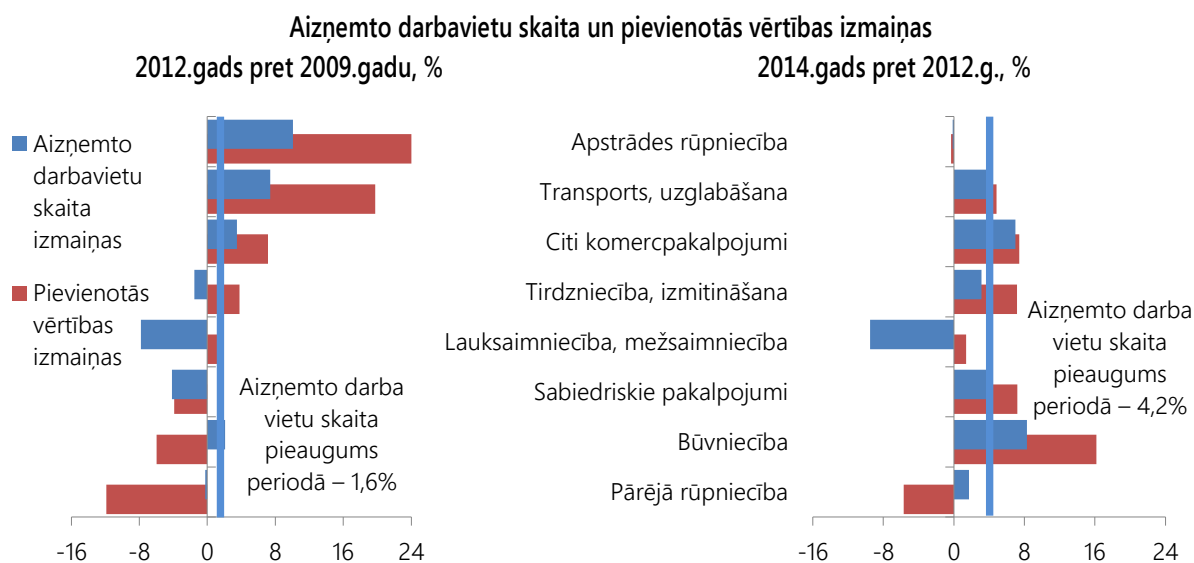
Statistikas dati par **aizņemto darba vietu** skaitu Latvijā 2014.gadā liecina, ka visvairāk – divas trešdaļas aizņemto darba vietu ir Rīgas reģionā, bet vismazākais aizņemto darba vietu skaits bija Vidzemes reģionā. Aizņemto darba vietu skaits pēdējo divu gadu laikā pieaudzis visos reģionos, izņemot Kurzemi. Straujākais aizņemto darba vietu pieaugums bija Rīgas reģionā, gandrīz tik pat straujš pieaugums novērots arī Zemgales reģionā, Vidzemes reģionā aizņemto darba vietu saglabājās 2012.gada līmenī, bet Kurzemes reģionā samazinājās.

Pēckrīzes periodā bija vērojams aizņemto darba vietu pieaugums uz ārējo tirgu vērstajās nozarēs. 2012.gadā, salīdzinot ar 2009.gadu, straujāk aizņemto darba vietu skaits pieauga ar eksportu saistītās nozarēs – lauksaimniecībā un mežsaimniecībā – par 14,7%, apstrādes rūpniecībā – par 10% un transporta nozarē – par 7,4%. Pēdējos gados tendence bija mainījusies un aizņemto darba vietu skaits vairāk pieauga ar iekšējo tirgu saistītajās nozarēs. 2014.gadā, salīdzinot ar 2012.gadu, visstraujāk aizņemto darba vietu skaits pieauga būvniecībā – par 8,3%

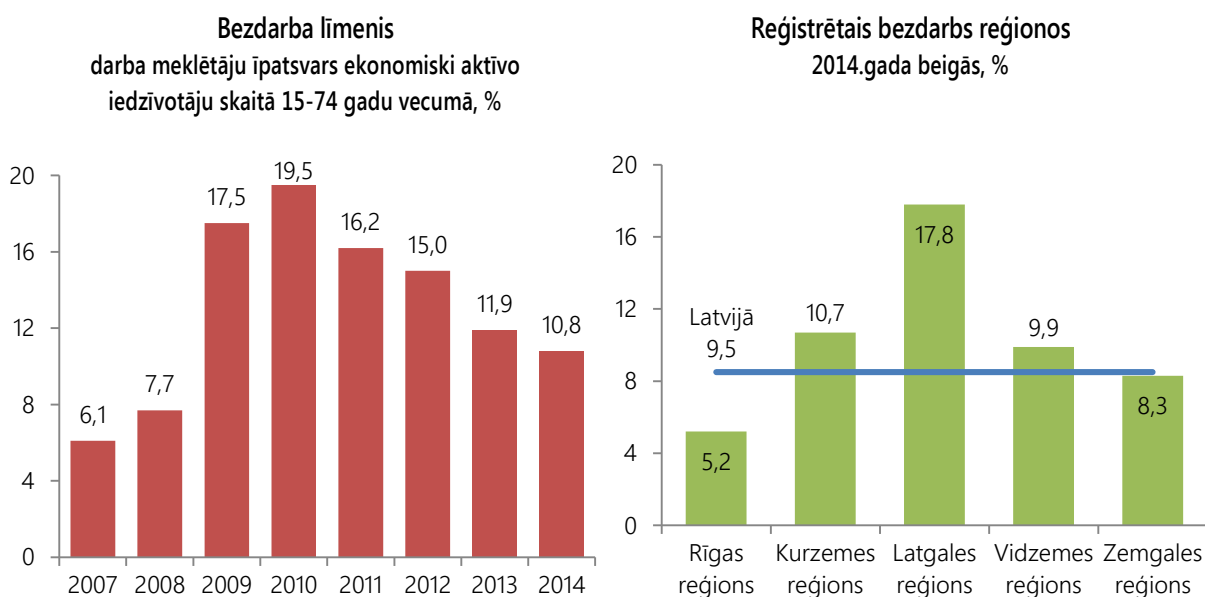
un pakalpojumu nozarēs: komercpakalpojumiem – par 7% un sabiedriskajiem pakalpojumiem – par 4,4%. Vienlaikus aizņemto darba vietu skaits šajās nozarēs ievērojami atpaliek no pirmskrīzes līmeņa.

1.5. attēls

Kopš 2013.gada sākuma turpina samazināties **ekonomiski aktīvo iedzīvotāju** skaits, ko pamatā ietekmē negatīvās demogrāfijas tendences – iedzīvotāju skaita samazināšanās darbspējas vecumā. Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits 2014.gadā samazinājās par gandrīz 22 tūkst. jeb 2,2%, salīdzinot ar 2013.gadu. Neskatoties uz to, iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes līmenis 2014.gadā pieauga par 0,3 procentpunktiem, salīdzinot ar 2013.gadu, un sasniedza 66,3% starp iedzīvotājiem vecumā no 15-74 gadiem.

1.6. attēls

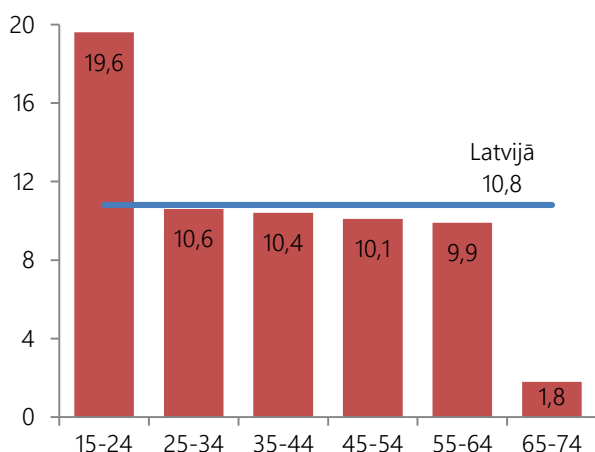
Turpina samazināties **bezdarba** līmenis. Bezdarba līmenis vidēji 2014.gadā bija 10,8%, kas bija par 1,1 procentpunktu mazāks nekā gadu iepriekš. Kopumā darba meklētāju skaits 2014. gadā bija 107,6 tūkst.

Latvijas reģionos **joprojām vērojamas izteiktas darba tirgus reģionālās atšķirības** – reģionālā darba tirgus asimetrija. Situācija labāka ir Rīgas un Zemgales reģionā, bet lēnāk uzlabojas Latgales reģionā. 2014. gada beigās reģistrētais bezdarbs Rīgas reģionā strauji tuvojās dabiskam bezdarba līmenim – bija tikai 5,2%, kamēr Latgales reģionā reģistrētais bezdarbs bija trīs reizes augstāks – 17,8%. Augstākais nodarbinātības līmenis 2014.gadā bija Rīgas un Kurzemes reģionā, bet zemākais – Latgales reģionā. Rīgas reģionā tas sasniedza 63,9%, bet Latgalē nodarbinātības līmenis bija tikai 51,3 procenti.

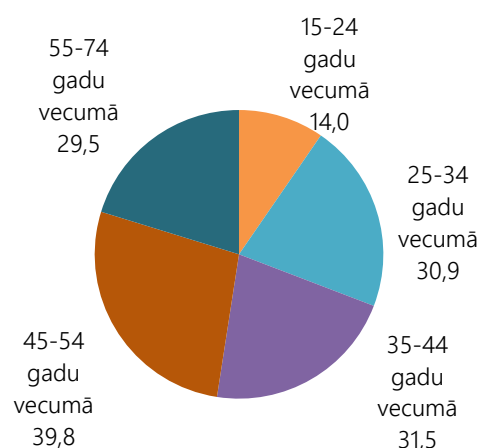
Nozīmīga problēma Latvijā joprojām ir **jauniešu bezdarbs**. Bezdarbs jauniešu vidū ir ievērojami augstāks nekā citās vecuma grupās. 2014.gadā Latvijā bija 16,9 tūkst. jauniešu – darba meklētāju jeb 15,7% no kopējā darba meklētāju skaita vecumā no 15 līdz 74 gadiem. Lielākā daļa no šiem jauniešiem bija vecumā no 20 līdz 24 gadiem. Visvairāk jauniešu – darba meklētāju Latvijā bija 2010.gada 1.ceturksnī, bet kopš 2010.gada 2.ceturkšņa jauniešu – darba meklētāju skaits pakāpeniski samazinājies.

1.7. attēls

Darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitā pa vecuma grupām 2014.gadā, %

Bezdarbnieku skaits pa vecuma grupām 2014.gadā, tūkstošos

Viens no jauniešu bezdarba cēloņiem ir viņu izglītības līmenis – aptuveni 64% jauniešu nebija kvalifikācijas vai bija nodarbinātībai nepietiekams izglītības līmenis. Profesionālā izglītība bija 20% jauniešu, bet augstākā izglītība – 16%. Papildus būtisks faktors jauniešu bezdarbam ir arī darba pieredzes trūkums. Tikai 40% no visiem jauniešiem – darba meklētājiem bija darba pieredze, pie tam trešā daļa no tiem bija nodarbināti mazkvalificētās (vienkāršās) profesijās.¹

Krīzes laikā, līdz ar kopējā bezdarba līmeņa pieaugumu, palielinājās arī **ilgstošo bezdarbnieku** skaits. Pakāpeniski augot ekonomiskajām aktivitātēm, ilgstošo bezdarbnieku skaits sarūk. 2014.gada beigās NVA bija reģistrēti 27 tūkst. ilgstošie bezdarbnieki, kas bija par 6 tūkst. jeb 22% mazāk nekā pirms gada.

¹ DSA dati

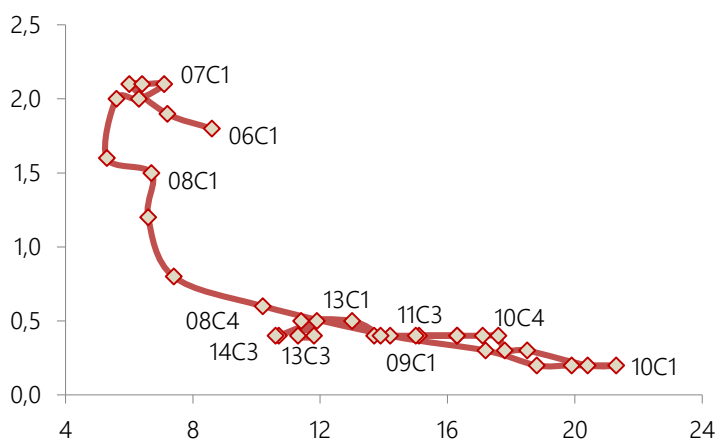
Lai arī situācija pakāpeniski uzlabojas, tomēr ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars aizvien ir ļoti liels – 2014.gada beigās 33% no kopējā reģistrēto bezdarbnieku skaita bija ilgstošie bezdarbnieki. Aptuveni 40% no tiem bija profesionālā izglītība, 27% – vidējā vispārējā izglītība, bet 24% bija zems izglītības līmenis. Vismazāk ilgstošie bezdarbnieki bija ar augstāko izglītību.

Vienlaikus visvairāk ilgstošo bezdarbnieku vidū 2014.gada beigās bija tieši gados vecākie iedzīvotāji vecumā 50 gadi un vairāk (46,5% no kopējā reģistrēto bezdarbnieku skaita vecumā 50 gadi un vairāk) un kopš gada sākuma šis rādītājs ir palielinājies par 0,4 procentpunktiem. Lielākās izmaiņas vērojamas bezdarbnieku vecumā 55 gadi un vairāk – gada griezumā īpatsvara palielinājums par 3,2 procentpunktiem. Lielākai daļai no tiem bija profesionālā vai vidējā izglītība, kā arī iepriekš tie bija nodarbināti zemas kvalifikācijas profesijās (palīgstrādnieki, apkopēji, mazumtirdzniecības veikala pārdevēji, sētnieki, automobiļa vadītāji, kravas automobiļa vadītāji, aprūpētāji, zivju apstrādātāji).

Jāņem vērā, ka liels ilgstošais bezdarbs var radīt strukturālā bezdarba pieaugumu, proti, jo ilgāk šie cilvēki ir bez darba, jo lielāks risks zaudēt darba iemaņas un prasmes. Daļēji informāciju par strukturālā bezdarba iespējamo veidošanos var iegūt izmantojot Beveridža līkni, kas grafiski parāda bezdarba un brīvo darba vietu savstarpējo dinamiku.

1.8. attēls

Beveridža līkne Latvijā
2006-2014.gads, vertikālā ass – brīvo vakancu skaits tūkstošos; horizontālā ass – bezdarba līmenis procentos

Apskatot 2006.-2013.gada statistikas datus, pirmskrīzes gados Latvijā Beveridža līkne nobīdījās pa kreisi – samazinājās gan bezdarba līmenis, gan brīvo darba vietu īpatsvars. Recesijas sākumā brīvās darba vietas strauji samazinājās, kamēr bezdarbs pieauga visai mēreni. Savukārt krīzes laikā – 2009. un 2010.gada sākumā bezdarbs pieauga, vakancēm arvien mazinoties. Bezdarba augstākais punkts tika sasniegts 2010.gada 1.ceturksnī.

Kopš 2010.gada 2.ceturkšņa tiek novērota augšupvērstā Beveridža līknes virzības maiņa, kas liecina par ekonomiskā cikla fāzes maiņu un situācijas uzlabošanos darba tirgū. Nodarbinātība ir pieaugusi, mazinoties gan darba meklētāju, gan neaktīvo personu skaitam. Tātad ir atsākusies jaunu darba vietu radīšana. Pārbīde pa līkni ir tāda pati kā darba vietu samazinājums krīzes laikā, kas norāda uz cikliskā bezdarba samazināšanos.

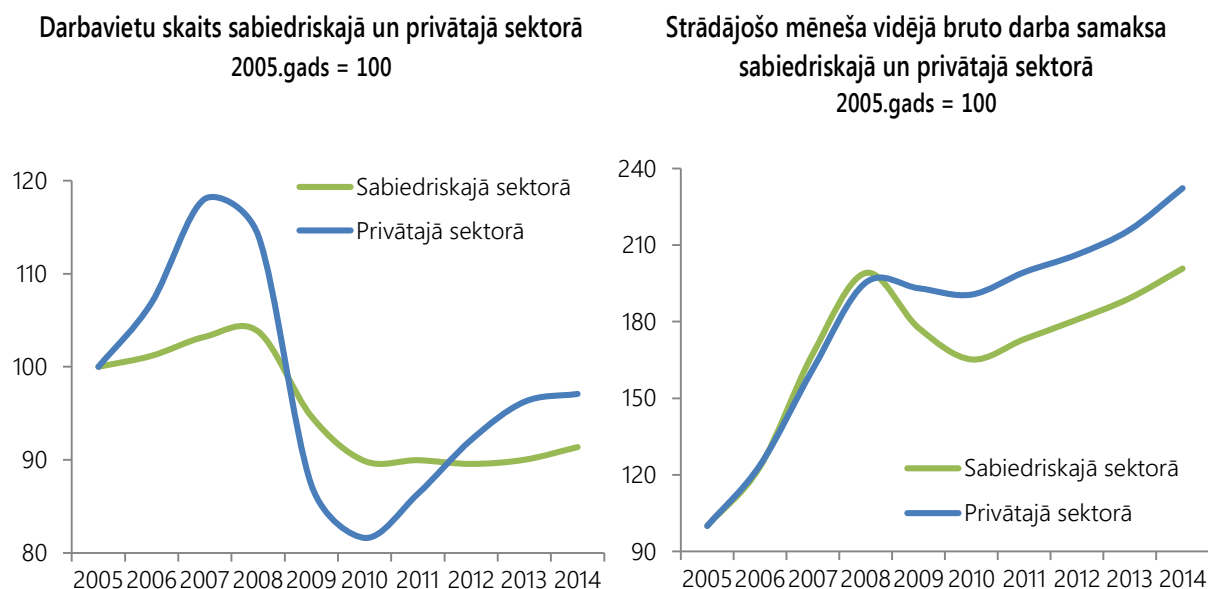
Pēdējos gados bezdarba līmeņa samazinājums ir saistīts ar ekonomisko aktivitāšu pieaugumu. Tāpēc visi tie pasākumi, kas saistīti ar ekonomisko aktivitāšu un uzņēmējdarbības veicināšanu, stimulē pieprasījuma pieaugumu pēc darbaspēka un palielina nodarbinātību. Tajā pašā laikā pastāv risks, ka daļa no esošiem bezdarbniekiem ilgstoši nevarēs atrast darbu un nākotnē bezdarbs var kļūt par izteikti strukturālu parādību, jo nozares, kas ātrāk atgūstas no krīzes nav tās pašas, kurās bija vakances pirms krīzes un kurās cilvēki zaudēja darbu krīzes laikā. Notiek tautsaimniecības struktūras maiņa un var veidoties neatbilstība starp darbaspēka piedāvājumu un pieprasījumu – darba meklētāju prasmes neatbilst tam ko pieprasa uzņēmēji.

1.3. DARBASPĒKA IZMAKSAS UN PRODUKTIVITĀTE

Darbaspēka izmaksu un produktivitātes dinamiku straujās lejupslīdes gados galvenokārt noteica darba un preču tirgus atšķirīgā pielāgošanās konjunktūras cikliskām svārstībām. Krīzes laikā atalgojuma korekcija bija mērena un lielāko daļu ekonomikas apjomu kritumu kompensēja strādājošo skaita samazinājums. Atsākoties ekonomikas izaugsmei, darba samaksas pieaugums kļūst arvien straujāks, ko būtiski ietekmē augošā konkurence ES darba tirgū un Latvijas zemā konkurētspēja tajos. Savukārt produktivitātes kāpums ir daudz mērenāks un nominālais ULC pieaug. Tas nozīmē, ka lētā darbaspēka izmaksu konkurētspējas priekšrocības pakāpeniski tiek zaudētas.

Vidējā bruto darba samaksa 2014.gadā bija 765 eiro, kas par 6,8% pārsniedza 2013.gada līmeni. Salīdzinot ar pirmskrīzes periodu – 2008.gadu, 2014.gadā vidējā bruto darba samaksa ir palielinājusies par 12,2 procentiem.

1.9. attēls

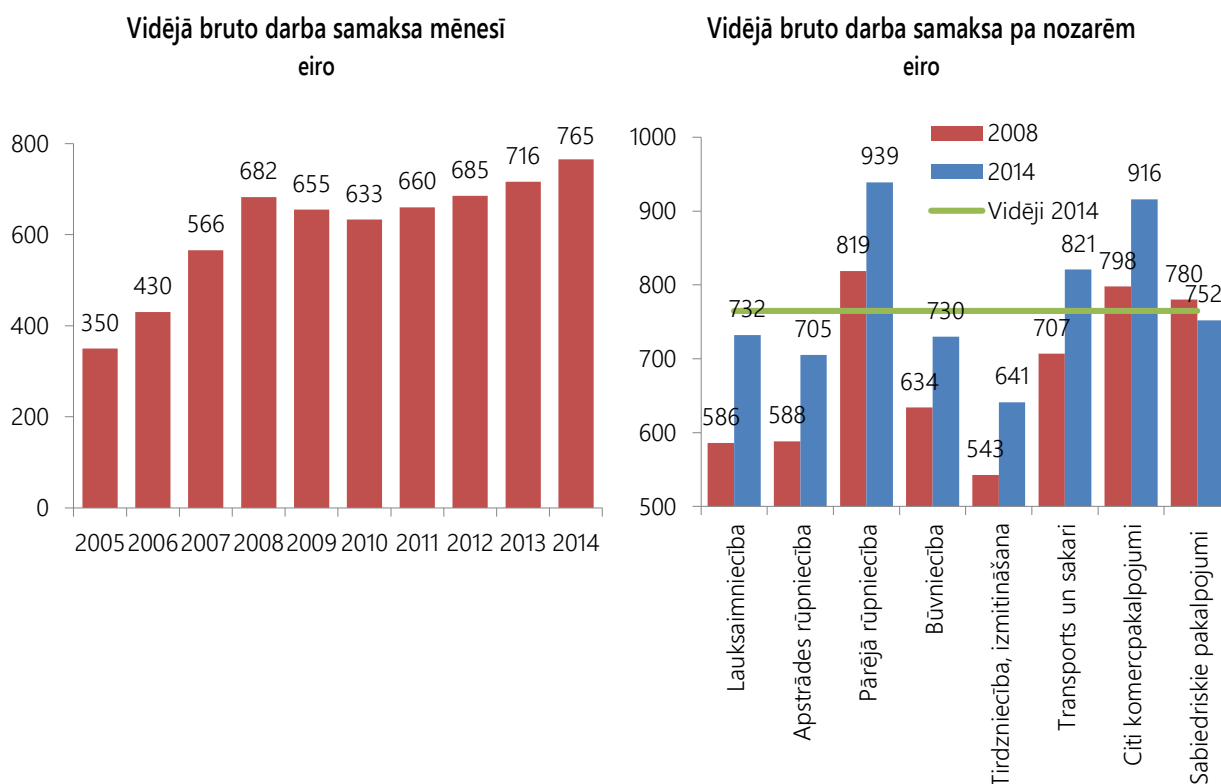

Vidējā bruto darba samaksa sabiedriskajā sektorā 2014.gadā bija par gandrīz 10% lielāka nekā privātajā sektorā (attiecīgi 813 eiro un 741 eiro). Darba samaksa 2014.gadā privātajā sektorā pieauga par 7,5%, savukārt sabiedriskajā sektorā – par 6,1%. Sabiedriskajā sektorā 2014.gadā darba samaksa būtībā bija 2008.gada līmenī, kamēr darba samaksa privātajā sektorā bija par 18,9% lielāka.

2014.gadā, salīdzinot ar 2013.gadu, vidējā neto darba samaksa straujāk nekā vidējā bruto darba samaksa – par 8,6%. Tas saistīts ar 2014.gadā veiktajām izmaiņām likumā „Par iedzīvotāju ienākumu nodokli”. Jāatzīmē, ka darba samaksas pieaugumu 2014.gadā veicināja arī minimālās algas izmaiņas – minimālā darba samaksa 2014.gadā tika palielināta līdz 320 eiro.

Pēdējo sešu gadu laikā vidējā bruto darba samaksa straujāk ir pieaugusi lauksaimniecībā, apstrādes rūpniecībā, un tirdzniecībā, savukārt sabiedriskie pakalpojumi joprojām atpaliek no pirmskrīzes līmeņa un darba samaksa samazinājās par gandrīz 4%, kas saistīts ar atalgojuma samazinājumu krīzes laikā, lai ierobežotu valsts budžeta tēriņus.

1.10. attēls

2014.gadā, salīdzinot ar 2013.gadu, vidējā bruto darba samaksa pieauga visās tautsaimniecības nozarēs, straujāk tā pieauga lauksaimniecībā, būvniecībā, tirdzniecībā un apstrādes rūpniecībā.

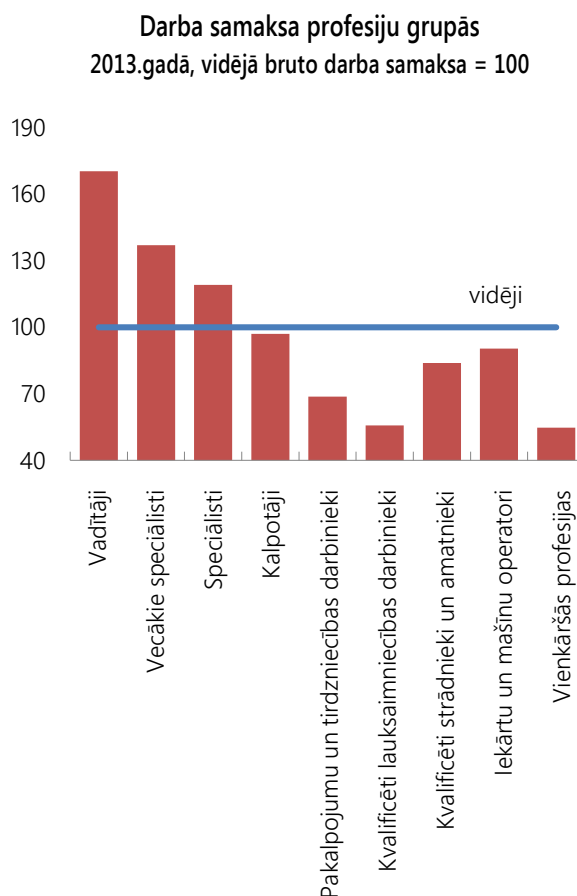
Kopš 2011.gada Latvijas galvenajā eksporta nozarē – apstrādes rūpniecībā – vidējā bruto darba samaksa pieaug straujāk nekā vidēji tautsaimniecībā. Salīdzinot ar 2008.gadu, vidējā bruto darba samaksa nozarē ir pieaugusi par gandrīz 20%. Darba samaksas kāpumu veicināja nozares produkcijas izlaides tempu pieaugums no 2009.-2012.gadam, kad apstrādes rūpniecība bija galvenais tautsaimniecības izaugsmes virzītājs. Būtiskākais darba samaksas pieaugums apstrādes rūpniecībā kopš 2008.gada bija tradicionālajās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs – nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanā, kokapstrādē, papīra ražošanā un poligrāfijā un pārtikas ražošanā, kā arī augsto tehnoloģiju nozarē – elektrisko un optisko iekārtu ražošanā. Straujāks darba samaksas pieaugums šajās apakšnozarēs lielā mērā ir saistīts ar straujāku ražošanas apjomu un produktivitātes kāpumu.

2014.gadā, salīdzinot ar 2013.gadā, darba samaksa apstrādes rūpniecībā ir pieaugusi par 7%. Darba samaksa būtībā pieauga visās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs.

Profesiju griezumā pēdējo piecu gadu laikā darba samaksa palielinās visās profesiju grupās – straujāk augstākās un vidējās kvalifikācijas profesiju grupās, vienkāršajās profesijās – mērenāk.

Neskatoties uz pakāpenisku darba samaksas pieaugumu, saglabājas lielas atšķirības starp darba samaksu dažādās profesiju grupās. Piemēram, vienkāršajās profesijās darba samaksa ir 2,5 reizes mazāka nekā augstākās kvalifikācijas profesiju grupās, – salīdzinot ar vidējās kvalifikācijas profesiju grupu – par 1,5 reizi, savukārt augstākās kvalifikācijas profesijās darba samaksa ir par 1,7 reizēm lielāka nekā vidējās kvalifikācijas profesijās.

1.11. attēls

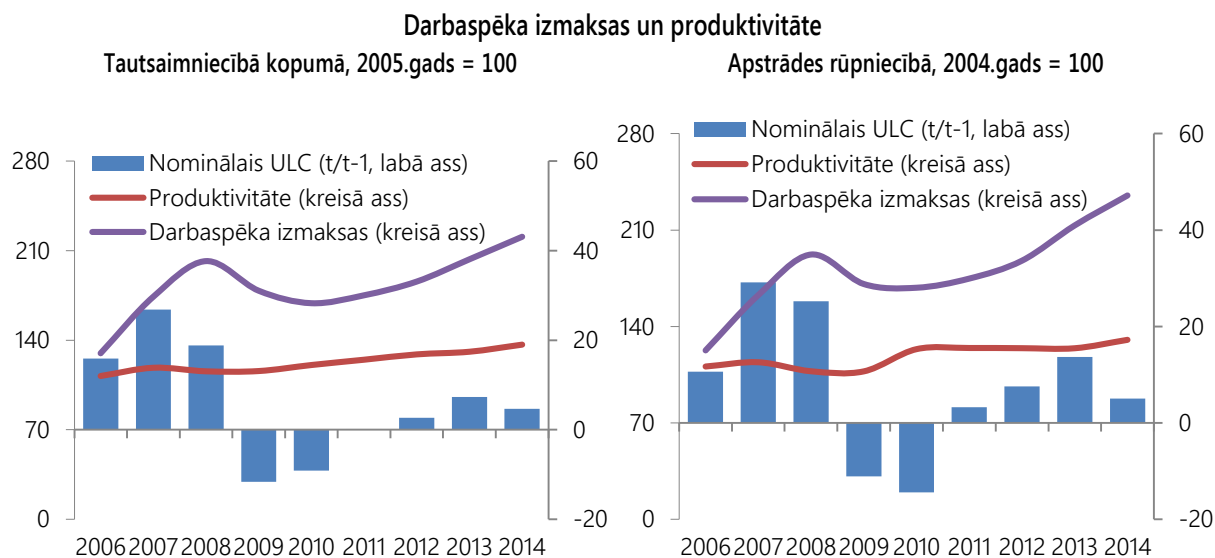

* Ekonomikas ministrijas aprēķins – dati no apsekojuma „Eiropas Savienības statistika par ienākumiem un dzīves apstākļiem” (EU-SILC), Profesiju klasifikatorā iekļautās profesijas 2-zīmju līmenī EU-SILC un CSP.

Salīdzinot vidējo darba samaksu profesiju grupās ar vidējo bruto darba samaksu valstī, jāatzīmē, ka vidējā darba samaksa augstākās kvalifikācijas profesijās ir par vairāk nekā trešdaļu lielāka nekā vidējā bruto darba samaksa valstī. Neskatoties uz to, ka vidējās kvalifikācijas profesijās darba samaksa ir tuva vidējai bruto darba samaksai valstī, ņemot vērā atšķirības noteiktu profesiju specifikā, tomēr kopumā darba samaksa vidējās kvalifikācijas profesiju grupā ir par gandrīz piektdaļu mazāka nekā vidējais atalgojums. Vienkāršās profesijās darba samaksa ir gandrīz uz pusi mazāka nekā vidēji valstī.

Darba samaksa ir nozīmīgs izmaksu konkurētspējas faktors, tāpēc darba samaksas pieaugumam jābūt līdzsvarotam ar produktivitātes kāpumu. Pretējā gadījumā tiek zaudēta konkurētspēja tirgojamās nozarēs, kas gala rezultātā nenodrošina noturīgu kopējo ienākumu (labklājības) pieaugumu.

1.12. attēls

Kā liecina produkcijas vienības darbaspēka izmaksu (ULC)¹ dinamika, periodā no 2004. līdz 2007.gadam strādājošo darba samaksa pieauga gandrīz piecas reizes straujāk nekā produktivitāte, negatīvi ietekmējot Latvijas starptautisko konkurētspēju. Krīzes radītās korekcijas preču un darba tirgos mazināja plaisu starp produktivitāti un darbaspēka izmaksām, kā rezultātā Latvijas konkurētspēja ārējos tirgos pakāpeniski uzlabojās. Tomēr pēdējos gados ir vērojama pozitīvā ULC dinamika, kas ir straujāka nekā vidēji ES. To lielā mēra noteica darbaspēka izmaksu straujāks nekā produktivitātes kāpums.

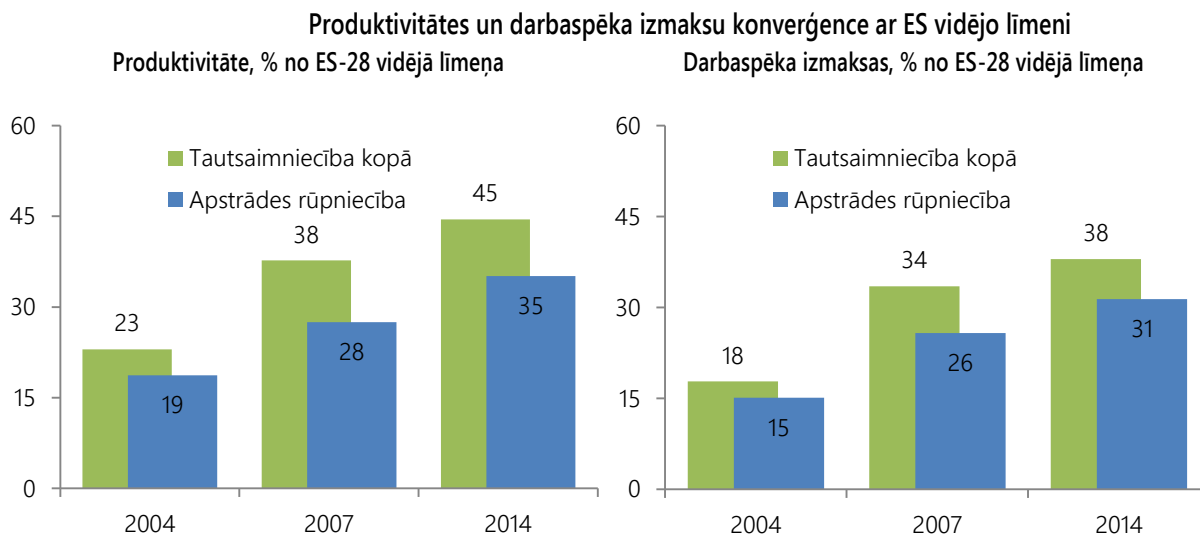
ULC dinamika kopš 2008.gada lielā mērā ir saistīta ar cikliskā rakstura faktoriem jeb krīzes sekām. Preču tirgi ir daudz jūtīgāki pret konjunktūras cikliskām svārstībām nekā darba tirgi, tāpēc ekonomikas lejupslīdes sākumposmā izlaide samazinās straujāk nekā nodarbināto skaits, un produktivitāte krīt. 2009.gadā, salīdzinot ar 2007.gadu, produktivitāte Latvijas tautsaimniecībā kopumā samazinājās par 7%. Tā kā darbaspēka izmaksas 2008.gadā vēl turpināja pieaugt (galvenokārt sakarā ar darbinieku atlaišanas izdevumu pieaugumu), produkcijas vienības darbaspēka izmaksas (nominālais ULC) pieauga. Savukārt darbaspēka izmaksu straujāks samazinājums nekā produktivitātei 2009.gadā un produktivitātes kāpums 2010.gadā noteica ULC samazināšanos par gandrīz 10%, kas liecināja par Latvijas ražotāju konkurētspējas uzlabošanos. Līdzīgas tendences bija vērojamas arī apstrādes rūpniecībā. Kopš 2011.gada produktivitātes dinamika ir mērenāka nekā darbaspēka izmaksu dinamika. 2014.gadā, salīdzinot ar 2011.gadu, produktivitāte vidēji gadā pieauga par 3%, kamēr darbaspēka izmaksas palielinājās par 8%, t.i., gandrīz 2,5 reizes straujāk.

Darbaspēka izmaksu un produktivitātes dinamika pēdējos divos gados rāda, ka, pieaugot ekonomiskām aktivitātēm, ULC turpinās pieaugt. Tas nozīmē, ka lētā darbaspēka izmaksu konkurētspējas priekšrocības pakāpeniski tiek zaudētas.

¹ ULC ir attiecība starp darbaspēka izmaksām un darbaspēka produktivitāti. Ja produktivitāte aug straujāk par algām, tad ULC samazinās, kas liecina par to, ka valsts izmaksu konkurētspēja palielinās, un otrādi.

Nominālā ULC dinamiku vidējā termiņā lielā mērā ietekmēs strukturālā rakstura faktori, kamēr ciklisko faktoru ietekme (kā, piemēram, konjunktūras svārstības ārējās tirdzniecības partnervalstīs) būs mazāka. Kā viens no nozīmīgākajiem ULC palielināšanas faktoriem ir algu palielinājums (algu konverģence), ko būtiski ietekmē augošā konkurence ES darba tirgos un Latvijas zemā konkurētspēja tajos.

1.13. attēls

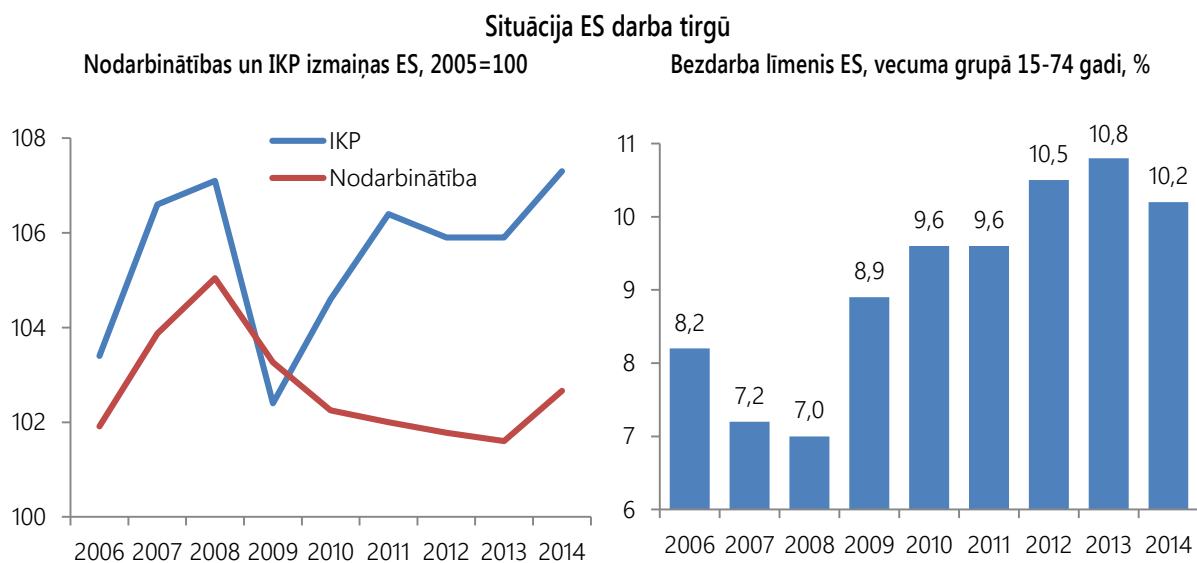

Darbaspēka izmaksas Latvijā ir vienas no zemākajām ES dalībvalstīs. 2014.gadā darbaspēka izmaksas uz vienu nodarbināto tautsaimniecībā kopumā Latvijā bija 38% no ES vidējā līmeņa, tai skaitā apstrādes rūpniecībā – 31%. Jāatzīmē, ka laika periodā no 2011. līdz 2014.gadam izmaksu plaisa ir samazinājusies gandrīz par 6 procentpunktiem, kamēr Latvijas atpalcība pēc produktivitātes rādītāja tautsaimniecībā kopumā samazinājās par 4 procentpunktiem, bet rūpniecībā – tikai par 2 procentpunktiem. Algu izlīdzināšanās (konverģence) ir objektīvs process ar ko nākotnē ir jārēķinās. Algas straujāks pieaugums var būt saistīts arī ar minimālās algas palielināšanu, uzņēmēju vēlēšanos saglabāt augsti kvalificētus darbiniekus, bezdarba līmeņa samazināšanos u.tml. No otras puses, algu pieaugums, radot negatīvu ietekmi uz konkurētspēju, var kļūt par nopietnu stimulu inovācijām un investīcijām jaunajās tehnoloģijās, lai samazinātu izmaksas un palielinātu ražošanas resursu produktivitāti.

1.4. SITUĀCIJA ES DARBA TIRGŪ

Uzlabojoties situācijai finanšu tirgos, ES 2014.gadā izaugsme bija lēna. Liela ietekme uz izaugsmi bija ģeopolitiskajai situācijai un enerģijas cenu attīstībai. Lai gan privātais patēriņš bija galvenais izaugsmes dzinējspēks, tomēr investīcijas nav pieaugušas un arī eksports ir nodrošinājis mazu ieguldījumu esošajā izaugsmē. ES 2014.gadā IKP pieauga par 1,3%. Sagaidāms, ka arī turpmākā ekonomikas atveseļošanās būs mērena.

Lēnām no krīzes atkopjas arī darba tirgus – sarūk bezdarbs un pieaug nodarbinātība, tomēr situācija joprojām ir vērtējama piesardzīgi, jo bezdarba rādītāji ir augsti. Joprojām saglabājas augsts jauniešu un ilgstošais bezdarbs, aizvien aktuālāki kļūst darbaspēka novecošanās, migrācijas un demogrāfijas jautājumi.

2014.gadā ES valstīs kopumā **nodarbinātības līmenis** 15-74 gadus vecuma grupā bija 57,6%, kas ir augstākais rādītājs pēdējo gadu laikā, tomēr tas joprojām atpaliek no pirmskrīzes līmeņa 2008.gadā (58,7%). Visaugstākais nodarbinātības līmenis 2014.gadā bija Zviedrijā (66,2%) un Nīderlandē (65,5%), savukārt vairākās valstīs tas bija zemāks par 50% (Grieķijā, Horvātijā, Itālijā un Spānijā). No Baltijas valstīm augstākais nodarbinātības līmenis bija Igaunijā (63,3%), savukārt Latvijā un Lietuvā, tas bija attiecīgi 59,1% un 58,8%. Visstraujākais nodarbinātības līmeņa pieaugums ES 2014.gadā, salīdzinot ar 2013.gadu, bija Ungārijā un Lietuvā, savukārt neliels kritums bija vērojams Nīderlandē un Somijā.

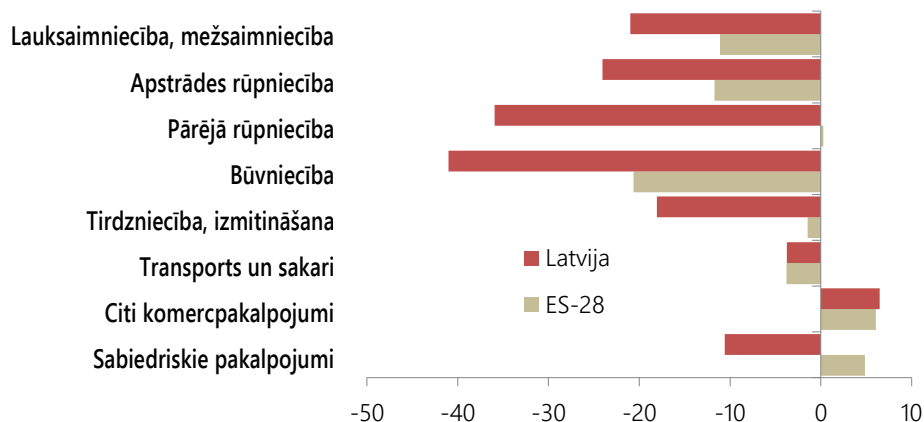
Nozaru griezumā nodarbināto skaits samazinās būvniecībā, lauksaimniecībā un apstrādes rūpniecībā. Turklāt aptauju rezultāti rāda, ka galvenais faktors, kas ierobežo izaugsmi un nodarbināto skaita pieaugumu apstrādes rūpniecībā ir zems pieprasījums pēc saražotās produkcijas.¹ Lai gan apstrādes rūpniecībā nodarbināto skaits krītas, tomēr šajā nozarē ES 2014.gadā joprojām bija liels nodarbināto īpatsvars 15,5% (Latvijā – 13,4%). Nodarbinātības pieaugums bija vērojams pakalpojumu sektorā.

Mainoties nodarbināto īpatsvaram nozarēs, izmaiņas skar arī darba tirgū pieprasītās prasmes. ES trīs pieprasītākās profesiju grupas, kurās vērojams darbaspēka iztrūkums ir metālapstrādes, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu strādnieki, zinātnes un inženierzinātņu speciālisti, kā arī IKT speciālisti.² Saskaņā ar *Cedefop* aptauju (*European Skills and Jobs*), 2014.gadā gandrīz puse (47%) no visiem ES nodarbinātajiem uzskatīja, ka turpmāko piecu gadu laikā daļa no viņu prasmēm būs novecojušas. Tas nozīmē, ka arī nākotnē jāturpina reformas, lai uzlabotu profesionālās izglītības pievilcību un kvalitāti. Lai to īstenotu arvien vairākās valstīs, tai skaitā Latvijā, tiek ieviesta un īstenota darba vidē balstīta apmācību forma. Svarīgi ir paaugstināt arī pieaugušo izglītības nozīmi.

¹ *Cedefop (March 2014), Briefing note. Skill mismatch: more than meets the eye*

² *European Parliament (2015), Labour market shortages in the European Union. Study for the EMPL Committee*

Nodarbināto izmaiņas ES un Latvijā
2014.gads salīdzinājumā ar 2008.gadu, procentos

Bezdarba līmenis 2013.gadā sasniedza augstāko rādītāju (10,8% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem). Lai gan 2014.gadā bezdarba līmenis ir nedaudz sarucis, tomēr tas ir ļoti augsts un bija 10,2% jeb 24,5 milj. bezdarbnieku. Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī 2014.gadā visaugstākais bezdarba līmenis bija Grieķijā (26,5%) un Spānijā (24,2%), savukārt viszemākais – Vācijā (5%) un Austrijā (5,6%). 2014.gadā, salīdzinot ar 2013.gadu, bezdarba līmenis saruka lielākajā daļā ES valstu. Neliels bezdarba līmeņa pieaugums bija vērojams tikai Itālijā, Somijā, Beļģijā, Kiprā, Nīderlandē un Austrijā.

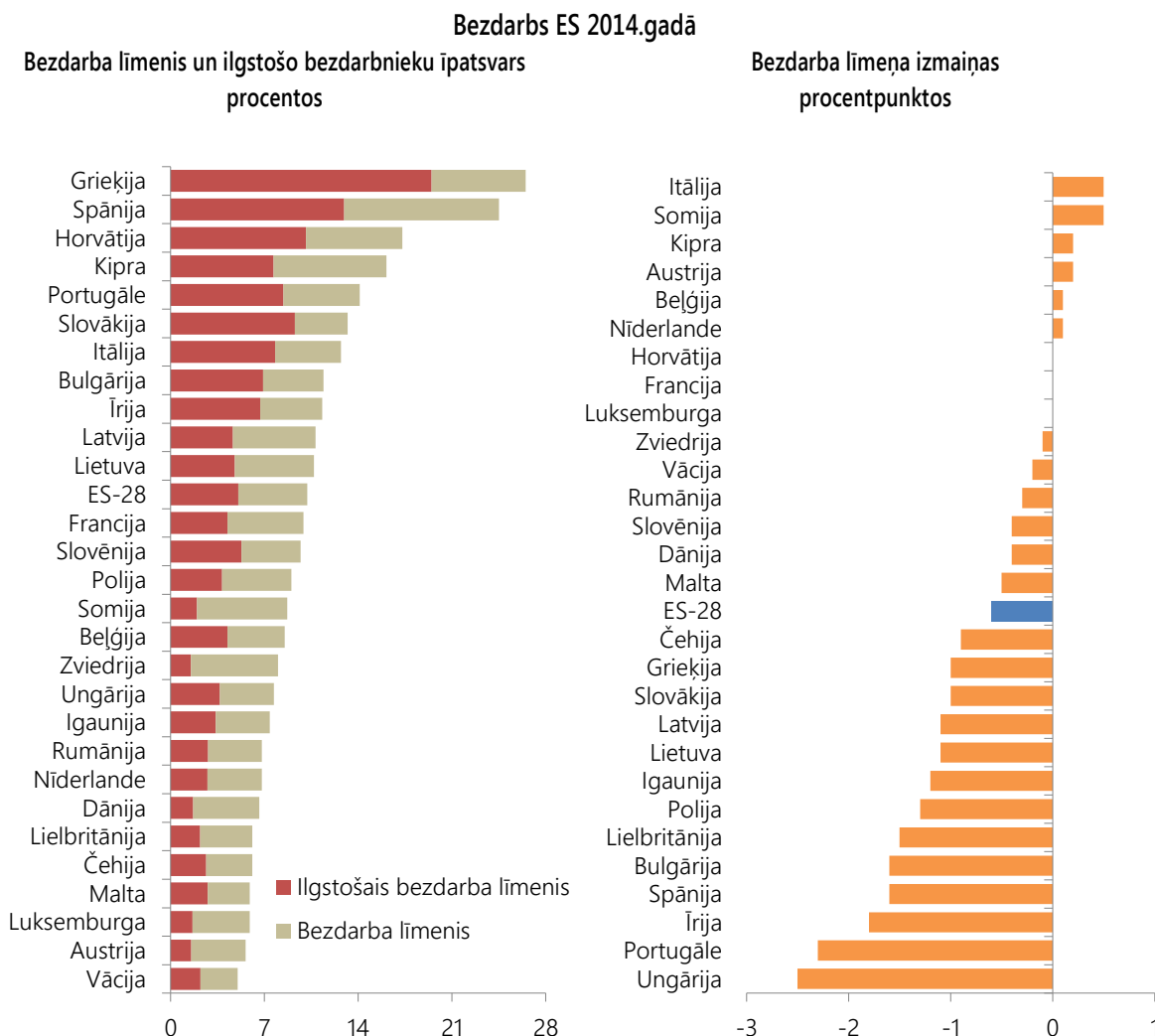
Joprojām saglabājas iepriekšējā tendence, ka neraugoties uz augstiem bezdarba rādītājiem, uzņēmumi norāda uz grūtībām atrast atbilstošus darbiniekus. Divi no pieciem uzņēmumiem norāda uz grūtībām rekrutēt darbinieku ar nepieciešamajām prasmēm. Tajā pašā laikā daudzi darba ņēmēji saskaras ar grūtībām atrast darbu, kas atbilst viņu kvalifikācijai.¹ Veidojas **darba tirgus nesabalansētība**. Lai gan liela daļa darba devēju kā galveno iemeslu atrast piemērotus darbiniekus min nepiemērotas prasmes, tomēr svarīgs faktors ir arī atbilstošs atalgojums. Tas ir ļoti atšķirīgs dažādās ES valstīs. 2014.gadā ES vidējās darbaspēka izmaksas stundā bija EUR 24,6. Visaugstākā tā bija Dānijā (EUR 40,3), Beļģijā (EUR 39,1), savukārt zemākā Bulgārijā (EUR 3,8), Rumānijā (EUR 4,6), Lietuvā (EUR 6,5) un Latvijā (EUR 6,6). Nozaru griezumā ES augstākās darbaspēka izmaksas stundā ir rūpniecībā, pakalpojumu sektorā un būvniecībā. Kopumā 2014.gadā, salīdzinot ar 2013.gadu, ES darbaspēka izmaksas stundā pieauga par 1,4%. Visstraujākais pieaugums bija Igaunijā, Latvijā un Slovākijā, tomēr jāņem vērā, ka šajās valstīs ir salīdzinoši zemas darbaspēka izmaksas.

Joprojām turpina pieaugt **ilgstošais bezdarbs** (bez darba ilgāk par 1 gadu). 2014.gadā ilgstošā bezdarba līmenis ES sasniedza jau gandrīz pusi no kopējā bezdarba (49,5%), kas bija par 2,1 procentpunktu vairāk nekā 2013.gadā. Joprojām pastāv ievērojamas ilgstošā bezdarba rādītāju atšķirības ES valstu vidū – viszemākās tās joprojām ir Zviedrijā – 18,9% (pieaudzis par 0,4 procentpunktiem) un Somijā – 22,4% (pieaudzis par 1,7 procentpunktiem), savukārt visaugstākās – Grieķijā – 73,5% (pieaudzis par 6,4 procentpunktiem) un Slovākijā – 70,2% (palicis nemainīgs). Visstraujāk ilgstošā bezdarba līmenis 2014.gadā, salīdzinot ar 2013.gadu,

¹ European Parliament (2015), *Labour market shortages in the European Union. Study for the EMPL Committee*

ir pieaudzis Kiprā, Grieķijā un Itālijā. Neliels ilgstošā bezdarba pieaugums bija vērojams arī Lietuvā un Igaunijā, savukārt visstraujākais sarukums bija Latvijā, Horvātijā un Rumānijā.

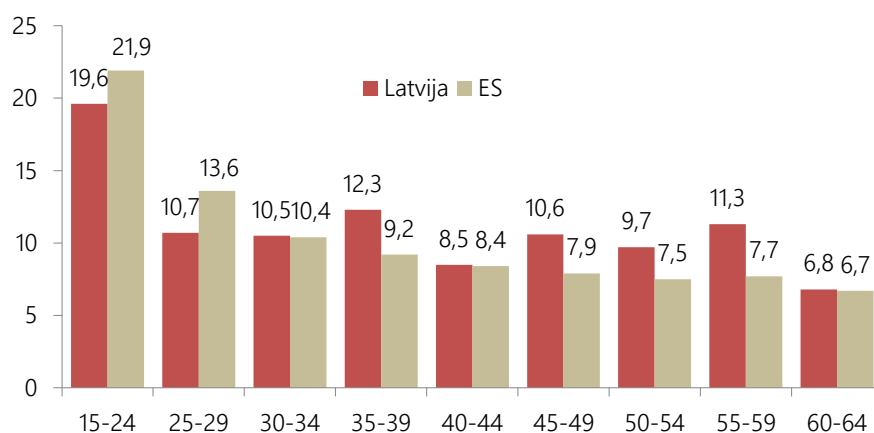
1.16.attēls

Jauniešu bezdarbs joprojām ir aktuāla problēma. Tā veidojas ne tikai tādēļ, ka pietrūkst atbilstošu jaunu darba vietu – daudzās valstīs nodarbināto skaits ir palicis nemainīgs un dažās pat pieaudzis. Darba tirgū aizvien ilgāk strādā gados veci cilvēki, kā arī sievietes pēc bērna kopšanas atvaļinājuma ātrāk atgriežas darba tirgū. Līdzdalības līmeņa pieaugums savukārt nozīmē lielāku konkurenci uz vakantajiem darbiem, kuriem savukārt trūkst darba pieredzes.¹ Lai gan 2014.gadā, salīdzinot ar 2013.gadu, jauniešu bezdarba līmenis nedaudz saruka un bija 21,9%, tas joprojām ir vairāk nekā divas reizes augstāks kā pieaugušo bezdarbs. ES valstīs jauniešu bezdarba līmenis joprojām ir ļoti atšķirīgs – no 7,7% Vācijā līdz pat 52,4% Grieķijā 2014.gadā. No Baltijas valstīm augstākais jauniešu bezdarba līmenis joprojām ir Latvijā (19,6%), tomēr tas ir zemāks nekā vidēji ES. No Baltijas valstīm viszemākais jauniešu bezdarba līmenis ir Igaunijā (15%). Visās Baltijas valstīs jauniešu bezdarbs sarūk. Svarīga problēma jauniešu bezdarba aspektā ir jaunieši, kas nestrādā un nemācās. 2013.gadā ES šādu jauniešu bija 13% un šo jauniešu skaitam ir tendence pieaugt.

¹ McKinsey&Company – M.Mourshed (January 2014), *Education to employment: Getting Europe's youth into work*

Bezdarba līmenis pa vecuma grupām ES-28 un Latvijā
2014.gadā, procentos

Viens no lielākajiem ekonomikas nākotnes izaicinājumiem ir **darbaspēka novecošanās**, kas radīs ievērojamas izmaiņas darba tirgū. Saskaņā ar 2012.gada Eiroparometra aptauju, 1/3 eiropiešu gribētu turpināt darba gaitas pēc pensijas vecuma sasniegšanas, kas norāda, ka darba tirgū aizvien pieaugs gados vecāko cilvēku īpatsvars. Lai gan arvien biežāk tiek runāts par „sudraba ekonomikas” iespējām, tomēr šīs diskusijas papildina arī bažas par nepieciešamajām veselības aprūpes un veselības aizsardzības sistēmas reformām.

ES darba tirgu lielā mērā ietekmē arī iedzīvotāju skaita izmaiņas – ES iedzīvotāju skaits pieaug daudz lēnākos tempos nekā pasaulē kopumā. Pēdējos 10 gados iedzīvotāju skaits ES ir pieaudzis par 1,36 miljoniem jeb 0,27% gadā, bet to galvenokārt noteica iedzīvotāju migrācija. Paredzams, ka nākotnē ES iedzīvotāju skaits pieaugs un to sekmēs pieaugošā iedzīvotāju migrācija. Vienlaikus saruks iedzīvotāju skaits darbaspējas vecumā.¹

Lielākie nākotnes izaicinājumi darba tirgū būs saistīti ar darbaspēka novecošanos, migrācijas un demogrāfijas ietekmi. Svarīga būs darbaspēka prasmju pieprasījuma un piedāvājuma sabalansētības nodrošināšana.

¹ European Parliament (March 2015), *EU demographic indicators. Situation, trends and potential challenges*.

2. DARBASPĒKA PIEPRASĪJUMS UN PIEDĀVĀJUMS

2.1. DARBASPĒKA PIEPRASĪJUMA IZMAIŅAS UN STRUKTŪRA

Ekonomiskā lejupslīde 2009. un 2010.gadā un ar to saistītais nodarbinātības samazinājums smagi skāra visas nozares. Kopš 2011.gada, pieaugot ekonomiskajām aktivitātēm, visās tautsaimniecības pamatnozārēs, izņemot lauksaimniecību, nodarbināto skaits pieaug, tomēr to skaits joprojām ievērojami atpaliek no pirmskrīzes līmeņa.

2014.gadā nodarbināto skaits bija 884,7 tūkst., kas bija par 1% jeb 9,2 tūkst. mazāks nekā 2013.gadā. Jāatzīmē, ka, sākot ar 2014.gadu, ir veiktas izmaiņas darbaspēka apsekojuma metodoloģijā – ceturkšņa datu vispārināšanai tiek izmantots ceturkšņa vidējais privātajās māsaimniecībās dzīvojošo iedzīvotāju skaits (iepriekš – iedzīvotāju skaits gada sākumā). Tā kā iepriekšējo gadu laika rindas vēl nav pārrēķinātas, tad nodarbināto skaita samazinājums precīzi neatspoguļo norises darba tirgū 2014.gadā. To apliecina arī statistika par aizņemto darbavietu skaita izmaiņām – 2014.gadā aizņemto darbavietu skaits pieauga par 1,1 procentu.

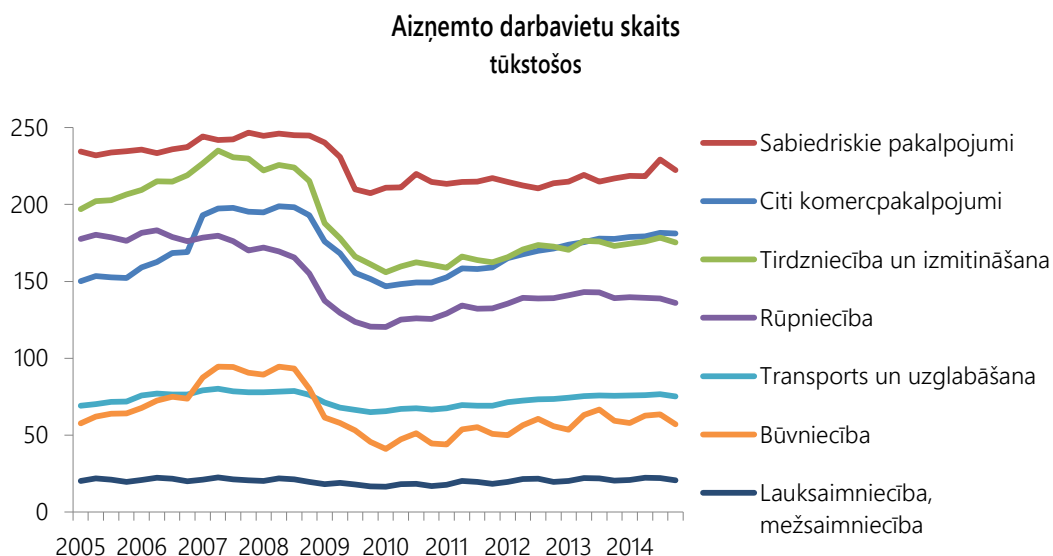
2.1. tabula

Nodarbināto skaits tautsaimniecības nozarēs
tūkstošos

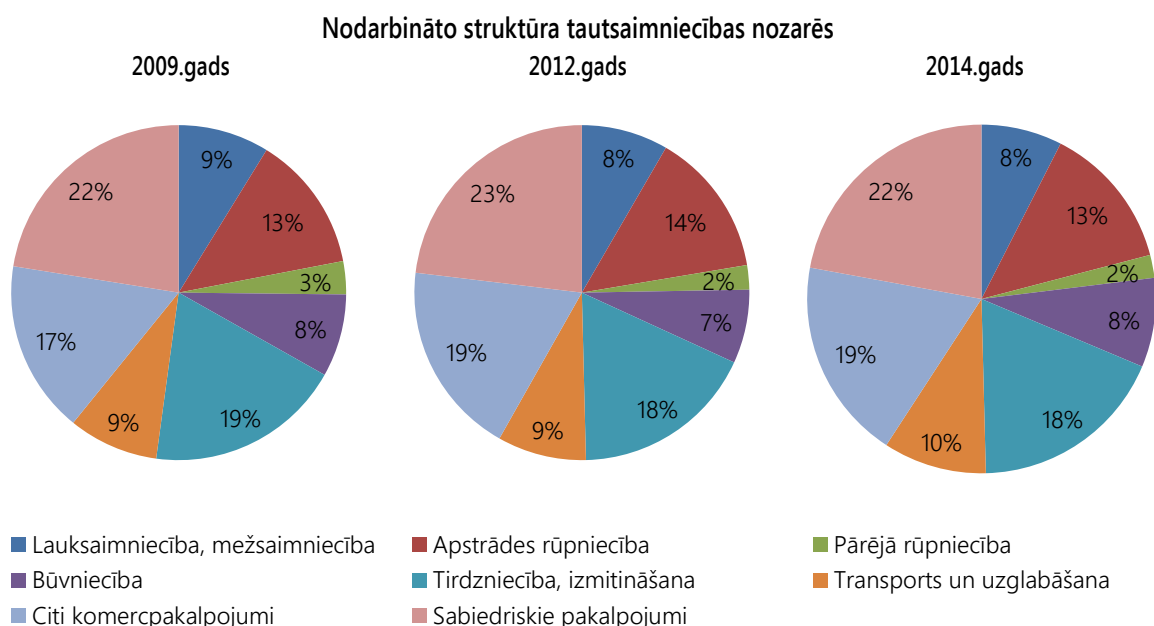
	2009	2010	2011	2012	2013	2014*
Kopā, tai skaitā:	905,8	847,9	858,1	875,6	893,9	884,7
Lauksaimniecība, mežsaimniecība	79,5	73,3	76,6	73,3	71,9	66,4
Apstrādes rūpniecība	120,0	112,2	114,4	122,5	125,7	118,8
Pārējā rūpniecība	28,8	26,5	22,1	20,6	20,6	18,8
Būvniecība	72,3	57,6	60,9	62,3	67,3	73,2
Tirdzniecība, izmitināšana	172,7	162,0	161,4	155,6	159,9	161,6
Transports un uzglabāšana	79,0	71,4	73,2	75,1	77,3	84,8
Citi komercpakalpojumi	152,1	154,1	153,3	163,8	167,4	165,4
Sabiedriskie pakalpojumi	201,4	190,9	196,2	202,3	203,6	195,7

* Sākot ar 2014.gadu izmaiņas darbaspēka apsekojuma metodoloģijā – ceturkšņa datu vispārināšanai tiek izmantots ceturkšņa vidējais privātajās māsaimniecībās dzīvojošo iedzīvotāju skaits (iepriekš – iedzīvotāju skaits gada sākumā)

Vislielākais nodarbināto īpatsvars 2014.gadā bija sabiedrisko pakalpojumu nozarēs (22%), komercpakalpojumos (19%), tirdzniecībā un izmitināšanā (18%), kā arī apstrādes rūpniecībā (13%). Kopš 2012.gada struktūra būtiski nav mainījies. Salīdzinot ar 2012.gadu, nodarbināto īpatsvars nedaudz sarucis apstrādes rūpniecībā un sabiedriskajiem pakalpojumiem, bet pieaudzis būvniecībai un transportam, savukārt lauksaimniecībā, pārējā rūpniecībā, tirdzniecībā un komercpakalpojumos strādājošo īpatsvars kopējā nodarbināto skaitā nav mainījies.

Pēc Ekonomikas ministrijas aprēķiniem augstas kvalifikācijas profesijās 2014.gadā bija nodarbināti 352,7 tūkst. jeb 40% no visiem nodarbinātajiem. Vislielākā daļa (37%) no nodarbināto skaita augstas kvalifikācijas profesijās bija nodarbināti sabiedrisko pakalpojumu nozarēs (valsts pārvalde, veselības aprūpe, izglītība). Vidējas kvalifikācijas profesijās 2014.gadā bija nodarbināti 417,2 tūkst., kas bija gandrīz puse no visiem nodarbinātajiem. Šajā profesiju grupā ceturtdaļa bija nodarbināti tirdzniecībā un 17% apstrādes rūpniecībā. Savukārt zemas kvalifikācijas profesijās 2014.gadā bija 114,8 tūkst. nodarbināto, no kuriem visvairāk – piektdaļa bija nodarbināti komercpakalpojumu nozarē, bet lauksaimniecības, apstrādes rūpniecības un pārējās rūpniecības nozarēs kopā – 34 procenti.

2.2. tabula

Nodarbināto skaits tautsaimniecības nozarēs sadalījumā pa profesiju grupām
2014. gads, tūkstošos

	Lauksaimniecība	Apstrādes rūpniecība	Pārējā rūpniecība	Būvniecība	Tirdzniecība, izmitināšana	Transportis un uzglabāšana	Citi komercpakalpojumi	Sabiedriskie pakalpojumi	Kopā
Augstas kvalifikācijas profesijas, tai skaitā:	10,1	27,0	6,1	15,8	45,8	22,0	95,4	130,6	352,7
Vadītāji	5,0	8,7	1,2	6,7	18,6	7,9	22,3	18,1	88,5
Vecākie speciālisti	2,4	7,9	2,3	5,6	7,4	4,4	43,9	77,8	151,8
Speciālisti	2,6	10,4	2,6	3,5	19,8	9,7	29,2	34,7	112,4
Vidējas kvalifikācijas profesijas, tai skaitā:	42,8	69,3	9,8	44,2	102,3	55,8	47,3	45,6	417,2
Iestāžu kalpotāji	0,8	5,7	0,6	1,7	12,5	9,6	13,6	5,9	50,3
Pakalpojumu darbinieki	1,5	1,8	0,3	0,2	73,6	3,2	22,5	32,9	136,1
Kvalificēti lauksaimniecības darbinieki	27,5	1,0	0,1	0,0	0,2	0,5	0,6	0,3	30,1
Kvalificēti strādnieki	2,8	44,4	4,5	34,8	12,7	6,5	7,3	2,2	115,2
Iekārtu un mašīnu operatori	10,3	16,4	4,2	7,5	3,3	36,1	3,3	4,3	85,4
Zemas kvalifikācijas profesijas	13,4	22,5	2,9	13,2	13,5	7,0	22,7	19,5	114,8
Kopā	66,4	118,8	18,8	73,2	161,6	84,8	165,4	195,7	884,7

2.3. tabula

Nodarbināto skaita izmaiņas tautsaimniecības nozarēs sadalījumā pa profesiju grupām
2012.gads salīdzinājumā ar 2009.gadu, tūkstošos

	Lauksaimniecība	Apstrādes rūpniecība	Pārējā rūpniecība	Būvniecība	Tirdzniecība, izmitināšana	Transportis un uzglabāšana	Citi komercpakalpojumi	Sabiedriskie pakalpojumi	Kopā
Augstas kvalifikācijas profesijas, tai skaitā:	1,5	-2,5	-0,2	-2,4	-27,6	-5,3	3,9	3,9	-28,8
Vadītāji	0,8	-1,2	0,4	0,0	-4,5	-1,6	2,6	-1,5	-4,9
Vecākie speciālisti	-0,1	-1,6	-1,6	-1,2	-5,7	-1,8	1,0	11,3	0,2
Speciālisti	0,8	0,2	1,0	-1,2	-17,4	-2,0	0,3	-5,9	-24,1
Vidējas kvalifikācijas profesijas, tai skaitā:	-7,4	3,5	-2,4	-4,9	15,6	-0,5	-0,7	-2,5	0,7
Iestāžu kalpotāji	0,1	-1,9	1,6	0,1	3,1	0,7	4,7	-3,0	5,4
Pakalpojumu darbinieki	-1,0	-0,4	-1,0	-0,6	14,7	0,8	-5,3	1,6	8,7
Kvalificēti lauksaimniecības darbinieki	-7,7	-1,4	-0,4	0,0	-0,2	0,0	-0,3	0,0	-10,0
Kvalificēti strādnieki	0,6	8,6	-2,1	-3,1	-1,3	-1,6	0,1	-0,6	0,5
Iekārtu un mašīnu operatori	0,7	-1,4	-0,5	-1,4	-0,7	-0,3	0,1	-0,5	-4,0
Zemas kvalifikācijas profesijas	-0,3	1,6	-5,7	-2,7	-5,1	2,0	8,6	-0,5	-2,0
Kopā	-6,2	2,6	-8,2	-10,0	-17,1	-3,8	11,7	0,9	-30,1

2012.gadā, salīdzinot ar 2009.gadu, kad darbaspēka pieprasījums krasi mainījās krīzes ietekmē, nodarbināto skaits samazinājās kopumā par 30,1 tūkst. nodarbināto. Šajā periodā, samazinoties darbaspēka izmaksām, uzlabojās Latvijas ražotāju konkurētspēja un ekonomiskā aktivitāte palielinājās tirgojamās nozarēs.

Apstrādes rūpniecībā pieauguma tempi bija straujāki nekā kopējā tautsaimniecības izaugsme un tajā strauji palielinājās pieprasījums pēc kvalificētiem strādniekiem. Arī pārejās tirgojamās nozarēs, kā transporta un pakalpojumu nozarēs, izaugsme pēc krīzes atjaunojās straujāk nekā pārejās tautsaimniecības nozarēs un pieauga pieprasījums pēc pakalpojumu darbiniekiem.

Pēdējos gados, pasliktinoties situācijai ārējā vidē, tirgojamās nozarēs izaugsmes tempi ir lēnāki un arī pieprasījums pēc darbaspēka aug mērenāk.

Iepriekšējos gados ir notikušas strukturālas izmaiņas darbaspēka pieprasījumā. Salīdzinot ar 2012.gadu, augstākās kvalifikācijas profesijās 2014.gadā bija par 2,8 tūkst. vairāk nodarbināto (pieaugums par 0,8%), kas veidoja 31% no kopēja nodarbināto skaita pieauguma šajā periodā. Apjomīgākais pieaugums bija komercpakalpojumu nozarēs – par 4,5 tūkst., transportā – par 3,7% un tirdzniecībā – par 3,4 tūkst. Būtisks nodarbināto skaita samazinājums par 6,6 tūkst. bija sabiedrisko pakalpojumu nozarēs.

Vidējas kvalifikācijas profesijās 2014.gadā, salīdzinot ar 2012.gadu, bija par 8,9 tūkst. vairāk nodarbināto (pieaugums par 2,2%), kas bija tuvs kopējam nodarbināto skaita pieaugumam. Apjomīgākais pieaugums par 7,3 tūkst. bija būvniecībā, par 6,9 tūkst. – transportā. Nodarbināto skaita samazinājums straujāks bija apstrādes un pārejā rūpniecībā (katrā par 3 tūkst.).

2.4. tabula

Nodarbināto skaita izmaiņas tautsaimniecības nozarēs sadalījumā pa profesiju grupām
2014.gads salīdzinājumā ar 2012.gadu, tūkstošos

	Lauksaimniecība	Apstrādes rūpniecība	Pārejā rūpniecība	Būvniecība	Tirdzniecība, izmītinašana	Transporta un uzglabāšana	Citi komercpakalpojumi	Sabiedriskie pakalpojumi	Kopā
Augstas kvalifikācijas profesijas, tai skaitā:	-0,7	-1,2	0,3	-0,7	3,4	3,7	4,5	-6,6	2,8
Vadītāji	0,6	-1,5	-0,5	-1,3	0,4	2,9	3,3	4,1	8,0
Vecākie speciālisti	-0,7	-0,5	0,8	1,0	0,1	0,7	5,9	-8,4	-0,8
Speciālisti	-0,6	0,8	0,0	-0,4	2,9	0,0	-4,7	-2,3	-4,4
Vidējas kvalifikācijas profesijas, tai skaitā:	-2,1	-3,0	-3,1	7,3	2,5	6,9	0,9	-0,6	8,9
Iestāžu kalpotāji	-0,2	1,7	-1,9	0,1	-0,9	-0,7	-1,6	-0,1	-3,6
Pakalpojumu darbinieki	0,0	-0,3	0,2	-0,1	2,7	-1,0	1,9	0,7	4,0
Kvalificēti lauksaimniecības darbinieki	-1,8	0,2	0,1	0,0	0,1	0,5	0,1	0,0	-0,9
Kvalificēti strādnieki	-0,3	-0,5	-0,9	4,4	0,4	0,5	0,5	-1,2	3,0
Iekārtu un mašīnu operatori	0,3	-4,1	-0,5	2,8	0,2	7,5	0,0	0,0	6,3
Zemas kvalifikācijas profesijas	-4,2	0,5	1,0	4,3	0,0	-0,9	-3,9	0,5	-2,6
Kopā	-6,9	-3,7	-1,8	10,9	5,9	9,7	1,6	-6,6	9,0

Savukārt zemas kvalifikācijas profesiju grupā, salīdzinot ar 2012.gadu, 2014.gadā nodarbināto skaits bija par 2,6 tūkst. mazāks. Apjomīgākais samazinājums par 4,2 tūkst. bija lauksaimniecībā un par 3,9 tūkst. – komercpakalpojumu nozarēs, bet apjomīgākais nodarbināto skaita pieaugums par 4,3 tūkst. bija būvniecībā.

2.2. DEMOGRĀFISKĀ SITUĀCIJA UN DARBASPĒKA PIEDĀVĀJUMS

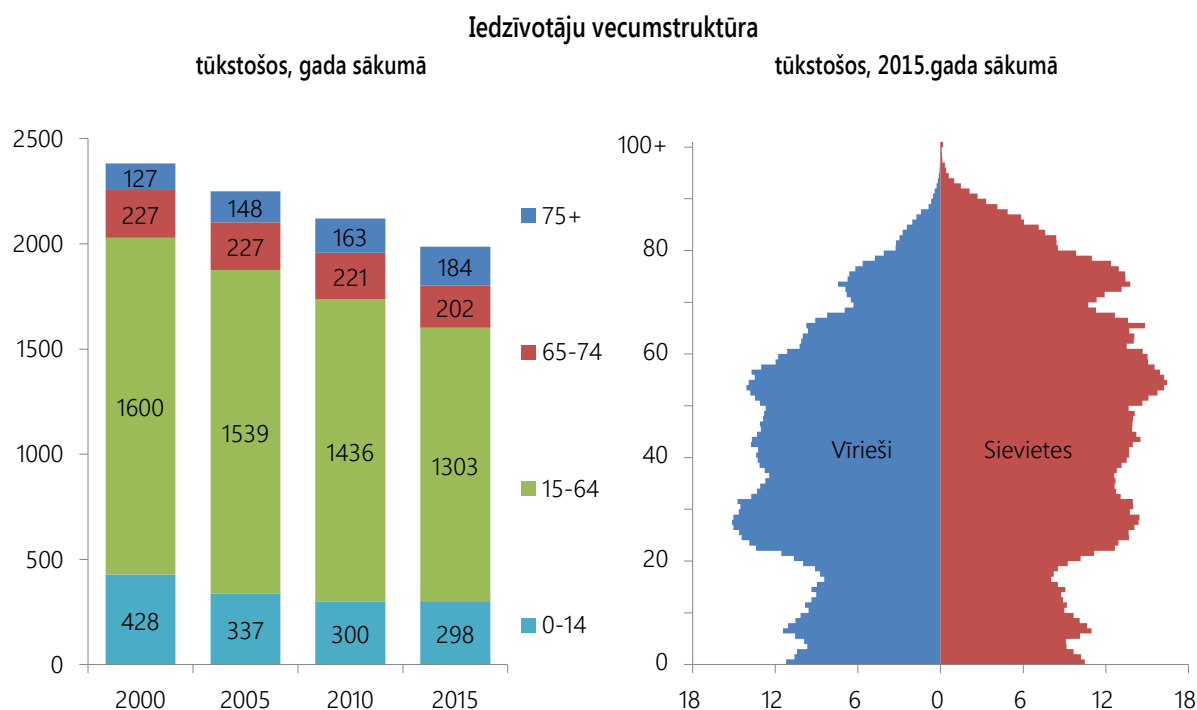
2.2.1 DEMOGRĀFIJAS TENDENCES

Iedzīvotāju skaits Latvijā ilgstoši samazinās, kam galvenie iemesli ir sabiedrības novecošanās, zems dzimstības līmenis un iedzīvotāju emigrācija. 2014.gadā iedzīvotāju skaits saruka par 15,4 tūkst., un 2015.gada sākumā Latvijā bija 1986,1 tūkst. iedzīvotāju.

Dzimstības rādītāji valstī ilgstoši ir zemā līmenī, kas nav pietiekami esošā iedzīvotāju skaita atražošanai. Pieaugot iedzīvotāju ienākumiem, no 2005.gada dzimstības rādītāji uzlabojās – palielinājās gan dzimušo skaits, gan dzimstības koeficients. Ekonomiskās krīzes ietekmē no 2009.gada dzimušo skaits samazinājās, taču 2012.gadā atsākās dzimstības pieaugums. 2014.gadā turpinājās dzimušo skaita pieaugums, un to skaits bija par 5,6% lielāks nekā iepriekšējā gadā.

Kopumā mirstības rādītāji uzlabojas kopš 2007.gada. Mirušo skaita samazinājums 2014.gadā bija 0,8 procenti.

2.3. attēls

Demogrāfiskās situācijas uzlabošanās atspoguļojas arī iedzīvotāju dabiskā pieauguma koeficientā, kas kopš 2011.gada uzlabojas. Tomēr joprojām tas ir negatīvs, 2014.gadā tas bija -3,4 uz 1000 iedzīvotājiem.

Turpinās sabiedrības novecošanās process – pieaug iedzīvotāju skaits virs darbības vecuma. Jāatzīmē, ka sakarā ar nelielo dzimstības pieaugumu, kopš 2012.gada ir apstājies iedzīvotāju skaita samazinājums līdz darbības vecumam.

Iedzīvotāju skaits 15-74 gadu vecumā 2015.gada sākumā bija 1504,8 tūkst., kas bija par 23,6 tūkst. mazāk nekā iepriekšējā gada sākumā. Lielākā ietekme bija iedzīvotāju skaita samazinājumam jaunākajās darbības vecuma grupās: 15-19 gadi (par 4 tūkst. jeb 4,4%) un 20-24 gadi (par 9,7 tūkst. jeb 7,2%). Citās vecuma grupās lielākais samazinājums bija vecuma grupās 35-39 gadi (par 2,9 tūkst. jeb par 2,2%) un 50-54 gadi (par 3,4 tūkst. jeb par 2,3%).

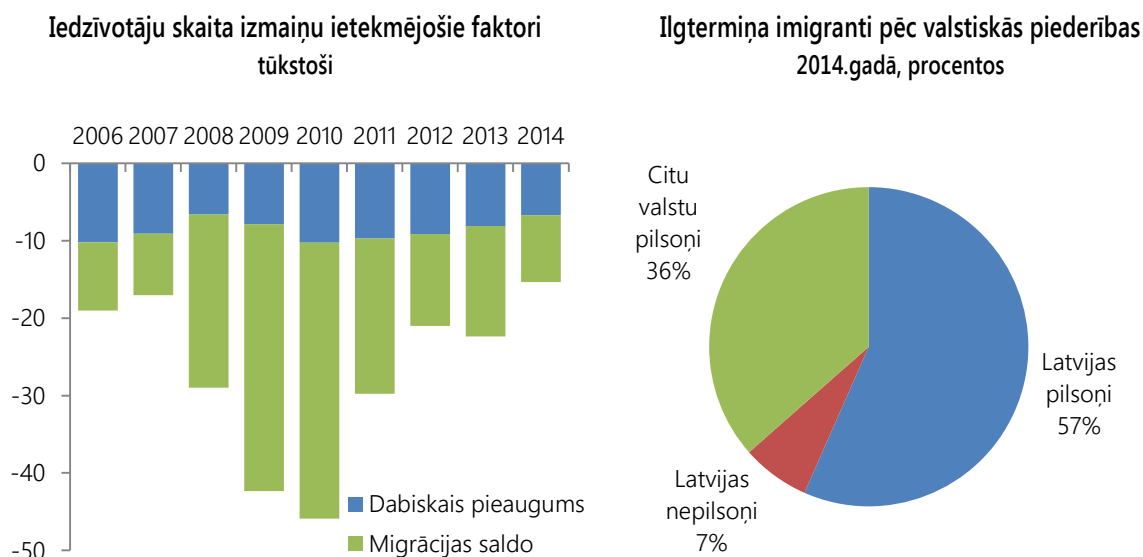
Būtisku ietekmi uz iedzīvotāju skaita samazināšanos atstāj iedzīvotāju migrācija. Negatīvais migrācijas saldo pārsniedz iedzīvotāju negatīvo dabisko pieaugumu. Migrācijas plūsmas uz ārvalstīm strauji pieaug, pasliktinoties ekonomiskajai situācijai. Negatīvā migrācijas saldo kulminācija tika sasniegta 2009. un 2010.gadā.

Galvenais izbraukšanas mērķis ir darba meklējumi ārvalstīs. No valsts emigrē galvenokārt darbības vecuma iedzīvotāji, izteikti mobilāki ir jaunāku vecumu grupu iedzīvotāji.

Sākot ar 2011.gadu, migrācijas rādītāji uzlabojās. Negatīvo migrācijas saldo mazināja ne tikai izbraukušo skaita samazinājums, bet arī imigrējušo iedzīvotāju skaita pieaugums. 2014.gadā izbraukušo skaits bija mazāks un imigrējušo skaits bija lielāks, salīdzinot ar attiecīgo rādītāju 2013.gadā. Iedzīvotāju skaita sarukums šī gada dēļ 2014.gadā bija 8,7 tūkst. cilvēku, kas ir par 5,6 tūkst. mazāk kā iepriekšējā gadā.

2013.gadā no kopējā ilgtermiņa imigrantu skaita 64% veidoja iepriekš Latvijā dzīvojošie iedzīvotāji – Latvijas pilsoņi un nepilsoņi.

2.4. attēls

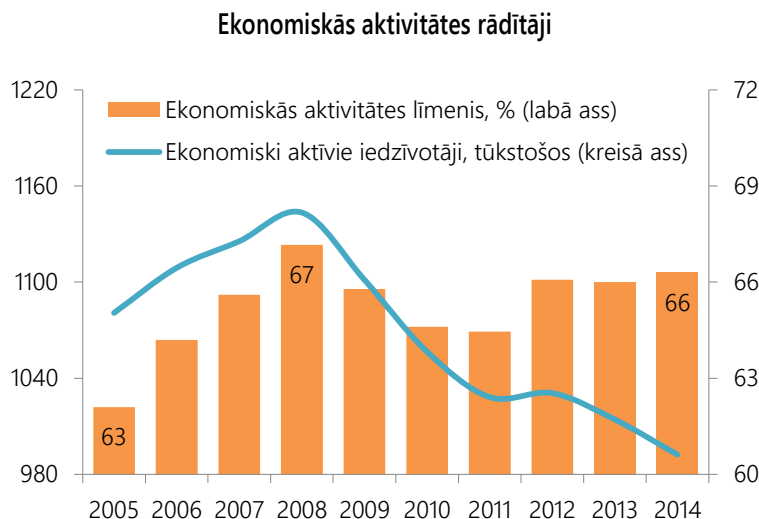

Jāatzīmē, ka, ņemot vērā brīvo darbaspēka kustību ES, emigrācijas plūsmas nav iespējams uztvert pilnīgi precīzi. Ne tikai Latvija, bet arī citas ES dalībvalstis saskaras ar problēmām precīzi raksturot iedzīvotāju struktūru, kas izbraukuši no valsts darba meklējumu nolūkā.

2.2.2 IEDZĪVOTĀJU LĪDZDALĪBA DARBA TIRGŪ UN DARBASPĒKA PIEDĀVĀJUMS

Ekonomiskās aktivitātes līmenis raksturo iedzīvotāju iesaisti darba tirgū, aptverot nodarbinātos iedzīvotājus un darba meklētājus.

2.5. attēls

Darbaspēka piedāvājumu ietekmē demogrāfiskie procesi. Novecošanās rezultātā, samazinoties kopējam iedzīvotāju skaitam darbaspējas vecumā, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits sarūk. Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits kopumā samazinās kopš 2008.gada. To skaits 2014.gadā bija 992,3 tūkst., kas bija par 21,9 tūkst. mazāk nekā 2013.gadā un par 151,1 tūkst. mazāk nekā 2008.gadā.

Pēdējo gadu laikā zemākais iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes līmenis bija 2010. un 2011.gadā. Pēc tam ekonomiskās aktivitātes līmenis 15-74 gadu vecuma grupā pieaug, 2014.gadā sasniedzot 66,3% līmeni.

2.6. attēls

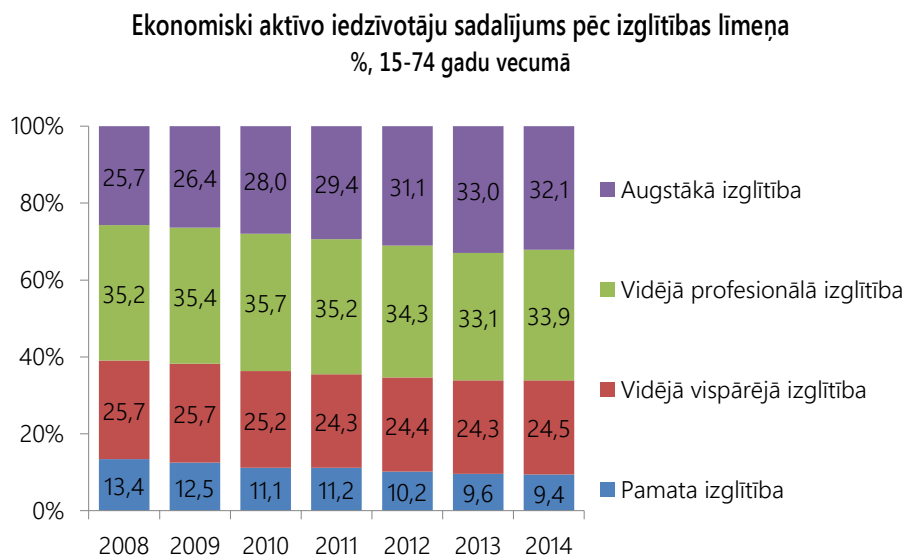
Situācija darba tirgū 2014.gadā tūkstošos

Iedzīvotāju skaits darbaspējas vecumā (15-74 gadi) – 1496

Nodarbinātie	Bezdarbnieki	Ekonomiski neaktīvie
885	108	504
		skolēni, studenti 116
		pensionāri, kas saņem tikai pensiju 230
		Mājsaimnieki/-ces 61
		invalidi, ilgstoši darbspējīgās personas 52
		bērna kopšanas atvaļinājumā esošas personas 9
		citi 35

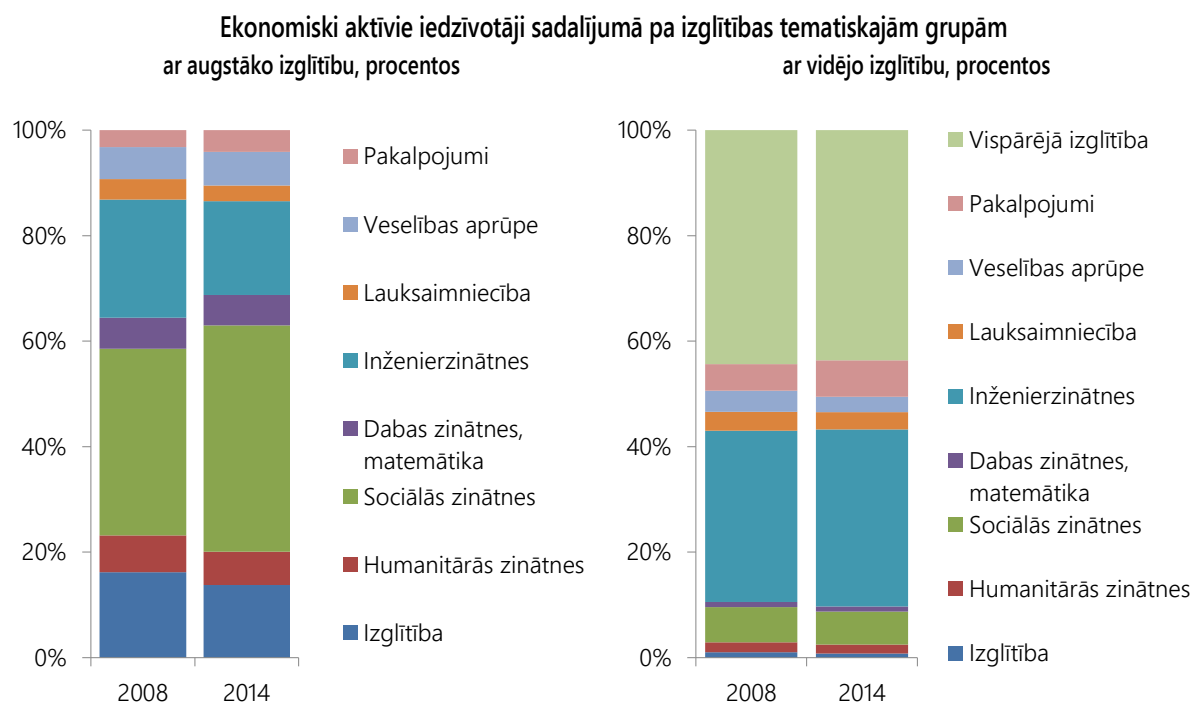
Ekonomiskās aktivitātes līmenis ir relatīvi stabils gandrīz visās vecuma grupās, pēdējo gadu laikā ir vērojamas nebūtiskas svārstības.

2.7. attēls

Iedzīvotāji aizvien vairāk apzinās izglītības nozīmi dalībai darba tirgū. Pakāpeniski turpina palielināties ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars ar augstāko izglītību, un 2014.gadā tas bija par 6,4 procentpunktiem lielāks kā 2008.gadā.

2.8. attēls

Nodarbināto iedzīvotāju vecumā virs 50 gadiem īpatsvars augstākās kvalifikācijas profesiju apakšgrupās
2014.gads, % no attiecīgajā profesiju apakšgrupā nodarbinātajiem

Vislielākais darbaspēka piedāvājums ar augstāko izglītību ir sociālo zinātņu, komerczinību un tiesību izglītības tematiskajā grupā. To nosaka iepriekšējo gadu studentu izvēle iegūt augstāko izglītību šajā tematiskajā grupā. Jāatzīmē, ka kopš 2008.gada ekonomiski aktīvo iedzīvotāju izteiktākais skaits pieaugums ir tieši šajā grupā. Nākamās lielākās ekonomiski aktīvo iedzīvotāju izglītības tematiskās grupas ir inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības tematiskā grupa un izglītības tematiskā grupa.

Kopš 2008.gada vidējās izglītības līmenī ekonomiski aktīvo iedzīvotāju struktūra izglītības tematisko grupu griezumā ir diezgan stabila. Gandrīz pusei (44%) ekonomiski aktīvo iedzīvotāju ir vispārējā vidējā izglītība. Šie iedzīvotāji ir darba tirgū bez iegūtas specialitātes. Lielākais darbaspēka piedāvājums ar vidējo profesionālo izglītību ir inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības tematiskā grupā.

Latvijā pastāv pastiprināta darbaspēka novecošanās atsevišķās nozarēs un profesiju grupās, kas var izraisīt piedāvājuma samazināšanos nākotnē.

Nozaru vidū lielākais nodarbināto īpatsvars vecumā virs 50 gadiem ir sabiedriskajos pakalpojumos (it īpaši izglītības nozarē un veselības un sociālās aprūpes nozarē).

Nodarbināto iedzīvotāju vecumā virs 50 gadiem īpatsvars vidējās kvalifikācijas profesiju apakšgrupās
2014.gads, % no attiecīgajā profesiju apakšgrupā nodarbinātajiem

Nodarbināto īpatsvars vecumā virs 50 gadiem augstākās kvalifikācijas profesijās pārsniedz 30%. Nodarbināto struktūras analīze profesiju grupu griezumā liecina, ka darbaspēka novecošanās augstākās kvalifikācijas profesijas skar ļoti nevienmērīgi. Novecošanās problemātika īpaši skar vecākos speciālistus zinātnes un inženierzinātņu, veselības aprūpes un izglītības jomā, kā arī ražošanas un specializēto pakalpojumu jomas vadītājus.

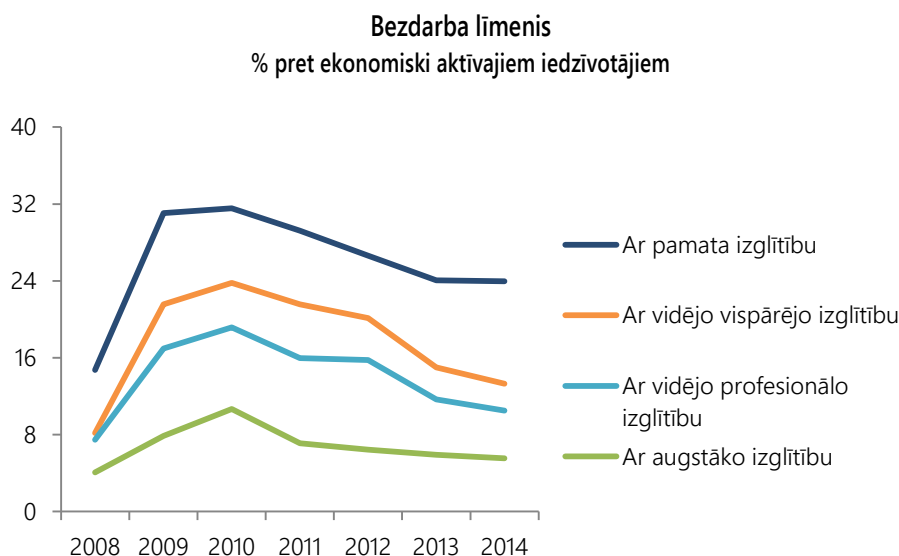
Nodarbināto īpatsvars vecumā virs 50 gadiem vidējās kvalifikācijas profesijās pārsniedz 32%. Darbaspēka vecumstruktūras negatīvās attīstības tendences redzamas arī atsevišķās vidējās kvalifikācijas profesiju grupās. Izteiktāka darbaspēka novecošanās tendence attiecas uz kvalificētiem tirgus lauksaimniecības darbiniekiem un individuālās aprūpes darbiniekiem.

Darbaspēka vecumstruktūru dažādu profesiju griezumā ietekmē vairāki iemesli. Jaunieši dažādu iemeslu dēļ nedod priekšroku attiecīgajiem studiju/mācību virzieniem vai pēc mācību pabeigšanas izvēlas strādāt citā profesijā. Atsevišķās profesijās kā viens no iemesliem ir zemais atalgojuma līmenis.

2.3. DARBA TIRGUS PIEPRASĪJUMA UN PIEDĀVĀJUMA ATBILSTĪBA

Bezdarba rādītāji 2014.gadā turpināja uzlaboties. Šajā gadā bija 107,6 tūkst. darba meklētāji, un bezdarba līmenis bija 10,8% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem.

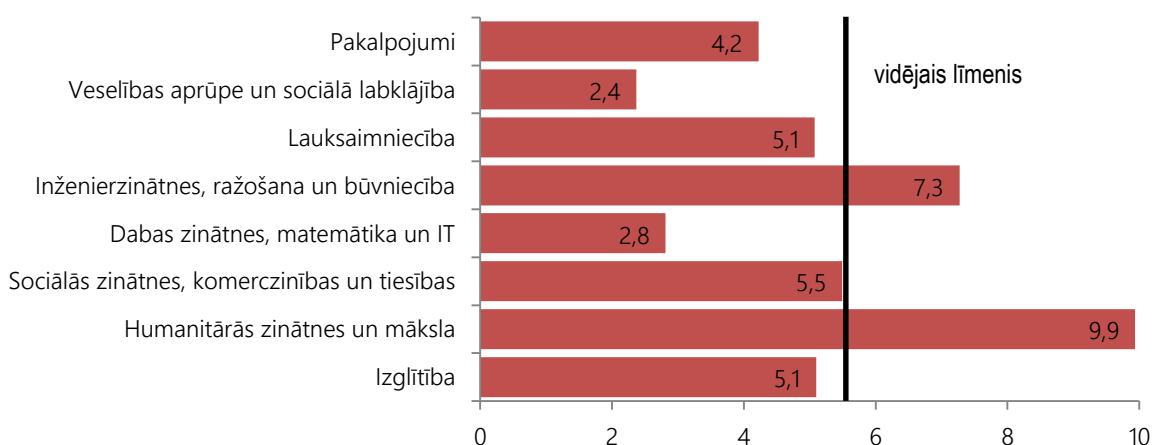
2.11. attēls

Iedzīvotāji ar augstāku izglītības līmeni ir mazāk pakļauti bezdarba riskam. Bezdarba līmenis iedzīvotājiem ar augstāko izglītību 2014.gadā bija 5,6%, kas mazāks nekā valstī kopumā. Zemākais bezdarba līmenis iedzīvotājiem ar augstāko izglītību bija veselības aprūpes un sociālās labklājības tematiskajā grupā un dabas zinātņu, matemātikas un informācijas tehnoloģiju tematiskajā grupā. Tajā pašā laikā augstākais bezdarba līmenis bija humanitāro zinātņu un mākslas tematiskajā grupā un inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības tematiskajā grupā.

2.12. attēls

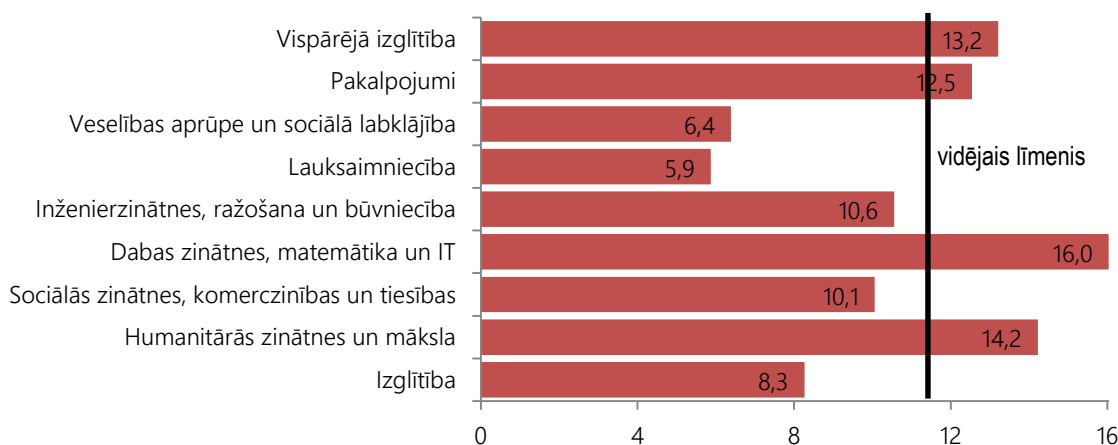
Bezdarba līmenis iedzīvotājiem ar augstāko izglītību sadalījumā pa izglītības tematiskajām grupām
2014.gads, % pret ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem

Vienlaikus augsts bezdarbs bija arī starp iedzīvotājiem ar izglītību inženierzinātnēs, ražošanā un būvniecībā. Jāatzīmē gan, ka gandrīz 2/3 no tiem ir vecumā virs 40 gadiem, un ieguvuši izglītību pirms 1990.gada, kad tautsaimniecības struktūrā dominēja ražojošās nozares. Tomēr pārejas periodā daudzi no tiem ir zaudējuši iemaņas iegūtā specialitātē un to prasmes vairs neatbilst mūsdienu darba tirgus vajadzībām.

2.13. attēls

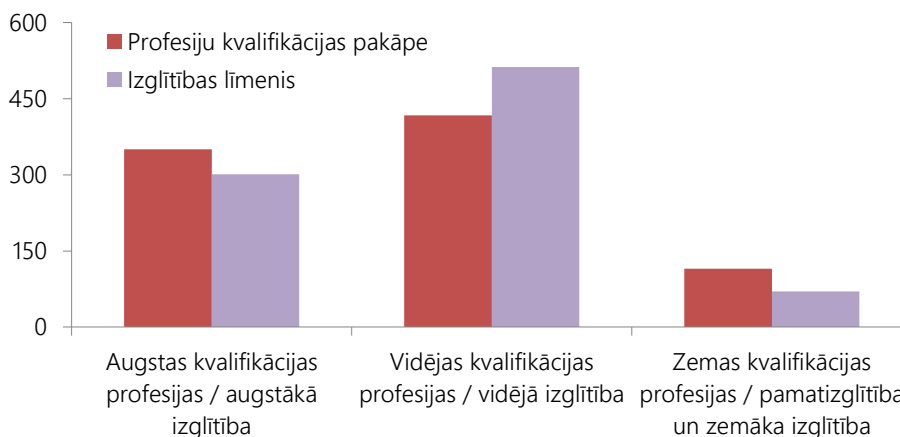
Bezdarba līmenis iedzīvotājiem ar vidējo izglītību sadalījumā pa izglītības tematiskajām grupām
2014.gads, % pret ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem

Vidējais bezdarba līmenis iedzīvotājiem ar vidējo izglītību ir ievērojami augstāks nekā ar augstāko izglītību – 11,7%. Jāatzīmē, ka profesijas ieguve mazina bezdarba risku. Bezdarba līmenis iedzīvotājiem ar vidējo profesionālo izglītību ir zemāks nekā ar vidējo vispārējo izglītību – attiecīgi 10,5% iepretim 13,2%. Absolūtā izteiksmē visvairāk bezdarbnieku ir ar vidējo vispārējo izglītību – gandrīz puse no šī izglītības līmeņa bezdarbniekiem. Kopumā vidējās izglītības līmenī zemākais bezdarba līmenis ir veselības aprūpes un sociālās labklājības izglītības tematiskajā grupā un lauksaimniecības izglītības tematiskajā grupā. Savukārt lielākais bezdarba līmenis ir dabas zinātņu, matemātikas un informācijas tehnoloģiju izglītības tematiskajā grupā un humanitāro zinātņu un mākslas izglītības tematiskajā grupā.

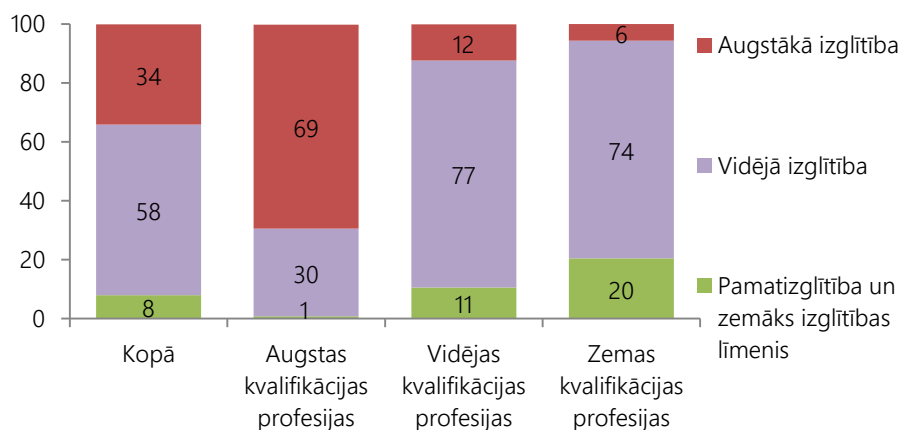
Vērtējot **nodarbināto izglītības atbilstību profesijas kvalifikācijai**, darba tirgū ir vērojamas disproporcijas. Salīdzinot nodarbināto iedzīvotāju sadalījumu pēc iegūtās izglītības līmeņiem pa profesiju kvalifikācijas grupām, redzams, ka nodarbināto skaits ar augstāko izglītību ir mazāks nekā nodarbināto skaits augstas kvalifikācijas profesijās, kurās pēc būtības jābūt cilvēkiem ar augstāko izglītību. Savukārt vidējas kvalifikācijas profesijās pieprasījums pēc nodarbinātajiem ar vidējo izglītību ir mazāks nekā piedāvājums.

Nodarbinātie sadalījumā pēc izglītības līmeņa un profesiju kvalifikācijas pakāpes
2014.gads, tūkstošos

Nodarbināto izglītības līmeņa atbilstība profesiju kvalifikācijai vidējas kvalifikācijas profesiju grupā ir augstāka nekā augstas kvalifikācijas profesiju grupā. Daļēji tas ir saistīts ar to, ka augstas kvalifikācijas profesijas grupā ir iekļauti visa veida iestāžu un to apakšvienību vadītāji, kuru ieņemamais amats nereti nav saistīts ar darbinieka atbilstošu izglītības kvalifikāciju.

Nodarbināto struktūra pa izglītības līmeņiem pēc profesiju kvalifikācijas pakāpes
2014.gads, procentos

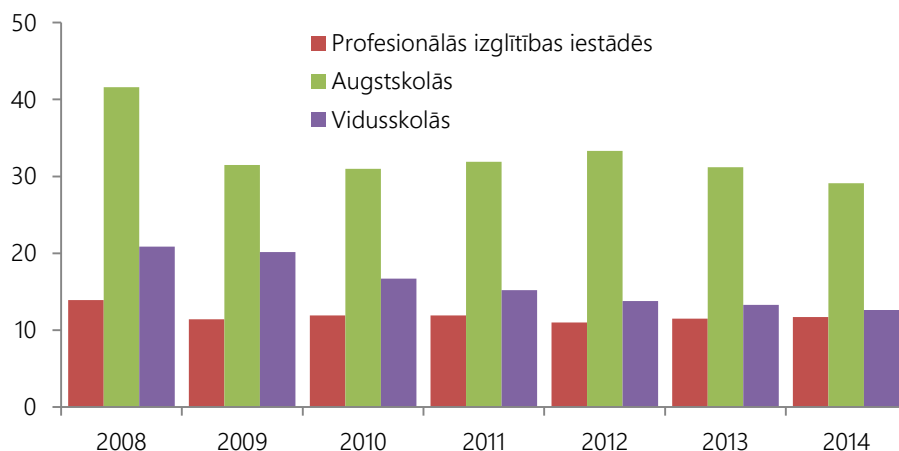

2.4. IZGLĪTĪBAS PIEDĀVĀJUMA IZMAIŅAS

Demogrāfijas tendenču ietekme uz audzēkņu un studentu skaitu

Ilgstoši zemā dzimstība būtiski ietekmē skolēnu skaitu pamatskolā, vienlaikus negatīvi ietekmējot vidējās izglītības iestādēs uzņemto audzēkņu skaitu. Pamatskolu beidzēju izvēle par turpmāko izglītības iestādi lielākā mērā ietekmē vidējās izglītības struktūru.

Uzņemtie audzēkņi un studenti izglītības iestādēs
tūkstošos

Jāatzīmē, ka būtiskākā problēma profesionālajā izglītībā joprojām ir tās zemā pievilcība – aptuveni 3/5 no jauniešiem izvēlās turpināt mācības vispārējā izglītībā, tādējādi nonākot darba tirgū bez konkrētas specialitātes un prasmēm. Lai arī pēdējo 10 gadu laikā ir vērojami nelieli uzlabojumi šajā jomā un ar vien vairāk jauniešu novērtē profesionālo izglītību, tomēr ar to nepietiek, lai nodrošinātu vidējās kvalifikācijas speciālistu atražošanu darba tirgū.

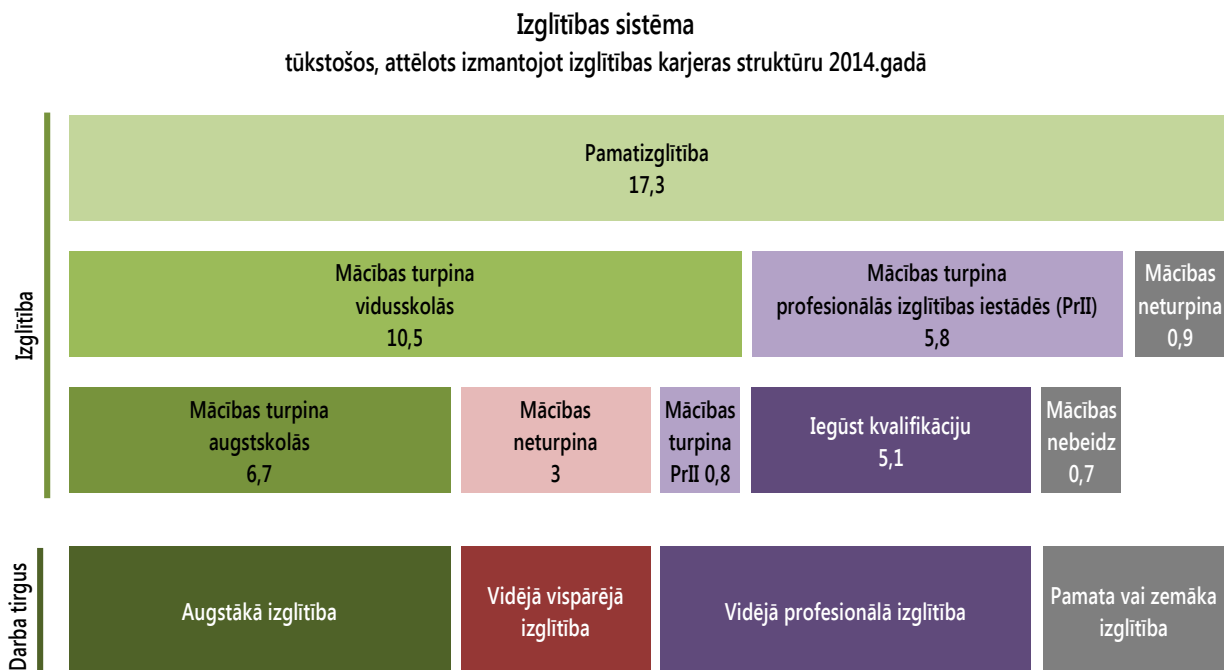
2.5. tabula

Pamatskolu un vidusskolu beigušo turpmākā izglītība

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014*
Pamatskolu beigušo skaits, tūkst.	32,1	29,9	28,2	25,1	22,3	20,2	17,8	17,1	17,3
no tiem, %									
... mācības turpina vidusskolās	64,5	62,1	62,7	68,4	60,9	60,7	60,8	61,5	61,0
... mācības turpina profesionālās izglītības iestādēs	30,4	30,4	32,7	28,1	33,8	33,9	33,8	33,4	33,8
... mācības neturpina	5,1	7,5	4,6	3,5	5,3	5,4	5,4	5,1	5,2
vidusskolu beigušo skaits, tūkst.,	20,9	20,7	20,3	20,0	19,0	18,2	16,6	14,4	13,6
no tiem, %									
... mācības turpina augstskolās un koledžās	73,1	74,4	75,0	66,4	58,9	58,3	62,8	59,6	63,8
... mācības turpina profesionālās izglītības iestādēs	3,2	2,8	2,8	2,3	4,2	5,3	6,4	7,6	7,3
... mācības neturpina	23,7	22,8	22,2	31,3	36,9	36,4	30,8	32,8	28,9

* Provizoriski dati

Pēdējos gados profesionālās izglītības iestādēs uzņemto audzēkņu skaits saglabājas aptuveni vienā līmenī, kas skaidrojams ar to, ka pieaug to personu skaits, kas ar jau iepriekš iegūtu izglītību, tai skaitā vispārējo vidējo, mācības turpina profesionālās izglītības iestādēs.

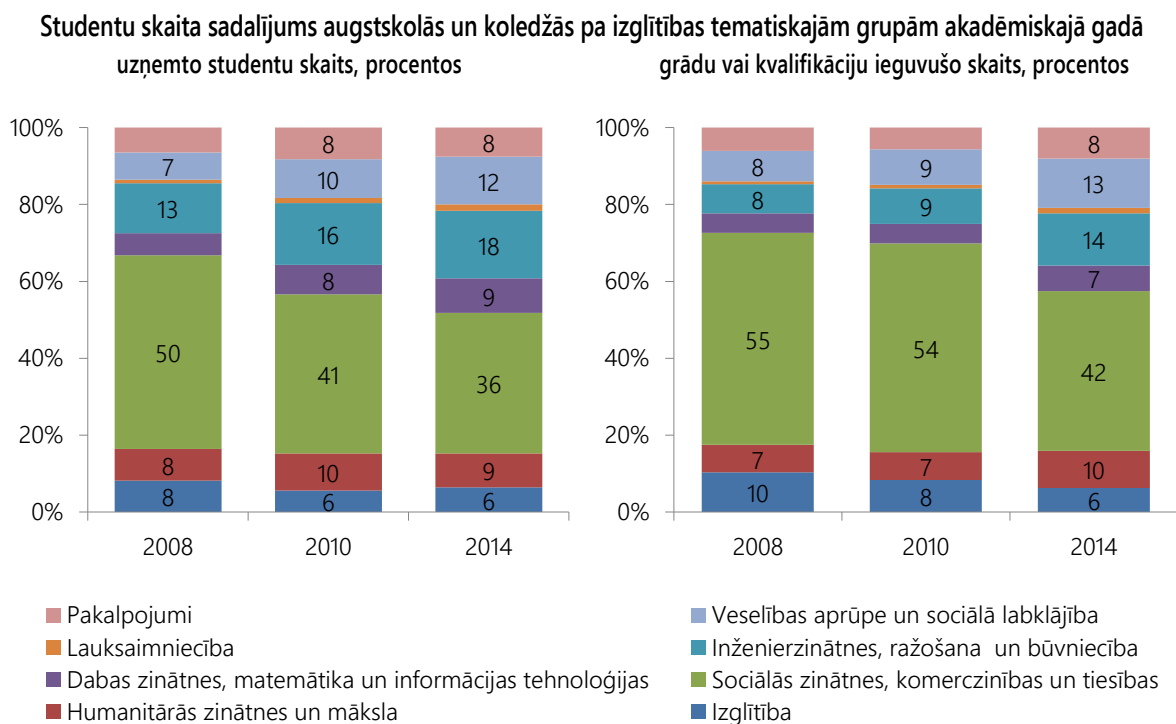
Izglītības politikas pasākumi paredz palielināt pamatskolu beigušo skolēnu interesi par vidējo profesionālo izglītību, līdzsvarojot vidusskolās un profesionālās izglītības iestādēs turpinošo skolēnu skaitu. Latvija ir noteikusi mērķi līdz 2020.gadam sasniegt, ka profesionālā vidējā izglītībā mācās vismaz 50% no kopējā vidējā izglītības pakāpē esošo skolēnu skaita.

Izglītības piedāvājuma strukturālās izmaiņas

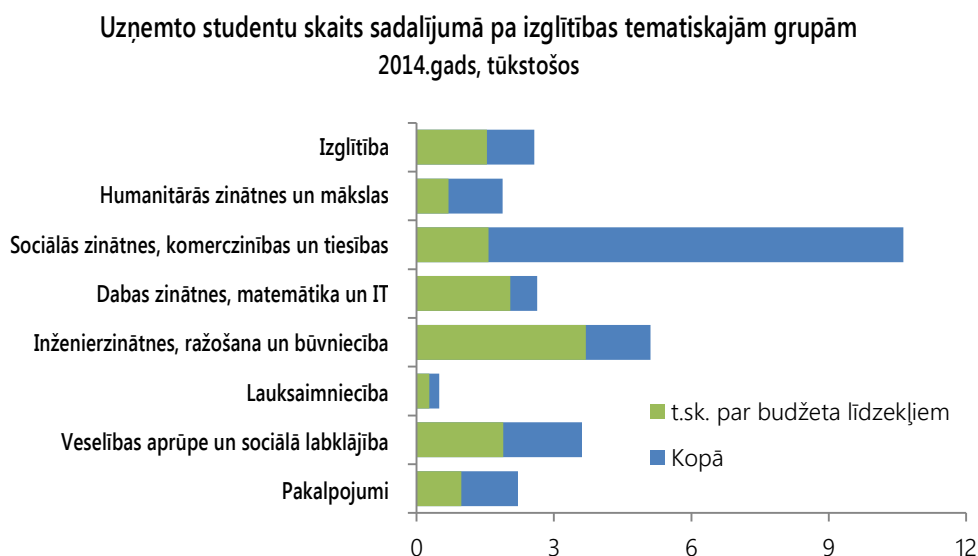
Attiecībā uz studējošo īpatsvaru dabas un inženierzinātnēs (dabas zinātņu, matemātikas un informācijas tehnoloģiju tematiskā grupa un inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības tematiskā grupa) ir izvirzīts mērķis 2020.gadā sasniegt 27% no kopējā absolventu skaita. 2014.gadā šo tematisko grupu veidoja 20% no visiem absolventiem. Lai arī pēdējo gadu laikā sasniegtais liecina par pozitīvām tendencēm, plānoto mērķa rādītāju sasniegšanai nepieciešami aktīvāki pasākumi jauniešu piesaistei šiem studiju virzieniem.

Pēc straujā samazinājuma 2009.gadā kopumā uzņemto studentu skaits augstskolās un koledžās ir nostabilizējies. 2009.gadā vienlaikus arī notika straujas izmaiņas studijas uzsākušo jauniešu studiju jomu izvēlē. Pasliktinoties ekonomiskajai situācijai, lielāku nozīmi sāka iegūt iespēja studēt par valsts budžeta līdzekļiem. Strauji samazinājās studentu īpatsvars, kas uzsāka studijas sociālo zinātņu tematiskajā grupā.

Šajā laikā samazinājies arī izglītības tematiskajā grupā uzņemto īpatsvars. Savukārt pieaudzis inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības, lauksaimniecības un veselības aprūpes un sociālās labklājības tematiskajās grupās uzņemto studentu īpatsvars.

Uzņemto struktūra 2014.gadā būtiski nav izmainījusies, un turpinājās pēdējo gadu tendence, pakāpeniski mazinoties sociālo zinātņu tematisko grupu studentu īpatsvaram. Pozitīvi vērtējams fakts, ka pakāpeniski turpināja palielināties inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības tematiskā grupā, lauksaimniecības tematiskā grupā un veselības aprūpes un sociālās labklājības tematiskā grupā studijas uzsākušo īpatsvars.

Izglītības politikā ir noteikts uzdevums pārstrukturēt valsts atbalstu augstākās izglītības studiju virzieniem atbilstoši vidēja termiņa darba tirgus prognozēm. Plānots, ka 2020.gadā budžeta vietu īpatsvars dabas un inženierzinātnēs (dabas zinātņu, matemātikas un informācijas

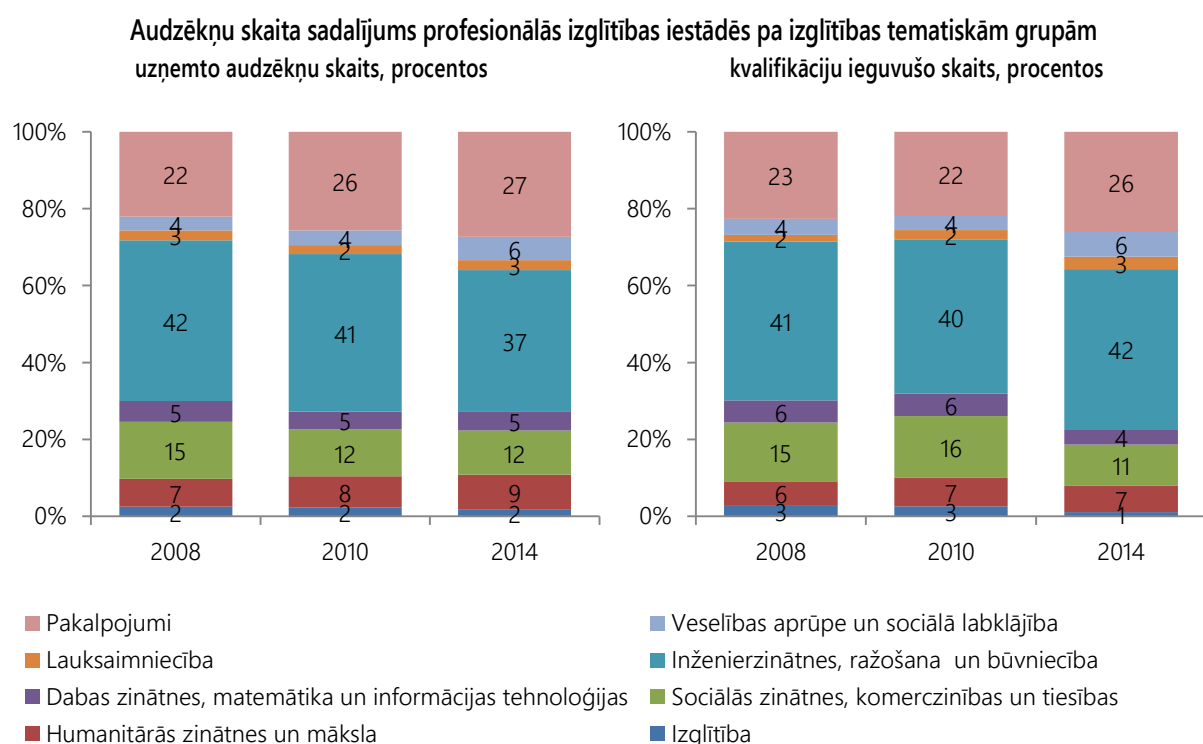
tehnoloģiju tematiskā grupa un inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības tematiskā grupa) sasniegs vismaz pusi no kopējā budžeta vietu skaita.

Iepriekšējos gados notikušās izmaiņas izglītības politikā atspoguļojas ar laika nobīdi. Straujās uzņemto studentu struktūras izmaiņas, kas notika 2009.gadā, augstskolas absolvējušo struktūrā ir redzamas tikai pēc vairākiem gadiem. Šo gadu laikā vērojams būtisks sociālo zinātņu tematisko grupu absolvējušo īpatsvara sarukums, reaģējot uz izmaiņām uzņemto studentu struktūrā.

Salīdzinoši nelielais absolvējušo skaita īpatsvara pieaugums inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības tematiskā grupā skaidrojams ar relatīvi lielāku studentu atbirumu studiju laikā.

Kopumā par budžeta līdzekļiem 2014.gadā studijas uzsāka 12,7 tūkst. studentu, kas bija par 2% mazāk nekā iepriekšējā gadā. Par valsts budžeta līdzekļiem uzņemto studentu skaita pieaugums notiek atbilstoši nospraustajiem prioritārajiem studiju virzieniem. 2014.gadā turpinājās budžeta vietu skaita palielināšana inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības izglītības tematiskajā grupā un dabas zinātņu, matemātikas un informācijas tehnoloģiju tematiskajā grupā.

2.20. attēls

Pēdējo gadu laikā iespēja studēt par budžeta līdzekļiem iegūst lielāku nozīmi skolu absolventu izvēlē. Lai arī pieaug studijas uzsākušo skaits par budžeta līdzekļiem, vēl aizvien lielākā daļa tās uzsāk par saviem līdzekļiem. 2014.gadā 43,5% no kopējā studijas uzsākušo skaita tika finansēti no valsts līdzekļiem. Tādēļ ir jāpaplašina pasākumu loks vidusskolu absolventu piesaistei valstij nozīmīgiem studiju virzieniem.

Arī vidējās profesionālās izglītības iestāžu uzņemto audzēkņu skaita struktūra sadalījumā pēc izglītības tematiskām grupām 2014.gadā nav būtiski mainījusies, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Jaunieši visvairāk izvēlas mācīties inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības

tematiskajā grupā. Lai arī šī grupa skaitliski ir vislielākā, tomēr pēdējo gadu laikā tās īpatsvars ir samazinājies. Vienlaikus pieaudzis uzņemto audzēkņu skaits pakalpojumu tematiskajā grupā – galvenokārt viesnīcu un skaistumkopšanas pakalpojumu jomās.

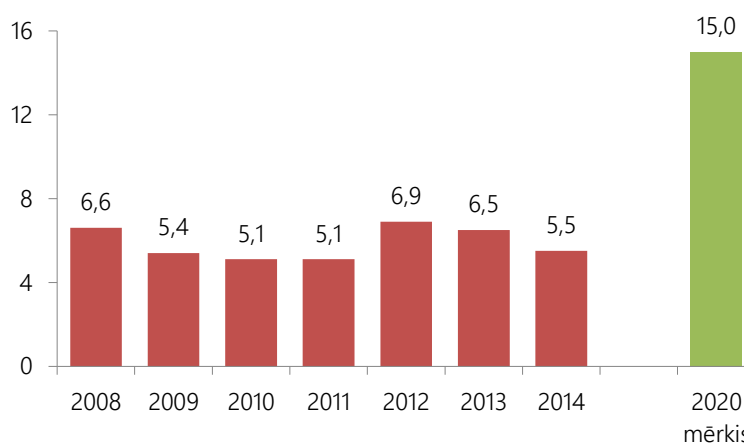
Pieaugušo izglītība

Kā viens no mērķiem izglītības politikā ir izvirzīts palielināt pieaugušo iesaisti izglītības aktivitātēs. Mērķis paredz līdz 2020.gadam pieaugušo izglītībā iesaistīto personu īpatsvaru 25-64 gadu vecumā palielināt līdz 15%. Mūžizglītības rādītāju dinamika pēdējo gadu periodā liecina, ka ir nepieciešams mērķtiecīgāk īstenot pieaugušo izglītības aktivitātes.

Pieaugušo iedzīvotāju piedalīšanās mūžizglītībā¹ rādītāji pēdējos gados pasliktinās. 2014.gadā mūžizglītībā bija iesaistīti 5,5% no iedzīvotājiem vecumā no 25 līdz 64 gadiem. Samazinājums ir par vienu procentpunktu, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Rādītājs tikai nedaudz pārsniedz tā zemāko līmeni – 5,1%, līdz kuram rādītājs bija noslīdējis 2010. un 2011.gadā.

2.21. attēls

Iedzīvotāju iesaistīšanās līmenis mūžizglītībā
īpatsvars no iedzīvotājiem vecuma grupā 25-64 gadi, procentos

Iedzīvotāji ar augstāko izglītību aktīvāk izvēlas piedalīties pieaugušo izglītības pasākumos. Pieaugušo izglītības pasākumos 2014.gadā tika iesaistīti 9,4% no iedzīvotājiem ar augstāko izglītību. Vismazākā aktivitāte ir iedzīvotājiem ar pamatzglītību, tikai 1,9% no šīs grupas iedzīvotājiem iesaistījās mūžizglītībā. Sievietes ilgstoši mūžizglītībā iesaistās aktīvāk nekā vīrieši. Sieviešu iesaistes īpatsvars bija 6,2% iepretim vīriešu 4,8 procentiem.

Jāatzīmē, ka būtiski ir atbalsta pasākumi darba devējiem pieaugušo izglītības īstenošanai. Saskaņā ar Eiropas Komisijas ziņojumu “*Education and training monitor 2013*”, augstu dalības īpatsvaru pieaugušo neformālajā izglītībā (aptuveni 50% un vairāk) var sasniegt ar izglītības aktivitāšu mērķtiecīgu īstenošanu darba vietā. Savukārt Latvijā vairāk nekā 35% darba devēju nenodrošina darbinieku tālākizglītību, pamatojot to ar darbinieku pietiekamo kvalifikāciju esošā darba izpildei².

¹ Datu avots ir CSP Darbaspēka apsekojums. Rādītājs ir iekļauts ES strukturālajos indikatoros un tas parāda pieaugušo iedzīvotāju vecumā no 25 līdz 64 gadiem dalību mūžizglītības aktivitātēs.

² Eiropas Komisijas ziņojums “Education and training monitor 2013”: http://ec.europa.eu/education/library/publications/monitor13_en.pdf

3. DARBA TIRGUS VIDĒJA UN ILGTERMIŅA PROGNOZES

3.1. EKONOMIKAS MINISTRIJAS DARBA TIRGUS PROGNOŽU IZSTRĀDES METODOLOĢIJA

EM darba tirgus prognozes

EM sagatavo un aktualizē darba tirgus prognozes kopš 2008.gada. Sākot ar 2011.gadu, tiek sagatavotas arī ilgtermiņa prognozes līdz 2030.gadam. Darba tirgus prognozes balstās uz EM izstrādātajiem tautsaimniecības attīstības un demogrāfijas scenārijiem, kuru pamatā ir Latvijas vidēja un ilgtermiņa izaugsmes mērķi, kas noteikti Latvijas stratēģiskos plānošanas dokumentos – *Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā „Latvija 2030”*, *Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2014.-2020.gadam*, *Latvijas nacionālā reformu programmā „ES 2020” stratēģijas īstenošanai*.

Prognožu izpildīšanās priekšnosacījumi ir cieši saistīti ar Latvijas spēju realizēt nospraustos mērķos un ieviest nepieciešamās strukturālās reformas, kas būtu vērstas uz izaugsmes potenciāla stiprināšanu. Tāpēc prognozes būtu jāaplūko tiešā kontekstā ar reformu progresu un jāņem vērā iespējamās politikas uzsvāru izmaiņas.

Darba tirgus prognozes ir viens no instrumentiem, kas ļauj priekšlaicīgi paredzēt darba tirgus neatbilstību veidošanos nākotnē un ļauj nodrošināt efektīvāku darba resursu sadalījumu tautsaimniecībā. Tās parāda iespējamās darba tirgus attīstības tendences un iespējamos riskus, ņemot vērā paredzamās izmaiņas izglītības piedāvājuma struktūrā.

Vienlaikus jāatzīmē, ka prognozes ir tikai viens no posmiem darbaspēka piedāvājuma pielāgošanas procesā. Tā ir kvantitatīva bāze tālākām diskusijām starp nodarbinātības, izglītības un struktūrpolicies veidotājiem, sociālajiem partneriem, zinātniekiem un citām iesaistītām pusēm, lai savlaicīgi sagatavotos un pielāgotos sagaidāmajām strukturālajām izmaiņām tautsaimniecībā.

Darba tirgus prognozēšanas modelis

EM darba tirgus prognozēšanas metodoloģijas pamati izriet no 2007.gadā ESF projekta *„Darba tirgus pieprasījuma ilgtermiņa prognozēšanas sistēmas izpēte un pilnveidošanas iespēju analīze”* ietvaros izveidotā darba tirgus prognozēšanas dinamiskā optimizācijas modeļa (DOM)¹. Vienlaikus, lai arī darba tirgus prognozēšanas metodoloģijā saglabājušies atsevišķi sākotnējie DOM elementi, laika gaitā EM ir būtiski pilnveidojusi modeli. No 2011.-2013. gadam īstenojot ESF projekta aktivitāti *„Darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēšanas instrumentārija pilnveide”*, EM sadarbībā ar Rīgas Tehnisko universitāti, ir pilnveidojusi DOM struktūru un līdzšinējo prognozēšanas metodoloģiju.²

Darba tirgus modelēšanā tiek izmantota sistēmdinamikas pieeja. Atšķirībā no DOM sākotnējās versijas, pašreizējā darba tirgus prognozēšanas metodoloģija ņem vērā tādas būtiskus faktorus kā darbaspēka novecošanās un profesionālā mobilitāte, ko nosaka prasmju un kompetenču līdzība profesiju šķērsgrīzumā. Tāpat modelēšanas metodoloģija papildināta

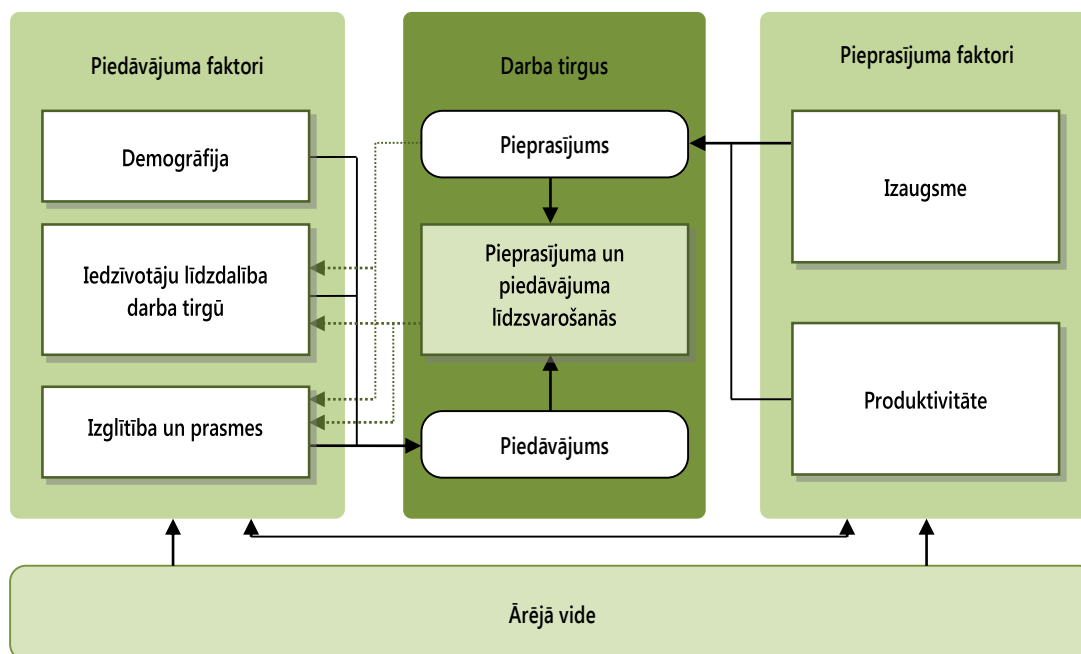
¹ Darba tirgus pieprasījuma ilgtermiņa prognozēšanas sistēmas izpēte un pilnveidošanas iespēju analīze. LR LM: Rīga, 2007 – http://www.lm.gov.lv/upload/darba_tirgus/darba_tirgus/petijumi/ilgtermina_proгноzesana.pdf

² Plašāk ar darba tirgus prognozēšanas modeli var iepazīties *Latvijas darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēšanas un politikas analīzes modeļa tehniskajā dokumentācijā*. <http://www.em.gov.lv/images/modules/items/21112013.pdf>

ar starptautiskās darbaspēka migrācijas un atalgojuma simulācijas un prognozēšanas iespējām, kā arī politikas ietekmes analīzes iespējām.

3.1. attēls

Darba tirgus prognozēšanas modeļa loģiskā struktūra

Darba tirgus prognozēšanas modelis sastāv no trīs pamatblokiem: pieprasījuma bloka, piedāvājuma bloka un darba tirgus bloka. Visi bloki ir savstarpēji saistīti un viens otru papildinoši (skatīt 3.1. attēlu). Modeļa darbības pamatprincipi un loģika ir balstīta uz darba tirgus līdzsvara konceptu, t.i., ilgākā laika periodā dažādos darba tirgus segmentos darbaspēka pieprasījums un piedāvājums līdzsvarojas.

Darbaspēka pieprasījumu nozaru griezumā nosaka tautsaimniecības attīstības scenāriji – tautsaimniecības nozaru izaugsme un sagaidāmās produktivitātes izmaiņas. Profesiju pieprasījums izriet no nozares darbaspēka pieprasījuma un sagaidāmām nozares profesiju struktūras izmaiņām. Savukārt izglītības pieprasījumu nosaka pieprasīto profesiju pienākumu veikšanai nepieciešamās prasmes/izglītība.

Darba tirgus piedāvājuma prognozes izriet no:

- detalizētām demogrāfijas prognozēm;
- līdzdalības līmeņu prognozēm dažādās iedzīvotāju vecuma grupās;
- esošā darbaspēka sadalījuma pēc vecuma, profesionālās pieredzes (esošās vai iepriekšējās profesijas), iegūtās izglītības;
- esošās izglītības sistēmas un izglītības piedāvājuma (studējošo skaita, kopējo un budžeta vietu sadalījuma pa izglītības līmeņiem un jomām).

Vienlaikus darbaspēka piedāvājuma prognozes nosaka darba tirgus vispārēja tiekšanās uz līdzsvaru un piedāvājuma pakāpeniska pielāgošanās pieprasījumam. Izglītības preferences galvenokārt izriet no darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma attiecības, t.i., mācīties gribētāju nākotnes izglītības izvēle būs vērsta uz tām jomām, kuras lēmuma pieņemšanas brīdī

būs visperspektīvākās – relatīvi lielākas darba iespējas un augstāka sagaidāmā atdeve no individuāliem ieguldījumiem izglītībā. Tāpat bāzes scenārijā tiek pieņemts, ka izglītības sistēma un izglītības piedāvājums (budžetu un studiju vietu sadalījums) prognožu pārskata periodā būtiski nemainās. Tas nozīmē, ka darbaspēka piedāvājuma prognozes atspoguļo izglītības politikas izmaiņu neitrālu situāciju darba tirgū līdz 2030. gadam.

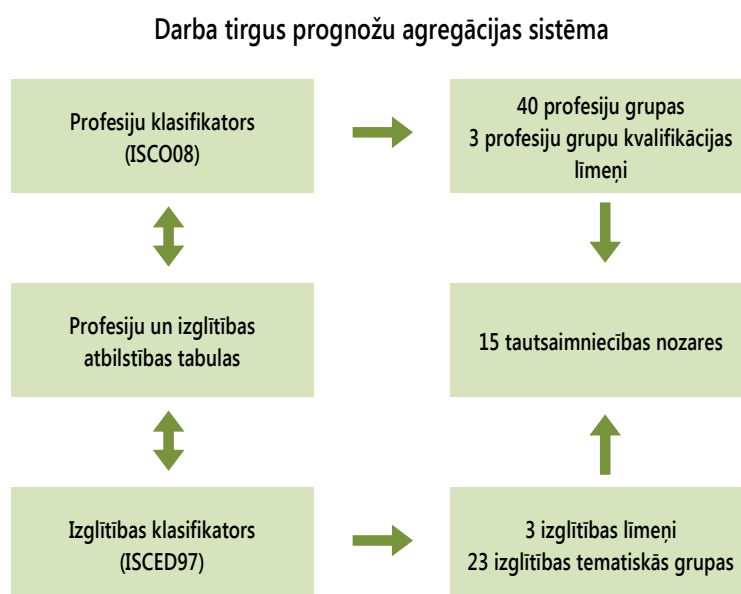
Jāatzīmē, ka prognozes balstītas uz ideāla darba tirgus piemēru, t.i., noteiktu līmeņu un jomu profesiju pieprasījums darba tirgū, nosaka atbilstoša līmeņa un jomas izglītības pieprasījumu. Tas nozīmē, ka paplašinošais un aizvietojošais darbaspēka pieprasījums nākotnē noteiktās profesijās var tikt apmierināts tikai ar profesijai atbilstošas kvalifikācijas (izglītības) darbaspēka piedāvājumu.

Prognožu agregācija

EM darba tirgus prognozes tiek sagatavotas tautsaimniecības nozaru, profesiju grupu un izglītības griezumā. Prognozes balstītas uz Latvijā adaptētām starptautiskām klasifikāciju sistēmām un ir starptautiski salīdzināmas. Tautsaimniecības nozaru prognožu pamatā ir Eiropas Kopienas saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija NACE 2.red. Tautsaimniecības nozares tiek agregētas 8 tautsaimniecības sektoros.

Profesiju prognožu agregācija balstīta uz Latvijas profesiju klasifikāciju, kas veidota, piemērojot Starptautisko standartizēto profesiju klasifikāciju (ISCO08). Darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma prognozes tiek sagatavotas 40 profesiju klasifikatora profesiju apakšgrupu griezumā, kas apkopotas trijos profesiju kvalifikācijas līmeņos.

3.2. attēls

Profesiju prognozes ir cieši saistītas ar darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma prognozēm sadalījumā pēc iegūtās izglītības. Izglītības prognožu agregācijas pamatā ir Latvijas izglītības klasifikators, kas balstīts uz starptautisko standartizēto izglītības klasifikāciju (ISCED97). Izglītības pieprasījuma un piedāvājuma prognozes tiek sniegtas trīs izglītības līmeņu (pamata, vidējā un augstākā) un 23 izglītības tematisko jomu dalījumā katrā no izglītības līmeņiem.

Darba tirgus prognozes profesiju un izglītības griezumā tiek sinhronizētas izmantojot profesiju-izglītības atbilstības matricu, ko 2011. gadā EM sadarbībā ar IZM un LM izveidoja

darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēšanas vajadzībām. Matricas pamatā ir Latvijas profesiju standarti un Starptautiskās standartizēto profesiju klasifikācijas (ISCO08) ietvars un tajā izmantotie pieņēmumi par profesiju prasmju līmeņiem un tiem atbilstošo izglītību.

Prognožu izstrādē izmantotā informācija un datu avoti

Darba tirgus prognožu izstrādē izmantoti galvenokārt valsts statistikas programmā iekļautie un regulāri CSP apkopotie dati. Nozīmīgākais informācijas avots ir Darbaspēka izlasveida apsekojums (DSA). Uz DSA balstīti galvenie prognožu pieņēmumi par darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma struktūru.

EM demogrāfijas prognozes balstītas uz CSP sniegto informāciju par iedzīvotāju skaitu un sastāvu 2014.gada sākumā, kā arī demogrāfijas tendencēm pēdējo divu dekāžu laikā. Pieņēmumi par dzimstības un mirstības rādītāju ilgtermiņa tendencēm daļēji balstīti uz Eiropas Savienības Statistikas biroja (*Eurostat*) demogrāfijas prognozēm EUROPOP2013. Iedzīvotāju starptautiskās migrācijas scenāriji ir cieši saistīti ar Latvijas izaugsmes mērķiem un turpmāko situācijas attīstību darba tirgū.

Izglītības sistēmas struktūras un darba tirgū ienākošā darbaspēka modelēšanā tiek izmantoti izglītības statistikas dati. Izglītības statistikas galvenie avoti ir CSP Pārskats par profesionālajām izglītības iestādēm (prof-1) un Pārskats par augstskolām, koledžām (1-augstskola, koledža).

3.2. VIDĒJA UN ILGTERMIŅA IZAUGSMES UN DEMOGRĀFIJAS SCENĀRIJI

3.2.1. TAUTSAIMNIECĪBAS ATTĪSTĪBAS MĒRĶA SCENĀRIJS

Vidēja un ilgtermiņa tautsaimniecības attīstības scenārijs speciāli veidots darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma prognožu izstrādei.

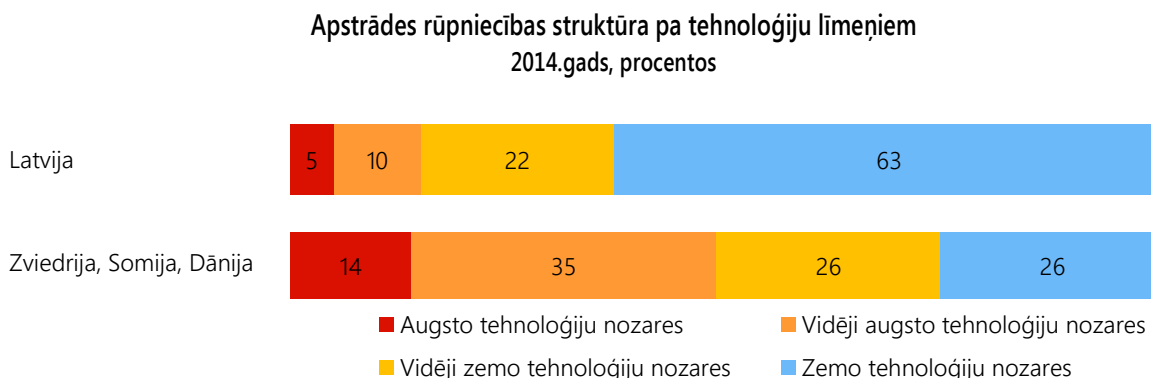
Tas izstrādāts kā mērķa scenārijs, atbilstoši tiem Latvijas strukturpolitikas uzstādījumiem, kas noteikti politikas dokumentos – *Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā „Latvija 2030”*, *Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2014.-2020.gadam*, *Latvijas nacionālā reformu programmā „ES 2020” stratēģijas īstenošanai*, *Nacionālās industriālās politikas pamatnostādņēs 2013.-2020.gadam* un pamatpieņēmumiem par globālās ekonomikas attīstības noteicošiem procesiem. Tādējādi mērķa scenārijā tiek modelēta situācija, kas nosaka galvenos Latvijas darba tirgus ilgtermiņa izaicinājumus.

Šī gada Ziņojumā vidēja termiņa izvērtējumā ņemti vērā arī politiskie procesi pasaulē, tādi kā Ukrainas krīze, notikumi arābu pasaulē u.c.. Šie notikumi liek lielāku uzmanību pievērst diferencētākiem ārējiem tirgiem, t.i., Latvijas vidēja termiņa politikā uzsvāru likt uz tirgojamo produktu kvalitāti un mazāk balstīties uz konjunktūras priekšrocībām.

Latvijas ekonomiskās priekšrocības galvenokārt balstās uz zemām darbaspēka izmaksām un zemo tehnoloģiju nozarēm. Darbaspēka izmaksas Latvijā ir ievērojami zemākas nekā vecajās ES dalībvalstīs. Gan lētais darbaspēks, gan salīdzinoši augstā rentabilitāte nerada stimulus uzņēmējdarbības modeļa maiņai un citu konkurētspējas priekšrocību radīšanai. Tajā pašā laikā darbaspēka izmaksu pieaugums ir neizbēgams izaugsmes un atvērtā darba tirgus dēļ. Tas nozīmē, ka Latvija var zaudēt konkurētspēju zemu izmaksu segmentos ātrāk nekā iegūt

priekšrocības augstākas pievienotās vērtības produktu ražošanā. Līdz ar to ir nepieciešamas turpmākas reformas, kas sekmētu pāreju no zemas uz vidēju un augstu tehnoloģiju nozarēm.

3.3. attēls

Latvijas Nacionālās industriālās politikas uzmanības centrā ir uz eksportu vērsto nozaru attīstība un tautsaimniecības struktūras maiņa par labu šīm nozarēm. Šai politikai jānodrošina uz ārējo pieprasījumu orientētu nozaru konkurētspējas un eksporta ienesīguma palielināšana, tādējādi veicinot valsts kopējo ienākumu pieaugumu.

Iepriekš minētajos politikas plānošanas dokumentos izvirzīto mērķu sekmīga sasniegšana saistīta ar noteiktām strukturālām izmaiņām tautsaimniecības resursu izvietojumā par labu:

- preču un pakalpojumu ar augstāku pievienoto vērtību ražošanai;
- uz eksportu vērstām nozarēm;
- lielākiem ieguldījumiem jaunās tehnoloģijās, inovācijā un IKT;
- uzlabojumiem izglītības sistēmā un zinātnes atbalstam.

Minētās politikas īstenošana stiprinās ekonomiskās izaugsmes potenciālu, kas ļaus paātrināt rūpniecības izaugsmi, paaugstinot tautsaimniecības produktivitāti, un līdz ar to, nodrošinot stabilu izaugsmi kā vidējā termiņā, tā ilgtermiņā.

Vienlaikus Latvijai kā mazai atvērtai ekonomikai ar relatīvi augstu tirgus liberalizācijas pakāpi izaugsmes būtisks nosacījums ir harmoniska globālās ekonomikas attīstība. Pašreizējā situācijā, kad pasaulē un ES pēc finanšu krīzes pakāpeniski sāk atjaunoties izaugsme, tieši mums tuvajā reģionā Ukrainā ir izveidojusies politiski nestabila situācija, kas var vājināt Latvijas izaugsmes iespējas.

Vidēja un ilgtermiņa scenāriju makroekonomiskie pamatpieņēmumi prognožu sagatavošanai ir aplūkoti 3.1. tabulā. Tajos ņemtas vērā arī EK vidēja termiņa prognozes (līdz 2017.gadam), kā arī Starptautiskā valūtas fonda prognozes¹ līdz 2020.gadam.

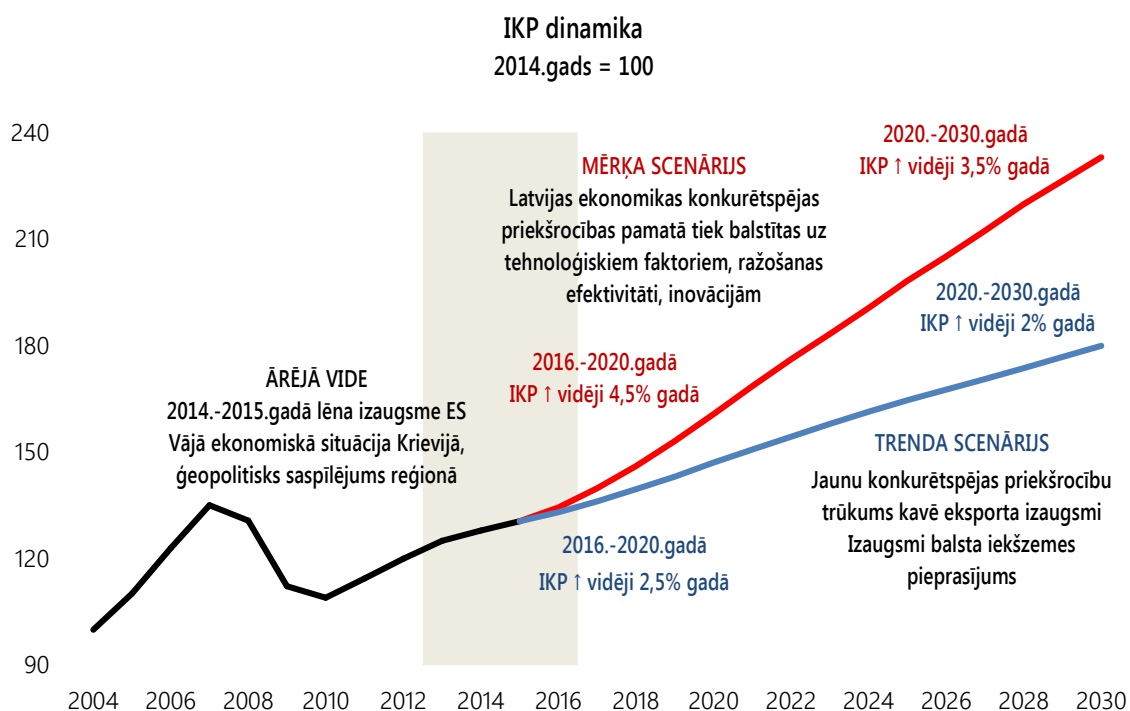
¹ World Economic Outlook Database, April 2013

Makroekonomiskie pamatpieņēmumi mērķa scenārijam

	2014	2016-2020	2020-2025	2025-2030
Latvijas ekonomiskā izaugsme (% , perioda gada vidējā)	2,4	4,5	4,4	3,4
Latvijas iedzīvotāju skaits (perioda beigās, milj.)	2,00	1,94	1,93	1,92
Latvijas IKP pieaugums uz 1 iedzīvotāju (% , perioda gada vidējā)	..	5,0	4,5	3,4
ES-28 ekonomiskā izaugsme (% , perioda gada vidējā)	1,4	2,6	2,3	2,3
ES-28 iedzīvotāju skaits (milj.)	507	513	516	519
ES-28 IKP pieaugums uz vienu iedzīvotāju (% , perioda gada vidējā)	..	1,3	2,3	2,3
IKP pēc PPS uz iedzīvotāju Latvijā pret ES-28 vidējo līmeni (perioda beigās, %)	64	75	82	85

Latvijas tautsaimniecības attīstības scenārijā pieņemts, ka Latvija līdz 2020.gadam sekmīgi realizē izaugsmes potenciāla stiprināšanas struktūrpolitiku, vienlaikus pieņemot, ka globālās ekonomikas un ES attīstība stabilizēsies, kas ļauj Latvijai vidēji ik gadu līdz 2020.gadam palielināt IKP apjomu vismaz par 4-5%. Tuvojoties ES vidējam līmenim, nākošajā desmitgadē izaugsmes tempi var nedaudz samazināties.

3.4. attēls

Neradot lētām darbaspēkam alternatīvas konkurētspējas priekšrocības, Latvijas ekonomikas izaugsme varētu būt lēnāka nekā prognozēts mērķa scenārijā. Pastāv arī risks, ka globālās ekonomikas attīstība vidējā termiņā ir neviendabīga, ES atkopšanās no krīzes ir lēna, Ukrainas krīzes radītā ģeopolitiskā situācija neuzlabojas. Gan vājāks ārējais pieprasījums, gan jaunu konkurētspējas priekšrocību trūkums kavē eksporta izaugsmi. Izaugsmi balsta iekšzemes pieprasījums, tomēr privātais patēriņš un investīcijas aug lēni. IKP pieauguma tempi trenda scenārijā vidēji no 2016.-2020.gadam varētu būt 2-3% robežās.

Lai arī mērķa scenārija īstenošana ir liels izaicinājums politikas veidotājiem, EM darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozes ir izstrādātas balstoties uz mērķa izaugsmes scenāriju, lai savlaicīgi identificētu iespējamus darba tirgus riskus nākotnē.

3.2.2. DEMOGRĀFIJAS PROGNOZES

Saskaņā ar EM demogrāfijas prognozēm iedzīvotāju skaits Latvijā vidējā un ilgtermiņā turpinās samazināties, pie tam darbaspējas vecumā iedzīvotāju skaits samazināsies straujāk nekā kopējais iedzīvotāju skaits. Galvenais iedzīvotāju skaita samazināšanās iemesls gan vidējā, gan ilgtermiņā būs iedzīvotāju novecošanās, kā rezultātā turpinās palielināties plaša starp jaundzimušo un mirušo skaitu. Vienlaikus migrācijas negatīvā ietekme uz iedzīvotāju dinamiku vidējā termiņā samazināsies, bet ilgtermiņā imigrējošo skaits varētu pat pārsniegt emigrējošos.

Mirstība un dzimstība

Sagaidāms, ka dzimstības rādītāju bāzes tendences līdz 2030.gadam turpinās uzlaboties – salīdzinot ar 2014. gadu, summārais dzimstības koeficients varētu palielināties par vairāk nekā 4% un sasniegt 1,7 atzīmi. Tādējādi summārais dzimstības koeficients 2030.gadā varētu būt tuvs līmenim kāds bija vērojams pagājušā gadsimta 90-to gadu sākumā. Vienlaikus jāņem vērā, ka sieviešu skaits reprodūktīvā vecumā (no 15-49 gadiem) līdz 2030. gadam samazināsies par gandrīz 14% jeb 62 tūkst., salīdzinot ar 2014. gadu, tādēļ, neskatoties uz dzimstības rādītāju pieaugumu, jaundzimušo skaits vidējā un ilgtermiņā saruks.

Tāpat jāatzīmē, lai notiktu normāla paaudžu nomaiņa, summārajam dzimstības rādītājam vajadzētu būt ne mazākam par 2. Rādītāja vērtība augstāka par 2 pēdējo reizi Latvijā bija vērojama pirms vairāk nekā 25 gadiem – pagājušā gadsimta 80.gadu beigās.

3.2. tabula

Iedzīvotāju dabiskās kustības galvenie rādītāji*

	Fakts*	Prognoze	
	2014	2020	2030
Jaundzimušo skaits uz 1000 iedzīvotājiem	10,8	10,2	8,7
Mirstība uz 1000 iedzīvotājiem	14,3	14,1	13,7
Dabiskais pieaugums uz 1000 iedzīvotājiem	-3,5	-3,9	-4,9
Summārais dzimstības koeficients	1,633	1,677	1,700
Jaundzimušo vidējais paredzamais mūža ilgums (gados)	74,7	76,1	78,3

*EM novērtējums

Uzlabojumi sagaidāmi arī mirstības rādītājos – iedzīvotāju mirstībai visās vecuma grupās līdz 2030.gadam būs tendence samazināties, kas sekmēs arī kopumā mirušo skaita samazināšanos uz 1000 iedzīvotājiem. Tāpat pieaugs jaundzimušo vidējais paredzamais mūža ilgums no pašreizējiem 74,7 gadiem līdz 78,3 gadiem 2030. gadā.

Tomēr, neskatoties uz paredzamajiem uzlabojumiem dzimstības un mirstības rādītājos, iedzīvotāju dabiskais pieaugums līdz 2030.gadam saglabāsies negatīvs, turklāt plaša starp dzimušo un mirušo skaitu turpinās palielināties.

Iedzīvotāju starptautiskā migrācija

EM mērķa izaugsmes scenārijs līdz 2030.gadam paredz Latvijas ekonomikas un darba tirgus pakāpenisku konvergenci uz Eiropas Savienības vidējo līmeni. Saskaņā ar to, Latvijas IKP uz 1 iedzīvotāju pēc pirktspējas paritātes standarta līdz 2020.gadam palielināsies līdz 75% no ES-28 vidējā līmeņa, savukārt līdz 2030.gadam konverģences līmenis varētu sasniegt pat 85%. Vidējā termiņā tas noteiks iedzīvotāju ekonomiskās emigrācijas pakāpenisku samazināšanos, bet ilgtermiņā – imigrācijas pieaugumu.

3.3. tabula

Iedzīvotāju starptautiskās migrācijas galvenie rādītāji

	2014-2020	2021-2029
Emigrācija, tūkst.	90,8	68,4
Imigrācija tūkst.	75,4	128,9
t.sk. Latvijas valsts piederīgo reemigrācija, tūkst.	56,9	81,9
Reemigrantu īpatsvars kopējā iedzīvotāju imigrācijā, %	76%	64%
Kopējais migrācijas saldo, tūkst.	-15,4	60,5

Sagaidāms, ka līdz 2020.gadam iedzīvotāju imigrāciju galvenokārt noteiks Latvijas valsts piederīgo atgriešanās dzimtenē, savukārt pēc 2020.gada repatriācijas plūsmas pakāpeniski samazināsies un ar vien lielāku lomu ieņems imigranti no citām ES valstīm un trešo valstu pilsoņi.

Ekonomiskās migrācijas negatīvā ietekme uz iedzīvotāju skaita dinamiku varētu samazināties jau nākamo 3-4 gadu laikā. Tomēr jāņem vērā, ka lēnāki ekonomikas izaugsmes tempi un saspīlētā ģeopolitiskā situācija, vidējā termiņā var kavēt strauju emigrācijas plūsmu samazināšanos un Latvijas valstspiederīgo velmi atgriezties dzimtenē. Tāpēc pozitīvs migrācijas saldo varētu būt vērojams tikai sākot ar 2019.gadu. Tikmēr līdz ar jūtamiem uzlabojumiem tautsaimniecībā un darba tirgū, pēc 2020.gada iedzīvotāju imigrācija būtiski varētu pārsniegt emigrāciju.

Vienlaikus jāatzīmē, ka neskatoties uz ekonomiskās migrācijas plūsmu mazināšanos Latvijā, līdz ar globalizācijas tendenču pastiprināšanos (starpvalstu pārvietošanās šķēršļu mazināšanos, darba tirgu liberalizāciju, informācijas un komunikācijas saišu paplašināšanos u.c.) un, ņemot vērā ģeopolitiskos procesus, citu faktoru motivēta iedzīvotāju starpvalstu migrācija vidējā un ilgtermiņā kopumā palielināsies.

Līdz 2030.gadam migrācijai būs izšķiroša loma lejupslīdošās demogrāfijas negatīvo seku mazināšanai. Pie tam, lai nodrošinātu ekonomikas izaugsmes mērķu sasniegšanu, liela nozīme būs valsts migrācijas politikai, kur galvenajiem uzsvāriem jābūt uz Latvijas valsts piederīgo reemigrācijas veicināšanu un selektīvu imigrācijas mehānismu izveidi, kas ilgtermiņā nodrošinātu ātru un efektīvu darba tirgus nepilnību novēršanu.

Bez izsvērtas migrācijas politikas darbaspēka trūkums nākotnē var kļūt par vienu no galvenajiem izaugsmes šķēršļiem.

Iedzīvotāju skaita un vecuma sastāva izmaiņas

Ņemot vērā iedzīvotāju dabiskās kustības un starptautiskās migrācijas tendences, sagādāms, ka iedzīvotāju skaits līdz 2030.gadam samazināsies par aptuveni 4% (jeb 77 tūkst. cilvēku), salīdzinot ar 2014.gadu. Iedzīvotāju skaita samazināšanos galvenokārt noteiks negatīvais dabiskais pieaugums, ko ietekmēs iedzīvotāju vecuma sastāva izmaiņas sabiedrības novecošanās dēļ.

3.4. tabula

**Iedzīvotāju dabiskās kustības galvenie rādītāji
tūkstošos**

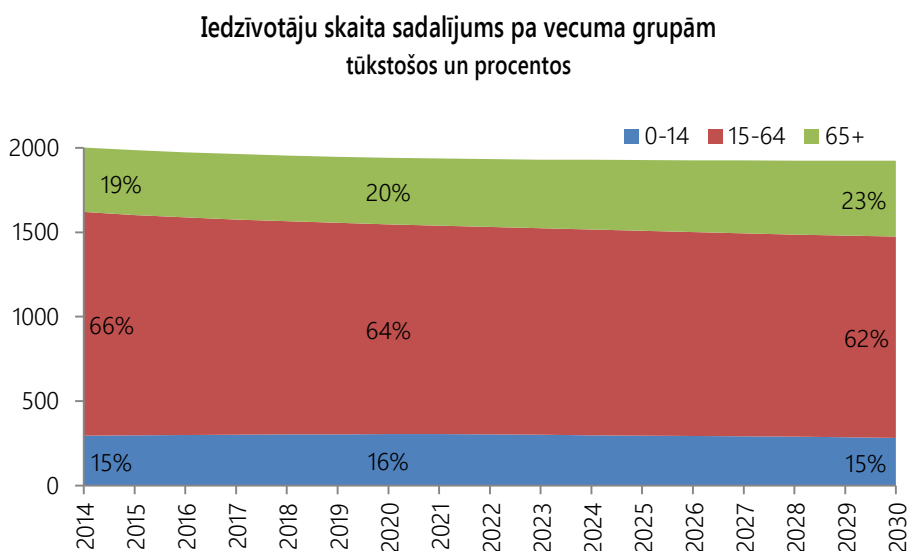
	2014	2020	2030
Iedzīvotāju skaits gada sākumā	2001,5	1941,1	1924,0
Iedzīvotāju skaita izmaiņas, salīdzinot ar 2014. gadu	-	-60,4	-77,5
t.sk. migrācijas ietekme	-	-18,3	50,7
t.sk. dabiskā pieauguma ietekme	-	-42,1	-128,2

Kopumā līdz 2030.gadam paredzamas būtiskas izmaiņas iedzīvotāju vecuma struktūrā par labu augstākām vecuma kohortām. Sagaidāms, ka iedzīvotāju skaits vecuma grupā no 15-64 gadiem līdz 2030.gadam samazināsies par 132,1 tūkst. jeb aptuveni 10%, vienlaikus iedzīvotāju skaits virs 64 gadiem palielināsies par gandrīz 67,3 tūkst. jeb gandrīz 18%. Šīs tendences kopumā noteiks, ka iedzīvotāju īpatsvars vecumā no 15-64 gadiem iedzīvotāju kopskaitā samazināsies no 66% 2014. gadā līdz 62% 2030.gadā, kas jūtami ietekmēs darba resursu pieejamību nākotnē.

Līdz ar sabiedrības novecošanos arī turpmāk demogrāfiskās slodzes rādītāji Latvijā pieaugs. Sagaidāms, ka demogrāfiskās slodzes līmenis līdz 2030.gadam palielināsies par gandrīz 1/5,

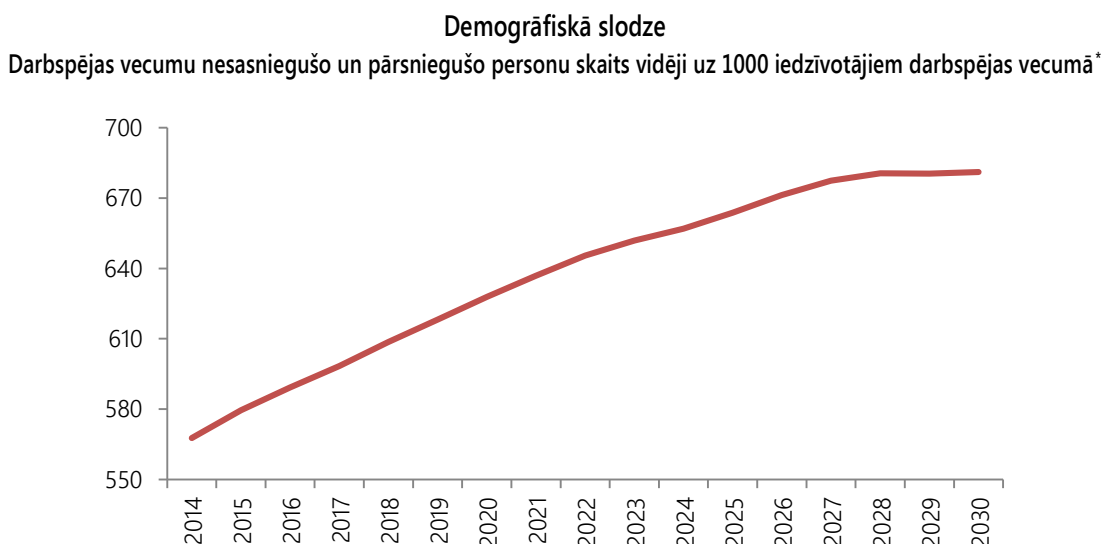
salīdzinot ar 2014.gadu. Tas nozīmē, ka iedzīvotāju skaits ārpus darbaspējas vecuma uz 1000 iedzīvotājiem darbaspējas vecumā pieaugs no pašreizējiem 568 līdz 681 iedzīvotājam 2030. gadā, turklāt gandrīz 64% no tiem būs vecumā virs 62 gadiem.

3.6. attēls

Lai mazinātu iedzīvotāju novecošanās tendenču radīto slodzi uz sabiedrisko sektoru un nākotnes nodarbinātajiem, nepieciešami pasākumi, kas sekmētu iedzīvotāju ekonomisko aktivitāti un ilgāku palikšanu darba tirgū, kā arī jārada apstākļus jauno speciālistu ātrākai ienākšanai darba tirgū.

3.7. attēls

* Darbspējas vecums no 15-62 gadiem

3.3. DARBASPĒKA PIEPRASĪJUMS UN PIEDĀVĀJUMS

3.3.1. DARBASPĒKA PIEPRASĪJUMA PROGNOZES

Latvijas ekonomika pārkārtojas uz ilgtspējīgu attīstības modeli, kurā galvenais attīstības dzinējspēks ir eksports. Viens no svarīgākajiem ekonomiskās paradigmas maiņas jautājumiem ir ražošanas nozaru attīstības iespējas, kas savukārt ir atkarīgas no spējas veikt strukturālās izmaiņas nozarē. Tas ir nepieciešams priekšnosacījums, lai stiprinātu Latvijas konkurētspējīgās pozīcijas globālajos tirgos, vienlaikus palielinot eksporta groza ienesīgumu.

Latvijas tautsaimniecības struktūrpolicies galvenie mērķi vidējā termiņā ir saistīti ar noteiktām strukturālām izmaiņām tautsaimniecības resursu izvietojumā par labu preču un pakalpojumu ar augstāku pievienoto vērtību ražošanai, uz eksportu vērstām nozarēm, lielākiem ieguldījumiem jaunajās tehnoloģijās, inovācijā un IKT, kā arī uzlabojumiem izglītības sistēmā. Šo politikas pasākumu īstenošana stiprinās ekonomiskās izaugsmes potenciālu, paātrinot rūpniecības izaugsmi un paaugstinot tautsaimniecības produktivitāti.

Latvijas darba tirgus elastīgums pēckrīzes periodā bija izšķirošs faktors pašreizējās izaugsmes nodrošināšanā. To raksturo darba algu un nodarbinātības samazināšanās atbilstoši spējam izlaides samazinājumam, kas ļāva uzlabot tautsaimniecības konkurētspēju saistībā ar iekšējās devalvācijas pasākumiem. Tomēr turpmākā izaugsme vairs nevar balstīties uz tik drastiskiem pasākumiem, un arvien lielāka nozīme būs darba tirgus kvalitatīviem uzlabojumiem, lai reaģētu uz galvenajiem tautsaimniecības attīstības izaicinājumiem – demogrāfiju, darbaspēka izmaksu kāpumu, kā arī prasmju piedāvājuma neatbilstību pieprasījumam.

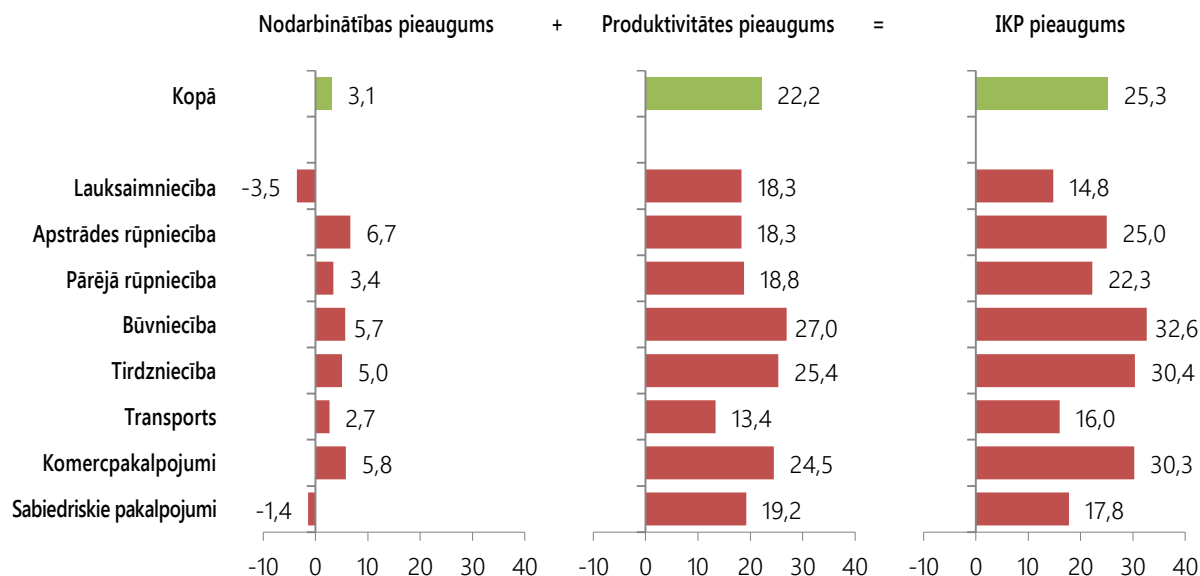
3.5. tabula

Nozaru pieauguma tempi
vidēji gadā, procentos

	2012/2009	2014/2012	2020/2015	2025/2020	2030/2025
Lauksaimniecība	3,4	2,9	2,3	3,6	2,6
Apstrādes rūpniecība	-1,0	1,4	3,8	5,8	5,1
Pārējā rūpniecība	-1,5	-3,8	3,4	3,5	2,8
Būvniecība	-12,6	10,0	4,8	4,6	2,8
Tirdzniecība	-3,5	2,9	4,5	4,2	2,8
Transports	-2,1	3,9	2,5	3,3	2,8
Komerccpakalpojumi	0,0	4,2	4,5	4,6	3,3
Sabiedriskie pakalpojumi	-3,5	2,4	2,8	4,1	3,9
IKP	-1,8	3,2	3,8	4,4	3,4

Tautsaimniecības attīstības scenārijā IKP līdz 2020.gadam varētu pieaugt par vairāk nekā 25%, salīdzinot ar 2014.gadu. Liels devums izaugsmē sagaidāms apstrādes rūpniecībai, kur pieauguma tempi būs straujāki nekā vidēji tautsaimniecībā. Savukārt ienākumu pieaugums no eksporta dos pozitīvus stimulus uz iekšējo patēriņu vērsto nozaru izaugsmei.

IKP, produktivitātes un darbaspēka pieprasījuma izmaiņas
2020.gads salīdzinājumā ar 2014.gadu, procentos

Lai gan pieauguma tempi ir sagaidāmi salīdzinoši strauji, tomēr pieprasījums pēc darbaspēka vidējā termiņā augs mēreni, jo izaugsmei galvenokārt jābalstās uz produktivitātes pieaugumu. Īpaši tas attiecas uz tirgojamajām nozarēm un galvenokārt apstrādes rūpniecību, kas darbojas atvērto preču un pakalpojumu tirgos, kur izšķiroša nozīme ir konkurētspējai. Sagaidāms, ka kopumā tautsaimniecībā pieprasījums pēc darbaspēka 2020.gadā par 3,1% jeb 28 tūkst.pārsniegs 2014.gada līmeni.

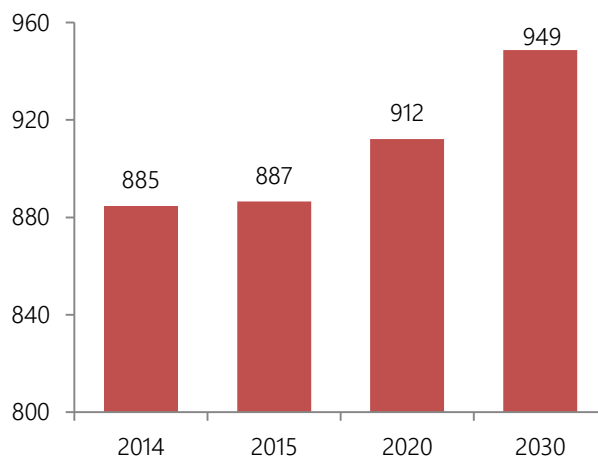
Gandrīz 2/3 no visa darbaspēka pieprasījuma pieauguma līdz 2020.gadam veidos trīs nozares – apstrādes rūpniecība, tirdzniecība un komercpakalpojumi.

Apstrādes rūpniecībā, augot ražošanas apjomam, palielināsies arī pieprasījums pēc darbaspēka. Tomēr, lai vidējā un ilgtermiņā nozare būtu konkurētspējīga, vairāk nekā 3/4 no kopējā nozares pieauguma ir jānodrošina produktivitātes kāpumam – tehnoloģiju pārnesi ražošanā, pētniecības attīstīšanai, inovācijai, darbinieku kvalifikācijas un prasmju celšanai. Sagaidāms, ka ilgtermiņā apstrādes rūpniecības izaugsmē lielāku devumu dos vidējo un augsto tehnoloģiju nozares (piemēram, ierīču, mehānismu, elektrisko un optisko iekārtu ražošana u.c.) un relatīvi ieguldījums samazināsies tādām tradicionālajām nozarēm kā kokapstrāde un pārtikas ražošana.

Lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē vidējā un ilgtermiņā, līdzīgi kā citās attīstītajās valstīs, nodarbināto skaits nozarē samazināsies. 2014.gadā lauksaimniecības un mežsaimniecības nozare veidoja 4,1% no IKP, bet pēc strādājošo skaita 7,5% no kopējā nodarbināto skaita tautsaimniecībā. Tas nozīmē, ka salīdzinājumā ar citām nozarēm lauksaimniecībā un mežsaimniecībā ir zemāka produktivitāte, kuras pieaugumam turpmākajos gados būs izšķiroša loma nozares izaugsmē.

Nākotnē pakāpeniski augs pieprasījums pēc darbaspēka arī būvniecības nozarē. Taču jāņem vērā, ka krīzes laikā būvniecībā nodarbināto skaits ļoti būtiski saruka. Prognozēs tiek paredzēta stabila un harmoniska nozares izaugsme dažādos tās segmentos – infrastruktūras objektu, ražošanas un tirdzniecības būvju, kā arī sabiedrisko un dzīvojamo ēku būvniecībā.

Darbaspēka pieprasījums
nodarbinātie vecuma grupā 15-74 gadi, tūkstošos

Sagaidāms, ka nākotnē salīdzinoši liels nodarbināto skaita pieaugums būs komercpakalpojumu nozarēs. 2020.gadā pieprasījums pēc darbaspēka par 6% pārsniegs 2014.gada līmeni un veidos piektdaļu no visā tautsaimniecībā nodarbināto skaita. Komercpakalpojumu nozares izaugsmi galvenokārt veicinās pārējo tautsaimniecības nozaru attīstība un aizvien augošais pieprasījums pēc ārpakalpojumiem.

3.6. tabula

Darbaspēka pieprasījuma izmaiņas pa nozarēm
tūkstošos

	2014	2015	2020	2030	Starpība 2020-2014	Starpība 2030-2014
Lauksaimniecība	66	66	64	61	-2	-5
Apstrādes rūpniecība	119	119	127	142	8	23
Pārējā rūpniecība	19	19	19	21	1	2
Būvniecība	73	74	77	79	4	6
Tirdzniecība	162	162	170	176	8	14
Transports	85	85	87	91	2	6
Komercpakalpojumi	165	166	174	184	10	20
Sabiedriskie pakalpojumi	196	195	193	194	-3	-2
Kopā	885	887	912	949	28	64

Nemot vērā tautsaimniecības pārstrukturizāciju vidējā un ilgtermiņā, sagaidāmas izmaiņas arī darbaspēka pieprasījumā pa profesiju grupām. Aizvien straujāk pieaugs pieprasījums pēc augstas kvalifikācijas speciālistiem. To pamatā noteiks pieprasījuma pieaugums pēc darbaspēka apstrādes rūpniecībā un pakalpojumos, it īpaši komercpakalpojumos. Sagaidāms, ka profesiju griezumā vidējā termiņā pieprasījums palielināsies pēc zinātnes un inženierzinātņu speciālistiem, kā arī IKT jomas speciālistiem.

Pieprasījums pieaugs arī pēc komercdarbības un pārvaldes speciālistiem, kā arī juridisko, sociālo un kultūras lietu speciālistiem. Tomēr jāņem vērā, ka šajās jomās studē liela daļa jauniešu, līdz ar to ne visi jaunieši ar šādu specialitāti spēs atrast darbu savā profesijā.

3.7. tabula

Darbaspēka pieprasījuma izmaiņas profesiju grupās
procentos

	Izmaiņas pret 2014.gadu		Struktūra	
	2020	2030	2020	2030
Augstas kvalifikācijas profesijas, tai skaitā:	8,8	23,4	41,9	45,7
Vadītāji	4,6	10,3	10,1	10,2
Vecākie speciālisti	9,9	27,7	18,2	20,4
Speciālisti	10,5	27,7	13,5	15,0
Vidējas kvalifikācijas profesijas, tai skaitā:	1,6	2,7	46,6	45,3
Iestāžu kalpotāji	-4,6	-15,4	5,3	4,5
Pakalpojumu darbinieki	2,2	3,3	15,3	14,8
Kvalificēti lauksaimniecības darbinieki	-11,4	-27,9	2,9	2,3
Kvalificēti strādnieki	8,8	22,0	13,8	14,8
Iekārtu un mašīnu operatori	-0,8	-2,8	9,3	8,8
Zemas kvalifikācijas profesijas	-9,1	-26,2	11,3	8,8
Kopā	3,1	7,2	100	100

Vidējā termiņā augs arī pieprasījums pēc vidējās kvalifikācijas profesiju speciālistiem, galvenokārt apstrādes rūpniecībā. Kā būtiskākās profesijas pēc kurām pieaugs pieprasījums ir jāmin elektrisko un elektronisko iekārtu strādnieki, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu strādnieki, kā arī pārtikas produktu pārstrādes un kokapstrādes strādnieki. Tajā pašā laikā mazināsies pieprasījums pēc lauksaimniecības darbiniekiem. Ņemot vērā demogrāfijas tendences, atbilstošās kvalifikācijas darbaspēka piedāvājums nākotnē varētu būtiski sarukt, līdz ar to profesionālās vidējās izglītības loma vidējā termiņā aizvien pieaugs.

Jāatzīmē, ka būtiskākais darbaspēka pieprasījuma samazinājums sagaidāms pēc mazkvalificētā darbaspēka – līdz 2030.gadam darbavietu skaits ar zemām prasībām pēc izglītības samazināsies par vairāk nekā 1/4 daļu.

Nodarbināto skaita izmaiņas tautsaimniecības nozarēs sadalījumā pa profesiju grupām
salīdzinājumā ar 2014.gadu, tūkstošos

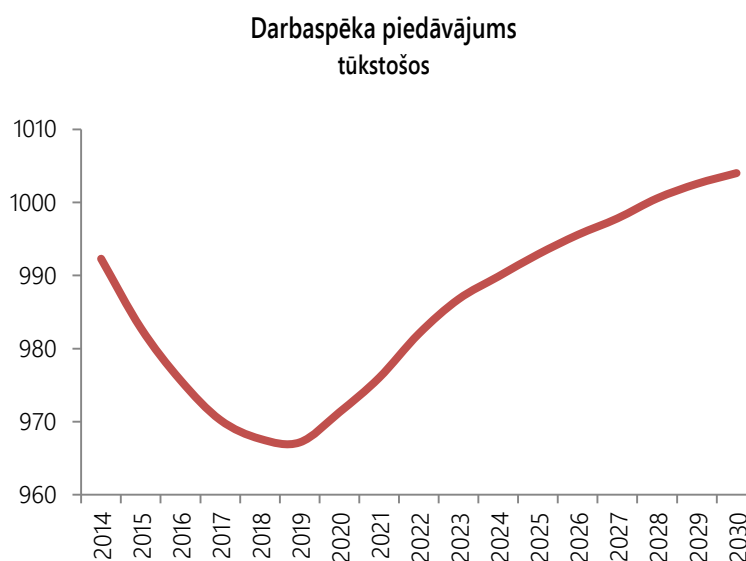
	Lauksaimniecība	Apstrādes rūpniecība	Pārējā rūpniecība	Būvniecība	Tirdzniecība	Transports	Citi komercpakalpojumi	Sabiedriskie pakalpojumi	Kopā
2020.gads									
Augstas kvalifikācijas profesijas, tai skaitā:	1,7	5,0	0,9	3,1	4,9	2,6	10,5	2,1	30,9
Vadītāji	0,3	0,5	0,0	0,5	1,8	0,5	0,4	0,0	4,1
Vecākie speciālisti	0,9	2,3	0,3	1,6	1,8	0,8	7,4	0,0	15,1
Speciālisti	0,5	2,2	0,6	0,9	1,3	1,4	2,7	2,1	11,7
Vidējas kvalifikācijas profesijas, tai skaitā:	-2,5	4,1	0,1	2,2	3,8	0,2	0,7	-1,7	6,9
Iestāžu kalpotāji	0,0	-0,1	0,0	0,0	-0,3	-0,4	-0,7	-0,7	-2,3
Pakalpojumu darbinieki	0,2	0,0	0,0	0,0	2,5	0,1	0,8	-0,6	3,1
Kvalificēti lauksaimniecības darbinieki	-3,1	-0,1	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-3,4
Kvalificēti strādnieki	0,5	3,8	0,4	2,2	1,5	1,1	0,7	0,0	10,2
Iekārtu un mašīnu operatori	-0,1	0,6	-0,3	-0,1	0,1	-0,5	0,0	-0,4	-0,7
Zemas kvalifikācijas profesijas	-1,6	-1,2	-0,4	-1,1	-0,5	-0,6	-1,7	-3,1	-10,2
Kopā	-2,4	7,9	0,6	4,2	8,1	2,3	9,5	-2,8	27,6
2030.gads									
Augstas kvalifikācijas profesijas, tai skaitā:	4,6	14,8	2,8	7,2	11,3	7,3	25,2	9,1	82,3
Vadītāji	1,0	1,5	0,0	1,0	4,0	1,3	0,1	0,2	9,2
Vecākie speciālisti	2,3	6,8	1,1	4,0	4,5	2,1	18,5	2,7	42,1
Speciālisti	1,4	6,5	1,8	2,2	2,7	3,8	6,5	6,2	31,1
Vidējas kvalifikācijas profesijas, tai skaitā:	-5,7	11,8	0,6	2,5	5,4	0,5	-0,1	-3,8	11,3
Iestāžu kalpotāji	0,1	-0,5	-0,1	-0,2	-1,4	-1,3	-2,7	-1,7	-8,3
Pakalpojumu darbinieki	0,4	0,1	0,0	0,0	3,1	0,3	1,3	-0,8	4,5
Kvalificēti lauksaimniecības darbinieki	-7,5	-0,3	0,0	0,0	-0,1	-0,2	-0,2	-0,1	-8,4
Kvalificēti strādnieki	1,3	11,0	1,4	3,4	3,6	3,0	1,6	0,0	25,4
Iekārtu un mašīnu operatori	0,0	1,6	-0,6	-0,8	0,1	-1,3	-0,2	-1,1	-2,4
Zemas kvalifikācijas profesijas	-3,8	-3,8	-1,0	-4,0	-2,3	-1,6	-5,4	-7,6	-29,6
Kopā	-4,9	22,8	2,5	5,7	14,4	6,2	19,7	-2,3	64,0

3.3.2 DARBASPĒKA PIEDĀVĀJUMA PROGNOZES

Balstoties uz tautsaimniecības izaugsmes un demogrāfijas scenārijiem, EM ir iestrādājusi darbaspēka piedāvājuma (ekonomiski aktīvo iedzīvotāju) projekciju līdz 2030.gadam. Saskaņā ar EM prognozēm, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits vidējā termiņā turpinās samazināties – līdz 2020.gadam ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits samazināsies par 21 tūkst.

Samazinājumu lielā mērā noteiks negatīvās demogrāfijas tendences. Turklāt nav sagaidāms, ka tuvākos gados iedzīvotāju līdzdalības līmeņa pieaugums varētu kompensēt demogrāfijas bāzes tendenču negatīvo ietekmi uz darbaspēka piedāvājumu.

3.10. attēls

Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits varētu atsākt pieaugt tikai sākot ar 2020.gadu, ko sekmēs iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes palielināšanās un migrācijas negatīvās ietekmes mazināšanās uz darbaspējīgo iedzīvotāju skaitu. Ekonomiskā izaugsme, situācijas uzlabošanās darba tirgū, kā arī pieaugošā darbaspēka nepietiekamība sekmēs iedzīvotāju līdzdalības palielināšanos darba tirgū. Darbaspēka pieprasījuma pieaugums ierobežotu darba resursu pieejamības apstākļos, pavērs plašākas darba iespējas virknei neaktīvo iedzīvotāju grupu (mājsaimniecēm, studentiem, pensijas vecuma iedzīvotājiem u.c.), vienlaikus būtiska loma iedzīvotāju līdzdalības veicināšanā būs atalgojuma pieaugumam. Paredzams, ka līdz 2030.gadam ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits varētu palielināties līdz 1004 tūkst.

Kopumā iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes līmenis līdz 2030.gadam varētu palielināties par gandrīz 5 procentpunktiem, salīdzinot ar 2014.gadu, un sasniegt 71% vecuma grupā no 15-74 gadiem. Augstāka ekonomiskā aktivitāte saglabāsies starp iedzīvotājiem vecumā no 25-54 gadiem. Turpretī nozīmīgākais ekonomiskās aktivitātes pieaugums sagaidāms starp iedzīvotājiem pirmspensijas vecuma grupā un virs 65 gadiem, ko noteiks pakāpeniska pensionēšanās vecuma palielināšana.

Iedzīvotāju līdzdalība darba tirgū
procenti no iedzīvotāju kopskaita atbilstošajā vecuma grupā

	2014	2020	2030
Pavisam	66,3	68,3	71,0
15-24	40,4	36,7	42,9
25-34	86,7	89,7	94,4
35-44	88,4	91,4	96,3
45-54	86,5	89,5	94,3
55-64	62,6	65,1	74,8
65-74	13,2	14,8	17,7

Līdz 2020.gadam nozīmīgākais darbaspēka samazinājums paredzams vecuma grupā no 15-24 gadiem. Galvenokārt tas saistāms ar 90.gadu zemās dzimstības izraisītās demogrāfiskās bedres ienākšanu atbilstošajā vecuma kohortā. Turpretī nākamā desmitgadē minētās demogrāfijas tendences atstās jūtamu ietekmi uz darbaspēka piedāvājumu vecuma grupā no 25-34 gadiem.

Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju izmaiņas pa vecuma grupām
tūkstošos

	Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits			Izmaiņas pret 2014.gadu		Līdzdalības līmeņa izmaiņu ietekme		Demogrāfijas izmaiņu ietekme	
	2014	2020	2030	2020	2030	2020	2030	2020	2030
Kopā	992,3	971,3	1004,0	-21,0	11,7	39,3	113,4	-59,3	-102,0
15-24	85,9	63,3	86,2	-22,6	0,3	3,8	13,9	-24,9	-12,8
25-34	239,4	230,5	169,6	-8,9	-69,9	7,6	13,9	-16,3	-83,3
35-44	235,3	237,1	262,4	1,7	27,0	7,8	21,4	-6,0	5,5
45-54	242,5	234,4	252,5	-8,1	10,1	7,7	20,6	-15,8	-10,6
55-64	162,7	176,1	191,1	13,4	28,4	9,6	33,2	2,9	-5,0
65-74	26,5	30,0	42,2	3,5	15,7	2,7	10,4	0,8	4,2

Kopumā galvenie darbaspēka piedāvājuma virzītājspēki vidējā termiņā būs demogrāfiskie procesi, savukārt, sākot ar 2020.gadu, arvien lielāka nozīme būs iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes pieaugumam.

Darbaspēka piedāvājums pa izglītības tematiskajām grupām

Sagaidāms, ka vidējā un ilgtermiņā turpinās palielināties ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits ar augstāko izglītību. Vienlaikus pakāpeniski samazināsies darbaspēka piedāvājums ar vidējo izglītību. Tāpat paredzams, ka līdz 2020.gadam palielināsies ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits ar pamatzglītību vai nepabeigtu pamatzglītības līmeni. Jāatzīmē, ka pašlaik 60% no ekonomiski aktīviem iedzīvotājiem ar pamatzglītību vai nepabeigtu pamatzglītību ir vecumā no 20-39 gadiem. Tāpēc, ņemot vērā zemāko un augstāko vecuma kohortu ekonomiskās aktivitātes līmeņu atšķirības, turpmākajos gados arvien lielāka daļa no tiem ienāks darba tirgū.

Atbilstošās izmaiņas nākotnē noteiks pakāpenisku darbaspēka piedāvājuma pārstrukturēšanos no vidējās uz augstākās kvalifikācijas grupu. Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars ar augstāko izglītību līdz 2030.gadam palielināsies par gandrīz 10 procentpunktiem, turpretī ar vidējo izglītību – samazināsies par vairāk nekā 12 procentpunktiem. Tādējādi līdz 2030.gadam darbaspēka piedāvājums ar augstāko izglītību varētu veidot gandrīz 42% no kopējā darbaspēka piedāvājuma.

Saglabājoties līdzšinējai izglītības piedāvājuma struktūrai, vislielākais darbaspēka pieaugums **ar augstāko izglītību** sagaidāms, sociālo zinātņu, komerczinību un tiesību zinību jomās. Atbilstošās kvalifikācijas darbaspēka piedāvājuma pieaugums veidos vairāk nekā pusi no kopējā darbaspēka pieauguma ar augstāko izglītību.

3.11. tabula

Darbaspēka piedāvājums pa izglītības tematiskajām grupām

	tūkstošos			struktūra, %			izmaiņas tūkstošos pret 2014.gadu	
	2014	2020	2030	2014	2020	2030	2020	2030
Augstākā izglītība, tai skaitā:	319,0	342,3	419,8	32,1	35,2	41,8	23,3	100,8
Izglītība	42,7	40,0	39,2	4,3	4,1	3,9	-2,7	-3,5
Humanitārās zinātnes un māksla	21,9	25,6	31,7	2,2	2,6	3,2	3,7	9,8
Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības	135,9	150,4	187,4	13,7	15,5	18,7	14,6	51,5
Dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas	21,5	23,1	31,8	2,2	2,4	3,2	1,6	10,3
Inženierzinātnes, ražošanas un būvniecība	50,9	50,7	60,7	5,1	5,2	6,0	-0,2	9,7
Lauksaimniecība	8,4	7,7	7,2	0,8	0,8	0,7	-0,7	-1,3
Veselības aprūpe un sociālā labklājība	22,1	26,8	39,6	2,2	2,8	3,9	4,7	17,5
Pakalpojumi	13,2	16,2	21,1	1,3	1,7	2,1	3,0	7,8
Vispārējās izglītības un citur neklasificētās tematiskās grupas	2,3	1,8	1,3	0,2	0,2	0,1	-0,5	-1,0
Vidējā izglītība, tai skaitā:	579,2	508,5	462,4	58,4	52,4	46,1	-70,8	-116,8
Izglītība	4,6	2,9	1,3	0,5	0,3	0,1	-1,7	-3,3
Humanitārās zinātnes un māksla	11,1	10,5	10,0	1,1	1,1	1,0	-0,6	-1,1
Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības	37,7	31,0	26,4	3,8	3,2	2,6	-6,7	-11,3
Dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas	5,5	5,1	6,1	0,6	0,5	0,6	-0,5	0,6
Inženierzinātnes, ražošanas un būvniecība	192,8	158,4	126,4	19,4	16,3	12,6	-34,4	-66,4
Lauksaimniecība	19,3	15,2	11,6	1,9	1,6	1,2	-4,1	-7,7
Veselības aprūpe un sociālā labklājība	17,4	13,7	9,0	1,8	1,4	0,9	-3,7	-8,4
Pakalpojumi	40,7	38,1	43,1	4,1	3,9	4,3	-2,6	2,5
Vispārējā vidējā izglītība	250,2	233,6	228,5	25,2	24,0	22,8	-16,6	-21,7
Pamatizglītība vai nepabeigta pamatizglītība	94,0	120,5	121,8	9,5	12,4	12,1	26,5	27,7
Kopā	992,3	971,3	1004,0	100	100	100	-21,0	11,7

Vienlaikus atsevišķās augstākās izglītības tematiskajās grupās ir sagaidāms darbaspēka piedāvājuma samazinājums, ko pamatā noteiks darbaspēka novecošanās un pakāpeniska

iziešana no darba tirgus. Visvairāk tas izpaudīsies lauksaimniecības zinātnēs, kur vairāk nekā puse no pašlaik ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem ir vecumā virs 50 gadiem. Turklāt pašlaik lauksaimniecības programmu absolventu skaits nav pietiekams, lai nodrošinātu pilnīgu novecojošā darbaspēka aizvietošanu.

Novecošanās tendences spilgti būs redzamas arī atsevišķu inženierzinātņu un ražošanas kvalifikācijas speciālistu piedāvājumā nākotnē. Pašlaik aptuveni 57% no ekonomiski aktīviem iedzīvotājiem ar augstāko izglītību mehānikā un metālapstrādē ir vecumā virs 50 gadiem. Līdzīga situācija ir starp ekonomiski aktīviem iedzīvotājiem ar izglītību pārtikas ražošanas tehnoloģijās un izstrādājumu izgatavošanā, kur vairāk nekā 52% ir pirmspensijas vecumā un nākamo 10-20 gadu laikā vairums no tiem pametīs darba tirgu. Līdzīgi kā lauksaimniecībā, arī mehānikas un metālapstrādes studiju programmu absolvējošo skaits ir nepietiekams, lai nodrošinātu darbaspēka normālu atražošanu. Jāatzīmē, ka būtiska problēma inženierzinātņu izglītības programmās ir augstais studējošo atbirums.

Darbaspēka piedāvājums **ar vidējo izglītību** vidējā termiņā samazināsies visās tematiskajās grupās. Darbaspēka piedāvājuma samazinājums spilgtāk izpaudīsies jomās, kur ir lielāks gados vecāku ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars (atsevišķās inženierzinātņu jomās, māsziņībās un farmācijas izglītības jomās).

Jāatzīmē, ka visbūtiskākais samazinājums paredzams starp ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem ar arodizglītību un vidējo profesionālo izglītību. Mērenāks darbaspēka piedāvājuma samazinājums sagaidāms ar vidējo vispārējo izglītību. Tendences apliecina nepieciešamību palielināt profesionālās izglītības nozīmi vidējā līmeņa izglītībā, mainot jauniešu izglītības preferences par labu profesionālās izglītības virzienam.

Vienlaikus īpaša uzmanība būtu pievēršama iedzīvotājiem ar pamatizglītību, kuru skaits darba tirgū joprojām ir ievērojams. Turklāt tuvākajos gados to īpatsvars visdrīzāk palielināsies. Jāuzsver, ka savlaicīgi veiktas reformas izglītības sistēmā var novērst iespējamās disproporcijas darba tirgū.

3.3.3. DARBASPĒKA PIEPRASĪJUMA UN PIEDĀVĀJUMA ATBILSTĪBA

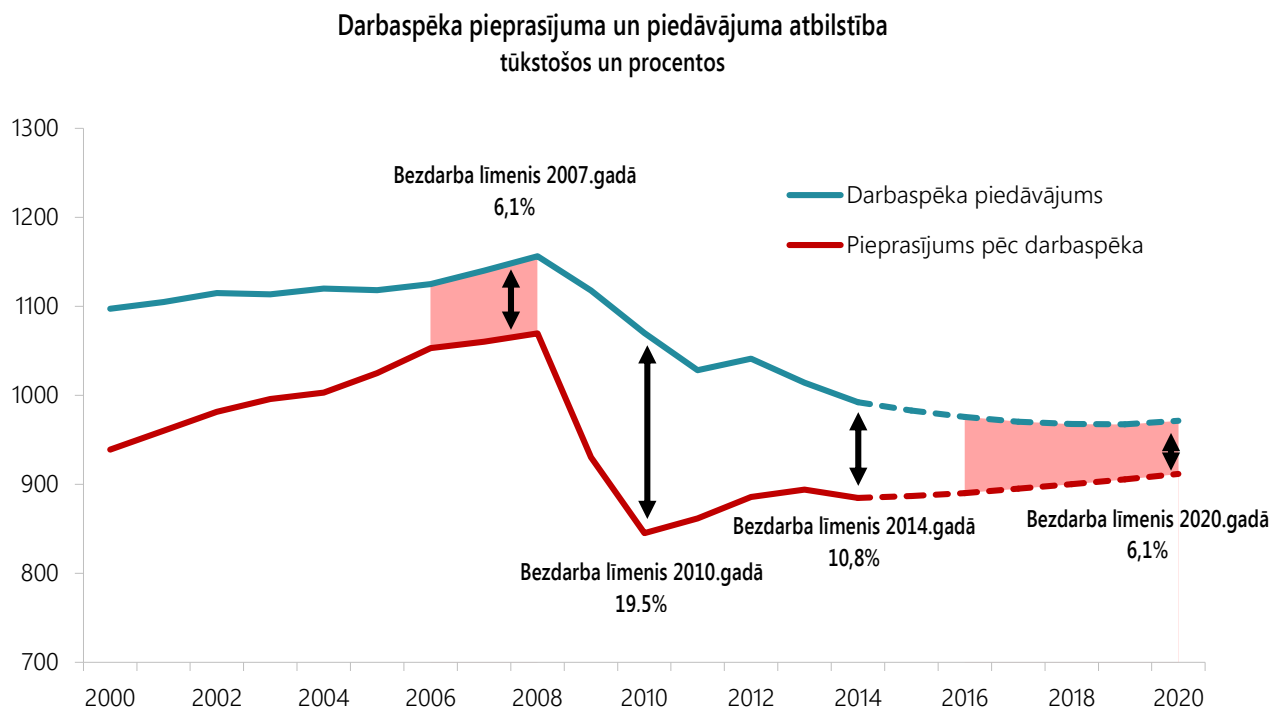
Nākamajos gados situācija darba tirgū turpinās pakāpeniski uzlaboties, tomēr vidējā termiņā saglabāsies jūtamas disproporcijas starp darbaspēka pieprasījumu un piedāvājumu. No vienas puses, to noteiks neatbilstības starp darba tirgū pieprasītām un piedāvātām prasmēm, no otras – darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma reģionālās disproporcijas.

Pat pie relatīvi augsta atalgojuma līmeņa, atsevišķās profesijās jau pašlaik ir grūtības apmierināt pieaugošo pieprasījumu ar atbilstošas kvalifikācijas darbaspēku (piemēram – IT nozarē, programmētāji). Vienlaikus ir jomas, kur pastāv ievērojams darbaspēka pārpalikums (dažādu pakalpojumu jomu, pārvaldes/administrācijas darbinieki, personāla speciālisti, tirdzniecības aģenti u.tml.), tādējādi iedzīvotāji ar atbilstošu izglītību un pieredzi spiesti strādāt zemāka līmeņa darbos.

Pastāv arī izteiktas darbaspēka un darba vietu reģionālā sadalījuma atšķirības. Pēdējo desmit gadu laikā augstākais bezdarba līmenis valstī saglabājies Latgales reģionā, savukārt jauno darbavietu koncentrācija pārsvarā veidojusies Rīgas reģionā un Rīgas pilsētā. Ņemot vērā laiku un resursus, kas nepieciešams, lai notiktu vispārīga reģionālā izlīdzināšanās, darba tirgus reģionālās atšķirības visdrīzāk saglabāsies kā ilgtermiņa problēma.

Kopumā 2020.gadā darbaspēka piedāvājums pārsniegs pieprasījumu par 6,5%, savukārt līdz 2030.gadam starpība varētu samazināties par 0,7 procentpunktiem – līdz 5,8%. Lai arī atbilstošais darbaspēka pārpalikums varētu būt pietiekams, lai nodrošinātu normālu darba tirgus un tautsaimniecības funkcionēšanu kopumā, tomēr atsevišķos darba tirgus segmentos (reģionos, atsevišķās profesijās) disproporcijas varētu būt pietiekami nozīmīgas, lai kavētu noteiktu tautsaimniecības sektoru izaugsmi.

3.11. attēls

Sagaidāms, ka nodarbināto skaits līdz 2020.gadam mērķa scenārija gadījumā varētu palielināties par vairāk nekā 3% jeb aptuveni 28 tūkst., kas absorbēs daļu pašreizējo darba meklētāju. Tomēr daļa iedzīvotāju, kas nespēs pielāgoties jauniem apstākļiem, visdrīzāk izies no darba tirgus (galvenokārt pensionēsies, t.sk. priekšlaicīgi).

3.12. tabula

Nodarbinātības un bezdarba galveno rādītāju prognozes
15-74 gadu vecuma grupā

	2014	2020	2030
Iedzīvotāju skaits, tūkstošos	1528,4	1443,7	1434,3
Nodarbināto iedzīvotāju skaits, tūkstošos	884,7	912,2	948,7
nodarbināto iedzīvotāju skaita izmaiņas, tūkstošos pret 2014. gadu	–	27,6	64,0
nodarbināto iedzīvotāju skaita izmaiņas, procentos pret 2014. gadu	–	3,1	7,2
Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits, tūkstošos	992,3	971,3	1004,0
Darba meklētāju skaits, tūkstošos	107,6	59,1	55,3
Nodarbinātības līmenis, nodarbināto skaits pret kopējo iedzīvotāju skaitu	59,1	64,1	67,1
Līdzdalības līmenis, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits pret kopējo iedzīvotāju skaitu	66,3	68,3	71,0
Bezdarba līmenis, bezdarbnieku (darba meklētāju) īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitā	10,8	6,1	5,5

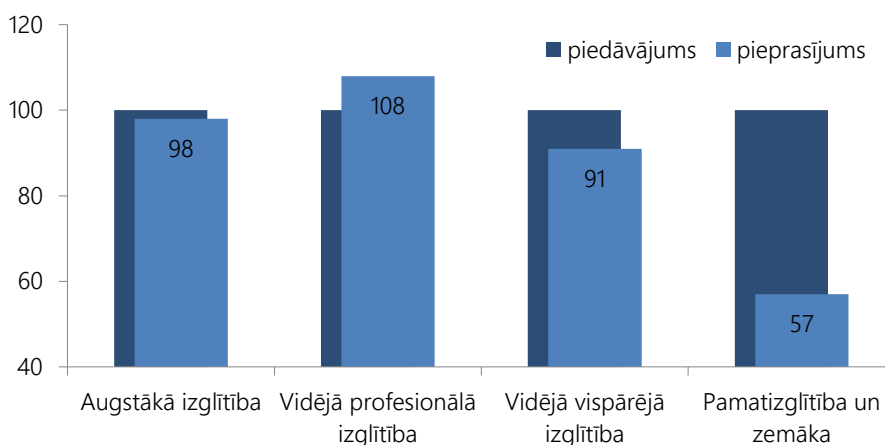
Sagaidāms, ka bezdarba rādītāji līdz pat 2016.gadam noturēsies salīdzinoši augstā līmenī (bezdarba līmenis zem 10% varētu noslīdēt 2015.gadā). Tas kopumā neveicinās iedzīvotāju līdzdalības darba tirgū straujāku pieaugumu. Tāpēc demogrāfijas negatīvo tendenču ietekmē darbaspēka piedāvājums vidējā termiņā turpinās samazināties. Tomēr ilgtermiņa perspektīvā raugoties, pieaugot darba tirgus pievilcībai, darbaspēka piedāvājums atsāks pieaugt. Tas līdzsvaros situāciju darba tirgū un nākamā desmitgadē bezdarba rādītāji saglabāsies tuvu dabīgajam bezdarba līmenim (5-6% robežās).

Atbilstība pa izglītības tematiskajām grupām

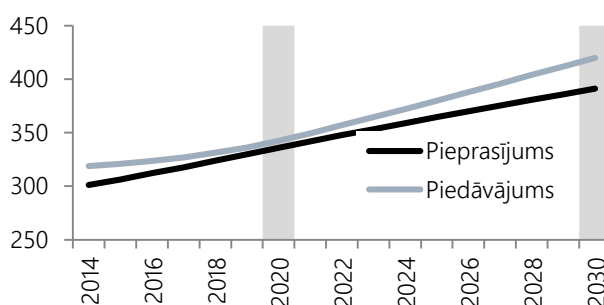
Darbaspēka pieprasījums kopumā turpinās pārkārtoties par labu pieprasījumam pēc speciālistiem ar augstāko izglītību. Līdzīgas tendences būs vērojamas arī piedāvājuma pusē, turklāt izmaiņas darbaspēka piedāvājumā varētu būt sagaidāmas pat ātrāk nekā pieprasījumā.

3.12. attēls

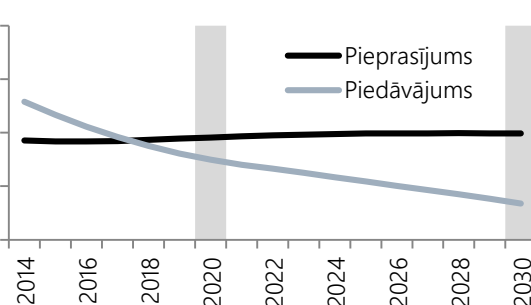
Darbaspēka pietiekamība pa izglītības līmeņiem
piedāvājuma un pieprasījuma attiecība 2020.gadā, procentos pieprasījums pret piedāvājumu

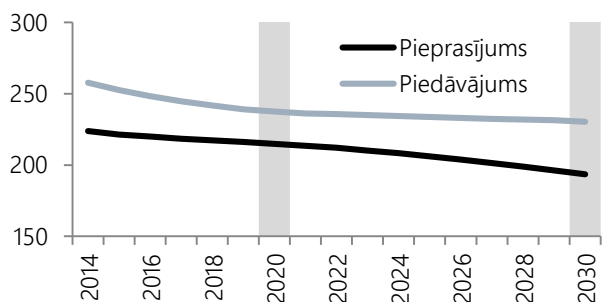
Augstākā izglītība

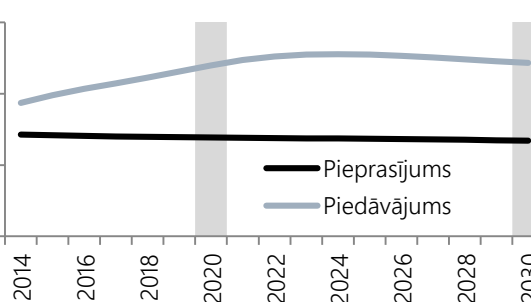
Vidējā profesionālā izglītība

Vidējā vispārējā izglītība

Pamatizglītība

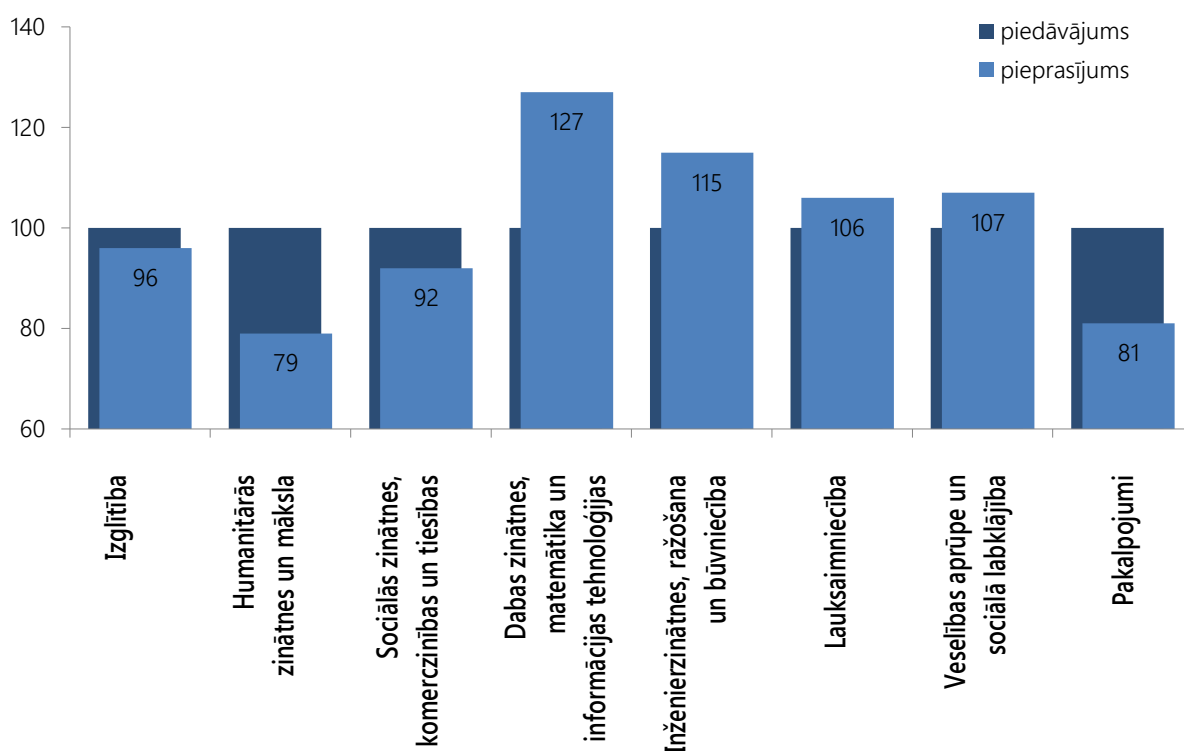

Vidējā termiņā (līdz 2020.gadam) kopumā augstākās kvalifikācijas darbaspēka pieprasījums un piedāvājums pakāpeniski tuvosies līdzsvaram. Vienlaikus darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma attiecība nebūs vienlīdz vienāda visos izglītības apakšsegmentos – daudz izteiktāka nepietiekamība būs vērojama pēc darbaspēka ar profesionālās ievirzes izglītību (gan vidējā, gan augstākajā izglītībā). Vidējās profesionālās kvalifikācijas darbaspēkam vidējā termiņā būs iztrūkums, disproporcijai starp pieprasījumu un piedāvājumu būtiski palielinoties arī ilgtermiņā, ko noteiks piedāvājuma samazināšanās.

Vienlaikus bez efektīvas un uz darba tirgu orientētas tālākizglītības, augstākais darbaspēka pārpalikums gan vidējā, gan ilgtermiņā saglabāsies starp iedzīvotājiem ar pamatzglītību un vidējo vispārējo izglītību.

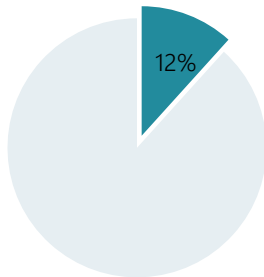
3.13. attēls

Darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma prognozes ar augstāko izglītību sadalījumā pa izglītības tematiskajām grupām procentos, pieprasījums pret piedāvājumu 2020.gadā

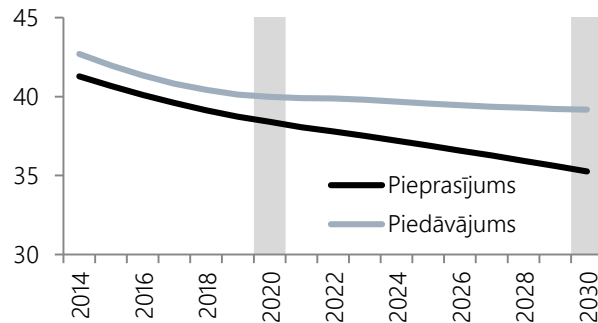

Izglītība

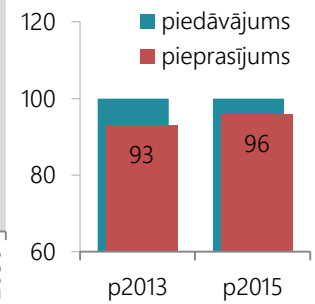
Piedāvājuma struktūra procentos, 2020.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

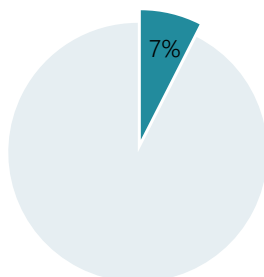

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2020.gadā

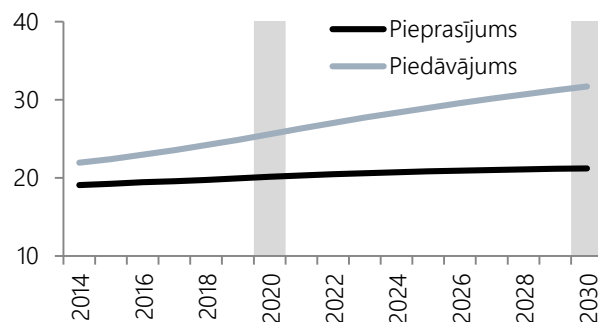

Humanitārās zinātnes un māksla

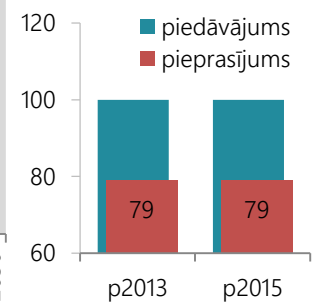
Piedāvājuma struktūra procentos, 2020.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

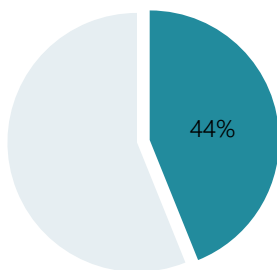

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2020.gadā

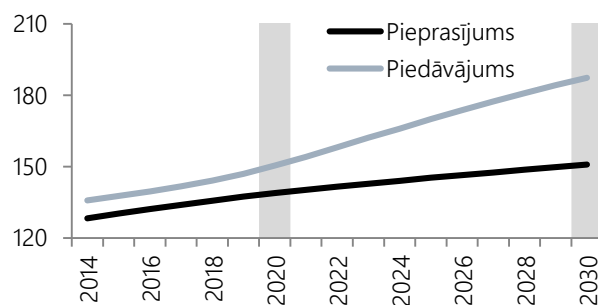

Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības

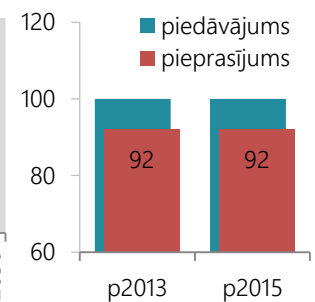
Piedāvājuma struktūra procentos, 2020.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

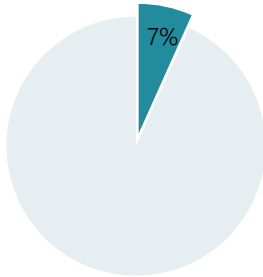

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2020.gadā

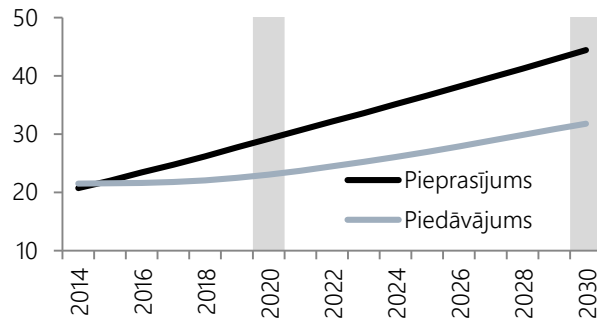

Dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas

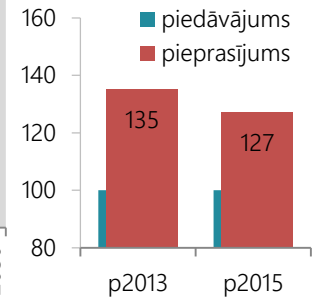
Piedāvājuma struktūra procentos, 2020.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

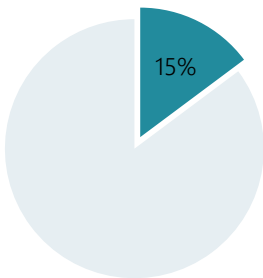

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2020.gadā

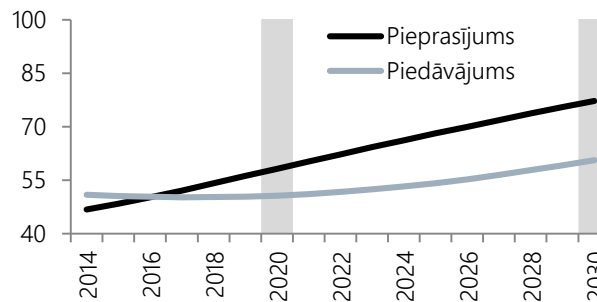

Inženierzinātnes, ražošana un būvniecība

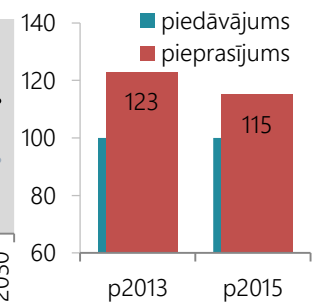
Piedāvājuma struktūra procentos, 2020.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

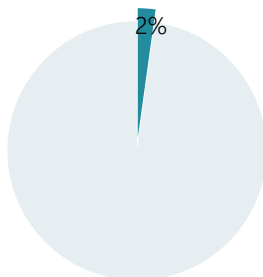

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2020.gadā

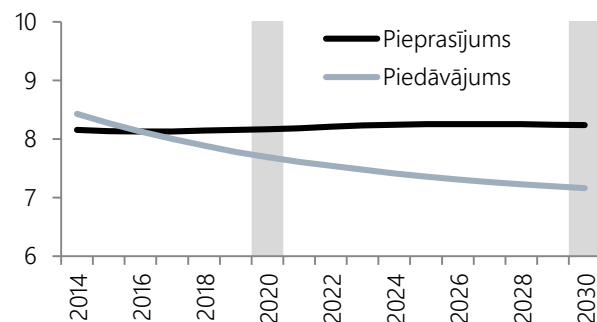

Lauksaimniecība

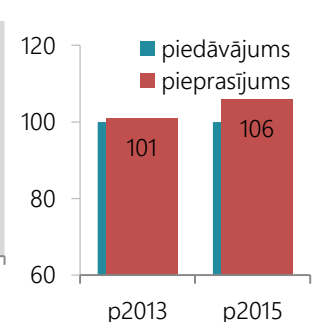
Piedāvājuma struktūra procentos, 2020.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

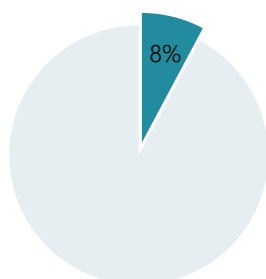

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2020.gadā

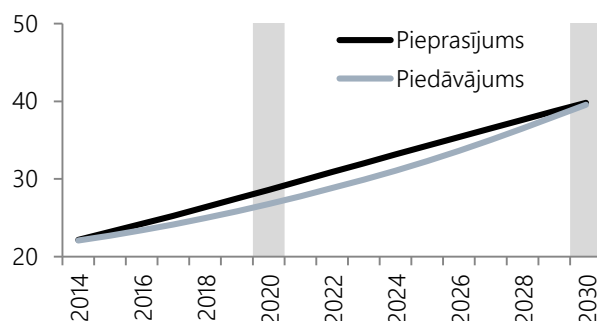

Veselības aprūpe un sociālā labklājība

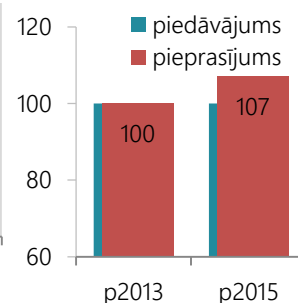
Piedāvājuma struktūra procentos, 2020.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

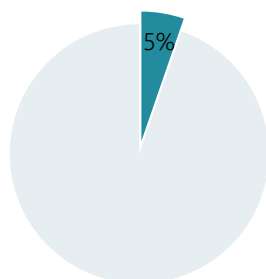

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2020.gadā

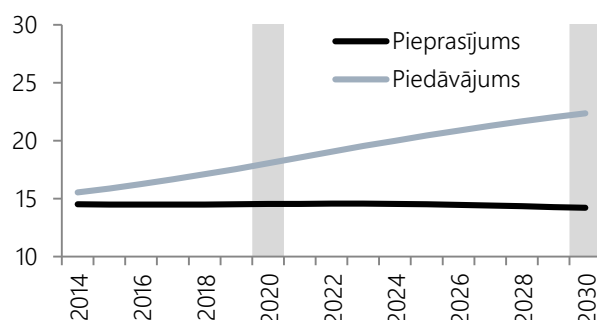

Pakalpojumi

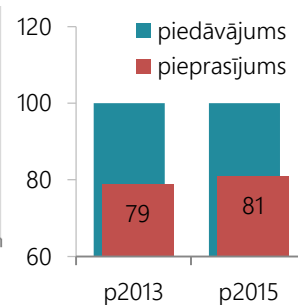
Piedāvājuma struktūra procentos, 2020.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2020.gadā

Piezīme: p2013 – 2013. gada EM darba tirgus prognozes; p2015 – šī gada prognozes.

Saglabājoties esošai sagatavošanas intensitātei, būtiskākais darbaspēka pārpalikums **augstākās izglītības grupā** sagaidāms starp iedzīvotājiem ar izglītību humanitārajā un pakalpojumu jomā. Neskatoties uz to, ka pieprasījums pēc atbilstošās kvalifikācijas speciālistiem vidējā un ilgtermiņā varētu palielināties, tomēr nav sagaidāms, ka jauno darbavieta pieaugums nākotnē varētu būt tik liels, lai akumulētu kaut pusi no darba tirgū ienākošo atbilstošās kvalifikācijas jauno speciālistu skaita. Darbaspēka pārpalikums ar izglītību humanitārajā jomā, kā arī pakalpojumu jomā 2020.gadā varētu pārsniegt pat 20 procentus.

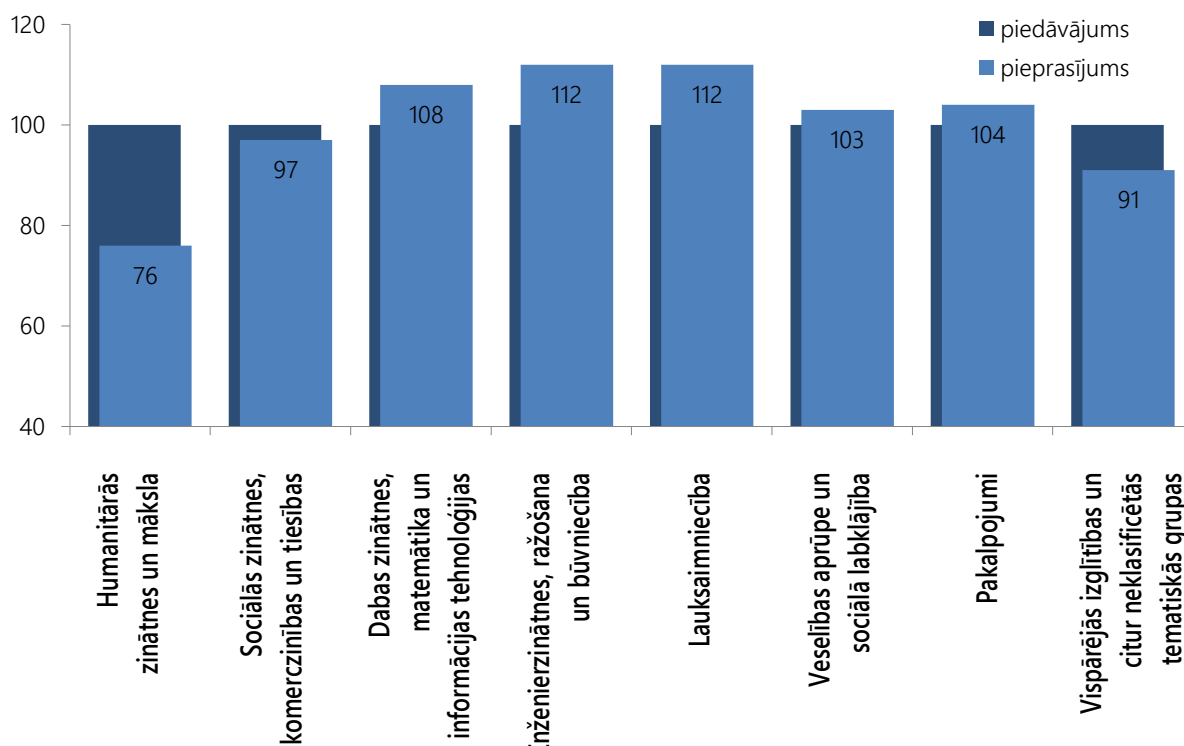
Nozīmīgs darbaspēka piedāvājuma pārsvars pār pieprasījumu būs vērojams arī sociālajās, komerc- un tiesību zinībās, kā arī pedagogu izglītības programmu grupā. 2020.gadā apmēram 6-8% atbilstošās kvalifikācijas jauno speciālistu strādās savai izglītībai neatbilstošā darbā. Turklāt nemainoties uzsvāriem izglītības piedāvājumā, minētās disproporcijas ilgtermiņā

palielināsies. Jaunieši, kas ieguvuši augstāko izglītību ir elastīgāki darba tirgū un viņiem ir vairāk iespējas strādāt iegūtajai kvalifikācijai neatbilstošā profesijā.

Savukārt citās izglītības jomās var nākties saskarties ar nepieciešamo speciālistu iztrūkumu. Visātrāk tas varētu izpausties dabaszinātņu, matemātikas un informācijas tehnoloģiju grupā. Ja netiks mainīta izglītības struktūra, līdz 2020.gadam var veidoties iztrūkums pēc speciālistiem ar augstāko izglītību inženierzinātnēs, ražošanā un būvniecībā, lauksaimniecībā, kā arī veselības aprūpē un sociālajā labklājībā.

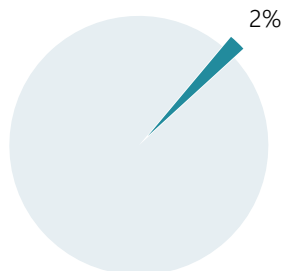
3.14. attēls

Darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma prognozes ar vidējo izglītību sadalījumā pa izglītības tematiskajām grupām procentos, pieprasījums pret piedāvājumu 2020.gadā

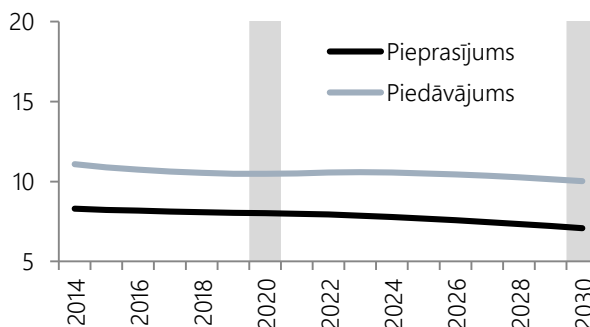

Humanitārās zinātnes un māksla

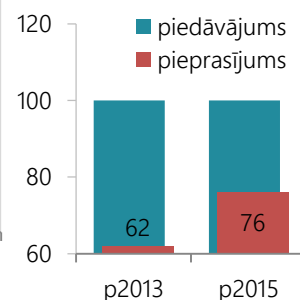
Piedāvājuma struktūra procentos, 2020.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

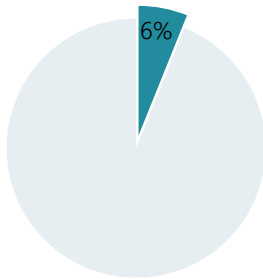

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2020.gadā

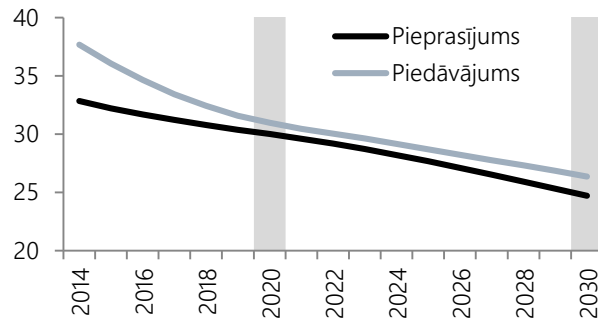

Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības

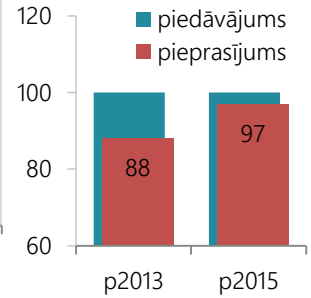
Piedāvājuma struktūra procentos, 2020.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

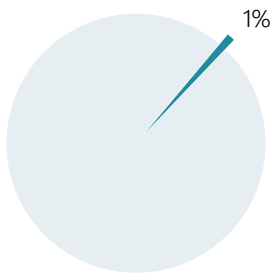

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2020.gadā

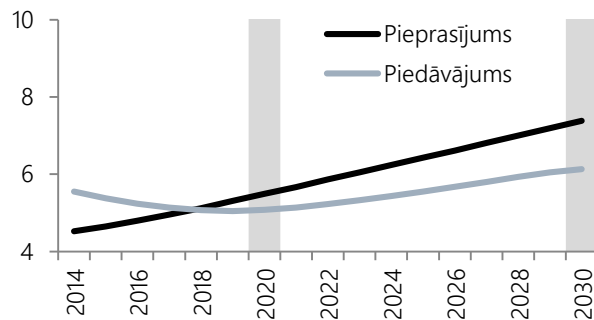

Dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas

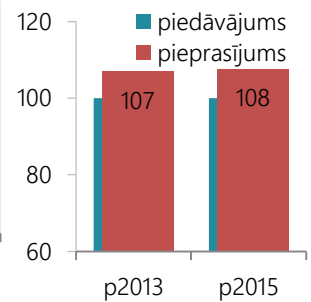
Piedāvājuma struktūra procentos, 2020.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

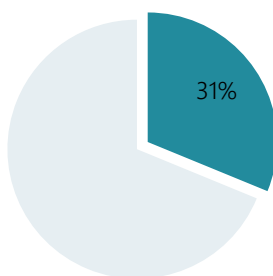

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2020.gadā

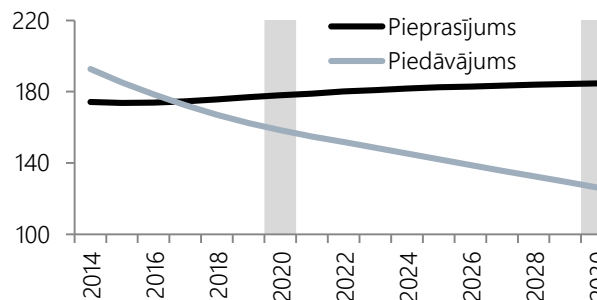

Inženierzinātnes, ražošanas un būvniecība

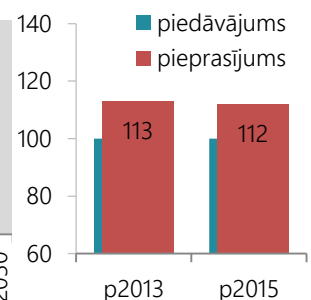
Piedāvājuma struktūra procentos, 2020.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

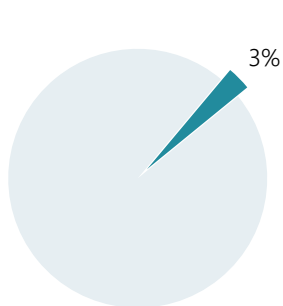

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2020.gadā

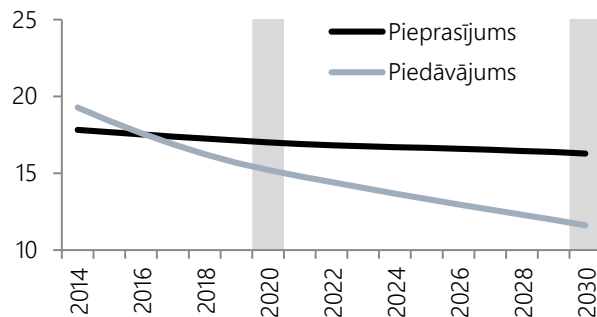

Luksaimniecība

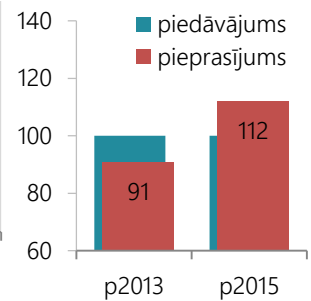
Piedāvājuma struktūra procentos, 2020.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

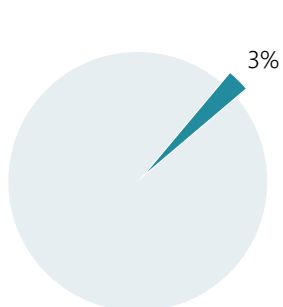

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2020.gadā

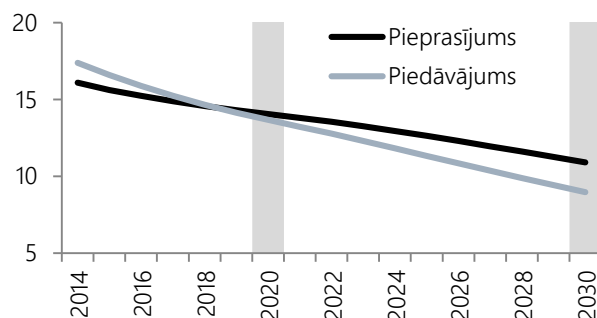

Veselības aprūpe un sociālā labklājība

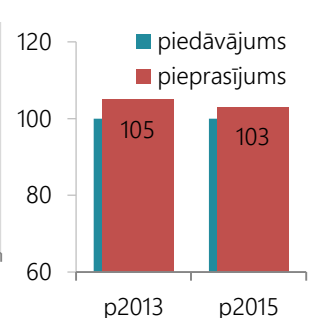
Piedāvājuma struktūra procentos, 2020.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

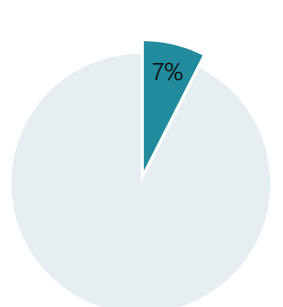

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2020.gadā

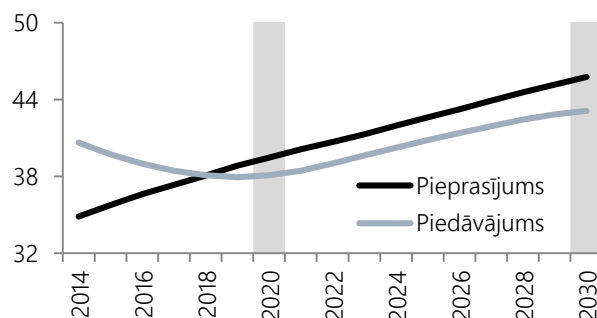

Pakalpojumi

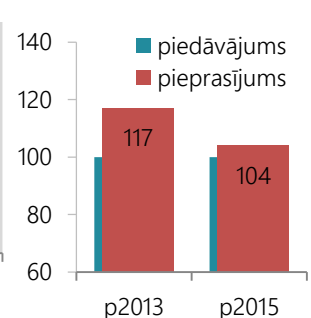
Piedāvājuma struktūra procentos, 2020.gadā

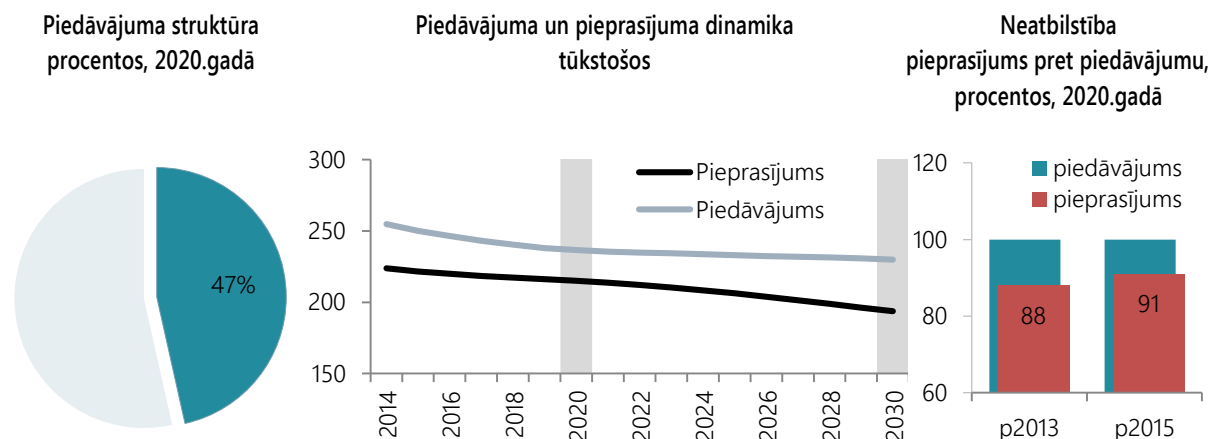
Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2020.gadā

Vispārējās izglītības un citur neklasificētās tematiskās grupas

Piezīme: p2013 – 2013. gada EM darba tirgus prognozes; p2015 – šī gada prognozes.

Sagaidāms, ka **vidējās izglītības līmenī**, līdzīgi kā augstākajā izglītībā, relatīvi lielākais darbaspēka pārpalikums veidosies iedzīvotāju grupā ar izglītību humanitārajā un mākslas novirzienā, kā arī sociālo, komerc- un tiesību zinību novirzienā. Turklāt darba iespējas ar iegūto izglītību saistītajā jomā vēl vairāk samazinās pastiprinātā konkurencē no speciālistiem ar augstāko izglītību atbilstošajā jomā.

Vienlaikus nepietiekams pieāvājums paredzams inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības (galvenokārt mašīnzinību, elektroiekārtu un elektronikas, pārtikas pārstrādes un kokapstrādes jomās), dabaszinātņu, matemātikas un informācijas tehnoloģiju, kā arī pakalpojumu (galvenokārt viesnīcu un restorānu pakalpojumu, īpašuma apsaimniekošanas un individuālās aprūpes jomās) tematiskajās grupās. Šajās grupās, saglabājoties līdzšinējai darbaspēka sagatavošanas struktūrai, pieāvājums varētu samazināties. Būtisks pieāvājuma trūkums būs vērojams arī lauksaimniecībā, kur ir samērā zems izglītojamo skaits, nenodrošinot jaunpieņacēju skaitu ar lauksaimniecību saistītās profesijās.

Saskaņā ar EM prognozēm, turpmākajos gados vislielākās problēmas atrast darbu būs iedzīvotājiem bez izglītības kādā no profesijām. Šādi iedzīvotāji nākotnē varētu veidot pusi no kopējā bezdarbnieku skaita.

Darbspēka pieprasījuma un piedāvājuma prognozes pa izglītības tematiskām grupām
saglabājoties pašreizējai darbaspēka sagatavošanas struktūrai

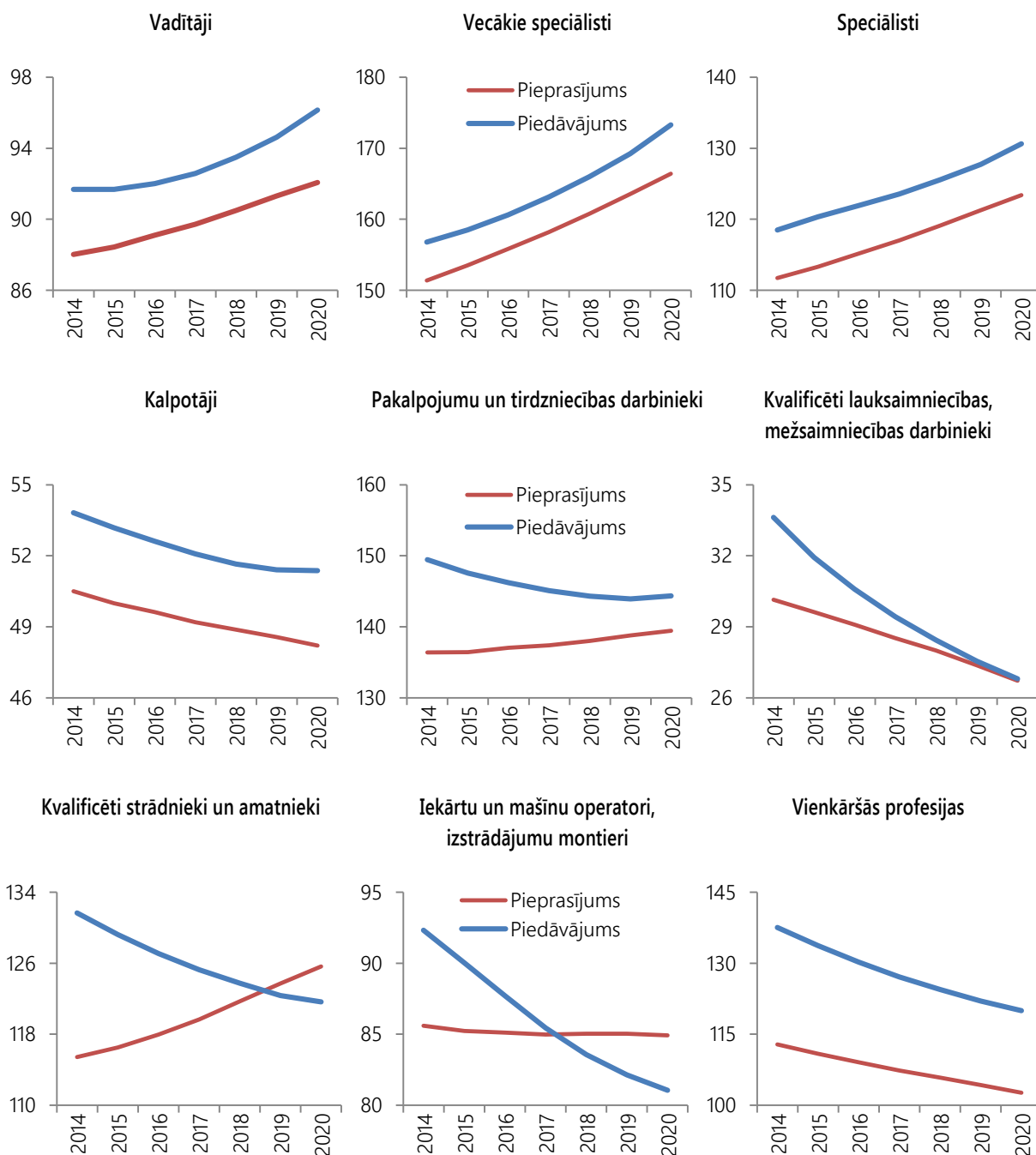
	2020			2030		
	pieprasījums	piedāvājums	atbilstība	pieprasījums	piedāvājums	atbilstība
Augstākā izglītība, tai skaitā:	336,1	342,3	98	391,3	419,8	93
Izglītība	38,4	40,0	96	35,3	39,2	90
Humanitārās zinātnes un māksla	20,1	25,6	79	21,2	31,7	67
Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības	138,9	150,4	92	150,9	187,4	81
Dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas	29,2	23,1	127	44,4	31,8	140
Inženierzinātnes, ražošana un būvniecība	58,2	50,7	115	77,3	60,7	127
Lauksaimniecība	8,2	7,7	106	8,2	7,2	115
Veselības aprūpe un sociālā labklājība	28,6	26,8	107	39,8	39,6	101
Pakalpojumi	14,5	18,0	81	14,2	22,4	63
Vidējā izglītība	507,0	508,5	100	490,5	462,4	106
Profesionālā vidējā izglītība, tai skaitā:	295,6	274,9	108	299,4	233,9	128
Izglītība	3,6	2,9	123	2,6	1,3	195
Humanitārās zinātnes un māksla	8,0	10,5	76	7,1	10,0	71
Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības	30,0	31,0	97	24,7	26,4	94
Dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas	5,5	5,1	108	7,4	6,1	120
Inženierzinātnes, ražošana un būvniecība	177,9	158,4	112	184,7	126,4	146
Lauksaimniecība	17,0	15,2	112	16,3	11,6	140
Veselības aprūpe un sociālā labklājība	14,0	13,7	103	10,9	9,0	122
Pakalpojumi	39,5	38,1	104	45,8	43,1	106
Vispārējā vidējā izglītība	211,4	233,6	90	191,1	228,5	84
Pamatizglītība un zemāka par pamatizglītību	69,1	120,5	57	66,9	121,8	55
Kopā	912,2	971,3	94	948,7	1004,0	94

Atbilstība pa profesiju grupām

Prognozes liecina, ka **vidējā termiņā** darbaspēka piedāvājums pārsniegs pieprasījumu gan augstākās kvalifikācijas, gan zemākās kvalifikācijas profesiju grupās. Savukārt vairākās vidējās kvalifikācijas profesiju pamatgrupās būs vērojams iztrūkums, piemēram, iekārtu un mašīnu operatoru un izstrādājumu montieru kā arī kvalificētu strādnieku un amatnieku profesiju pamatgrupās. Kvalificētu lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieku pieprasījums un piedāvājums tuvosies līdzsvaram. Pašlaik aptuveni puse šajās profesijās strādājošie ir ar pamatizglītību vai vidējo vispārējo izglītību.

Vienlaikus darbaspēka piedāvājums pieaugs augstākās kvalifikācijas profesiju grupās, ko nosaka liels studējošo skaits iepriekšējos gados. Vidējās un zemākās kvalifikācijas profesiju pamatgrupās darbinieku piedāvājums samazināsies.

Darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma prognozes sadalījumā pa profesiju grupām
tūkstošos

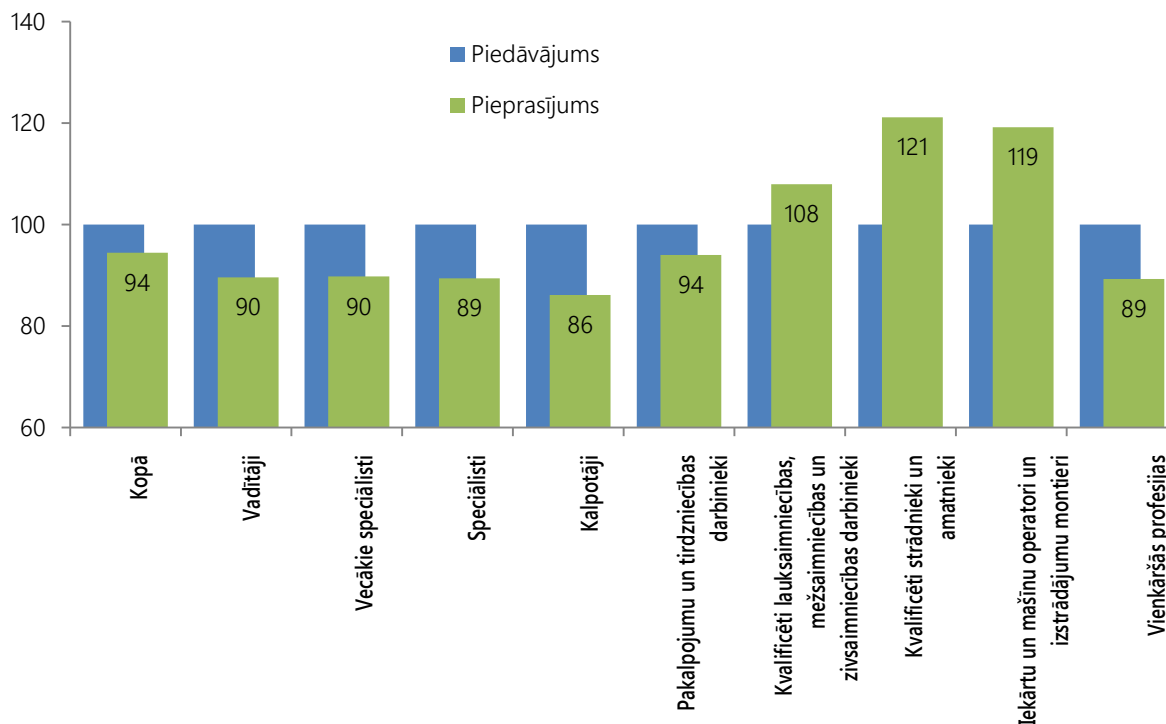
Darbaspēka pieprasījums līdz 2020.gadam palielināsies gandrīz visās profesiju pamatgrupās, izņemot kvalificētus lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbiniekus, kalpotāju profesijas (vidējās kvalifikācijas administratīvais atbalsta dienests un klientu apkalpošanas speciālisti) un vienkāršās profesijas.

Ilgtermiņā, saglabājoties līdzšinējai darbaspēka sagatavošanas struktūrai, disproporcijas padziļināsies jau iepriekš minētajās vidējās kvalifikācijas profesijās – iekārtu un mašīnu operatoru, kā arī kvalificētu strādnieku un amatnieku profesijās piedāvājums būs ievērojami

mazāks nekā pieprasījums. Pieprasījums pārsniegs piedāvājumu arī kvalificētu lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieku profesiju grupā, jo šajā profesiju grupā ir samērā augsts gados vecu cilvēku skaits, bet vienlaikus relatīvi mazs jaunpienācēju skaits no izglītības sistēmas.

3.16. attēls

Darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma attiecība pa profesiju grupām
2030.gads, pieprasījums pret piedāvājumu, procentos

Pieprasījums būs zemāks nekā piedāvājums pēc vadītājiem un vecākajiem speciālistiem (galvenokārt pēc juridisko, sociālo un kultūras lietu vecākajiem speciālistiem, izglītības jomas vecākajiem speciālistiem, kā arī komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) vecākajiem speciālistiem). Vienlaikus darbaspēka iztrūkums sagaidāms pēc zinātnes un inženierzinātņu jomas vecākajiem speciālistiem un informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vecākajiem speciālistiem.

3.4. PRASMJU PIEPRASĪJUMA UN PIEDĀVĀJUMA IZMAIŅAS ES

3.4.1. PRASMJU PIEPRASĪJUMA PROGNOZES EIROPĀ

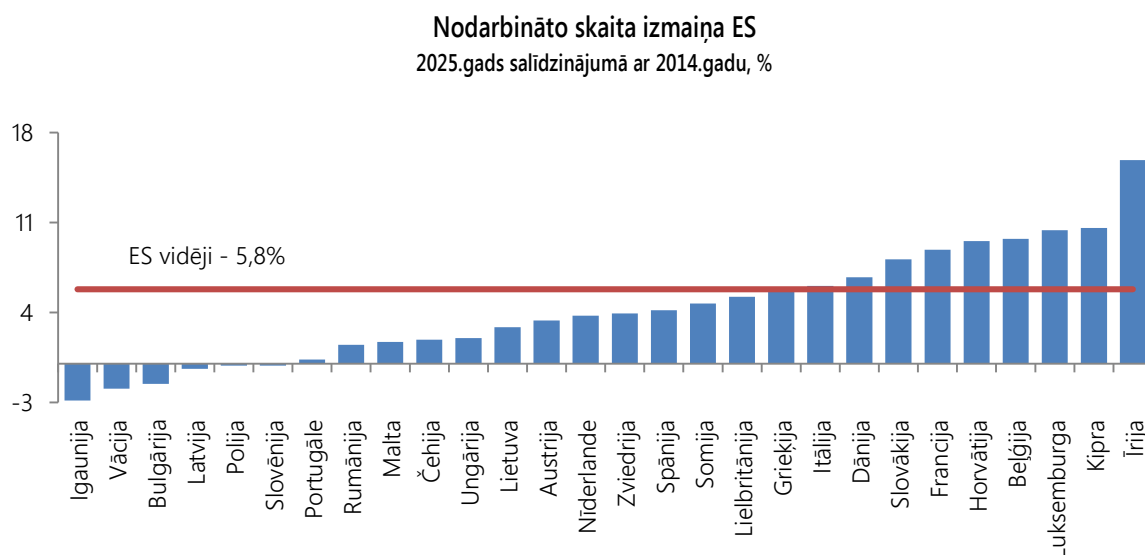
Saskaņā ar Cedefop prognozēm, ES pieprasījums pēc darbaspēka nākamajos gados augs ļoti lēni. Kopumā nodarbinātības izaugsmi līdz 2025.gadam noteiks pakalpojumu sektors. Līdz 2025.gadam šajā sektorā tiks izveidota lielākā daļa no jaunajām darba vietām. Kopumā ES būs izveidotas 9,5 milj. jaunas darba vietas. Mainoties nodarbināto īpatsvaram nozarēs, mainīsies arī prasmju pieprasījuma struktūra, īpaši tādās augstas kvalifikācijas jomās kā profesionālie pakalpojumi, komercpakalpojumi un IKT. Darba tirgū aizvien pieprasītākas kļūs specifiskas prasmes.

Salīdzinot ES un Latvijas prasmju pieprasījuma un piedāvājuma izmaiņas, ir izmantotas Cedefop prognozes. Tās ir balstītas uz kvantitatīvu metodoloģiju, izmantojot Nacionālo kontu, Eiropas darbaspēka apsekojuma datus, daudznozaru makroekonomisko modeli, kas apvieno ikgadējā ekonometriskā modeļa un vidēja termiņa nozaru modeļa elementus, kā arī katras ES dalībvalsts ekspertu novērtējumu. Cedefop pārstāv arī eksperts no EM.

Prognožu mērķis ir nodrošināt informāciju par nākotnes darba tirgus attīstības tendencēm nevis precīzus datus par plānotajām darba iespējām. Cedefop mērķis ir informēt par pārmaiņām profesionālajā izglītībā un sekmēt diskusiju par politiku šajā jomā. Cedefop sadarbojas ar EK, valstu valdību, darba devēju un arodbiedrību pārstāvjiem, zinātniekiem un speciālistiem.

Saskaņā ar Cedefop prognozēm, nodarbināto skaits ES 2025.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, pieaugs par 5,8%. Lai gan nodarbināto skaits pieaugs lielākajā daļā ES valstu, tomēr būs vērojamas ievērojamas atšķirības valstu sadalījumā. Visstraujāk nodarbināto skaits pieaugs Īrijā, Kiprā un Luksemburgā, savukārt vairākās valstīs būs vērojams nodarbināto skaita kritums (Igaunijā, Vācijā, Bulgārijā, Latvijā, Polijā un Slovēnijā). Jāņem vērā, ka atšķirībā no EM mērķa scenārija prognozēm, Cedefop prognozes tikai daļēji ņem vērā struktūrpolitikas ietekmi.

3.17. attēls

Avots: Cedefop

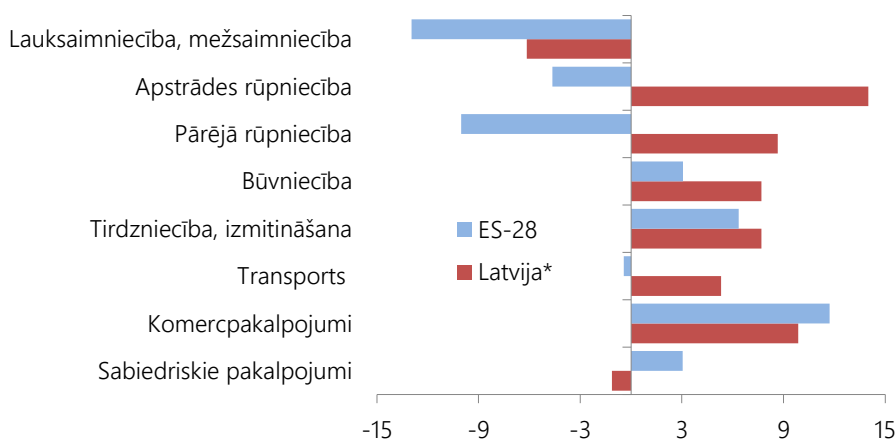
Globalizācijas un tehnoloģiju attīstības rezultātā turpināsies orientācija uz pakalpojumiem un zināšanām vērstu ekonomiku, līdz ar to **nodarbinātības pieaugumu līdz 2025.gadam noteiks galvenokārt pakalpojumu nozares**. Straujākais darbaspēka pieprasījuma pieaugums ES ir paredzams dažādās komercpakalpojumu nozarēs, no kurām visstraujāk nodarbināto skaits pieaugs operācijās ar nekustamo īpašumu un profesionālo, zinātnisko un tehnisko pakalpojumu jomā, kā arī administratīvo un apkalpojošo dienestu darbībā. Darbaspēka pieprasījuma pieaugums tiek prognozēts arī tirdzniecībā un sabiedrisko pakalpojumu jomā. Būvniecībā izaugsme lielā mērā būs atkarīga no ārējiem ekonomiskajiem faktoriem.

Gan ES, gan Latvijā visstraujākais nodarbināto skaita sarukums ir paredzams lauksaimniecības sektorā. Atšķirībā no Latvijas, ES nodarbināto skaits saruks arī rūpniecības

nozarēs un nedaudz arī transporta sektorā. Lai gan paredzams, ka apstrādes rūpniecībā nodarbināto skaits saruks, tomēr pieprasījums augs jomās, kas saistītas ar progresīvo rūpniecību, galvenokārt nanotehnoloģijās, materiālajās zinātnēs, elektronikā, IKT un biotehnoloģijās. Līdz ar to pieaugs darba devēju interese rekrutēt jaunus darbiniekus ar zināšanām digitālajās tehnoloģijās, datorzinātnēs, cilvēkus ar analītisku domāšanu.¹ Eiropas Komisija specializēšanos augstajās tehnoloģijās un zināšanu ietilpīgās jomās ir nosaukusi kā vienu no galvenajām ES konkurētspējas priekšrocībām pasaules tirgos. Šīs izmaiņas arī noteiks to, ka **arvien pieprasītākas kļūs specifiskas prasmes un zināšanas.**

3.18. attēls

Nodarbināto skaita izmaiņas ES un LV pa nozarēm
2025.gads salīdzinājumā ar 2014.gadu, procentos

Avots: Cedefop; * EM prognozes

Saskaņā ar Cedefop prognozēm, līdz 2025.gadam, ES būs apmēram 107,5 milj. darba iespēju, no kurām apmēram puse būs pieejamas Vācijā, Francijā, Lielbritānijā un Itālijā. No visām darba iespējām 9,5 milj. jeb gandrīz 9% būs no jauna izveidotas darba vietas (paplašinošais pieprasījums). Vislielākais jauno darba vietu īpatsvars (vairāk par 20% no kopējām darba iespējām konkrētajā valstī) paredzams Īrijā, Beļģijā, Slovākijā un Francijā. **Jaunas darba iespējas veidosies galvenokārt (98 milj. jeb 91% darba iespējas) dēļ aizvietojošā pieprasījuma**, esošajam darbaspēkam pensionējoties vai atstājot darba tirgu (aizvietojošais pieprasījums). Pensijā dosies pēckara „bērnu buma” paaudze un visās nozarēs un visās profesijās pavērsies jaunas darba iespējas. Vairākās valstīs darba iespējas veidosies tikai dēļ aizvietojošā pieprasījuma (Vācijā, Ungārijā, u.c.). Līdzīgi kā ES, arī Latvijā lielākā daļa darba iespējas veidosies dēļ aizvietojošā pieprasījuma. Kopumā līdz 2025.gadam Latvijā būs pieejamas 783,6 tūkst. darba iespējas, no kurām 572,7 tūkst. veidosies dēļ aizvietojošā pieprasījuma un tikai 10,9 tūkst. veidosies dēļ paplašinošā pieprasījuma. Jauno darba vietu sadalījums pa nozarēm būs nevienmērīgs.

Jaunas darba iespējas veidosies galvenokārt dažādu speciālistu profesiju grupās (inženierzinātņu, IT, veselības u.c. jomās). ES, līdzīgi kā Latvijā, līdz 2025.gadam vispieprasītākās profesiju grupas būs speciālisti un vecākie speciālisti. Lai gan turpināsies orientācija uz pakalpojumiem vērstu ekonomiku, tomēr pieprasījums pēc zinātnes, tehnoloģiju, inženierzinātņu un matemātikas (STEM) prasmēm nemazināsies un tās būs

¹ European Parliament (2015), Labour market shortages in the European Union. Study for the EMPL Committee

nepieciešamas arī pakalpojumu nozarēs, piemēram, liela daļa cilvēku ar IKT prasmēm ir nodarbināti finanšu sektorā.

3.14. tabula

Profesiju pieprasījums ES līdz 2025.gadam
miljonos

	Paplašinošais pieprasījums	Aizvietojošais pieprasījums	Kopējās darba iespējas
Vadītāji likumdevēji, amatpersonas un vadītāji, komercdirektori	2,4	7,2	9,7
Vecākie speciālisti fizikas, matemātikas, inženierzinātņu, veselības aprūpes, komercdarbības un pārvaldes un izglītības jomas vecākie speciālisti	6,9	18,7	25,6
Speciālisti zinātnes un inženierzinātņu, veselības aprūpes, komercdarbības un pārvaldes, juridisko, sociālo, kultūras jomu speciālisti, informācijas tehnoloģiju speciālisti	4,0	10,1	14,1
Kalpotāji biroja darbinieki, klientu apkalpotāji	-3,2	12,7	9,5
Pakalpojumu un tirdzniecības jomu darbinieki	2,1	15,3	17,4
Kvalificēti lauksaimniecības un zivsaimniecības darbinieki	-1,3	8,1	6,8
Kvalificēti strādnieki un amatnieki	-2,9	8,8	5,9
Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	-0,2	4,4	4,2
Vienkāršās profesijas	1,7	12,6	14,3
Kopā	9,5	98,0	107,5

Avots: Cedefop

Jaunās darba vietas veidosies arī vienkāršajās profesijās, tomēr tas atspoguļo ilgtermiņa samazinājumu vidēja līmeņa darba iespējās.

Līdz 2025.gadam ES **lielākajai daļai pieejamo darbu izpildei būs nepieciešama augsta un vidēja kvalifikācija**. Jaunas darba iespējas galvenokārt veidosies augstas kvalifikācijas darbos (ES – 44% no visām darba iespējām) un vidējas kvalifikācijas darbos (ES – 46% no visām darba iespējām). Vienlaikus jāņem vērā, ka cilvēki ar augstāku kvalifikāciju izstums no darba tirgus cilvēkus ar zemu kvalifikāciju.

Gan darba devējiem, gan darba ņēmējiem nākotnē būs nepieciešams piemērot savas prasmes un kompetences jaunajām darba tirgus prasībām. Tās lielā mērā noteiks globalizācijas, tehnoloģiskā progresa, zaļās ekonomikas un demogrāfijas strukturālās izmaiņas.

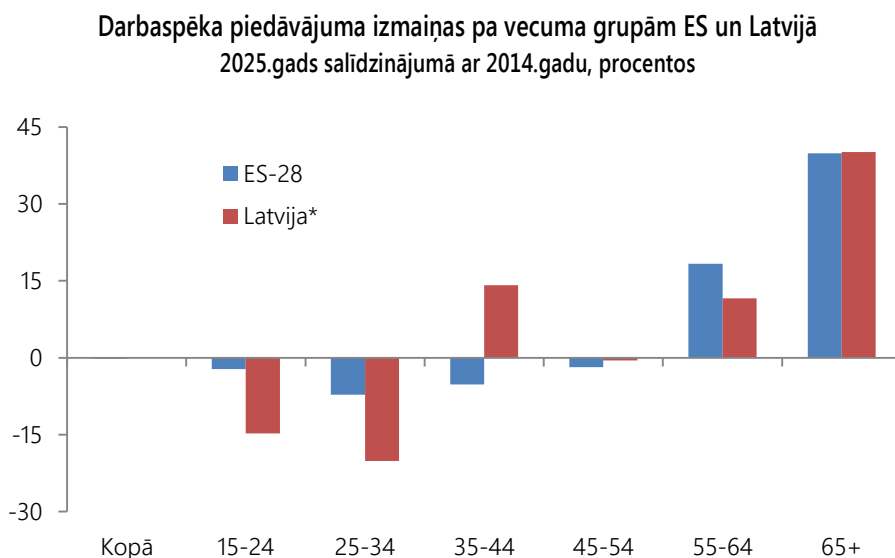
3.4.2. PRASMJU PIEDĀVĀJUMA UN PIEPRASĪJUMA NEATBILSTĪBAS

Vieni no galvenajiem nākotnes izaicinājumiem ES ir saistīti ar negatīvajām demogrāfijas tendencēm. Darbaspēka novecošanās tiek uzskatīta par vienu no svarīgākajiem politikas jautājumiem. Lielākajā daļā ES valstu saruks iedzīvotāju skaits darbaspējas vecumā un to nespēs kompensēt pat iedzīvotāju migrācija. Saskaņā ar Cedefop prognozēm, 2025.gadā ES darbaspēks saruks par 0,2%, salīdzinot ar 2014.gadu (Latvijā pieaugs par 0,1%). Turpmākās

nodarbinātības tendences ietekmēs arī ekonomiskie apstākļi un ģeopolitiskā situācija gan ES kopumā, gan citās valstīs. Lielu ietekmi uz nodarbinātību atstās arī tehnoloģiskais progress, kas lielu daļu roku darba aizstās ar jaunākajām tehnoloģijām. Rezultātā veidosies darba tirgus polarizācija – cilvēki izvēlēsies strādāt darbos, kuru izpildei viņu kvalifikācija un prasmes ir pārāk augstas, veidosies darbaspēka pārkvalifikācija un cilvēki ar augstākām prasmēm izstums no darba tirgus zemāk kvalificētos.

Viens no aktuāliem jautājumiem analizējot darba tirgus piedāvājuma tendences līdz 2025.gadam ir darbaspēka novecošanās.

3.19. attēls

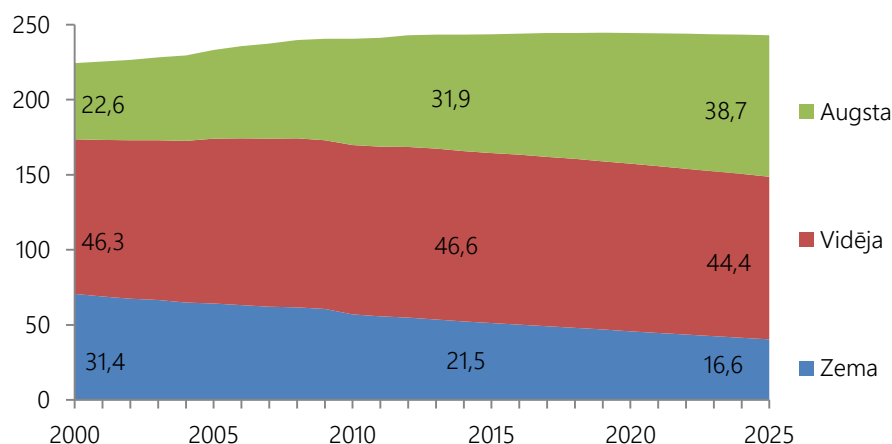

Avots: Cedefop; * EM prognoze

Gan ES, gan Latvijā **turpināsies darbaspēka novecošanās** un tas radīs pieaugošu ietekmi uz darbaspēku. Saskaņā ar Cedefop prognozēm, 2025.gadā apmēram 26% eiropiešu būs 65 vai vairāk gadu. Demogrāfijas tendences un pensionēšanās vecums ir galvenie faktori, kas ietekmē darba tirgu pametušo iedzīvotāju skaita izmaiņas. Jau tagad daudzās ES valstīs tiek paaugstināts pensionēšanās vecums. Lai gan ES un Latvijā darbaspēka izmaiņu tendences pa vecuma grupām ir līdzīgas, tomēr galvenās atšķirības vērojamas jauniešu vecuma grupā.

Nākotnē **darbaspēks kļūs aizvien izglītotāks**, līdz ar to svarīgi būs jaunu zināšanu ietilpīgu darba vietu izveide, lai augsta līmeņa prasmes tiktu pilnībā izmantotas, jo augsti kvalificēts un apmācīts darbaspēks tiek uzskatīts par vienu no svarīgākajiem Eiropas konkurētspējas nodrošinošiem faktoriem. Līdz 2025.gadam ES darbaspēks ar augstāko izglītību pieaugs par 21%, salīdzinot ar 2014.gadu, savukārt darbaspēks ar zemu kvalifikāciju saruks par 23% un ar vidējo kvalifikāciju paliks gandrīz nemainīgs un veidos lielāko daļu (44%) no visa darbaspēka 2025.gadā. Līdzīgi kā ES, arī Latvijā darbaspēks ar vidēju kvalifikāciju veidos lielāko daļu no visa darbaspēka, tomēr līdz 2025.gadam tas saruks par 16%. Atšķirībā no ES, Latvijā ievērojami pieaugs darbaspēks ar zemu kvalifikāciju un 2025.gadā veidos 13% no visa darbaspēka (ES – 17%). Par apmēram 20% pieaugs arī darbaspēks ar augstāko izglītību.

Darbaspēka izmaiņas pēc kvalifikācijas grupas ES līdz 2025.gadam
miljonos

Avots: Cedefop

Līdz 2025.gadam lielākās darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma neatbilstības veidosies vidējas un zemas kvalifikācijas darbaspēka grupās. Vidējas kvalifikācijas darbaspēka piedāvājums ievērojami pārsniegs pieprasījumu un veidosies pārpalikums. Vēl izteiktākas disproporcijas veidosies zemas kvalifikācijas darbaspēka kategorijā – neskatoties uz to, ka darbaspēks ar zemu kvalifikāciju sarūk, tomēr zemas kvalifikācijas darbaspēka piedāvājums ievērojami pārsniegs pieprasījumu un būs vērojams pārpalikums. Jauniem cilvēkiem ar pamatizglītību vai bez izglītības būs arvien grūtāk atrast labu darbu.

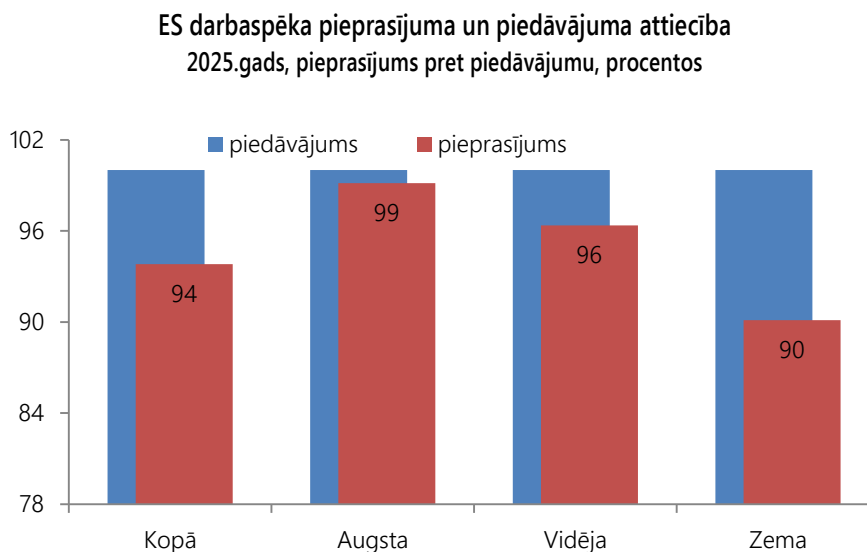
Prasmju piedāvājuma un pieprasījuma neatbilstības veidojas ne tikai dēļ darba devējiem nepieciešamo prasmju trūkuma, neatbilstošiem darba apstākļiem un nekonkurētspējīga atalgojuma, bet arī dēļ tā, ka darba ņēmēji aizpilda vakances, kurām viņiem ir neatbilstoša izglītība un viņu prasmes tiek neadekvāti izmantotas. Turklāt iespējamība, ka augsti kvalificēti indivīdi pieņem darbu, kuru izpildei nepieciešama zemāka kvalifikācija un prasmes, kopš krīzes tikai pieaug. To apliecina arī ES darbaspēka apsekojuma (*Manpower's 2013 survey*) dati, kas norāda, ka esošās prasmju piedāvājuma un pieprasījuma neatbilstības neveidojas dēļ prasmju trūkuma. Vājš nodarbinātības pieprasījums veido pieaugošu konkurenci uz jaunajiem darbiem un aizvien vairāk cilvēku ir gatavi pieņemt darbu, kuru izpildei nepieciešama izglītība, kas ir zemāka par viņu esošo izglītības līmeni. ES apmēram 29% augsti kvalificētu darbinieku ir nodarbināti darbos, kuru izpildei nepieciešama vidēja vai zema kvalifikācija. Tas norāda uz pārkvalifikāciju. Ja prasmju neatbilstība kļūst pastāvīga, tā var radīt nozīmīgas ekonomiskās un sociālās izmaksas¹.

Bieži vien rodas grūtības aizpildīt vakances, jo darba devēji paļaujas uz jau esošo darbaspēku un darba tirgū trūkst mobilitātes. Ņemot vērā, ka ir augsti kvalificēta darbaspēka pārprodukcija, lai aizpildītu nepieciešamo vakanci, uzņēmēji izvēlas gaidīt līdz atrod vēlamo kandidātu. Saskaņā ar Pieaugušo prasmju aptauju (*Survey of Adult Skills*) darba devēji, atlasot

¹ Cedefop (March 2014), *Skill mismatch: More than meets the eye*

darbiniekus, parasti nosaka augstākas prasības izglītībai nekā nepieciešams konkrētā daba uzdevumu izpildei¹. Līdz ar to daudzas vakances paliek neaizpildītas.

3.21. attēls

Avots: Cedefop

Neskatoties uz augstiem bezdarba rādītājiem, vairākās profesijās veidosies darbaspēka iztrūkums. Demogrāfijas faktoru izmaiņas ietekmēs prasmju piedāvājumu daudzās profesijās. Novecošanās ietekmēs daudzas STEM profesijas. Tas norāda uz iespējamo nākotnes darbaspēka iztrūkumu zinātnes un tehnoloģiju jomā. STEM prasmju iztrūkums un vienlaicīgi augstie bezdarba rādītāji norāda uz ES darba tirgus strukturālajām neatbilstībām. Absolventu prasmes neatbilst uzņēmēju prasībām. Nākotnē ir nepieciešams detalizētāks STEM prasmju izvērtējums, jo pieprasījums pēc specifiskām prasmēm tikai pieaugs.² Lai gan daudzās jomās darba devēji saskaras ar grūtībām atrast atbilstošus darbiniekus, tomēr šīs problēmas ne vienmēr ir saistītas ar atbilstošu prasmju iztrūkumu darba tirgū.

Lai risinātu prasmju piedāvājuma un pieprasījuma neatbilstību un nepieciešamo prasmju iztrūkuma jautājumus, nepieciešama ciešāka izglītības un apmācības sistēmas un darba tirgus sasaiste, lai cilvēki apgūtu darba pieredzi un prasmes, kas nepieciešamas darba devējiem. Darba devējiem savukārt būtu nepieciešams investēt darbaspēka izglītošanā. Lai mazinātu grūtības, kas saistītas ar nepieciešamo darbinieku atrašanu, uzņēmumiem ir jāpārskata amatam nepieciešamās prasības, jāpaplašina apmācību stratēģijas, pretējā gadījumā krīze darba tirgū tikai ieilgs³. Darba tirgus disproporcijas var tikt risinātas un ierobežotas veidojot kvalitatīvāku darba tirgus paredzēšanas sistēmu, tādējādi nodrošinot labāku prasmju pieprasījuma un piedāvājuma atbilstību darba tirgus prasībām un mazinot plaisu starp izglītības sistēmu un darba tirgus prasībām.

¹ Training Journal – written by S.Bainbridge and K.Pouliakas (April 8, 2014), *The skills of Europe's most talented are being wasted*.

² Business Europe (Spring 2011), *Plugging the skills gap – the clock is ticking*

³ Training Journal – written by S.Bainbridge and K.Pouliakas (April 8, 2014), *The skills of Europe's most talented are being wasted*.

4. DARBA TIRGUS APSTEIDZOŠO PĀRKĀRTOJUMU SISTĒMA

4.1. EKONOMIKAS MINISTRIJAS DARBA TIRGUS PROGNOŽU IZMANTOŠANA

Izglītības un zinātnes ministrija izmanto Ekonomikas ministrijas izstrādātās darba tirgus prognozes izglītības politikas izstrādē un īstenošanā. Prognozes ir ņemtas vērā izglītības stratēģiskās attīstības dokumentu izstrādē. Saeima 2014. gada 22. maijā apstiprināja Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam. Pamatnostādnēs, nosakot rīcības virzienus, ir ņemti vērā Ekonomikas ministrijas identificētie darba tirgus riski un demogrāfiskie izaicinājumi, t.sk. veidojot jaunu pieeju izglītības iestāžu pakalpojumu piedāvājumam, uzsverot STEM mācību priekšmetus, kā arī uzlabojot profesionālās izglītības pievilcību. Ministrija Pamatnostādņu īstenošanai ir izstrādājusi plāna 2015.-2017.gadam projektu, kas ir iesniegts Ministru kabinetā.

Ekonomikas ministrijas sagatavotās darba tirgus vidējā termiņa un ilgtermiņa prognozes tika ņemtas šādu izglītības politikas pasākumu īstenošanā:

- sagatavojot un īstenojot pilotprojektu darba vidē balstītās mācībās, kā arī izstrādājot Izglītības un zinātnes ministrijas informatīvo ziņojumu “Par darba vidē balstītu mācību īstenošanas iespējām Latvijas profesionālās izglītības attīstības kontekstā”, kas akceptēts Ministru kabinetā 2014.gada 12.augustā;
- plānojot audzēkņu uzņemšanas procesu profesionālās izglītības iestādēs;
- profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadomes un nozaru ekspertu padomju darbā;
- izstrādājot Informatīvo ziņojumu „Par pasākumiem matemātikas, dabaszinātņu un inženiertehniskās izglītības apguves kvalitātes un sagatavoto speciālistu piedāvājuma paaugstināšanā” (iesniegts Ministru kabinetā 2015.gada maijā), kurā ietverti un plašāk aprakstīti paveikti un īstenojamie pasākumi, piemēram, jau 2014./2015.mācību gadā tiek apbēti un organizēti diagnosticējošie darbi dabaszinātņu mācību priekšmetos un matemātikā no 8. līdz 11.klasei;
- plānojot valsts finansētu studiju vietu skaita sadalījumu. Tiek īstenota kopējā no valsts finansētu studiju vietu skaita pārdale par labu izglītības tematiskajām grupām “Dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas” un “Inženierzinātnes, ražošana un būvniecība” – vietu sadalījumu pa izglītības līmeņiem un izglītības tematiskajām jomām. Reaģējot uz prognozēto, iespējamo darba tirgus disproporciju, augstākajā izglītībā tiek īstenots budžeta vietu skaita samazinājums sociālajās zinātnēs.

Labklājības ministrija izmanto Ekonomikas ministrijas darba tirgus prognozes, nosakot bezdarbnieku apmācību virzienus. Ministrija ir izveidojusi Apmācību komisiju, kura nosaka apmācību jomas, izglītības programmas, profesijas un sociālās un profesionālās pamatprasmes, kurās atbilstoši darba tirgus pieprasījumam un tautsaimniecības nozaru attīstības prognozēm nepieciešams veikt bezdarbnieku un darba meklētāju apmācību, kā arī konkurētspējas paaugstināšanas pasākumu tematiskās jomas. Apmācību sarakstu komisija atjauno ne retāk kā reizi gadā.

Apmācību sarakstu sagatavošana tiek veikta:

- analizējot NVA statistikas datus, bezdarbnieku skaitu un profilu katrā no profesijām, pieteiktās brīvās darba vietas, darbiekārtošanās rādītājus u.c.;
- analizējot nozaru attīstības tendences un ņemot vērā Ekonomikas ministrijas vidējā termiņa darba tirgus pieprasījuma prognozes un nozaru ekspertu sniegto informāciju;
- ņemot vērā ESF projekta "Nodarbinātības valsts aģentūras darba tirgus prognozēšanas un uzraudzības sistēmas attīstība" ietvaros NVA sagatavotās īstermiņa darba tirgus pusgada prognozes.

Apmācību pasākumu ietvaros bezdarbniekiem piedāvātās apmācību programmas tiek izvēlētas atbilstoši darba tirgus īstermiņa prognozēm, Apmācības komisijas priekšlikumiem vai pēc darba devēja rakstiska pieprasījuma.

4.2. DARBA TIRGUS APSTEIDZOŠO PĀRKĀRTOJUMU SISTĒMAS IEVIEŠANA

Apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas nepieciešamība un ietvars

Latvijas tautsaimniecība nākamajās dekādēs saskarsies ar būtiskām strukturālajām izmaiņām. Lai sagatavotos un pielāgotos šīm izmaiņām, ir nepieciešams veikt apsteidzošus pārkārtojumus darba tirgū.

Kā atzīmē EK, tad „līdzīgi kā citās jaunajās ES dalībvalstīs, arī Latvijā darba tirgus pārmaiņas apsteidzošos pasākumus ir grūti identificēt, tie biežāk ir „ad hoc” ieviesti pasākumi nevis strukturēti pārkārtojumi. Diemžēl tie nav sistēmiski, ar skaidru struktūru, rezultātā dažādas to sastāvdaļas kalpo atšķirīgiem mērķiem, pārklājas un var būt pat savstarpēji pretrunīgas. Citiem vārdiem sakot, pārmaiņas apsteidzošie pārkārtojumi Latvijas darba tirgū vēl joprojām ir nepilnīgi un nepietiekami mērķtiecīgi.”¹

Līdzās darbaspēka pieprasījuma puses veicināšanai un darbaspēka piedāvājuma puses stiprināšanai nozīmīgs elements ir darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma pielāgošanās procesa veicināšana. Lai gan Latvijā tiek regulāri izstrādātas darba tirgus prognozes, kā arī pastāv specializēti ekspertu forumi (darba grupas, starpinstiūciju padomes u.c.) dažādu būtisku darba tirgus jautājumu risināšanai, tomēr tas nav strukturēts un integrēts pārkārtojumu vadības modelis.

Nākotne nav pilnībā paredzama, taču to ir iespējams vadīt noteiktā virzienā. Lai tas notiktu, nepieciešams sekmēt vienotu izpratni par vēlamo mērķi un reālajām iespējām un spēt paraudzīties tālāk par konkrētajā brīdī risināmiem jautājumiem un pieņemt lēmumus, kas dos atdevi vidējā un ilgtermiņā. Viens no lielākajiem izaicinājumiem politikas veidotājiem ir sabalansēt akūto problēmu risināšanu, kur tiek gaidīta ātra reakcija un lēmumu pieņemšana, un ilgtermiņa mērķu sasniegšanu. Nepieciešams rast strukturētu veidu kā no vienas puses diskutēt par nākotnes izaicinājumiem un iespējām, izstrādāt iespējamus attīstības scenārijus, apspriest un analizēt to varbūtību un iespējamo ietekmi un, no otras – kā šo diskusiju rezultātus un secinājumus iestrādāt attiecīgi politikā.

¹ Sintēzes ziņojums. Sociālā partnerība pārmaiņu apsteidzošo pārkārtojumu un restrukturizācijas īstenošanai. Savstarpējā mācīšanās: Somijas un Baltijas valstis. 2011.gada novembris. <http://arenas.itcilo.org/anticipating-restructuring/synthesis-reports>

Esošā situācija

Ar nākotnes pārmaiņu prognozēšanu darba tirgū nacionālā līmenī Latvijā šobrīd nodarbojas galvenokārt divas institūcijas – EM, kas izstrādā darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozes, un NVA, kas izstrādā darba tirgus īstermiņa prognozes.

Prognožu rezultāti regulāri tiek prezentēti un apspriesti ar IZM un citu saistīto institūciju un sociālo partneru ekspertiem. Tomēr jāatzīmē, ka Latvijā pastāv vairāk nekā 20 dažādu padomju, komisiju un darba grupu, kas nodarbojas ar darba tirgus un izglītības jautājumu risināšanu, taču savstarpējās koordinācijas trūkuma rezultātā nereti paralēli notiek dažādi savstarpēji vāji saistīti centieni un bieži vien to lēmumi nav saskaņoti vai nonāk pretrunā (skat. 1.pielikuma 17.tabulu). Turklāt dialogu nereti apgrūtina izpratnes trūkums un pretrunīgās intereses starp dažādām iesaistītajām pusēm.

Esošās sistēmas vājās vietas:

- ierobežotas darba tirgus prognožu izplatīšanas iespējas un informācijas kanālu trūkums (pašlaik plašākai auditorijai vienīgā iespēja iepazīties ar EM gatavotajām vidēja termiņa un ilgtermiņa darba tirgus prognozēm ir Informatīvais ziņojums par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm, kas tiek sagatavots reizi gadā un ir pieejams EM un MK mājas lapās), līdz ar to nepietiekoša sabiedrības izpratne par sagaidāmajām darba tirgus pārmaiņām;
- nepietiekošas visaptverošas publiskas diskusijas par darba tirgus nākotnes tendencēm un vajadzībām;
- vāja institucionālā sadarbība un informācijas izkliedētība starp sistēmā iesaistītajām pusēm, ierobežojot mērķtiecīgu lēmumu pieņemšanu par darba tirgus vajadzībām atbilstoša piedāvājuma radīšanu;
- iesaistīto institūciju zināšanu un kapacitātes trūkums;
- prognožu interpretācijas problēmas un sarežģīta sasaiste ar izglītības piedāvājuma instrumentiem (izglītības programmu finansējumu, studiju/budžeta vietām utml.). Pastāv ievērojama laika nobīde starp prognožu izstrādi un to secinājumu iestrādi izglītības politikā.

Nepieciešamie apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas uzlabojumi

Lai Latvija varētu laikus pielāgoties *Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā „Latvija 2030”, Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2014.-2020.gadam un Latvijas nacionālā reformu programmā „ES 2020” stratēģijas īstenošanai* noteiktajām strukturālajām izmaiņām, ir nepieciešams attīstīt esošo darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmu, novēršot identificētās nepilnības. Esošajai sistēmai būtu nepieciešami šādi uzlabojumi:

1. Jāveicina dialogs un sadarbība starp sociālajiem partneriem:
 - *darba tirgus prognožu izstrādē/ rezultātu apspriešanā jānodrošina plašāka nozaru pārstāvju pārstāvniecība, tādējādi nodrošinot iespējami visu nozaru ekspertu (nozaru asociācijas, nozaru ekspertu padomes locekļi) viedokļu atspoguļošanu. Tas ļautu arī daļēji izvairīties no atsevišķu nozaru interešu lobēšanas;*
 - *jānodrošina vienots darba tirgus prognožu ietvara redzējums – pirms prognožu publiskošanas starp dažādiem līmeņiem (nozaru, reģiona un ministriju) jāpanāk vienota izpratne par prognožu rezultātu ietvaru – galvenajiem secinājumiem un to ietekmi uz darba tirgu;*
 - *sociālajam dialogam jābūt vērstam uz nākotnes attīstības scenāriju apspriešanu un apsteidzošo pārkārtojumu īstenošanu.*
2. Jānovērš dažādu darba grupu un padomju funkciju dublēšanās, nodrošinot kvalitatīvu informācijas apriti starp dažādās darba grupās/padomēs (skat. 4.1. pielikumu) esošajiem ekspertiem un iesaistītajiem institūciju pārstāvjiem. Tas novērstu informācijas izkliedētību un veidotu uz rezultātu vērstu lēmumu pieņemšanas procesu.
3. Jāpaplašina darba tirgus prognožu izplatīšanas iespējas, nodrošinot jaunus informācijas kanālus, kas pieejami gan politikai veidotājiem, gan plašākai sabiedrībai:
 - *EM vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognožu izplatīšanas iespēju paplašināšana – web bāzētas darba tirgus prognožu analīzes un karjeras plānošanas platformas ieviešana;*
 - *Nodarbinātības barometra pilnveide (LM, NVA), t.sk. tā sasaiste ar EM darba tirgus prognožu analīzes un karjeras plānošanas platformu;*
 - *jaunās darba tirgus prognožu analīzes un karjeras plānošanas platformas sasaiste ar citiem interaktīviem rīkiem (piemēram, Valsts izglītības un attīstības aģentūras veidoto un uzturēto Nacionālo izglītības iespēju datubāzi, Profesiju pasauli u.c), tādējādi nodrošinot aktuālās informācijas pieejamību plašākai auditorijai.*
4. Darba tirgus prognozēšanas rezultātiem jānodrošina ne tikai informatīvās funkcijas, bet arī jāatbalsta gudru un pārdomātu lēmumu pieņemšana, lai veiktu nepieciešamās korekcijas/reformas darba tirgū. Jāpaplašina prognožu izmantošanu rīcības politikas veidošanā.
5. Jāpaplašina un jāuzlabo diskusijas par darba tirgus prognožu metodoloģiju un izstrādes gaitu, tādējādi uzlabojot rezultātu ticamību un izmantošanas iespējas.
6. Jāpalielina darba devēju un plānošanas reģionu loma reģionālo darba tirgus vajadzību apzināšanā, piemēram, reģionālo diskusiju/forumu organizēšana.

Citu valstu pieredze

Apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas elementi pastāv gandrīz visās ES dalībvalstīs, tomēr to attīstības līmenis un kvalitāte ir ļoti atšķirīgi. Zemāk īsumā aplūkoti daži piemēri, kādi apsteidzošās pārkārtojumu sistēmas elementi pastāv Somijā, Lielbritānijā un Vācijā.

Somijas piemērs – visaptveroša prognozēšanas un paredzēšanas sistēma ar daudziem dalībniekiem un metodēm centrālajā, reģionālajā un vietējā līmenī. Tā nav vienota sistēma ar noteiktiem noteikumiem, likumdošanu un robežām, bet gan atvērta, lielā mērā neformāla „sistēma”, kas balstās uz plašu un intensīvu sadarbību, caurspīdīgumu un uzticēšanos.

Četras ministrijas – Nodarbinātības un ekonomikas ministrija, Finanšu, Izglītības un kultūras, kā arī Veselības un sociālo lietu ministrija veido ilgtermiņa prognozi, kas kalpo par pamatu izglītības plānošanai, un kas ietver arī informāciju no reģioniem, izglītības kopienas un citām iesaistītajām pusēm. Reģionālajā un vietējā līmenī darbu veic reģionālās padomes un pašvaldības (un to aģentūras) un īstermiņa un vidēja termiņa prognozēšanas un paredzēšanas centri un biroji.

Lielbritānijas piemērs – ļoti labi attīstīta darba tirgus prognozēšanas sistēma, kas ir balstīta uz vairākiem pilāriem:

- prasmīgi koordinētiem nozaru un reģionāliem pētījumi ar mērķi identificēt nepieciešamās prasmes. Tos veic Nacionālā Nozaru Prasmju attīstības aģentūra un 25 nozaru prasmju padomes tīkls;
- vidēja un ilgtermiņa prognozēm, kas dod informāciju nozaru un reģionālajā līmenī un kvalifikāciju dalījumā;
- regulārām darba devēju aptaujām nacionālajā un reģionālajā līmenī.

Vācijas piemērs – labi attīstīta sistēma, kas balstās uz *FreQeNz* pētniecības tīkla kopīgām pētniecības aktivitātēm. Sistēma ietver kvalitatīvus pētījumus (nozārēs, profesijās) un ekonometrisku prognozēšanu. 1999.gadā Vācijas Federālā Izglītības un pētniecības ministrija uzsāka iniciatīvu, lai laikus identificētu nepieciešamās prasmes un attiecīgu profesionālas izglītības nodrošinājumu. Šis iniciatīvas svarīgs elements tad arī ir *FreQeNz* pētniecības tīkls – kas pēta prasmju tendences. Šis tīkls sastāv no 12 institūtiem un organizācijām, kas strādā galvenokārt ar kvalitatīviem pētījumiem. Tīklā ietilpst arī pētījuma institūcijas, universitātes, valsts institūcijas, biznesa un sociālie partneri un citi. Pētījuma aktivitātes ir saistītas vienotā tīklā, tādējādi radot iespēju saglabāt aktivitāšu pārskatāmību un diskutēt par pielietotajām metodēm un rezultātiem. Iniciatīvas mērķis ir identificēt nepieciešamās prasmes, padarīt pētījumu rezultātus ātri pieejamus un formulēt viedokļus tālākai rīcībai apmācību jomā.

Sistēmas ieviešana – iesaistītās puses un plānotie pasākumi¹

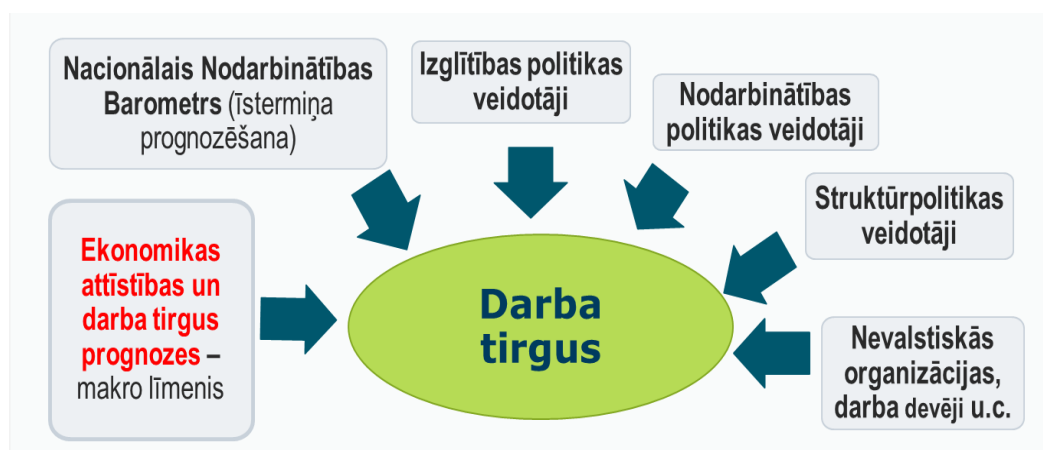
EM izstrādātās darba tirgus prognozes ir tikai viens no posmiem darbaspēka piedāvājuma pielāgošanas procesā. Tā ir kvantitatīva bāze tālākām diskusijām starp nodarbinātības, izglītības un struktūrpoltikas veidotājiem, sociālajiem partneriem, zinātniekiem u.tml., lai izkristalizētos konkrētās rīcības virzieni.

Lai veicinātu iesaistīto pušu savstarpējo sadarbību darba tirgus pārmaiņu vadībā un sekmētu ātrāku darba tirgus piedāvājuma puses pielāgošanos nākotnes darba tirgus vajadzībām, Latvijas Nacionālais attīstības plāns periodā no 2014.-2020.gadam paredz izvērstas *Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas ieviešanu un nodarbinātības barometra izveidi*. Rezultātā ir iecerēts izveidot mehānismu un sadarbības ietvaru, kurā kopīgi visas iesaistītās puses diskutētu par darba tirgus un izglītības jautājumiem, kā rezultātā tiktu pieņemti pamatoti lēmumi par nepieciešamajiem politikas pasākumiem, it īpaši izglītības jomā, lai nodrošinātu sabalansētu darba tirgus attīstību ilgtermiņā.

Viens no būtiskākajiem elementiem/posmiem darba tirgus pārmaiņu vadībā ir izvērstas, ticamas un visiem saprotamas informācijas pieejamība par nākotnes darba tirgus vajadzībām.

¹ Sadaļā sniegta informācija par ES fondu plānošanas perioda 2014.-2020. gadam pasākumiem

Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēma

Ekonomikas ministrijas pasākumi

EM plāno nākamajā ES fondu plānošanas periodā izveidot organizatorisko sistēmu un tai pakārtoto tehnisko infrastruktūru, kas nodrošinātu savlaicīgu un saskaņotu valsts institūciju un nevalstisko organizāciju savstarpējo sadarbību darba tirgus pārmaiņu paredzēšanā un nepieciešamo pārkārtojumu ieviešanā (skat. 4.1.tabulu). Visas iesaistītās puses diskutētu par darba tirgus un izglītības jautājumiem, kā rezultātā tiktu pieņemti pamatoti lēmumi par nepieciešamajiem politikas pasākumiem, it īpaši izglītības jomā, lai nodrošinātu sabalansētu darba tirgus attīstību ilgtermiņā.

4.1. tabula

EM plānotie pasākumi darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas ieviešanai

Aktivitāte
<p>1. Apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas organizatoriskā ietvara un sadarbības modeļa apzināšana un izveide</p> <p>1.1. Pētījums „Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas ieviešana”:</p> <p>a) <i>apzināt esošo situāciju Latvijā. Kādi Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas elementi jau pastāv? Kāda ir atbilstošo elementu sadarbības forma, nozīme un efektivitāte darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu ieviešanā?</i></p> <p>b) <i>citu valstu darba tirgus pārkārtojuma sistēmu un to organizatorisko modeļu izpēte un izvērtējums;</i></p> <p>c) <i>Latvijas darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas organizatoriskā modeļa izstrāde.</i></p> <p>1.2. Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu organizāciju un ekspertu tīkla izveide:</p> <p>a) <i>tīkla dalībnieku apzināšana un iesaistišana tīklā;</i></p> <p>b) <i>tīkla darbības uzsākšana (piemēram, semināru cikla par darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmu organizēšana).</i></p>
<p>2. Darba tirgus prognožu atspoguļošanas iespēju paplašināšana</p> <p>2.1. WEB balstīta interaktīva darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognožu analīzes un karjeras plānošanas platformas izveide.</p> <p>2.2. Platformas sasaiste ar Nacionālo Nodarbinātības barometru.</p> <p>2.3. IT infrastruktūras tehniskais nodrošinājums.</p>

Lai pilnveidotu esošo darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognožu izplatīšanas sistēmu, ir paredzēts to papildināt ar Web bāzētu darba tirgus prognožu analīzes un karjeras plānošanas

instrumentu. Tas ļautu politikas veidotājiem, izglītības iestādēm, karjeras plānošanas un profesionālās pilnveides centriem, absolventiem, kas plāno turpināt mācības un citiem interesentiem interaktīvā veidā iepazīties un analizēt nākotnes darba tirgus tendences, tādējādi gūstot plašāku ieskatu par perspektīviem profesionālās pilnveides virzieniem nākotnē. Pašlaik plašākai auditorijai vienīgā iespēja iepazīties ar EM gatavotajām vidēja termiņa un ilgtermiņa darba tirgus prognozēm ir *Informatīvais ziņojums par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm*, kas tiek sagatavots reizi gadā un ir pieejams EM un MK mājas lapās.

EM pasākumi tiks izstrādāti sadarbībā ar Labklājības ministriju un Izglītības un zinātnes ministriju, kas nākamajā ES fondu plānošanas periodā arī plāno realizēt vairākus pasākumus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas ietvaros. Minētie pasākumi ir iekļauti *Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2014.-2020.gadam* (apstiprinātas Saeimā 2014.gada 22.maijā) un Iekļaujošas nodarbinātības pamatnostādņēs 2015.-2020.gadam (apstiprinātas ar Ministru kabineta 2015.gada 12.maija rīkojumu Nr.244). Šo pasākumu īstenošanai paredzētais finansējums ir iekļauts pie plānotajiem ES fondu ieguldījumiem labklājības nozarē 2014.-2020.gada plānošanas periodā zem darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība".

Pašlaik darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas projekta īstenošanai izstrādājama IKT arhitektūras un to realizējošo attīstības programmu un pasākumu koncepcija IKT attīstības programmas "Izglītības un sociālo lietu nozaru procesu pilnveide" (1.kārta) īstenošanai. Savukārt, darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" SAM 7.1.2. "Izveidot darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmu, nodrošinot tās sasaisti ar Nodarbinātības barometru" ESF projekta provizorisks īstenošanas plāns ir no 2016.gada līdz 2021.gadam.

5. KOPSAVILKUMS UN PRIEKŠLIKUMI

Ziņojumā ir raksturota esošā situācija darba tirgū, kā arī iekļautas aktualizētās darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozes, kas ir viens no elementiem darbaspēka piedāvājuma pielāgošanas procesā. Darba tirgus prognozes ir kvantitatīvā bāze tālākām diskusijām starp nodarbinātības, izglītības, struktūrpolitikas veidotājiem, sociālajiem partneriem, zinātniekiem u.c. iesaistītām pusēm, lai izkristalizētos rīcības virzieni, kas sekmētu sabalansētu darba tirgus attīstību.

Darba tirgus prognozes sagatavotas atbilstoši makroekonomiskās attīstības mērķa scenārijam, kurā tiek paredzēts, ka Latvija līdz 2020.gadam sekmīgi realizē izaugsmes potenciāla stiprinošu struktūrpolitiku, kā arī pieņemot, ka globālās ekonomikas attīstība ir harmoniska. Vienlaikus vidēja termiņa izvērtējumā ņemti vērā arī politiskie procesi pasaulē, tādi kā Ukrainas krīze, notikumi arābu pasaulē u.c.

Saskaņā ar ekonomiskās attīstības makroekonomisko scenāriju, līdz 2020.gadam Latvijas IKP pieaugs par 4-5% vidēji gadā. Paredzams, ka pēc 2020.gada izaugsmes tempi kļūs lēnāki, jo līdzīgi kā citās attīstītās valstīs, sasniedzot augstāku ražošanas līmeni, izaugsme vairs nebūs tik dinamiska. Prognozēs ir noteikti tautsaimniecības pamatnozaru izaugsmes tempi un produktivitātes izmaiņas.

Latvijas ekonomiskās priekšrocības pēc krīzes periodā galvenokārt balstījās uz zemām darbaspēka izmaksām un zemo tehnoloģiju nozarēm un ir jāņem vērā, ka turpmākajos gados darbaspēka izmaksu pieaugums ir neizbēgams izaugsmes un atvērtā darba tirgus dēļ. Tas nozīmē, ka Latvija var zaudēt konkurētspēju zemu izmaksu segmentos ātrāk nekā iegūt priekšrocības augstākas pievienotās vērtības produktu ražošanā. Līdz ar to ir nepieciešams veicināt ekonomikas strukturālās izmaiņas par labu preču un pakalpojumu ar augstāku pievienoto vērtību ražošanai, t.sk. rūpniecības lomas palielināšanai, rūpniecības un pakalpojumu modernizācijai un eksporta sarežģītības attīstībai. Tas ir būtisks priekšnosacījums Latvijas tautsaimniecības konverģencei ar attīstītajām ES valstīm un iedzīvotāju labklājības pieaugumam, ko var panākt, palielinot Latvijas ekonomikas konkurētspēju, kas balstīta uz inovāciju. Jāatzīmē, ka šāda ekonomikas transformācija prasa ne tikai inovācijas sistēmas stiprināšanu, bet arī būtiskas kvalitatīvas izmaiņas izglītības sistēmā – kā formālā tā arī pieaugušo tālākizglītībā (mūžizglītības sistēmā), lai radītu nepieciešamos priekšnosacījumus strukturālajām pārmaiņām.

Vienlaikus jāņem vērā, ka demogrāfijas izaicinājumi tuvāko gadu laikā var saasināt darbaspēka nepietiekamības problēmu. Saskaņā ar demogrāfijas prognozēm iedzīvotāju skaits Latvijā līdz 2020.gadam var samazināties par vairāk nekā 70 tūkst., pie tam darbaspējas vecumā iedzīvotāju skaits samazināsies straujāk nekā kopējais iedzīvotāju skaits. Galvenais iedzīvotāju skaita samazināšanās iemesls gan vidējā, gan ilgtermiņā būs iedzīvotāju novecošanās, kā rezultātā palielināsies starpība starp dzimstības un mirstības rādītājiem. Ņemot vērā negatīvās demogrāfijas tendences, darbaspēka trūkums nākotnē var kļūt par nozīmīgu šķērslī izaugsmei. Tāpēc, lai nodrošinātu ekonomikas izaugsmes mērķus, nepieciešams sekmēt Latvijas valsts piederīgo reemigrāciju, kā arī jāveido selektīvas imigrācijas mehānismi, kas ilgtermiņā nodrošinātu efektīvu darba tirgus nepilnību novēršanu.

Nākamajos gados situācija darba tirgū turpinās pakāpeniski uzlaboties – līdz 2020.gadam nodarbināto skaits palielināsies par aptuveni 28 tūkst., bet bezdarba līmenis samazināsies līdz 6,1%. Vienlaikus vidējā termiņā saglabāsies jūtamas neatbilstības starp darbaspēka pieprasījumu un piedāvājumu. Jāatzīmē, ka jau pašlaik dažās profesijās ir vērojams atbilstošas kvalifikācijas darbaspēka trūkums, tomēr jāņem vērā, ka darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma atbilstību ietekmē ne tikai attiecīgās prasmes, bet arī atalgojums. Atsevišķās

profesijās pat pie relatīvi augsta atalgojuma līmeņa ir grūtības apmierināt pieaugošo pieprasījumu ar atbilstošās kvalifikācijas darbaspēku (piemēram – IT nozarē, programmētāji), bet vienlaikus ir jomas, kur pastāv būtisks darbaspēka pārpalikums (dažādu pakalpojumu jomu pārvaldes/administrācijas darbinieki, juridisko, sociālo un kultūras lietu speciālisti, tirdzniecības aģenti u.tml.), tādējādi iedzīvotāji ar atbilstošo izglītību un pieredzi spiesti strādāt zemāka līmeņa darbos. Neskatoties uz iegūto specialitāti, daudz lielākas iespējas integrēties darba tirgū ir iedzīvotājiem ar augstāku izglītības līmeni. Bezdarba līmenis starp ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem ar augstāko izglītību ir vairāk nekā 4 reizes mazāks nekā iedzīvotājiem ar pamatizglītību, bet vairāk nekā 2 reizes mazāks kā iedzīvotājiem ar vidējo izglītību. Tāpat lielākas priekšrocības darba tirgū ir iedzīvotājiem ar profesionālo izglītību, salīdzinot ar tiem, kas ieguvuši vispārējo izglītību.

I Darba tirgus disproporcijas

IZM un LM īstenotie pasākumi darbaspēka piedāvājuma pārstrukturēšanai atstāj labvēlīgu ietekmi uz darba tirgu. IZM pasākumi ir sekmējuši, ka ar vien lielāks jauniešu īpatsvars izvēlās turpināt studijas dabaszinātņu un inženierzinātņu jomās, kas kopumā mazina atbilstošās kvalifikācijas speciālistu iztrūkumu vidējā un ilgtermiņā. Tikmēr LM īstenotie aktīvās darba tirgus politikas pasākumi ir veicinājuši iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes saglabāšanos/pieaugumu, kā arī zemas kvalifikācijas un/vai darba tirgus pieprasījumam neatbilstoša kvalifikācijas darbaspēka īpatsvara samazināšanos darba tirgū. Vienlaikus, jāatzīmē, ka īstenoto pasākumu ietekme uz darba tirgu ir lēna un mērogs nav pietiekams, lai pilnībā novērstu darba tirgus neatbilstības vidējā un ilgtermiņā. Saskaņā ar vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognozēm, saglabājoties pašreizējai darbaspēka sagatavošanas struktūrai, paredzamas šādas būtiskākās darba tirgus disproporcijas:

- **neatbilstība starp augstākās izglītības piedāvājumu un darba tirgus pieprasījumu.** Turpmākajos gados palielināsies speciālistu pārpalikums humanitāro un sociālo zinātņu jomās (2020.gadā pārpalikums ~17 tūkst.), vienlaikus iztrūkums varētu veidoties pēc dabaszinātņu, IKT un inženierzinātņu speciālistiem (2020.gadā iztrūkums ~14 tūkst.);
- **iztrūkums pēc darbaspēka ar vidējo profesionālo izglītību.** Pēdējo 10 gadu laikā ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits ar vidējo profesionālo izglītību sarucis par piektdaļu, līdzīgos tempos samazinājums būs vērojams arī turpmāk;
- **liels jauniešu īpatsvars, kas nonāk darba tirgū bez konkrētas specialitātes un prasmēm.** Aptuveni 30% no vispārējo vidējo izglītību beigušiem neturpina mācības augstākās izglītības līmenī, savukārt pieprasījums pēc šāda darbaspēka samazinās;
- **liels mazkvalificētā darbaspēka īpatsvars.** 2014.gadā aptuveni 9% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem bija pamatizglītība vai nepabeigta pamatizglītība, turklāt nav sagaidāms, ka tuvākā nākotnē to īpatsvars varētu samazināties.

Lai nākotnē mazinātu iespējamās darba tirgus disproporcijas, problēmas ir jārisina kompleksi. Piemēram, ir grūti palielināt studējošo skaitu dabas zinātnēs un inženierzinātnēs, ja jau pamatizglītībā un vidējā izglītībā skolēniem ir vājas zināšanas un maza interese par eksaktajiem mācību priekšmetiem. Tāpat jāņem vērā, ka iespējamie risinājumi augstākā izglītībā, vidējā, vidējā profesionālā izglītībā un pamatizglītībā jūtamu ietekmi dos vairāk ilgtermiņā. Izmaiņas formālā izglītībā atstāj relatīvi mazu ietekmi uz vidēja termiņa problēmām. Tāpēc profesionālās kvalitātes uzlabošanai un darba tirgus disproporciju mazināšanai nozīmīga loma ir efektīvai pieaugušo apmācību tālākizglītības sistēmai. Pieaugušo tālākizglītības sistēmas uzlabojumi ir vienlīdz svarīgi bezdarbniekiem un nodarbinātiem visu profesionālo kvalifikāciju pārstāvjiem – kā vienkāršo tā arī augsti

kvalificēto profesiju. Kvalitatīva tālākizglītības piedāvājuma nodrošināšanā pieaugušajiem nozīmīga loma ir gan augstākās izglītības iestādēm, gan arī profesionālās izglītības iestādēm.

II Priekšlikumi darba tirgus piedāvājuma uzlabošanai

Jāatzīmē, ka vairums pasākumu, kas vērsti uz darba tirgus piedāvājuma sabalansēšanu ar darba tirgus pieprasījumu, jau pašlaik tiek īstenoti vai arī pārskatāmā nākotnē tiks uzsākta to īstenošana. Vienlaikus, lai vēl efektīvāk novērstu nākotnē sagaidāmās neatbilstības darba tirgū, ir nepieciešams pievērst pastiprinātu uzmanību sekojošās jomās:

a) pasākumi pamatzglītībā un vispārējā vidējā izglītībā:

- jāpaaugstina jauniešu interese un kompetence eksaktajos un dabaszinātņu mācību priekšmetos;
- jāstiprina matemātikas un dabaszinātņu izglītības apguves kvalitāte – vispārējās izglītības satura pilnveide, valsts diagnosticējošo darbu 8., 9., 10., 11.klasē organizēšana STEM mācību priekšmetos, kā arī pakāpeniska centralizētā obligātā izvēles eksāmena fizikā vai ķīmijā, vai dabaszinībās ieviešana, t.sk. īstenojot pilotprojektu tam piešķirtā finansējuma ietvaros;
- uzlabot pieeju karjeras attīstības atbalstam izglītojamajiem vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs, veicinot izglītojamo izpratni par darba tirgus, turpmākās izglītības un karjeras jautājumiem.

b) pasākumi vidējā profesionālā izglītībā:

- jāturpina paaugstināt profesionālās izglītības pievilcību un kvalitāti, nodrošinot tās atbilstību darba tirgus prasībām;
- pakāpeniski jāievieš darba vidē balstītas mācības kā profesionālās izglītības programmas īstenošanas veids, vienlaikus pilnveidojot arī prakšu vadītāju izglītības iestādē un uzņēmumā profesionālo kompetenci;
- stiprināt eksakto un dabaszinātņu apguvi profesionālajā izglītībā, t.sk. palielināt eksakto un dabas zinību priekšmetu īpatsvaru tehnisko virzienu profesionālās vidējās izglītības programmu vispārīzglītojošajā saturā;
- jāpaaugstina profesionālās vidējās izglītības programmu absolventu sociālā, komunikācijas un uzņēmējdarbības kompetence;
- jāievieš profesionālajā izglītībā modulārā pieeja, nodrošinot dažādu profesionālo kvalifikāciju ieguves iespējas mūžizglītības kontekstā;
- jāpilnveido profesionālo izglītības iestāžu tīklu un jāpalielina kapacitāti;
- jāveicina darba devēju aktīvāku iesaisti izglītības piedāvājuma veidošanā (prakses vietas, līdzdalība izglītības programmu izstrādē, iesaistīšanās tālākizglītībā, aktīvie darba tirgus politikas pasākumi);
- jānovērš šķēršļus, kas kavē profesionālo izglītības iestāžu absolventu tālākās studijas augstākajā izglītībā.

c) pasākumi augstākajā izglītībā:

- jāmazina studentu atbirums inženierzinātņu un dabas zinātņu programmās, piemēram, ieviešot valsts finansētu pirmsstudiju kursu;
- jāturpina palielināt budžeta studiju vietu skaits inženierzinātnēs, informācijas un komunikācijas tehnoloģijās, farmācijā un lauksaimniecībā;
- jāattīsta starpdisciplināras programmas;
- jāpaplašina profesionālās augstākās izglītības 1.līmeņa (koledžu) piedāvājums – īpaši STEM virzienos;
- jāuzlabo augstskolu nodrošinājums ar mūsdienīgām iekārtām, aprīkojumu un tehnoloģijām tādos prioritāros studiju virzienos kā dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas, inženierzinātnes, ražošanas un būvniecība;
- jāpaplašina pieaugušo izglītības piedāvājums augstākās izglītības iestādēs – zināšanu atjaunošana un padziļināšanā iegūtā specialitātē, pārkvalifikācijas iespējas cilvēkiem ar augstāko izglītību;
- jāstiprina augstākās izglītības kvalitāte – akreditācijas sistēmas pilnveide, studiju vietas nodrošinājuma palielināšana, akadēmiskā personāla kvalifikācijas kritēriju paaugstināšana;
- jāīsteno uz rezultātiem orientēta augstākās izglītības finansēšanas modeļa ieviešana;
- jāuzlabo augstākās izglītības iestāžu sadarbība ar vidējās profesionālās izglītības iestādēm, tādējādi sekmējot vidējās profesionālās izglītības iestāžu absolventu pāreju no profesionālās izglītības uz augstāko izglītību (piemēram, līdzdalība izglītības programmu izstrādē un savstarpējā saskaņošanā, iepriekšējās izglītības atzīšana u.tml.).

d) pasākumi pieaugušo izglītībā:

- jāizveido vienotu pieaugušo izglītības sistēmu ar skaidru finansēšanas modeli;
- jāveido uz darba tirgus vajadzībām balstītu mūžizglītības piedāvājumu;
- jāpalielina mūžizglītības kapacitāte, kā arī jāorientē valsts un kohēzijas atbalsts uz konkrētām mērķa grupām:
 - iedzīvotājiem, kuru iegūtā izglītība neatbilst darba tirgus pieprasījumam;
 - iedzīvotājiem bez izglītības konkrētā specialitātē vai bez darba pieredzes;
 - jauniešiem un iedzīvotājiem pirmspensijas/pensijas vecumā.
- jāveicina jauniešu atgriešanos izglītības sistēmā, kuri nav ne apmācībās, ne nodarbinātībā, kvalifikācijas un prakses iegūšanai – efektīva Jauniešu garantijas iniciatīvas ieviešana;
- jāpaplašina pieaugušo izglītības iespējas formālajā izglītībā – vidējās profesionālās un augstākās izglītības iestādēs;
- jāieveido motivācijas mehānismi darba devējiem, kas veicinātu to ieguldījumus darbinieku apmācībā;

- jāizveido iesaistīto pušu sadarbības platformu pieaugušo izglītības sistēmas pārraudzībai.

e) darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēma:

- jāizveido sistēmas organizatorisko ietvaru un sadarbības modeli;
- jāpaplašina prognožu atspoguļošanas iespējas:
 - interaktīvas darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognožu analīzes un karjeras plānošanas platformas izveide (EM);
 - Nacionālā nodarbinātības barometra pilnveide (LM, NVA) un sasaiste ar EM darba tirgus prognožu analīzes un karjeras plānošanas platformu;
 - jaunās darba tirgus prognožu analīzes un karjeras plānošanas platformas sasaiste ar citiem darba tirgus interaktīviem informācijas rīkiem.
- jāveicina dialogs un sadarbība starp sociālajiem partneriem:
 - darba tirgus prognožu izstrādē/rezultātu apspriešanā aktīvāk jāiesaista nozaru pārstāvjus;
 - jānodrošina vienots redzējums par darba tirgus prognožu ietvaru – galvenajiem secinājumiem un to ietekmi uz darba tirgu;
 - sociālajam dialogam jābūt vērstam uz nākotnes attīstības scenāriju apspriešanu un apsteidzošo pārkārtojumu īstenošanu.
- jāpaplašina un jāuzlabo diskusijas par darba tirgus prognožu metodoloģiju un izstrādes gaitu, tādējādi uzlabojot rezultātu ticamību un izmantošanas iespējas;
- jāsekmē izglītības piedāvājuma ciešāka sasaiste ar darba tirgus vajadzībām:
 - studiju virzienu padomju izveide un NEP statusa nostiprināšana;
 - absolventu darba gaitu monitoringa sistēmas izveide – VID darba ņēmēju un izglītības iestāžu absolventu datu bāžu savietošana;
 - izglītības informācijas sistēmu pilnveide un iespēju paplašināšana.

Vienlaikus, bez pasākumiem izglītības jomā, nepieciešams mazināt demogrāfijas tendenču negatīvo ietekmi uz darbaspēka piedāvājumu – dzimstības veicināšana un mirstības mazināšana, Latvijas valstspiederīgo reemigrācijas sekmēšana, selektīvu imigrācijas mehānismu izveidei ilgtermiņā, kā arī pasākumi iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes celšanai. Tāpat Nacionālās industriālās politikas ietvaros, jāstiprina ražotāju konkurētspēju un jāveicina tautsaimniecības pārstrukturizāciju no zemas uz vidēju un augstu tehnoloģiju nozarēm.

Lai risinātu informatīvajā ziņojumā identificētās problēmas, jāturpina Ministru kabineta 2009.gada 14.jūlija protokollēmuma Nr.48 24.§ minēto uzdevumu īstenošana.

Ekonomikas ministre

D.Reizniece-Ozola

Vīza: Valsts sekretāra pienākumu izpildītājs,
Valsts sekretāra vietnieks

J.Spiridonovs

15.06.2015. 15:55

21771

Normunds Ozols

Normunds.Ozols@em.gov.lv, 67013068

Saturs

1. tabula	IKP pieauguma tempi	2
2. tabula	Nodarbinātības un bezdarba galvenie rādītāji	2
3. tabula	Nodarbināto skaits tautsaimniecības nozarēs un darbaspēka pieprasījuma prognozes	3
1. attēls	Nodarbināto sadalījums pa nozarēm un vecuma grupām	4
4. tabula	Nodarbināto struktūra pa profesiju apakšgrupām	5
2. attēls	Nodarbināto sadalījums pa profesijām un vecuma grupām	9
5. tabula	Profesiju klasifikators (ISCO-08) un apakšgrupu skaidrojumi	13
6. tabula	Darbaspēka pieprasījuma prognozes. Nodarbināto skaits pa profesiju grupām	18
7. tabula	Darbaspēka piedāvājuma prognozes saglabājoties patreizējai darbaspēka sagatavošanas struktūrai. Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji pa profesiju grupām	20
8. tabula	Darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma attiecība 2020.gadā pa profesiju grupām	22
9. tabula	Darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma attiecība 2030.gadā pa profesiju grupām	24
10. tabula	Darbaspēka pieprasījums un piedāvājums sadalījumā pa izglītības jomām	26
11. tabula	Nodarbināto skaita ar augstāko izglītību pieprasījuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām	27
12. tabula	Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita ar augstāko izglītību piedāvājuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām	28
13. tabula	Nodarbināto skaita ar vidējo izglītību pieprasījuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām	29
14. tabula	Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita ar vidējo izglītību piedāvājuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām	30
15. tabula	Darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma starpība pa izglītības jomām 2020.gadā	31
16. tabula	Tautsaimniecības nozaru agregācija	32
17. tabula	Darba tirgus jautājumu apspriešanā iesaistītās padomes	33

* Detalizētas darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozes

1. tabula

IKP pieauguma tempi
procentos, pieaugums pret iepriekšējo gadu

	Fakts						Prognoze		
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016-2020 vidēji gadā	2021-2030 vidēji gadā
IKP	-14,2	-2,9	5,0	4,8	4,2	2,4	2,0	4,2	3,8
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība (A)	12,7	-3,9	-1,8	7,5	-0,1	1,5	0,4	2,7	3,0
Apstrādes rūpniecība (C)	-22,4	14,0	4,0	4,6	0,0	-0,3	0,2	4,5	5,4
Pārējā rūpniecība (BDE)	6,8	-1,7	-5,2	-5,5	-3,3	-2,5	3,2	3,5	3,1
Būvniecība (F)	-38,0	-35,4	27,1	14,5	7,5	8,1	-0,8	6,0	3,4
Tirdzniecība, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi (G)	-16,5	-1,9	4,1	1,7	4,8	2,3	2,6	4,9	3,3
Transports un uzglabāšana (H)	-23,3	-5,5	18,5	6,9	1,6	3,2	2,0	2,6	3,0
Citi komercpakalpojumi (JKLMNR)	-8,2	-3,8	6,9	4,8	6,0	1,5	2,8	4,9	3,8
Sabiedriskie pakalpojumi (OPQ)	-9,9	-6,9	3,1	0,1	3,8	3,3	2,2	2,9	4,1

2. tabula

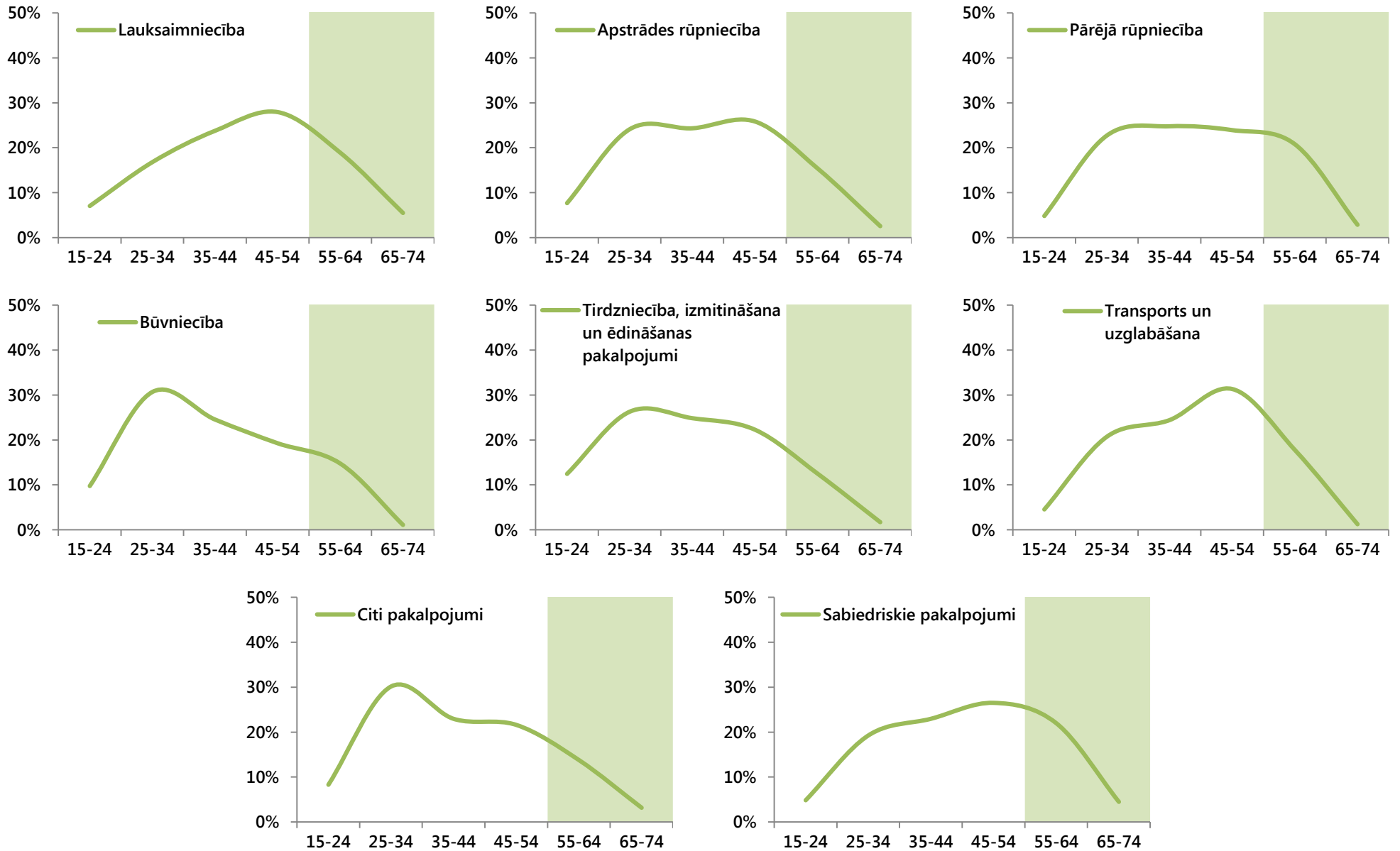
Nodarbinātības un bezdarba galvenie rādītāji
procentos, 15-74 gadu vecumā

	Fakts						Prognoze				
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2020	2025	2030
Nodarbinātības līmenis (nodarbināto skaits pret kopējo iedzīvotāju skaitu)	54,3	52,0	54,0	56,1	58,2	59,1	60,0	61,0	64,1	66,0	67,1
Līdzdalības līmenis (ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits pret kopējo iedzīvotāju skaitu)	65,8	64,6	64,5	66,1	66,0	66,3	66,6	66,8	68,3	70,1	71,0
Bezdarba līmenis (bezdarbnieku (darba meklētāju) īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitā)	17,5	19,5	16,2	15,0	11,9	10,8	9,8	8,7	6,1	5,8	5,5

Nodarbināto skaits tautsaimniecības nozarēs un darbaspēka pieprasījuma prognozes
tūkstošos

	Fakts						Prognoze			
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2020	2025	2030
Kopā	908,5	847,9	858,1	875,6	893,9	884,7	886,5	912,2	935,5	948,7
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība (A)	79,5	73,3	76,6	73,3	71,9	66,4	66,1	64,0	62,3	61,5
Apstrādes rūpniecība (C)	120,0	112,2	114,4	122,5	125,7	118,8	119,3	126,9	135,6	141,8
Pārējā rūpniecība (BDE)	28,8	26,5	22,1	20,6	20,6	18,8	18,9	19,5	20,5	21,3
Būvniecība (F)	72,3	57,6	60,9	62,3	67,3	73,2	73,6	77,4	78,9	79,0
Tirdzniecība, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi (GI)	172,7	162,0	161,4	155,6	159,9	161,6	162,2	169,7	174,0	175,9
Transports un uzglabāšana (H)	79,0	71,4	73,2	75,1	77,3	84,8	85,0	87,1	89,4	91,0
Citi komercpakalpojumi (JKLMNSRS)	152,1	154,1	153,3	163,8	167,4	165,4	166,2	174,4	181,1	184,5
Sabiedriskie pakalpojumi (OPQ)	201,4	190,9	196,2	202,3	203,6	195,7	195,2	193,2	193,8	193,7

Nodarbināto sadalījums pa nozarēm un vecuma grupām
2014.gadā, procentos

Nodarbināto struktūra pa profesiju apakšgrupām
2014. gadā

Profesiju kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	Profesijas	%	
Augstas kvalifikācijas profesijas	Vadītāji	11	Likumdevēji, amatpersonas un vadītāji	Likumdevēji, amatpersonas un vadītāji	7,5	
				Rikotājdirektori un uzņēmumu vadītāji	92,5	
		12	Administratīvie vadītāji un komercdirektori	Komercpakalpojumu un administratīvie vadītāji	88,5	
				Tirdzniecības, tirgzinības un attīstības jomas vadītāji	11,5	
		13	Ražošanas un specializēto pakalpojumu jomas vadītāji	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības ražošanas vadītāji	11,0	
				Apstrādes un ieguves rūpniecības, būvniecības un loģistikas jomas vadītāji	45,5	
				Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vadītāji	3,8	
				Specializēto pakalpojumu jomas vadītāji	39,6	
		14	Viesmīlības, ēdināšanas, tirdzniecības un citu pakalpojumu jomas vadītāji	Viesmīlības un ēdināšanas pakalpojumu jomas vadītāji	17,2	
				Mazumtirdzniecības un vairumtirdzniecības jomas vadītāji	42,5	
				Citu pakalpojumu jomas vadītāji	40,3	
		Vecākie speciālisti	21	Zinātnes un inženierzinātņu jomas vecākie speciālisti	Zinātnieki, fizikas un Zemes zinātņu vecākie speciālisti	14,6
					Matemātiķi, aktuāri un statistiķi	2,3
					Dabas zinātņu vecākie speciālisti	7,0
	Inženieri (izņemot elektrotehnoloģiju inženierus)				41,8	
	Elektrotehnoloģiju inženieri				16,1	
	Arhitekti, plānotāji, ģeodēzijas un kartogrāfijas inženieri un dizaineri				18,2	
	22		Veselības aprūpes jomas vecākie speciālisti	Ārsti	36,4	
				Medicīnas māsu un vecmāšu profesiju vecākie speciālisti	26,4	
				Alternatīvās un papildinošās medicīnas vecākie speciālisti	0,0	
				Ārstu palīgi	11,2	
				Veterinārārsti	3,3	
				Citi veselības aprūpes jomas vecākie speciālisti	22,6	

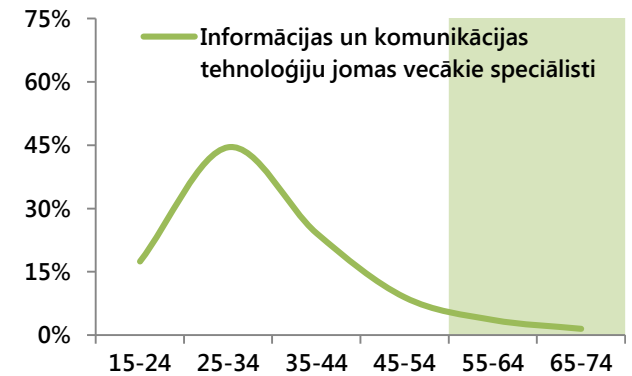
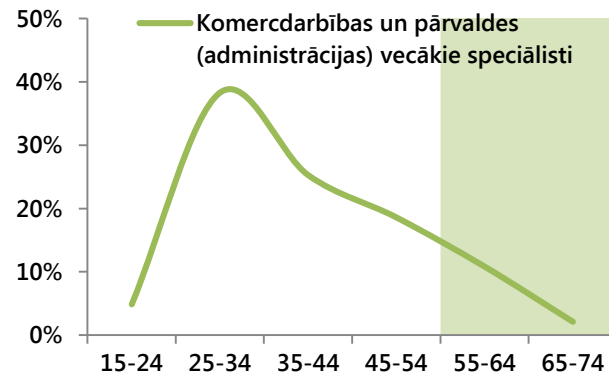
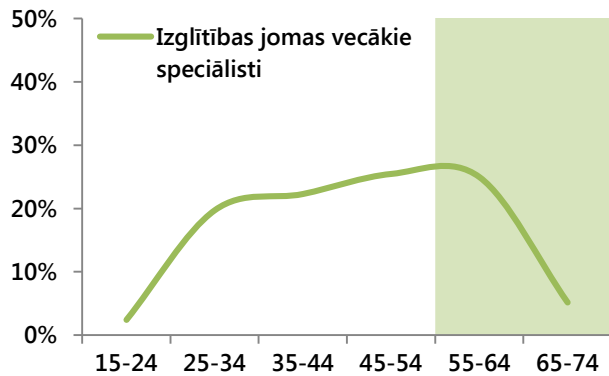
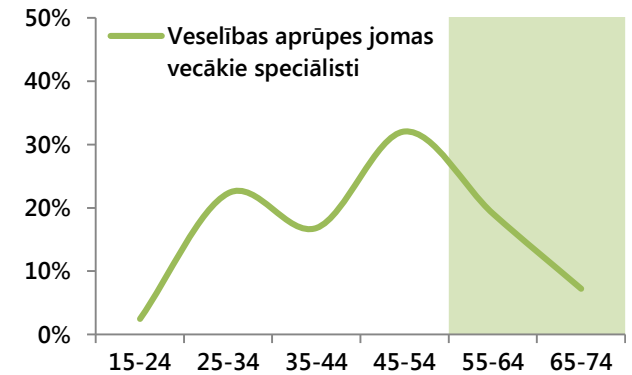
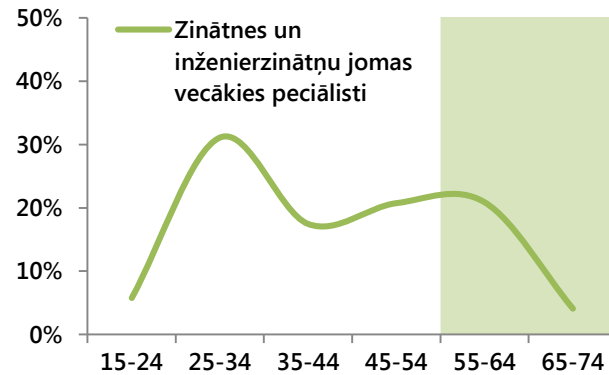
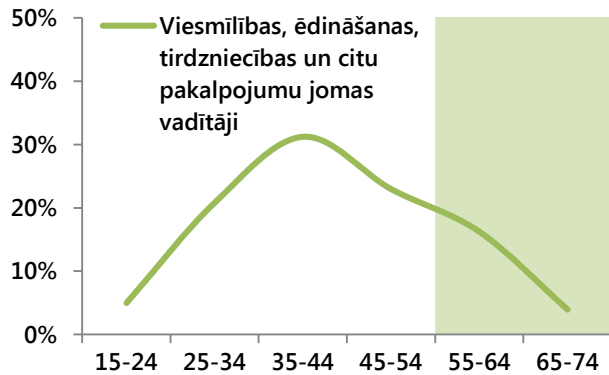
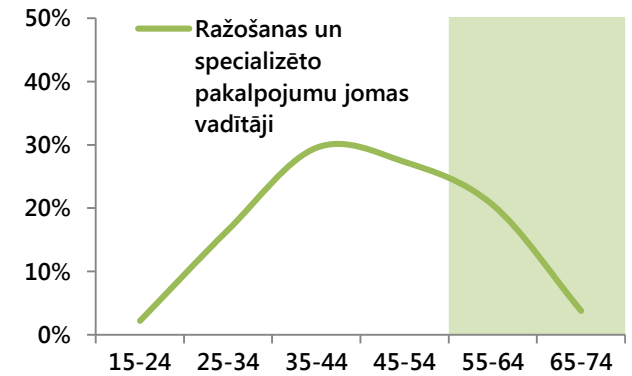
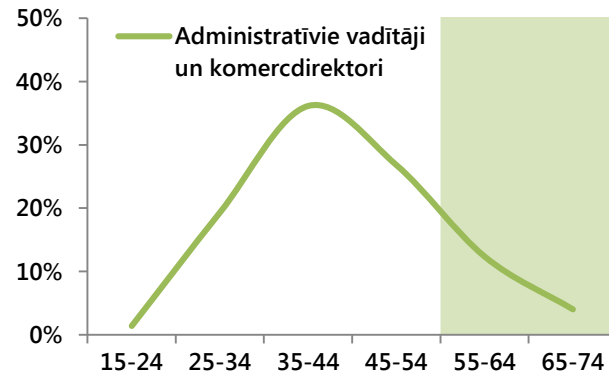
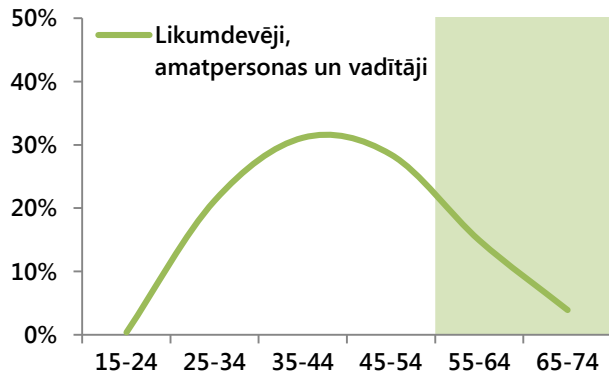
Augstas kvalifikācijas profesijas	23	Izglītības jomas vecākie speciālisti	Universitāšu un citu augstākās izglītības iestāžu akadēmiskais personāls	10,2	
			Profesionālās izglītības pedagogi	5,6	
			Vidējās izglītības pedagogi	23,4	
			Pamatizglītības un pirmsskolas pedagogi	40,8	
			Citi izglītības jomas vecākie speciālisti	20,0	
	24	Citi vecākie speciālisti	Finanšu vecākie speciālisti	15,9	
			Pārvaldes (administrācijas) vecākie speciālisti	64,2	
			Tirdzniecības, tirgzinības un sabiedrisko attiecību vecākie speciālisti	19,8	
	25	Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vecākie speciālisti	Programmētāji un lietojumprogrammu veidotāji un analitiķi	49,7	
			Datu bāzu un tīklu vecākie speciālisti	50,3	
	26	Juridisko, sociālo un kultūras lietu vecākie speciālisti	Juridisko lietu vecākie speciālisti	33,3	
			Bibliotekāri, arhivisti un tiem radniecīgu profesiju vecākie speciālisti	9,4	
			Sociālo un reliģisko lietu vecākie speciālisti	25,7	
			Rakstnieki, žurnālisti un lingvisti	16,0	
			Radošo un izpildītājmākslu mākslinieki	15,5	
	Speciālisti	31	Zinātnes un inženierzinātņu speciālisti	Fizikas un inženierzinātņu speciālisti	60,4
				Ieguves, apstrādes rūpniecības un būvniecības uzraugi	9,3
				Tehnoloģisko procesu kontroles speciālisti	10,7
				Dabas zinātņu un tām radniecīgu zinātņu speciālisti	9,3
				Kuģu un gaisa kuģu vadītāji un tehniskie speciālisti	10,4
	32	Veselības aprūpes jomas speciālisti	Medicīnas un farmācijas speciālisti	13,5	
			Medicīnas māsu un vecmāšu profesiju speciālisti	58,0	
			Alternatīvās un papildinošās medicīnas speciālisti	0,3	
			Veterinārfeldšeri un veterinārārstu asistenti	3,6	
			Citi veselības aprūpes jomas speciālisti	24,7	
	33	Komerccarbības un pārvaldes (administrācijas) speciālisti	Finanšu un matemātikas speciālisti	25,5	
			Tirdzniecības un iepirkumu aģenti un starpnieki	32,2	
			Komerccakalpojumu speciālisti	9,1	
Administratīvie un specializētie sekretāri			18,7		
Valsts varas īstenošanas speciālisti			14,5		

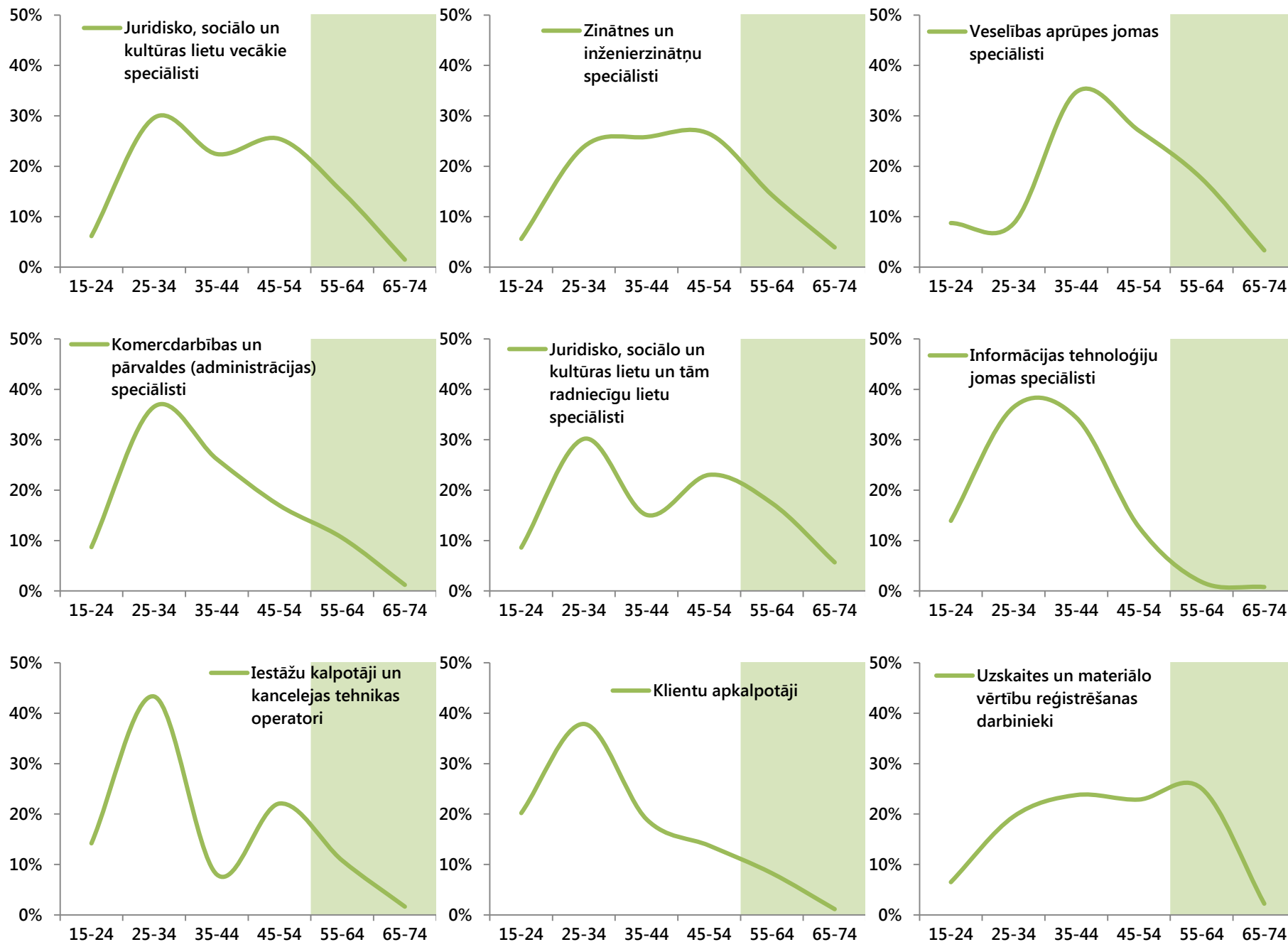
Augstas kvalifikācijas profesijas	34	Juridisko, sociālo un kultūras lietu un tām radniecīgu lietu speciālisti	Juridisko, sociālo un reliģijas lietu speciālisti	32,7					
			Sporta un fiziskās sagatavotības speciālisti	18,2					
			Mākslas, kultūras un kulinārijas speciālisti	49,1					
	35	Informācijas tehnoloģiju jomas speciālisti	Informācijas tehnoloģiju darbības un lietotāju atbalsta speciālisti	80,6					
			Telekomunikāciju un radiosakaru iekārtu speciālisti	19,4					
	Vidējas kvalifikācijas profesijas	Kalpotāji	41	Iestāžu kalpotāji un kancelejas tehnikas operatori	Iestāžu kalpotāji	0,0			
					Sekretāri	44,8			
					Kancelejas tehnikas operatori	55,2			
		42	Klientu apkalpotāji	42	Kasieri un tiem radniecīgu profesiju darbinieki	38,0			
						Klientu informētāji	62,0		
43		Uzskaites un materiālo vērtību reģistrēšanas darbinieki	43	Uzskaites darbinieki	40,0				
					Materiālo vērtību un transporta darbības uzskaites darbinieki	60,0			
Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki		44	Citi kalpotāji	44	Citi kalpotāji	100,0			
						51	Individuālo pakalpojumu jomas darbinieki	51	Ceļojumu pavadoni, konduktori un gidi
		Pavāri	30,9						
	Viesmīļi un bārmeņi	19,5							
	Frizieri, skaistumkopšanas darbinieki un tiem radniecīgu profesiju darbinieki	17,4							
	Namu pārziņi un saimniecības vadītāji	24,2							
	Citi individuālo pakalpojumu jomas darbinieki	3,0							
	52	Tirdzniecības darbinieki	52	Ielu un tirgus pārdevēji	6,8				
					Veikalu pārdevēji				
					Kasieri un biļešu pārdevēji	0,8			
53	Individuālās aprūpes darbinieki	53	Citi tirdzniecības darbinieki	4,5					
				Bērnu pieskatītāji un skolotāju palīgi	43,0				
54	Apsardzes pakalpojumu jomas darbinieki	54	Individuālās aprūpes darbinieki	57,0					
				Apsardzes pakalpojumu jomas darbinieki	100,0				
61	Kvalificēti tirgus lauksaimniecības darbinieki	61	Kultūraugu audzētāji	70,1					
				Lopkopji un tiem radniecīgu profesiju darbinieki	29,1				
				Jauktu lauksaimniecības kultūru audzētāji un lopkopji	0,8				
62	Kvalificēti tirgus mežsaimniecības, zivsaimniecības un medību saimniecības darbinieki	62	Mežkopji un tiem radniecīgu profesiju darbinieki	91,9					
				Zivsaimniecības darbinieki un mednieki	8,1				

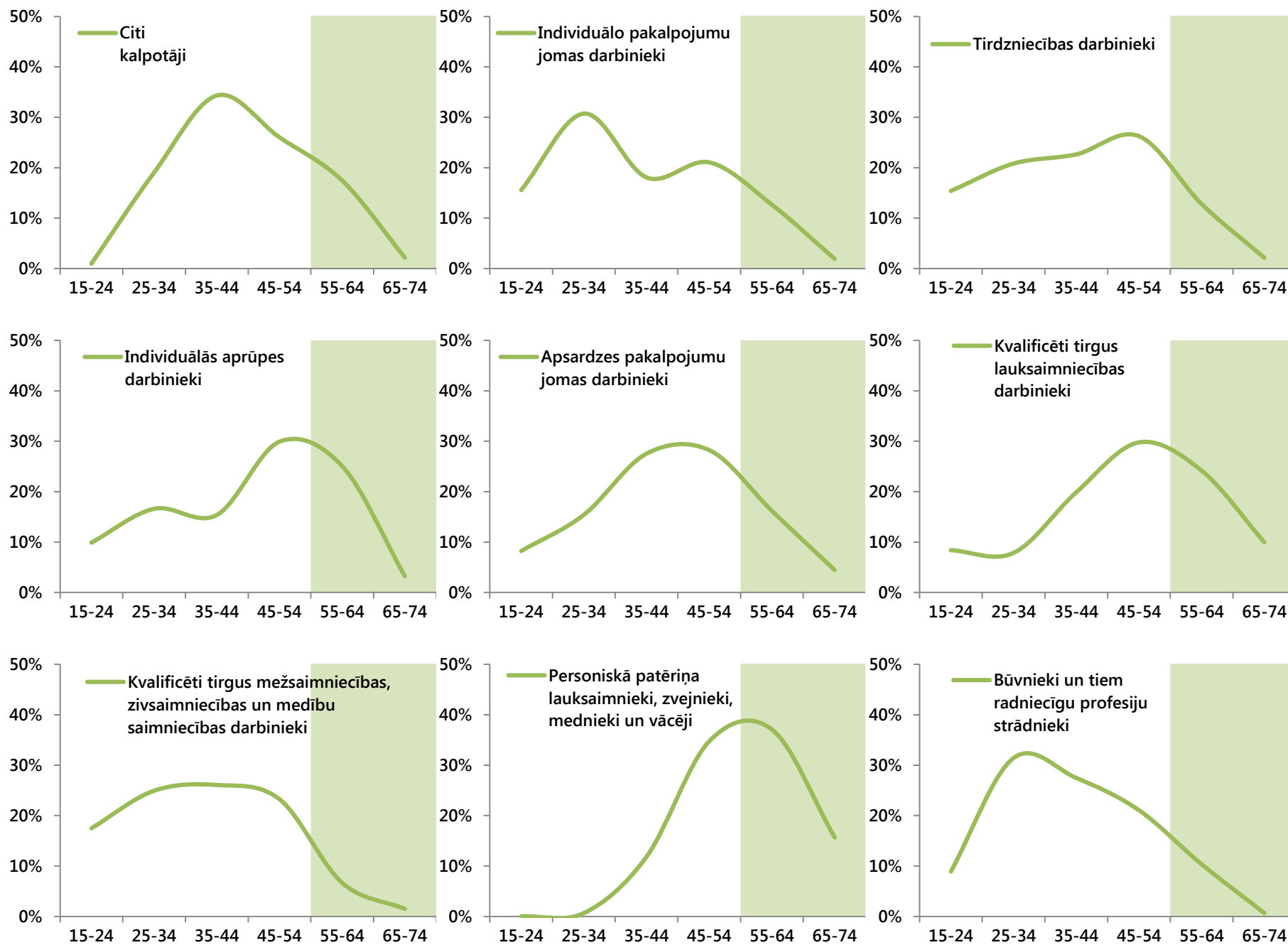
	63	Personiskā patēriņa lauksaimnieki, zvejnieki, mednieki un vācēji	Personiskam patēriņam paredzētu jauktu lauksaimniecības kultūru audzētāji un lopkopji	100,0		
Kvalificēti strādnieki un amatnieki	71	Būvnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki (izņemot elektrikus)	Būvnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	74,8		
			Apdares būvdarbu strādnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	20,0		
			Krāsotāji, būvju konstrukciju tīrītāji un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	5,2		
	72	Metālapstrādes, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu strādnieki	Valcētāji, skārdnieki un metāla konstrukciju montētāji, metālļēvēji, metinātāji un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	33,0		
			Kalēji, instrumentu izgatavotāji un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	20,5		
			Mašīnu mehāniķi un remontatslēdznieki	46,4		
	73	Amatnieki un iespieddarbu strādnieki	Amatnieki	61,8		
			Iespieddarbu strādnieki	38,2		
	74	Elektrisko un elektronisko iekārtu strādnieki	Elektroiekārtu uzstādītāji un labotāji	92,0		
			Elektronisko un telekomunikāciju iekārtu mehāniķi un labotāji	8,0		
	75	Pārtikas produktu pārstrādes un kokapstrādes strādnieki, apģērbu izgatavošanas un citi amatnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	Pārtikas pārstrādes strādnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	26,4		
			Kokapstrādes strādnieki, mēbeļu izgatavotāji un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	41,2		
			Apģērbu izgatavotāji un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	27,5		
			Citi amatnieki un strādnieki	5,0		
Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	81	Rūpniecisko iekārtu operatori	Ieguves un minerālu apstrādes iekārtu operatori	5,6		
			Metāla apstrādes un metāla virsmas apstrādes iekārtu operatori	1,0		
			Ķīmisko un foto izstrādājumu ražošanas iekārtu un mašīnu operatori	7,2		
			Gumijas, plastmasas un papīra izstrādājumu ražošanas iekārtu operatori	2,2		
			Tekstila, kažokādas un ādas izstrādājumu ražošanas iekārtu operatori	8,8		
			Pārtikas un līdzīgu produktu ražošanas iekārtu operatori	19,0		
			Koksnes apstrādes un papīra ražošanas iekārtu operatori	25,1		
			Citu rūpniecisko iekārtu un mašīnu operatori	31,2		
			82	Montieri	Montieri	100,0
			83	Pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji un celšanas iekārtu un mašīnu operatori	Vilces līdzekļa vadītāji (mašīnisti) un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	3,9
Transportlīdzekļu vadītāji	21,0					
Smago kravas automobiļu un autobusu vadītāji	39,7					
Lauksaimniecības, zemes darbu, celšanas un citu kraušanas iekārtu operatori	31,8					
Kuģu klāja komandas un tām radniecīgu profesiju strādnieki	3,6					

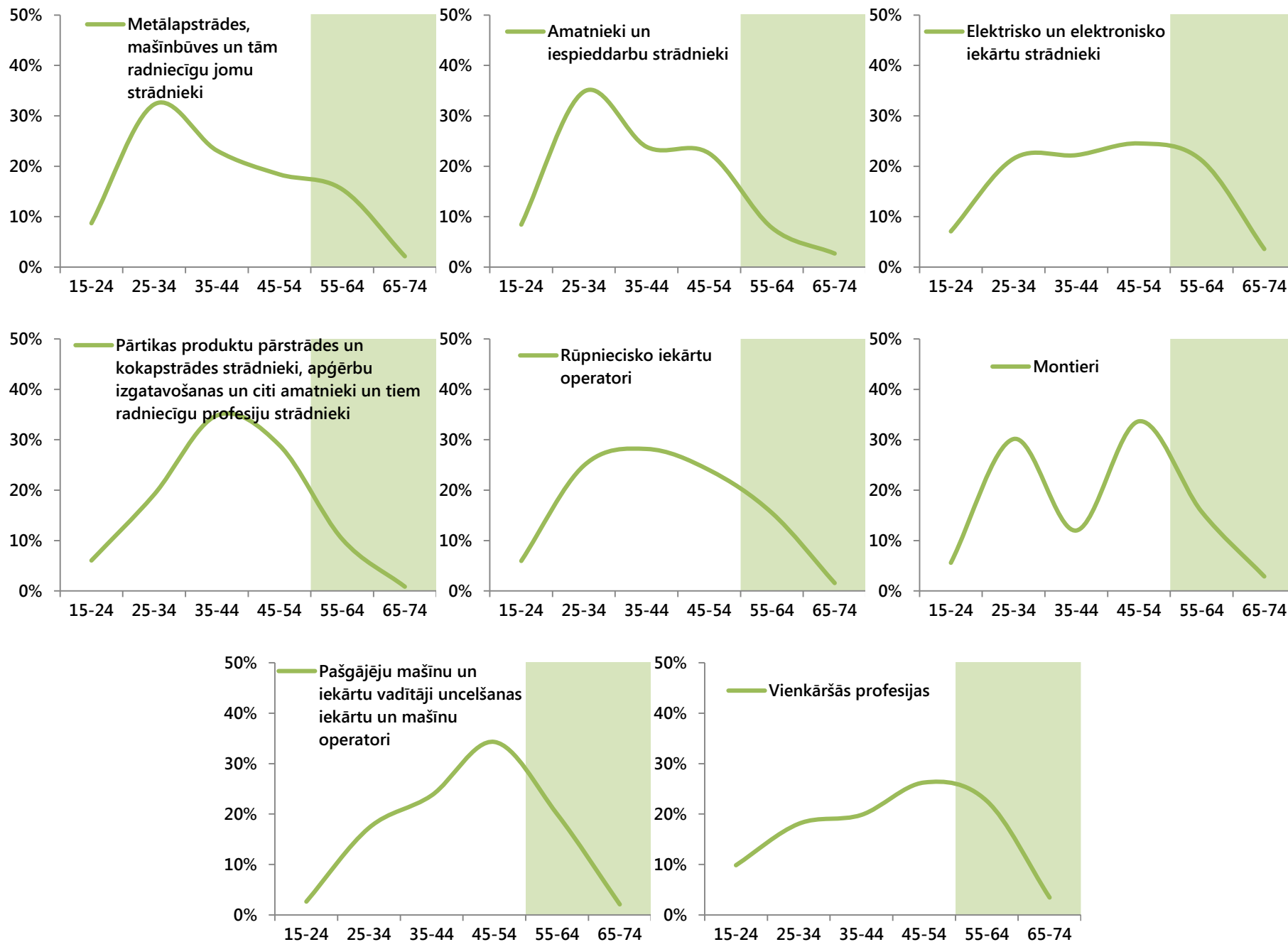
Zemas kvalifikācijas profesijas	Vienkāršās profesijas	91	Apkopēji un palīgi mājdarbos	Māju, viesnīcu un biroju apkopēji un palīgi	87,3
				Transportlīdzekļu, logu un veļas mazgātāji un citu ar rokām veicamu tīrīšanas darbu izpildītāji	12,7
		92	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības strādnieki	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības strādnieki	100,0
		93	Raktuvju, būvniecības, ražošanas un transporta strādnieki	Raktuvju un būvniecības strādnieki	22,2
				Rūpniecības un citi strādnieki	60,4
				Transporta strādnieki un krāvēji	17,3
		94	Pārtikas produktu sagatavošanas palīgstrādnieki	Pārtikas produktu sagatavošanas palīgstrādnieki	100,0
		95	Ielu strādnieki un ielu pārdevēji	Ielu strādnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	100,0
				Ielu pārdevēji (izņemot pārtikas preces)	0,0
		96	Atkritumu savācēji un citu vienkāršo profesiju strādnieki	Atkritumu savācēji	60,8
				Citi vienkāršo profesiju strādnieki	39,2

Nodarbināto sadalījums pa profesijām un vecuma grupām
2014.gadā, procentos

Profesiju klasifikators (ISCO-08) un apakšgrupu skaidrojumi

PK kods	Profesiju apakšgrupa	Skaidrojums
Augstas kvalifikācijas profesijas		
I Vadītāji		
11	Likumdevēji, amatpersonas un vadītāji	Šajā apakšgrupā ietilpst likumdevēji, valsts augstākās amatpersonas un vadītāji, kas nosaka, formulē valsts politiku, izstrādā, pieņem un groza normatīvos aktus, pārstāv valsti un rīkojas tās vārdā, uzrauga, kā tiek īstenota valsts politika un ievēroti normatīvie akti, vai veic līdzīgus uzdevumus valsts mēroga organizāciju interesēs; uzņēmumu vadītāji, kas nosaka un formulē uzņēmuma darbības pamatprincipus, plāno, vada un koordinē struktūrvienību darbu.
12	Administratīvie vadītāji un komercdirektori	Šīs apakšgrupas vadītāji vada jebkuras īpašuma formas un saimnieciskās darbības veida uzņēmumu, izstrādā to tehniskās, ekonomiskās un sociālās attīstības perspektīvas; finanšu, administratīvo un komercpakalpojumu struktūrvienību vadītāji plāno, vada un koordinē savu darbību tiešā uzņēmuma vadītāja vadībā, konsultējoties ar citu struktūrvienību vadītājiem.
13	Ražošanas un specializēto pakalpojumu jomas vadītāji	Šīs apakšgrupas vadītāji ražošanas un specializēto pakalpojumu jomā vada jebkuras īpašuma formas un saimnieciskās darbības veida uzņēmumu, izstrādā tā tehniskās, ekonomiskās un sociālās attīstības perspektīvas; struktūrvienību vadītāji plāno, vada un koordinē ražošanas procesus, pakalpojumu sniegšanu un citus savas darbības uzdevumus tiešā uzņēmuma vadītāja vadībā, konsultējoties ar citu struktūrvienību vadītājiem.
14	Viesmīlības, ēdināšanas, tirdzniecības un citu pakalpojumu jomas vadītāji	Šīs apakšgrupas vadītāji viesmīlības, ēdināšanas, tirdzniecības un citu pakalpojumu jomā vada jebkuras īpašuma formas un saimnieciskās darbības veida uzņēmumu, izstrādā tā tehniskās, ekonomiskās un sociālās attīstības perspektīvas; struktūrvienību vadītāji plāno, vada un koordinē ražošanas procesus, pakalpojumu sniegšanu un citus savas darbības uzdevumus tiešā uzņēmuma vadītāja vadībā, konsultējoties ar citu struktūrvienību vadītājiem.
II Vecākie speciālisti		
21	Zinātnes un inženierzinātņu jomas vecākie speciālisti	Šīs apakšgrupas vecākie speciālisti veic izglītības darbu, zinātniskās pētniecības darbus, izstrādā un pilnveido teorijas, koncepcijas un metodiku, kā arī praktiski izmanto savas zināšanas fizikas, astronomijas, meteoroloģijas, ķīmijas, ģeofizikas, ģeoloģijas, matemātikas, statistikas, skaitļošanas, bioloģijas, zooloģijas, botānikas, ekoloģijas, fizioloģijas, agronomijas, bioķīmijas, mikrobioloģijas, arhitektūras, būvniecības un tehnikas nozarēs.
22	Veselības aprūpes jomas vecākie speciālisti	Šīs apakšgrupas vecākie speciālisti nodarbojas ar zinātnisko pētniecību; izstrādā un attīsta teorijas, koncepcijas un metodes, kā arī pielieto praksē zinātnes atziņas medicīnā, pacientu aprūpē, zobārstniecībā, veterinārmedicīnā, farmācijā un veselības veicināšanas jomā.
23	Izglītības jomas vecākie speciālisti	Šīs apakšgrupas vecākie speciālisti māca vienas vai vairāku disciplīnu teoriju un praksi, veic zinātniskās pētniecības darbu un pilnīgu un attīsta koncepcijas, teorijas un darba metodes, kas nepieciešamas pasniedzamajās disciplīnās, raksta pedagogiskus rakstus un mācību grāmatas, māca privāti, māca un attīsta cilvēkus ar garīgu atpalicību, veido un maina mācību plānus, pārbauda un iesaka mācīšanas metodes un uzskates līdzekļus, piedalās mācību un citu jautājumu apspriešanā skolās un universitātēs, māca bērniem mācību priekšmetus un organizē mācības pirmsskolas līmenī, māca izglītojamiem mācību priekšmetus un organizē mācības profesionālajā izglītībā un profesionālajā pilnveides izglītībā, organizē interešu izglītības darbu un vada pulciņus, organizē internāta un dienesta viesnīcas darbu izglītības iestādē, kā arī māca vadīt gaisa kuģus, kuģus, automašīnas, dzelzceļa, metropolitēna vilcienus un citus transportlīdzekļus, darba mašīnas un veic kompetences atbilstības vērtēšanas pakalpojumus.

24	Komerccarbības un pārvaldes (administrācijas) vecākie speciālisti	Šīs apakšgrupas vecākie speciālisti veic pētījumus, izstrādā un attīsta teorijas un metodes, kā arī izmanto zināšanas praksē informācijas izplatīšanas, saimnieciskās darbības organizēšanas un vadīšanas, kā arī rūpnieciskā īpašuma, filozofijas, psiholoģijas, ekonomikas, vēstures, socioloģijas, antropoloģijas, citu sabiedrisko disciplīnu, lingvistikas, likumu piemērošanas, jaunrades un izrāžu organizācijas nozarēs. Sagatavo normatīvos un metodiskos dokumentus, plāno tautas saimniecības nozares vai darbības jomas attīstību, nepieciešamos materiālos un finanšu resursus, veic analītisko darbu, izskata iedzīvotāju iesniegumus, organizē un vada Latvijas valsts robežas apsardzību un kontroli, nodrošina brīvības atņemšanas kā kriminālsoda un apcietinājuma kā drošības līdzekļa izpildi.
25	Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vecākie speciālisti	Šīs apakšgrupas vecākie speciālisti veic pētījumus, plāno informācijas un komunikācijas tehnoloģiju dizainu, raksta testus, sniedz konsultācijas un uzlabo informācijas tehnoloģiju sistēmas, aparatūru un programmatūru un ar to saistīto pielietojumu, izstrādā, uztur un atbalsta datubāzes un citas informācijas sistēmas, lai nodrošinātu optimālu darbību un datu integritāti un drošību.
26	Tiesību, sociālo un kultūras lietu vecākie speciālisti	Šīs apakšgrupas vecākie speciālisti veic pētījumus, izstrādā un attīsta teorijas un metodes, kā arī izmanto zināšanas praksē informācijas izplatīšanas, saimnieciskās darbības organizēšanas un vadīšanas, kā arī filozofijas, psiholoģijas, vēstures, socioloģijas, antropoloģijas, citu sabiedrisko disciplīnu, lingvistikas, likumu piemērošanas, jaunrades un izrāžu organizācijas nozarēs, veic analītisko darbu.

III Speciālisti

31	Zinātnes un inženierzinātņu speciālisti	Šīs apakšgrupas speciālisti veic tehniskus uzdevumus, kas saistīti ar zinātniskās pētniecības darbu, ar koncepciju un darba metožu lietošanu tehnikas zinātņu, dabaszinātņu, kā arī skaitļošanas un inženierzinātņu jomā, strādā ar tehniskām iekārtām, kontrolē gaisa kuģu un kuģu iekārtu darbību, pēta ražošanas un citus procesus, kā arī izgatavoto produktu drošumu un lietojumderīgumu.
32	Veselības aprūpes jomas speciālisti	Šīs apakšgrupas speciālisti veic tehniskās funkcijas medicīnas, veterinārmedicīnas, sanitārijas, farmācijas un radniecīgās nozarēs.
33	Komerccarbības un pārvaldes (administrācijas) speciālisti	Šīs apakšgrupas speciālisti veic tehniskus darbus finanšu, tirdzniecības, uzņēmuma pārvaldes, grāmatvedības uzskaites praktiskās realizācijas, kā arī juridisko, statistisko un citu pakalpojumu veidu jomā, veic valstisku darbību personāla sadalē, Latvijas Republikas valsts robežas apsardzībā un kontrolē, muitas darbībā, aplikšanā ar nodokļiem, sociālajā nodrošināšanā, licenču izsniegšanā, policijas darbībā.
34	Juridisko, sociālo un kultūras lietu un tām radniecīgu lietu speciālisti	Šīs apakšgrupas speciālisti veic tehniskus darbus juridisko, statistisko un citu pakalpojumu veidu jomā, veic valstisku darbību sociālajā, atpūtas, sporta un reliģijas jomā.
35	Informācijas tehnoloģiju speciālisti	Šīs apakšgrupas speciālisti sniedz tehnisko palīdzību komunikāciju sistēmas, datoru sistēmu un tīklu lietotājiem, veic tehniskos uzdevumus, kas saistīti ar telekomunikāciju, attēlu un skaņu pārraidi, kā arī cita veida telekomunikāciju signāliem uz zemes, jūras vai gaisa kuģos.

Vidējas kvalifikācijas profesijas

IV Kalpotāji

41	Iestāžu kalpotāji un kancelejas tehnikas operatori	Šīs apakšgrupas darbinieki veic darbus, kas nepieciešami iestādes vadībai, lai efektīvi un sekmīgi risinātu ražošanas vai apgādes problēmas; veic finanšu, statistikas, grāmatvedības un citas informācijas apstrādi un sistematizēšanu ar datortehnikas vai citas kancelejas tehnikas palīdzību.
42	Klientu apkalpotāji	Šīs apakšgrupas darbinieki tieši apkalpo klientus, veic dažādas naudas operācijas, organizē ceļojumus, informē klientus, organizē lietišķas tikšanās. Šajā apakšgrupā iekļauti arī darbinieki, kas strādā pie telefona komutatora pults.
43	Uzskaites un materiālo vērtību reģistrēšanas darbinieki	Šīs apakšgrupas darbinieki veic finanšu, statistikas, grāmatvedības un citas informācijas apstrādi un sistematizēšanu ar skaitļošanas tehnikas vai citas kancelejas tehnikas palīdzību.

44	Citi kalpotāji	Šīs apakšgrupas darbinieki veic informācijas apstrādi un sistematizēšanu ar skaitļošanas tehnikas vai citas kancelejas tehnikas palīdzību.
V Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki		
51	Individuālo pakalpojumu jomas darbinieki	Šīs apakšgrupas darbinieki sniedz individuālos pakalpojumus, organizē ceļojumus, vada saimniecību, strādā sabiedriskajā ēdināšanā.
52	Tirdzniecības darbinieki	Šīs apakšgrupas darbinieki pārdod dažādas preces, mākslas izstrādājumus, adījumus, avīzes, periodiskos izdevumus vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības uzņēmumos, kioskos, tirgus laukumos un ielās; demonstrē preces, skaidro to iedalījumu un kvalitāti, kā arī demonstrē apģērbu; pozē fotogrāfiem, skulptoriem un māksliniekiem vai filmējas reklāmas filmā.
53	Individuālās aprūpes darbinieki	Šīs apakšgrupas darbinieki nodrošina aprūpi, uzraudzību un palīdzību bērniem, pacientiem, slimniekiem, invalīdiem un veciem cilvēkiem mājās, ārstniecības un sociālajās institūcijās, palīdz ārstiem, medicīnas māsām, sociālā darba speciālistiem, veterinārārstiem, farmaceitiem un citam medicīniskajam personālam slimnīcās, citās ārstniecības institūcijās un sociālajās institūcijās.
54	Apsardzes pakalpojumu jomas darbinieki	Šīs apakšgrupas darbinieki dzēš ugunsgrēkus, glābj cilvēkus, mantu un materiālās vērtības ugunsgrēka laikā un pēc tā, sargā sabiedrisko kārtību, aiztur personas, kas pārkāpj likumus, sniedz kvalificētus apsardzes pakalpojumus juridiskām un fiziskām personām, nodrošina nepārtrauktu ieslodzīto personu diennakts apsardzi, izolāciju un uzraudzību ieslodzījuma vietās.
VI Kvalificēti lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieki		
61	Kvalificēti tirgus lauksaimniecības darbinieki	Kvalificēti lauksaimniecības darbinieki audzē un novāc Latvijas apstākļiem piemērotu lauksaimniecības kultūru ražu, ražo lopkopības produkciju, audzē dzīvniekus, audzē, apsargā un izmanto mežu, nodarbojas ar biškopību. Produkciju piegādā realizācijas organizācijām vai pārdod tirgū.
62	Kvalificēti tirgus mežsaimniecības, zivsaimniecības un medību saimniecības darbinieki	Kvalificēti mežsaimniecības, medību saimniecības un zivsaimniecības darbinieki medī dzīvniekus, audzē un zvejo zivis, audzē, apsargā un izmanto mežu un produkciju piegādā realizācijas organizācijām vai pārdod tirgū.
63	Personiskā patēriņa lauksaimnieki, zvejnieki, mednieki un vācēji	Personiskā patēriņa lauksaimnieki, zvejnieki, mednieki un vācēji, kas ražo personiskam patēriņam, audzē labību, dārzeņus, augļus un citas kultūras, audzē mājlopus, vāc savvaļas augļus un augus, medī zvērus un zvejo zivis.
VII Kvalificēti strādnieki un amatnieki		
71	Būvnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki (izņemot elektrikus)	Šīs apakšgrupas strādnieki būvē, uzrauga un remontē ēkas un citas būves, skalda un sagatavo akmeņus būvniecībai vai citiem mērķiem.
72	Metālapstrādes, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu strādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki izgatavo veidnes un veidņu serdeņus metāla kausēšanai un liešanai; metina, griež un veido metālu; ceļ smagas metāla konstrukcijas; veic līdzīgus darbus zem ūdens; kaļ tēraudu un citus metālus dažādu instrumentu, mašīnu, izstrādājumu ražošanai; regulē un vada dažādus darbaldus, montē, izdara mašīnu dzinēju, kā arī elektrisko un elektronisko ierīču kārtējo un kapitālo remontu.
73	Amatnieki un iespieddarbu strādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki un amatnieki izgatavo un remontē precizitātes instrumentus – navigācijas, meteoroloģijas, optikas un citas ierīces, dažādus dārgakmens un dārgmetāla izstrādājumus; izgatavo, krāso un rotā porcelāna, keramikas un stikla traukus; izgatavo mākslas izstrādājumus no koka, ziediem, tekstilijām, ādas un līdzīgiem materiāliem; veic iespiešanas darbus.
74	Elektrisko un elektronisko iekārtu	Šīs apakšgrupas strādnieki komplektē, regulē, montē un remontē elektromehāniskās ierīces un citu elektroaparāturu un ierīces ēkās, fabrikās, cehos un

	strādnieki	citur, apkalpo un remontē radiouztvērējus, televizorus, audio un video aparāturu, montē, apkalpo un remontē informācijas tehnoloģiju un telekomunikāciju iekārtas sakaru mezglos un lietošanas vietās, montē, ievēl un remontē elektropārvades līnijas un kabeļus.
75	Pārtikas produktu pārstrādes un kokapstrādes strādnieki, apgērbu izgatavošanas un citi amatnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki un amatnieki apstrādā un pārstrādā lauksaimniecības un rūpniecības izejvielas pārtikas un citos produktos, izgatavo un labo koka, auduma, kažokādu un citu materiālu izstrādājumus, veic kontroles un pārbaudes operācijas.
VIII Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri		
81	Rūpniecisko iekārtu operatori	Šīs apakšgrupas strādniekiem nepieciešama pieredze un zināšanas, kā vadīt un kontrolēt rūpnieciskās iekārtas, mašīnas un ierīces. Bieži nepieciešams strādāt atbilstoši mašīnas tempam un piemēroties iekārtu, mašīnu un ierīču tehniskajiem jauninājumiem.
82	Montieri	Šīs apakšgrupas strādnieki montē produkciju no sakomplektētām detaļām atbilstoši instrukcijai un tehnoloģiskajām prasībām.
83	Pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji un ceļšmašīnu un mašīnu operatori	Šīs grupas strādnieki vada un apkalpo vilcienus un citus transportlīdzekļus, vada mašīnas rūpniecībā, vada lauksaimniecības mašīnas un iekārtas; apkalpo traktortehniku un citas mašīnas, kuras lieto karjeru izstrādē un minerālu ieguvē, ēku, tuneļu un ceļu būvniecībā; veic darbus uz kuģa klāja un citiem ūdenstransporta līdzekļiem.
Zemas kvalifikācijas profesijas		
IX Vienkāršās profesijas		
91	Apkopēji un palīgi mājas darbos	Šīs apakšgrupas strādnieki izpilda tīrīšanas darbus mājāsaimniecībās, viesnīcās, birojos, slimnīcās un citās telpās, kā arī gaisa kuģos, vilcienos, autobusos, tramvajos, trolejbusos un citos transportlīdzekļos.
92	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības strādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki izpilda vienkāršus darbus lauksaimniecībā, mežsaimniecībā, zivsaimniecībā, medību saimniecībā, lietojot vienkāršus darbarīkus, roku darbu un fizisko spēku.
93	Raktuvju, būvniecības, ražošanas un transporta strādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki izpilda vienkāršus darbus raktuvēs, būvniecības, ražošanas un transporta nozarēs, lietojot vienkāršus darbarīkus, roku darbu un fizisko spēku.
94	Pārtikas produktu sagatavošanas palīgstrādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki palīdz pārtikas produktu sagatavošanas darbos un virtuves darbos.
95	Ielu strādnieki un ielu pārdevēji	Šīs apakšgrupas strādnieki tīra apavus ielās un citās sabiedriskās vietās, mazgā automašīnu logus vai izpilda izsūtāmā pienākumus, pārdod dažādas nepārtikas sīkpreces ielās vai citās sabiedriskās vietās, piemēram, stadionos, kinoteātros, teātros.
96	Atkritumu savācēji un citu vienkāršo profesiju strādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki savāc atkritumus no ēkām, ielām un citām sabiedriskām vietām, slauka ielas, ietves, laukumus, piegādā korespondenci vai preces, pārnēsā bagāžu, dežurē publiskās vietās, dežurē garderobēs, savāc naudu no preču pārdošanas, autostāvvietu un citiem automātiem, reģistrē komunālo pakalpojumu patēriņa rādītājus un veic citur neklasificētus vienkāršus darbus.

DARBASPĒKA PIEPRASĪJUMA PROGNOZES

Nodarbināto skaits pa profesiju grupām
tūkstošos

Kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	Fakts	Prognoze			
				2014	2015	2020	2025	2030
			Kopā	884,7	886,5	912,2	935,5	948,7
Augstas kvalifikācijas profesijas	Vadītāji	11	Likumdevēji, amatpersonas un vadītāji	28,7	28,5	28,4	28,0	27,1
		12	Administratīvie vadītāji un komercdirektori	25,9	25,8	25,7	25,5	24,9
		13	Ražošanas un specializēto pakalpojumu jomas vadītāji	25,3	25,6	28,1	30,7	33,2
		14	Viesmīlības, ēdināšanas, tirdzniecības un citu pakalpojumu jomas vadītāji	8,6	8,9	10,1	11,2	12,2
	Vecākie speciālisti	21	Zinātnes un inženierzinātņu jomas vecākie speciālisti	23,2	24,3	30,2	36,4	42,3
		22	Veselības aprūpes jomas vecākie speciālisti	15,3	15,8	18,4	21,2	23,9
		23	Izglītības jomas vecākie speciālisti	41,5	41,0	38,9	37,8	37,0
		24	Komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) vecākie speciālisti	37,3	37,7	40,0	42,3	44,1
		25	Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vecākie speciālisti	10,6	11,1	13,9	16,7	19,4
		26	Tiesību, sociālo un kultūras lietu vecākie speciālisti	23,9	24,1	25,5	26,6	27,3
	Speciālisti	31	Zinātnes un inženierzinātņu speciālisti	19,9	20,8	26,5	32,6	38,5
		32	Veselības aprūpes jomas speciālisti	12,4	12,9	15,5	18,3	21,0
		33	Komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) speciālisti	64,6	64,2	63,9	63,2	61,7
		34	Juridisko, sociālo un kultūras lietu un tām radniecīgu lietu speciālisti	10,4	10,5	10,8	11,1	11,2
35		Informācijas tehnoloģiju speciālisti	5,0	5,3	7,1	8,9	10,7	
Vidējas kvalifikācijas profesijas	Kalpotāji	41	Iestāžu kalpotāji un kancelejas tehnikas operatori	7,6	7,5	7,2	6,9	6,4
		42	Klientu apkalpotāji	16,9	16,8	15,7	14,4	12,7
		43	Uzskaites un materiālo vērtību reģistrēšanas darbinieki	22,5	22,4	21,9	21,3	20,2
		44	Citi kalpotāji	3,4	3,4	3,5	3,5	3,5

Kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	Fakts	Prognoze				
				2014	2015	2020	2025	2030	
Vidējās kvalifikācijas profesijas	Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki	51	Individuālo pakalpojumu jomas darbinieki	38,0	38,3	39,2	39,6	39,4	
		52	Tirdzniecības darbinieki	58,4	58,6	59,6	59,5	58,7	
		53	Individuālās aprūpes darbinieki	22,1	22,2	22,7	23,4	24,0	
		54	Apsardzes pakalpojumu jomas darbinieki	17,6	17,8	18,4	18,9	19,3	
	Kvalificēti lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieki	61	Kvalificēti tirgus lauksaimniecības darbinieki	17,2	17,1	15,9	14,9	14,1	
		62	Kvalificēti tirgus mežsaimniecības, zivsaimniecības un medību saimniecības darbinieki	6,8	6,7	6,1	5,5	4,9	
		63	Personiskā patēriņa lauksaimnieki, zvejnieki, mednieki un vācēji	6,1	5,9	4,8	3,8	2,8	
		71	Būvnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki (izņemot elektriķus)	35,0	35,2	36,3	36,4	36,0	
		72	Metālapstrādes, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu strādnieki	30,3	30,6	32,5	34,3	35,6	
	Kvalificēti strādnieki un amatnieki	73	Amatnieki un iespieddarbu strādnieki	4,4	4,4	4,6	4,8	5,0	
		74	Elektrisko un elektronisko iekārtu strādnieki	16,8	17,6	21,6	25,8	29,8	
		75	Pārtikas produktu pārstrādes un kokapstrādes strādnieki, apģērbu izgatavošanas un citi amatnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	28,7	29,1	31,0	33,2	34,9	
		Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	81	Rūpniecisko iekārtu operatori	16,7	16,9	17,6	18,4	18,9
			82	Montieri	2,4	2,4	2,6	2,8	3,0
	83		Pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji un celšanas iekārtu un mašīnu operatori	66,3	66,3	65,0	63,5	61,5	
Zemas kvalifikācijas profesijas	Vienkāršās profesijas	91	Apkopēji un palīgi mājas darbos	24,0	23,3	21,8	20,1	18,1	
		92	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības strādnieki	12,8	12,4	10,9	9,5	8,2	
		93	Raktuvju, būvniecības, ražošanas un transporta strādnieki	53,6	52,0	48,9	45,1	40,4	
		94	Pārtikas produktu sagatavošanas palīgstrādnieki	3,5	3,4	3,2	3,0	2,7	
		95	Ielu strādnieki un ielu pārdevēji	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	
		96	Atkritumu savācēji un citu vienkāršo profesiju strādnieki	20,5	19,8	17,9	16,1	14,0	

DARBASPĒKA PIEDĀVĀJUMA PROGNOZES SAGLABĀJOTIES PATREIZĒJAI DARBASPĒKA SAGATAVOŠANAS STRUKTŪRAI

Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji pa profesiju grupām
tūkstošos

Kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	Fakts	Prognoze			
				2014	2015	2020	2025	2030
			Kopā	992,3	982,8	971,3	992,9	1004,0
Augstas kvalifikācijas profesijas	Vadītāji	11	Likumdevēji, amatpersonas un vadītāji	30,4	30,2	30,7	31,8	32,0
		12	Administratīvie vadītāji un komercdirektori	27,2	27,2	28,2	29,5	30,0
		13	Ražošanas un specializēto pakalpojumu jomas vadītāji	27,1	27,1	28,8	31,8	34,5
		14	Viesmīlības, ēdināšanas, tirdzniecības un citu pakalpojumu jomas vadītāji	9,6	9,8	11,2	12,9	14,3
	Vecākie speciālisti	21	Zinātnes un inženierzinātņu jomas vecākie speciālisti	24,2	24,6	29,1	35,2	41,3
		22	Veselības aprūpes jomas vecākie speciālisti	15,9	16,3	19,8	24,9	30,3
		23	Izglītības jomas vecākie speciālisti	43,4	43,0	42,1	42,9	43,8
		24	Komerccarbības un pārvaldes (administrācijas) vecākie speciālisti	40,0	40,5	43,6	47,8	51,1
		25	Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vecākie speciālisti	11,2	11,3	12,9	15,3	17,6
		26	Tiesību, sociālo un kultūras lietu vecākie speciālisti	26,4	27,2	30,6	33,8	36,2
	Speciālisti	31	Zinātnes un inženierzinātņu speciālisti	21,6	22,1	26,1	32,0	37,8
		32	Veselības aprūpes jomas speciālisti	13,3	13,7	16,3	20,1	24,2
		33	Komerccarbības un pārvaldes (administrācijas) speciālisti	70,2	70,6	71,8	74,3	74,9
		34	Juridisko, sociālo un kultūras lietu un tām radniecīgu lietu speciālisti	11,4	11,8	13,1	14,7	16,1
35		Informācijas tehnoloģiju speciālisti	5,3	5,5	6,8	8,5	10,1	
Vidējas kvalifikācijas profesijas	Kalpotāji	41	Iestāžu kalpotāji un kancelejas tehnikas operatori	8,1	8,1	8,1	8,4	8,5
		42	Klientu apkalpotāji	19,0	19,1	19,3	19,3	19,0
		43	Uzskaites un materiālo vērtību reģistrēšanas darbinieki	24,4	23,8	21,9	21,0	19,7
		44	Citi kalpotāji	3,8	3,7	3,5	3,6	3,5

Kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	Fakts	Prognoze				
				2014	2015	2020	2025	2030	
Vidējas kvalifikācijas profesijas	Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki	51	Individuālo pakalpojumu jomas darbinieki	42,8	42,2	41,2	42,1	42,5	
		52	Tirdzniecības darbinieki	66,6	66,0	64,5	65,0	65,2	
		53	Individuālās aprūpes darbinieki	24,0	23,5	23,2	23,7	24,8	
		54	Apsardzes pakalpojumu jomas darbinieki	20,2	19,9	19,5	20,1	20,6	
	Kvalificēti lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieki	61	Kvalificēti tirgus lauksaimniecības darbinieki	19,1	18,0	14,9	13,0	11,4	
		62	Kvalificēti tirgus mežsaimniecības, zivsaimniecības un medību saimniecības darbinieki	9,1	9,0	8,4	7,9	7,0	
		63	Personiskā patēriņa lauksaimnieki, zvejnieki, mednieki un vācēji	6,3	5,8	4,2	3,0	2,1	
		71	Būvnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki (izņemot elektriķus)	44,2	43,5	40,2	37,7	35,0	
		72	Metālapstrādes, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu strādnieki	35,1	34,4	31,5	32,2	33,2	
	Kvalificēti strādnieki un amatnieki	73	Amatnieki un iespieddarbu strādnieki	4,7	4,6	4,5	4,5	4,5	
		74	Elektrisko un elektronisko iekārtu strādnieki	18,0	17,6	18,0	18,4	19,7	
		75	Pārtikas produktu pārstrādes un kokapstrādes strādnieki, apģērbu izgatavošanas un citi amatnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	33,3	32,8	30,8	29,0	26,3	
		Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	81	Rūpniecisko iekārtu operatori	19,8	19,3	17,4	16,7	15,9
			82	Montieri	2,4	2,4	2,5	2,8	3,0
	83		Pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji un celšanas iekārtu un mašīnu operatori	72,7	70,9	63,4	58,2	52,5	
Zemas kvalifikācijas profesijas	Vienkāršās profesijas	91	Apkopēji un palīgi mājas darbos	28,3	27,4	23,3	20,2	18,0	
		92	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības strādnieki	15,8	15,3	13,8	12,3	10,0	
		93	Raktuvju, būvniecības, ražošanas un transporta strādnieki	68,0	66,9	63,0	57,8	49,7	
		94	Pārtikas produktu sagatavošanas palīgstrādnieki	4,1	4,0	3,8	3,5	3,0	
		95	Ielu strādnieki un ielu pārdevēji	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	
		96	Atkritumu savācēji un citu vienkāršo profesiju strādnieki	24,9	23,5	19,1	16,7	14,4	

Darbspēka pieprasījuma un piedāvājuma attiecība 2020.gadā pa profesiju grupām

Kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	Pieprasījums, tūkst.	Piedāvājums, tūkst.	Pieprasījums pret piedāvājumu, %
			Kopā	912,2	971,3	94
Augstas kvalifikācijas profesijas	Vadītāji	11	Likumdevēji, amatpersonas un vadītāji	28,4	30,7	93
		12	Administratīvie vadītāji un komercdirektori	25,7	28,2	91
		13	Ražošanas un specializēto pakalpojumu jomas vadītāji	28,1	28,8	98
		14	Viesmīlības, ēdināšanas, tirdzniecības un citu pakalpojumu jomas vadītāji	10,1	11,2	90
	Vecākie speciālisti	21	Zinātnes un inženierzinātņu jomas vecākie speciālisti	30,2	29,1	104
		22	Veselības aprūpes jomas vecākie speciālisti	18,4	19,8	93
		23	Izglītības jomas vecākie speciālisti	38,9	42,1	92
		24	Komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) vecākie speciālisti	40,0	43,6	92
		25	Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vecākie speciālisti	13,9	12,9	108
		26	Tiesību, sociālo un kultūras lietu vecākie speciālisti	25,5	30,6	83
	Speciālisti	31	Zinātnes un inženierzinātņu speciālisti	26,5	26,1	102
		32	Veselības aprūpes jomas speciālisti	15,5	16,3	95
		33	Komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) speciālisti	63,9	71,8	89
		34	Juridisko, sociālo un kultūras lietu un tām radniecīgu lietu speciālisti	10,8	13,1	82
35		Informācijas tehnoloģiju speciālisti	7,1	6,8	103	
Vidējas kvalifikācijas profesijas	Kalpotāji	41	Iestāžu kalpotāji un kancelejas tehnikas operatori	7,2	8,1	89
		42	Klientu apkalpotāji	15,7	19,3	82
		43	Uzskaites un materiālo vērtību reģistrēšanas darbinieki	21,9	21,9	100
		44	Citi kalpotāji	3,5	3,5	98
	Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki	51	Individuālo pakalpojumu jomas darbinieki	39,2	41,2	95
		52	Tirdzniecības darbinieki	59,6	64,5	92
		53	Individuālās aprūpes darbinieki	22,7	23,2	98
		54	Apsardzes pakalpojumu jomas darbinieki	18,4	19,5	95

Kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	Pieprasījums, tūkst.	Piedāvājums, tūkst.	Pieprasījums pret piedāvājumu, %
Vidējās kvalifikācijas profesijas	Kvalificēti lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieki	61	Kvalificēti tirgus lauksaimniecības darbinieki	15,9	14,9	107
		62	Kvalificēti tirgus mežsaimniecības, zivsaimniecības un medību saimniecības darbinieki	6,1	8,4	72
		63	Personiskā patēriņa lauksaimnieki, zvejnieki, mednieki un vācēji	4,8	4,2	115
	Kvalificēti strādnieki un amatnieki	71	Būvnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki (izņemot elektrikus)	36,3	40,2	90
		72	Metālapstrādes, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu strādnieki	32,5	31,5	103
		73	Amatnieki un iespiedarbu strādnieki	4,6	4,5	102
		74	Elektrisko un elektronisko iekārtu strādnieki	21,6	18,0	120
		75	Pārtikas produktu pārstrādes un kokapstrādes strādnieki, apģērbu izgatavošanas un citi amatnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	31,0	30,8	101
	Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	81	Rūpniecisko iekārtu operatori	17,6	17,4	101
		82	Montieri	2,6	2,5	103
83		Pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji un celšanas iekārtu un mašīnu operatori	65,0	63,4	103	
Zemas kvalifikācijas profesijas	Vienkāršās profesijas	91	Apkopēji un palīgi mājas darbos	21,8	23,3	93
		92	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības strādnieki	10,9	13,8	79
		93	Raktuvju, būvniecības, ražošanas un transporta strādnieki	48,9	63,0	78
		94	Pārtikas produktu sagatavošanas palīgstrādnieki	3,2	3,8	85
		95	Ielu strādnieki un ielu pārdevēji	0,3	0,3	89
		96	Atkritumu savācēji un citu vienkāršo profesiju strādnieki	17,9	19,1	94

Darbspēka pieprasījuma un piedāvājuma attiecība 2030.gadā pa profesiju grupām

Kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	Pieprasījums, tūkst.	Piedāvājums, tūkst.	Pieprasījums pret piedāvājumu, %
			Kopā	948,7	1004,0	94
Augstas kvalifikācijas profesijas	Vadītāji	11	Likumdevēji, amatpersonas un vadītāji	27,1	32,0	85
		12	Administratīvie vadītāji un komercdirektori	24,9	30,0	83
		13	Ražošanas un specializēto pakalpojumu jomas vadītāji	33,2	34,5	96
		14	Viesmīlības, ēdināšanas, tirdzniecības un citu pakalpojumu jomas vadītāji	12,2	14,3	86
	Vecākie speciālisti	21	Zinātnes un inženierzinātņu jomas vecākie speciālisti	42,3	41,3	102
		22	Veselības aprūpes jomas vecākie speciālisti	23,9	30,3	79
		23	Izglītības jomas vecākie speciālisti	37,0	43,8	85
		24	Komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) vecākie speciālisti	44,1	51,1	86
		25	Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vecākie speciālisti	19,4	17,6	110
		26	Tiesību, sociālo un kultūras lietu vecākie speciālisti	27,3	36,2	76
	Speciālisti	31	Zinātnes un inženierzinātņu speciālisti	38,5	37,8	102
		32	Veselības aprūpes jomas speciālisti	21,0	24,2	86
		33	Komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) speciālisti	61,7	74,9	82
		34	Juridisko, sociālo un kultūras lietu un tām radniecīgu lietu speciālisti	11,2	16,1	70
35		Informācijas tehnoloģiju speciālisti	10,7	10,1	105	
Vidējas kvalifikācijas profesijas	Kalpotāji	41	Iestāžu kalpotāji un kancelejas tehnikas operatori	6,4	8,5	76
		42	Klientu apkalpotāji	12,7	19,0	67
		43	Uzskaites un materiālo vērtību reģistrēšanas darbinieki	20,2	19,7	103
		44	Citi kalpotāji	3,5	3,5	98
	Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki	51	Individuālo pakalpojumu jomas darbinieki	39,4	42,5	93
		52	Tirdzniecības darbinieki	58,7	65,2	90
		53	Individuālās aprūpes darbinieki	24,0	24,8	97
		54	Apsardzes pakalpojumu jomas darbinieki	19,3	20,6	93

Kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	Pieprasījums, tūkst.	Piedāvājums, tūkst.	Pieprasījums pret piedāvājumu, %
Vidējās kvalifikācijas profesijas	Kvalificēti lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieki	61	Kvalificēti tirgus lauksaimniecības darbinieki	14,1	11,4	123
		62	Kvalificēti tirgus mežsaimniecības, zivsaimniecības un medību saimniecības darbinieki	4,9	7,0	70
		63	Personiskā patēriņa lauksaimnieki, zvejnieki, mednieki un vācēji	2,8	2,1	131
	Kvalificēti strādnieki un amatnieki	71	Būvnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki (izņemot elektrikus)	36,0	35,0	103
		72	Metālapstrādes, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu strādnieki	35,6	33,2	107
		73	Amatnieki un iespiedarbu strādnieki	5,0	4,5	110
		74	Elektrisko un elektronisko iekārtu strādnieki	29,8	19,7	151
		75	Pārtikas produktu pārstrādes un kokapstrādes strādnieki, apģērbu izgatavošanas un citi amatnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	34,9	26,3	132
	Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	81	Rūpniecisko iekārtu operatori	18,9	15,9	119
		82	Montieri	3,0	3,0	102
83		Pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji un celšanas iekārtu un mašīnu operatori	61,5	52,5	117	
Zemas kvalifikācijas profesijas	Vienkāršās profesijas	91	Apkopēji un palīgi mājas darbos	18,1	18,0	101
		92	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības strādnieki	8,2	10,0	82
		93	Raktuvju, būvniecības, ražošanas un transporta strādnieki	40,4	49,7	81
		94	Pārtikas produktu sagatavošanas palīgstrādnieki	2,7	3,0	90
		95	Ielu strādnieki un ielu pārdevēji	0,2	0,3	70
		96	Atkritumu savācēji un citu vienkāršo profesiju strādnieki	14,0	14,4	97

Darbaspēka pieprasījums un piedāvājums sadalījumā pa izglītības līmeņiem
tūkstošos

	Fakts		Prognoze			
	2013	2014	2015	2020	2025	2030
Pieprasījums kopā, tai skaitā:	893,9	884,7	886,5	912,2	935,5	948,7
Augstākā izglītība	314,7	301,0	306,4	336,1	364,9	391,3
Vidējā profesionālā izglītība	288,7	292,9	291,9	295,6	299,2	299,4
Vidējā vispārējā izglītība	217,4	219,5	217,4	211,4	203,1	191,1
Pamatizglītība	73,1	71,2	70,8	69,1	68,3	66,9
Piedāvājums kopā, tai skaitā:	1014,2	992,3	982,8	971,3	992,9	1004,0
Augstākā izglītība	334,6	319,0	321,1	342,3	379,7	419,8
Vidējā profesionālā izglītība	326,1	329,0	316,6	274,9	254,4	233,9
Vidējā vispārējā izglītība	256,2	250,2	245,7	233,6	231,0	228,5
Pamatizglītība	97,3	94,0	99,4	120,5	127,8	121,8

Nodarbināto skaita ar augstāko izglītību pieprasījuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām
tūkstošos

Kods	Izglītības tematiskās jomas	Fakts		Prognoze			
		2013	2014	2015	2020	2025	2030
	Kopā	314,6	301,0	306,4	336,1	364,9	391,3
14	Pedagogu izglītība un izglītības zinātnes	44,5	41,3	40,7	38,4	36,9	35,3
21	Mākslas	8,8	7,4	7,5	8,0	8,5	8,7
22	Humanitārās zinātnes	10,9	11,7	11,8	12,1	12,4	12,5
31	Sociālās un cilvēkniecības zinātnes	53,7	46,4	46,0	45,3	44,6	43,2
32	Informācijas un komunikācijas zinātnes	3,6	6,1	5,9	5,5	5,3	4,8
34	Komerzcinības un administrēšana	55,9	53,2	54,7	61,3	66,3	71,2
38	Tiesību zinātne	20,9	22,6	23,5	26,7	29,1	31,7
42	Dzīvās dabas zinātnes	3,8	3,1	3,1	3,6	4,3	4,9
44	Fizikālās zinātnes	6,7	7,1	7,3	8,5	10,0	11,6
46	Matemātika un statistika	2,5	1,9	2,0	2,6	3,2	3,7
48	Datorika	5,3	8,7	9,6	14,4	19,2	24,2
52	Inženierzinātnes un tehnoloģijas	36,4	29,8	31,0	38,8	47,0	54,9
54	Ražošanas un pārstrāde	6,2	4,5	4,5	4,7	4,8	4,8
58	Arhitektūra un būvniecība	12,0	12,6	12,9	14,8	16,3	17,5
62	Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	7,9	6,9	6,9	6,7	6,6	6,4
64	Veterinārija	1,3	1,2	1,2	1,4	1,6	1,8
72	Veselības aprūpe	17,2	17,7	18,8	24,5	30,5	36,3
76	Sociālā labklājība	3,3	4,5	4,4	4,1	3,8	3,5
81	Individuālie pakalpojumi	4,5	5,5	5,4	5,2	5,0	4,7
84	Transporta pakalpojumi	1,8	1,3	1,3	1,3	1,2	1,1
85	Vides aizsardzība	2,6	1,5	1,5	1,7	1,7	1,7
86	Civilā un militārā aizsardzība	3,9	4,0	4,1	4,5	4,9	5,2
X99	Vispārējās izglītības un citur neklasificētās tematiskās jomas	0,8	2,2	2,1	1,9	1,7	1,5

Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita ar augstāko izglītību piedāvājuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām
tūkstošos

Kods	Izglītības tematiskās jomas	Fakts		Prognoze			
		2013	2014	2015	2020	2025	2030
	Kopā	334,6	319,0	321,1	342,3	379,7	419,8
14	Pedagogu izglītība un izglītības zinātnes	45,9	42,7	42,0	40,0	39,6	39,2
21	Mākslas	9,6	8,3	8,6	10,5	12,3	13,7
22	Humanitārās zinātnes	11,5	13,7	13,9	15,1	16,7	18,0
31	Sociālās un cilvēkzinātnes	58,0	48,2	47,7	47,2	48,5	48,7
32	Informācijas un komunikācijas zinātnes	3,7	6,2	6,3	6,9	7,5	7,7
34	Komerzinības un administrēšana	59,7	57,8	59,4	68,6	81,7	94,0
38	Tiesību zinātne	21,8	23,7	24,3	27,7	32,2	36,9
42	Dzīvās dabas zinātnes	4,0	3,8	3,8	3,9	4,2	4,6
44	Fizikālās zinātnes	6,8	7,0	6,7	6,0	6,5	7,4
46	Matemātika un statistika	2,6	1,9	1,9	1,8	2,0	2,2
48	Datorika	6,0	8,9	9,2	11,3	14,3	17,6
52	Inženierzinātnes un tehnoloģijas	39,7	32,0	31,8	31,6	33,9	38,7
54	Ražošanas un pārstrāde	6,8	5,4	5,4	5,7	5,9	6,0
58	Arhitektūra un būvniecība	12,7	13,5	13,4	13,4	14,4	15,9
62	Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	8,6	7,1	7,0	6,5	6,2	6,0
64	Veterinārija	1,4	1,4	1,3	1,2	1,2	1,2
72	Veselības aprūpe	17,7	17,5	18,0	21,4	26,2	33,0
76	Sociālā labklājība	3,7	4,6	4,7	5,4	6,1	6,6
81	Individuālie pakalpojumi	5,0	6,0	6,3	7,2	8,2	8,9
84	Transporta pakalpojumi	2,0	1,3	1,3	1,5	1,6	1,7
85	Vides aizsardzība	2,6	1,7	1,8	2,3	2,8	3,3
86	Civilā un militārā aizsardzība	4,0	4,2	4,3	5,2	6,2	7,1
X99	Vispārējās izglītības un citur neklasificētās tematiskās jomas	0,9	2,3	2,2	1,8	1,6	1,3

Nodarbināto skaita ar vidējo izglītību pieprasījuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām
tūkstošos

Kods	Izglītības tematiskās jomas	Fakts		Prognoze				
		2013	2014	2015	2020	2025	2030	
	Kopā	506,1	512,4	509,3	507,0	502,3	490,5	
14	Pedagogu izglītība un izglītības zinātnes	3,2	4,2	4,1	3,6	3,1	2,6	
21	Mākslas	7,6	8,2	8,1	7,9	7,6	7,0	
22	Humanitārās zinātnes	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	
31	Sociālās un cilvēkrīcības zinātnes	2,8	2,0	2,0	1,7	1,5	1,3	
32	Informācijas un komunikācijas zinātnes	1,0	1,1	1,1	1,0	0,9	0,7	
34	Komerczinības un administrēšana	30,3	29,4	28,9	27,1	25,1	22,5	
38	Tiesību zinātne	0,5	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	
42	Dzīvās dabas zinātnes	0,3	0,7	0,7	0,6	0,5	0,5	
44	Fizikālās zinātnes	1,8	1,1	1,1	0,9	0,8	0,7	
46	Matemātika un statistika	0,8	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	
48	Datorika	2,5	2,4	2,6	3,7	4,8	6,0	
52	Inženierzinātnes un tehnoloģijas	98,6	100,7	100,6	103,4	106,3	107,8	
54	Ražošana un pārstrāde	44,2	43,1	42,8	43,5	45,0	45,8	
58	Arhitektūra un būvniecība	26,9	30,4	30,3	31,0	31,1	31,1	
62	Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	16,3	15,0	14,9	14,6	14,5	14,3	
64	Veterinārija	2,0	2,8	2,7	2,4	2,2	1,9	
72	Veselības aprūpe	16,0	15,8	15,3	13,8	12,4	10,7	
76	Sociālā labklājība	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	
81	Individuālie pakalpojumi	24,2	27,1	27,2	28,0	28,1	27,6	
84	Transporta pakalpojumi	6,7	5,3	6,1	8,9	12,0	15,6	
85	Vides aizsardzība	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
86	Civilā un militārā aizsardzība	2,6	2,4	2,4	2,5	2,5	2,5	
X99	Vispārējās izglītības un citur neklasificētās tematiskās jomas	217,4	219,5	217,4	211,4	203,1	191,1	

Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita ar vidējo izglītību piedāvājuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām
tūkstošos

Kods	Izglītības tematiskās jomas	Fakts		Prognoze			
		2013	2014	2015	2020	2025	2030
	Kopā	582,3	579,2	562,3	508,5	485,4	462,4
14	Pedagogu izglītība un izglītības zinātnes	3,6	4,3	2,9	2,0	1,3	4,3
21	Mākslas	9,1	10,7	10,3	10,4	9,9	10,7
22	Humanitārās zinātnes	0,0	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2
31	Sociālās un cilvēkrīcības zinātnes	3,3	2,1	1,6	1,3	0,8	2,1
32	Informācijas un komunikācijas zinātnes	1,2	1,4	1,0	0,9	0,7	1,4
34	Komerzinības un administrēšana	33,2	32,0	28,0	26,3	24,6	32,0
38	Tiesību zinātne	0,5	0,5	0,4	0,3	0,2	0,5
42	Dzīvās dabas zinātnes	0,3	0,9	0,8	0,7	0,5	0,9
44	Fizikālās zinātnes	2,2	1,1	0,7	0,4	0,2	1,1
46	Matemātika un statistika	0,9	0,5	0,4	0,3	0,2	0,5
48	Datorika	2,9	2,9	3,2	4,1	5,1	2,9
52	Inženierzinātnes un tehnoloģijas	109,5	106,4	90,3	81,4	73,6	106,4
54	Ražošana un pārstrāde	50,4	45,3	38,6	33,2	27,3	45,3
58	Arhitektūra un būvniecība	33,7	33,5	29,5	27,6	25,5	33,5
62	Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	17,9	15,4	13,0	11,7	10,4	15,4
64	Veterinārija	2,4	3,0	2,3	1,7	1,2	3,0
72	Veselības aprūpe	16,4	16,2	13,3	10,9	8,6	16,2
76	Sociālā labklājība	0,2	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
81	Individuālie pakalpojumi	27,7	30,9	30,3	33,6	36,3	30,9
84	Transporta pakalpojumi	7,6	6,1	5,0	4,0	3,2	6,1
85	Vides aizsardzība	0,5	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
86	Civilā un militārā aizsardzība	2,6	2,6	2,6	3,1	3,6	2,6
X99	Vispārējās izglītības un citur neklasificētās tematiskās jomas	256,2	250,2	245,7	233,6	231,0	228,5

Darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma starpība pa izglītības jomām 2020.gadā
tūkstošos

Kods	Izglītības tematiskās jomas	Augstākā izglītība	Vidējā izglītība
	Kopā	6,2	1,5
14	Pedagogu izglītība un izglītības zinātnes	1,6	-0,7
21	Mākslas	2,5	2,4
22	Humanitārās zinātnes	3,0	0,0
31	Sociālās un cilvēkniecības zinātnes	2,0	-0,1
32	Informācijas un komunikācijas zinātnes	1,4	0,1
34	Komerccinības un administrēšana	7,3	0,9
38	Tiesību zinātne	1,0	0,2
42	Dzīvās dabas zinātnes	0,3	0,1
44	Fizikālās zinātnes	-2,5	-0,3
46	Matemātika un statistika	-0,8	0,1
48	Datorika	-3,1	-0,4
52	Inženierzinātnes un tehnoloģijas	-7,2	-13,2
54	Ražošana un pārstrāde	1,0	-4,9
58	Arhitektūra un būvniecība	-1,3	-1,4
62	Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	-0,3	-1,6
64	Veterinārija	-0,2	-0,2
72	Veselības aprūpe	-3,1	-0,5
76	Sociālā labklājība	1,3	0,1
81	Individuālie pakalpojumi	2,0	2,3
84	Transporta pakalpojumi	0,2	-3,9
85	Vides aizsardzība	0,6	0,1
86	Civilā un militārā aizsardzība	0,7	0,1
X99	Vispārējās izglītības un citur neklasificētās tematiskās jomas	-0,1	22,2

Tautsaimniecības nozaru agregācija

Agregētās tautsaimniecības nozares	Atbilstošās tautsaimniecības nozares NACE 2 burtu līmenī
Lauksaimniecība	A Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība
Apstrādes rūpniecība	C Apstrādes rūpniecība
Pārējā rūpniecība	B Ieuves rūpniecība un karjeru izstrāde D Elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana E Ūdens apgāde; notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošana un sanācija
Būvniecība	F Būvniecība
Tirdzniecība, izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi	G Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība; automobiļu un motociklu remonts I Izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi
Transports un uzglabāšana	H Transports un uzglabāšana
Citi komercpakalpojumi	J Informācijas un komunikācijas pakalpojumi K Finanšu un apdrošināšanas darbības L Operācijas ar nekustamo īpašumu M Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi N Administratīvo un apkalpojošo dienestu darbība R Māksla, izklaide un atpūta S Citi pakalpojumi
Sabiedriskie pakalpojumi	O Valsts pārvalde un aizsardzība; obligātā sociālā apdrošināšana P Izglītība Q Veselība un sociālā aprūpe

Darba tirgus jautājumu apspriešanā iesaistītās padomes

Padome	Padomē iesaistītās organizācijas	Mērķis
Nacionālā līmeņa padomes		
Nacionālās trīspusējās sadarbības padome (NTSP)	MK, LDDK un LBAS izvirzītie pārstāvji	Nodrošina un veicina valdības, darba devēju un darbinieku organizāciju sadarbību nacionālajā līmenī ar mērķi nodrošināt saskaņotu, visai sabiedrībai un valsts interesēm atbilstošu sociālekonomiskās attīstības problēmu risināšanu, izstrādājot un ieviešot stratēģiju, programmas un normatīvos aktus sociālajos un ekonomiskajos jautājumos. Izskata politikas plānošanas dokumentu un normatīvo aktu projektus un iesniedz priekšlikumus to pilnveidošanai attiecīgajā ministrijā arī par nodarbinātību.
Profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadome (PINTSA)	15 pilnvarotas personas – MK, LDDK un LBAS izvirzītie pārstāvji	NTSP institucionālās sistēmas sastāvdaļa. Mērķis sekmēt valsts, darba devēju un darbinieku organizāciju sadarbību profesionālās izglītības un nodarbinātības valsts politikas un stratēģijas izstrādes un īstenošanas jomā, tai skaitā izskata valsts attīstības plānu, koncepciju, normatīvo aktu projektus profesionālās izglītības, cilvēkresursu attīstības un nodarbinātības jomā un sniedz priekšlikumus to pilnveidošanā, kā arī izvērtē priekšlikumus un sniedz ieteikumus valsts institūcijām un sabiedriskajām organizācijām, kas saistītas ar profesionālo izglītību un nodarbinātību.
Demogrāfisko lietu padome	MK, Saeimas, NVO, sociālo partneru pārstāvji, zinātnieki	Konsultatīva un koordinējoša valsts institūcija, kas izveidota, lai veicinātu vienotu valsts demogrāfisko politiku un tās īstenošanu visos valsts pārvaldes līmeņos. Padome izvērtē un koordinē valsts demogrāfiskās politikas īstenošanu, kā arī informē plašsaziņas līdzekļus par demogrāfiskās politikas jautājumiem.
Augstākās izglītības padome (AIP)	12 padomes locekļi: LDDK, IZM, LZA, Rektoru padomes, Latvijas Studentu apvienības uc. pārstāvji.	Latvijas Republikas patstāvīga institūcija, kas izstrādā augstākās izglītības valsts stratēģiju, īsteno augstskolu, valsts institūciju un sabiedrības sadarbību augstākās izglītības attīstīšanā, pārrauga augstākās izglītības kvalitāti, nodrošina kvalitatīvu lēmumu par augstāko izglītību pieņemšanu.
Konsultatīvās padomes		
Tautsaimniecības padome (TSP)	EM, LTRK, LDDK, LBAS, LPS, nozaru asociāciju pārstāvji, eksperti	TSP dibinātāju organizāciju – Ekonomikas ministrijas, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras, Latvijas Darba devēju konfederācijas, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības, Latvijas Pašvaldību savienības izveidota konsultatīva institūcija. TSP darbības mērķis ir sekmēt uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides politikas veidošanu un īstenošanu Latvijā, kā arī veicināt ilgtspējīgas tautsaimniecības attīstības principu ieviešanu valstī.
EM Darba tirgus prognozēšanas konsultatīvā padome (DTPKP)	EM, CSP, IZM, LM, NVA, VARAM, NVA, PMLP, AIP, LDDK, LBAS, LPS pārstāvji	Veicina darba tirgus prognožu izstrādē un izmantošanā iesaistīto institūciju koordinētu darbību, izvērtē sagatavotos darba tirgus attīstības scenārijus un prognozes, aktuālās darba tirgus problēmas, darba tirgus pētījumu un prognozēšanas sistēmas attīstību, un pieņem rekomendējošus lēmumus šajā jomā.

Padome	Padomē iesaistītās organizācijas	Mērķis
12 nozaru ekspertu padomes (NEP)	NEP pēc brīvprātības principa iesaistās nozares darba devēju organizācijas vai to apvienības, nozares arodbiedrības organizācijas, Latvijas Amatniecības kamera, IZM, EM, LM, KM, SM, ZM, VARAM, NVA un citas institūcijas. NEP darbu vada NEP sekretariāts, kas sastāv no LBAS, LDDK un Valsts izglītības satura centra nozaru konsultantiem.	Mērķis veikt nozares attīstības prognozēšanu, izglītības un darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma atbilstības pētīšanu un nodrošināšanu. Līdz 2014.gadam
Nodarbinātības politikas koordinācijas padome	LM, IZM, EM pārstāvji	Mērķis ir nodrošināt saskaņotu starpresoru sadarbību nodarbinātības politikas izstrādei un īstenošanai, kā arī izvērtēt citu nozaru politiku ietekmi uz darba tirgu.
LM bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto personu apmācību jomu noteikšanas komisija	LM, EM, IZM, NVA, LDDK, LBAS, LPS, citi eksperti	LM komisija apmācību jomu, profesiju, kā arī sociālo un profesionālo pamatprasmju noteikšanai, kurās nepieciešams veikt bezdarbnieku un darba meklētāju apmācību.
Konsultatīvā padome "Izglītība visiem"	Padomi vada padomes priekšsēdētājs – IZM ministrs. Ministriju un citu valsts pārvaldes iestāžu, pašvaldību un privātā sektora, sabiedrisko un starptautisko organizāciju pārstāvji	Mērķis sekmēt mūžizglītības attīstību un izglītības pieejamību visiem iedzīvotājiem, sekmētu mazaizsargāto un sociāli atstumto iedzīvotāju integrāciju, piedāvājot daudzveidīgas mācīšanās iespējas, paplašinātu mijiedarbību formālo un neformālo izglītību, nodrošinot iedzīvotājiem mūžizglītības iespējas, un sekmētu viņu iekļaušanos sabiedrībā un konkurētspēju darba tirgū, sekmētu iedzīvotāju pamatprasmju attīstību un spēju tās izmantot atbilstoši indivīda un sabiedrības vajadzībām.
Karjeras attīstības atbalsta sistēmas sadarbības padome	IZM, Valsts izglītības satura centra, Izglītības kvalitātes valsts dienesta, LM, NVA, Sociālās integrācijas valsts aģentūras, EM, Latvijas Karjeras attīstības atbalsta asociācijas, LDDK, LBAS, LPS, Latvijas Pieaugušo izglītības apvienības un VIAA	Starptauzaru informācijas apmaiņas un konsultatīva institūcija, lai attīstītu un veicinātu karjeras attīstības atbalsta pakalpojumus un veicinātu to kvalitāti un sekmētu katra cilvēka spējam, interesēm un vecumam atbilstoša tālākās izglītības vai profesionālās karjeras attīstības virziena izvēli.
Latvijas Rektoru padome	Universitāšu, citu valsts augstskolu un privāto augstskolu rektori, IZM	Koleģiāla konsultatīva institūcija, kas koordinē augstskolu sadarbību un organizē nepieciešamos kopējos pasākumus. LRP atbilstoši kompetencei sadarbojas ar valsts institūcijām, juridiskajām un fiziskajām personām, kā arī ar ārvalstu institūcijām, piedalās institūciju sēdēs un starptautisko organizāciju darbā.

Nozaru asociācijas – apvieno vienas nozares uzņēmumus; pārzina situāciju konkrētajā nozarē.

Plānošanas reģioni – Latvijā ir izveidoti pieci plānošanas reģioni. To izveides mērķis ir nodrošināt Latvijas reģionu attīstības plānošanu, koordināciju, pašvaldību un citu valsts pārvaldes iestāžu sadarbību.

Ekonomikas ministre

D.Reizniece-Ozola

Vīza: Valsts sekretāra pienākumu izpildītājs,
Valsts sekretāra vietnieks

J.Spiridonovs

15.06.2015. 15:45

7755

Normunds Ozols

Normunds.Ozols@em.gov.lv, 67013068